HUMORESKEN UN ERTSEHLUNGEN

Zalman Wendroff

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

ז. ווענדראָף.

הומאָרעסקען

און

ערצעהלונגען.

פערלאג
ב. שימין.

ווארשא
תרע"א — 1911

Drukarnia „Hacefira", Pańska 40.

צמח'ס פּרנסות.

גאָר אַ מאָל. באַלד נאָך דער חתונה, איידער ער האָט נאָך אַ סימן זקן געהאַט, האָט קיינער זיין אייגענעם נאָמען ניט געוואוסט. „לייב מילנער'ס איידעם" — אַזוי האָט מען איהם גערופען אונטער די אויגען, „הער=נאַר=יונגערמאַן" — אין די אויגען.

ערשט, שפּעטער מיט יאָהרען, ווען ס'האָט איהם אָנגעהויבען אַרויסשפּראָצען אַ פייערדיג=רויט בערדעל, האָט מען איהם אָנגעהויבען רופען: „צמח דער רויטער".

דערנאָך איז ער געווען: צמח דער תבואה=סוחר, צמח דער פעל=הענדלער, צמח גאַרבער, צמח מעקלער, צמח שדכן, צמח חזיר=האָר'ניק, צמח פאַכטער, ר' צמח פּאָדריאַדטשיק, צמח בעדער, ר' צמח בעל=קאַראָבקע, און נאָך אַ מאָל צמח פעל=הענדלער, און אויפ'ס=ניי צמח חזיר=האָרניק.

וואָס פאַר אַ פּרנסה — אַזאַ נאָמען. און פּרנסות האָט צמח געביטען אָפטער, ווי ער האָט געביטען וועש.

האָבען איהם טאַקע לייט געהאַלטען פאַר אַ פלוט, אַ רעה=קאָפּ.

אַ איד זאָל בסדר זוכען גליקען...

ער אַליין, ווידער, האָט געטענה'ט, אַז ניט ער איז שולדיג — דער פינסטערער מזל זיינער: נעהמט ער זיך צו תבואה — פאַלט תבואה; צו חזיר האָר — ווערט חזיר האָר אין דער ערד; צו פעל — ווערט פעל בחינם; צו שדכנות — ווערען אַלע מלמדים שדכנים... שוין אַ מזל אַזאַ... און אַז עס איז קיין מזל נישטאָ, העלפט קיין חכמה אויך ניט.

האָט זיך טאַקע צמח געפּלאָגט גאָר חלשות'דיג, ביז דער שווער זיינער האָט איהם פערזאָרגט.

דער שווער, לייב קלעצקער, פון קלעצק, איז געווען אַ קלוגער יוד, אַ יוד, מיט אַ אויג פאַר'ן עתיד האָט ער איינגעזעהן, אַז צמח דאַרף האָבען אַ עסק מיט אַ פונדאַמענט, מיט אַ יסוד, פון וואַנען מען זאָל קענען ציהען אַ בעשטענדיגע שטיקעל חיונה. און דער עיקר — ס'זאָל צמח'ן צובינדען צום אָרט.

— פעל, שמעל, פּאָדריאַדען, סמאַדריאַדען — פלעגט זיך דער שווער בייזערען, — אַ געשעפט פאַר דרעה-קעפּ. פאַר שווינדלער, שוויסטונעס! דאָ געלאַפט, דאָ געגעבען, געדרעהט, געפּלאָנטערט, געהאַוועט — טאַ, טאַ, אויפ'ן הימעל אַ ירידו!.. אַ יוד מיט קינדער, קיין עין-הרע, דאַרף האָבען אַ זיכער'ן שטיקעל ברויט, אַ געזעצטע זאַך: אַ מיהל, אַ וואַלד, אַ נחלה...

און אין דער צוואה, וואָס ער האָט בשתיקה אָנגעשריבען נאָך לאַנג פאַר'ן טויט, זענען געשטאַנען די דאָזיגע ווערטער:

„היות מיינע בנים היקרים, אברהם און פּסח שיחיו, זע-נען, קיין עין הרע, תקיפים במעמד און, אַ דאַנק השם יתברך, גרויסע מצליחים און בריות אין וועלט-זאַכען, און אַזוי ווי מיין בת-יחידה, ציפּע פייגע שתחי', איז נעבעך געשטראָפט געוואָרען פון דעם רבונו-של-עולם מיט אַ שווער'ן מזל, און איהר מאַן, צמח דוד שיחיה, איז ניט קיין מוצלח, און איז, לא עלינו, אַ גרויסער נצרך, — לכן טהו איך טהאָן איבערלאָזען די שטוב מיט דער מיהל צו מיין איידעם המכונה צמח דוד בהרב ר' מרדכי צבי בערקאָוויץ; די כלי-בית — לבני היקר אברהם, און דעם ווילנער ש"ס, און דעם טלית מיט דער עטרה — לבני היקר הצעיר פּסח.

די נחלה געהט איבער צו מיין איידעם, בתנאי ער זאָל סילוקין שלש מאות כסף (300 רו"כ) לבני היקר אברהם, און שני מאות כסף (200 רו"כ) לבני הצעיר פּסח. דער חוב זאָל נעסילוק'ט ווערען במשך שנה אחת, פון דעם טאָג, וואָס מיין איידעם וועט איבערנעהמען די נחלה.

בטוח אנכי, איך בין זיכער, אַז בני היקרים וועלען קיין תרעומות ניט האָבען און וועלען לעבען בשלום ושלוה מיט זיי-

ער שוועסטער ציפּע פייגע שתחיה און עם בעלה צמח דוד.
כּי כּך אני רוצה, אַזוי איז מיין ווילען, וואָס איז פערשריבּען
און גע'חתמ'ט געוואָרען אין מיין פולען פערשטאַנד, י"ח תמוז,
שנת . . ."

אַז ר' ליב איז געשטאָרבּען און די צוואה איז בּעקאַנט געוואָרען, האָבּען די זוהן יאָ פעראיבּעל געהאַט, און טאַקי גרויס פעראיבּעל, אָבּער צו קיין מחלוקת איז נישט געקומען.

— אַזאַ דרעה־קאָפּ, אַזאַ פלוט, ער וועט דאָך מאַכען אַ תל פון דער נחלה! — האָט געטענה'ט פּסח דער יונגערער — און וואו איז גלאַט דער יושר אַ אײדעם זאָל זיין דער יורש און זוהן זאָלען בּלייבּען אויסגעשטעלט?

— אודאי איז עס געווען אַ קרומע זאַך פון'ם טאַטע'ן, עליו השלום, איבּערצולאָזען אַזאַ שפע, קיין עין־הרע, פאַר אַזאַ היטש־קאָפּ, — האָט מסכּים געווען דער עלטערער און געלאַ־סענער אברהם, — נאָר גאָרנישט, אַזוי איז געווען דעם שוכן־עפר'ס רצון, דאַרף מען קיין רייד נישט מאַכען. זאָלען לייט נישט זאָגען: מ'קען זיך מיט דער ירושה ניט צוטהיילען.

דער היטציגער פּסח אָבּער האָט זיך נישט געקענט בּע־רוהיגען:

— אודאי איז פערפאַלען... די צוואה וועט מען שוין נישט איבּערמאַכען... נאָר דאָס עגמת נפש דערפון... ווען איך וויים עס, ווען איך וויים עס!.. נאָר דו הערסט וואָס איך וועל דיר זאָגען אברהם? אַ וועקסעלע מיט אַ שטר־עיסקאָ אויף מיינע צוויי הונדערט קערבּלעך וועל איך אודאי פאָדערען. לאָ־מיר חאָטש מיט מיינע כּשר'ע עטליכע קערבּלעך זיכער זיין.

— אפשר אַ בּזיון פאַר'ן מת? — האָט דער עלטערער געקווינקעלט.

— חלילה נישט געגען דעם רצון פון מת — האָט פּסח אויפגעוויזען. עס שטעהט דען אין דער צוואה, אַז ער איז נישט מחויב צו בּעוואָהרענען דעם חוב? אדרבּא, עס שטעהט בּפירוש: „סילוק'ן בּמשך שנה אחת". נעהם־זשע קיין וועקסעלע נישט, וועט ער געוויס נישט בּעצאָהלען צו דער צייט, וואָס וועט זיין גראָד געגען דעם רצון פון'ם טאַטע'ן, עליו־השלום. לאָמיר־זשע לכל הפחות בּעוואָרענען זיך, אַז ס'וועט נישט קומען

צו בזיון המת...

זעהט אברהם, אז פסח רעדט גלייכע דיבורים, האט ער מסכים געווען, אז זיי דארפען ביידע פאדערען וועקסלען.

צמח'ן האט עס דוקא נישט געאהרט. איהר ווילט וועקסעלעך, זאל זיין וועקסעלעך.

האט ער אהן טענות אונטערגעציקט מיט זיין שעהנעם כתב די וועקסעלעך, און גלייך גענומען זיך צו דער מיהל.

קודם האט ער אריינגעשטעלט נאך א פאר שטיינער.

— זאל זיך אקארשט רודערין — האט ער געזאגט.

דערנאך האט ער איינגעזעהן, אז אין מיהל איז ענג, ער האט גענומען צו בויען א פליגעל. וואס האט זיך געפאסט צים מיהל, ווי א סוכה צו א מרחץ. שפעטער איז איהם איינגעפאלען: א בלעכענעם דאך דארף ער. א גאנטאווער דאך איז א סכנה: איין פונק — און אוים מיהל, מיט א מאל איז ער זיך מישב — „וואלצעס״, מיט א וואלצאווען מיהל קען מען עפעס אויפטאן. דערנאך האט זיך איהם פערוואלט א נייעם „צילינדער״. און א שילד און געפארבטע טהויערען, און א שטאקעטעל ארום מיהל...

בקיצור, גאנצע זעקס חדשים איז די מיהל געשטאנען „אונטער רעמאנט״, און האט נישט געקענט מאהלען; נאך די זעקס חדשים, האט צמח געהאט „א מיהל ווי א ליאלקע״, וועלכע האט במעט נישט געהאט, וואס צו מאהלען. מחמת איצעלע פינקעל, דער קאנקורענט זיינער, האט דערווייל נישט געשלאפען און פערהאפט אלע קונדען.

אז צמח האט זיך נאך אלעם אויסגערעכענט, האט ער געזעהן, אז ארום און ארום איז ער בסך הכל שולדיג קרוב צו דריי אלפים קערבלעך. די שוואגער'ס פינף מאות רעכענט ער נישט. דאס איז דאך בלאטע...

לאזט זיך אבער אוים, אז די שוואגערס פינף איז דוקא נישט „בלאטע״...

זיי האבען פון אנהויב אן צוגעקוקט, וואס'ערע מעשים ער טהוט דא אב, און זענען געווען מלא רציחה: סטייטש, אזוי „ציזנישטשען״ א גאלדענעם געשעפט! אזוי פערפלוטען זיך!

שמועסען מיט איהם, איז דאך נית שייך ער הערט, נ

פנים, ווימען דער פלוט !?

אָבער ווען ס׳איז געקומען דער טערמין פון זייערע צאָלונגען, און צמח האָט זיי אַ זאָג געטהאָן: „חזק מאַכט איהר — ווי קומט צו מיר געלד?״ — האָבען זיי זיך שטאַרק צוקריעגט מיט איהם, און געלאָזען פראָטעסטירען זיינע וועקסעלעך.

— אַזאַ דרעה־קאָפּ, אַזאַ שווינדלער! אסור לרחם אויף איהם!

מיט די פריעמדע קרעדיטאָרען האָט ער אפילו גערעדט ווייכער, נאָר ס׳האָט ווענינ געהאָלפען: די וועקסעלעך זענען איינע נאָך די אַנדערע געגאַנגען צו פּראָטעסט.

צמח איז אָבער נישט פון די שרעקענדיגע יודען. ער ווייס זיי ווייזען, די שקצים, ווי צו פיהרען משפטים!

און פאַר צמח׳ן האָט זיך אָנגעהויבען אַ נייער עסק: לויפען אין געריכט, פון געריכט צום סודיעבנעם פריסטאַוו, פון פריסטאַוו צו די קרעדיטאָרען, פון זיי — צו איין אַדוואָקאַט, פון איין אַדוואָקאַט צום צווייטען, געשמייעט געהאַוועט, און געפיהלט זיך ווי אַ פיש אין וואַסער, עפּעס רודערט זיך, עפּעס טהוט זיך!..

איינס נאָר האָט איהם געדריקט: די אַדוואָקאַטען שטעלען איהם בדלות.

נאָר דערצו האָט ער אויך גיך געפונען איין עצה

— אויף טויזענד כפרות דאַרף איך די אַדוואָקאַטען — האָט ער זיך מיט אַמאָל מישב געווען — פאַר צוויי רובעל מיט אַ פערטעלע קויף איך אַ „זאַקאָניק״, וואו איך קען געפינען אַלע זאַקאָנען מיט פאַרטיגע נוסחאות פון פראָשעניעס, קאַסאַציעס מיט אַלע זיעבען זאַכען...

גערעדט און געטהאָן:

אויף מאָרגען איז שוין צמח געזעסען איבער׳ן „זאַקאָנניק״. געשריבען פון דאָרטען אַרויס פראָשעניעס, פּראָטעסטען, אַפּעלאַציעס, קאַסאַציעס...

אָבער געהאָלפען האָט עס ווענינ: צאָהלען האָט מען געמוזט. און מיט וואָס צו צאָהלען — איז נים געווען.

און אין אַ פינסטערען שבת צונאַכט, נעהמט די מיהל און ברענט נאָר אָב...

אז א מיהל שטעהט אונטער'ן שטאדט און די שרפה שאדט קיינעם נישט, דארף עס ווענען אהרען, אז זי ברענט אב?

פונדעסטוועגען האבען זיך געפונען בעלנים צו דערלאנגען א מסירה'לע...

און געגען צמח'ן הויבט זיך אן א מיאוסער פראצעס.

איז פון סטראכאווקע אבנעהמען שמועסט מען דאך שוין נישט. דער עיקר איז געוועזען: ווי ראטעוועט מען דא ארויס דעם נפש?...

אין שטאדט איז געווארען א טומעל: סטייטש, מ'וועט לאזען א יודען געהן אויף קאטארגע!

האבען זיך בעלי־בתים אריינגעלעגט, די שוואגערס, ווי ברוגז זיי זענען נישט געוועזען — האבען אויך נישט איין הונ־דערטער אויסגעבראכט. צמח אליין האט פון זיך דאס לעצטע העמד פערקויפט. ביז מען האט איהם, גאט צו דאנקען, א־רויסגעדרעהט פון גוישע הענד.

קיין סטראכאווקע האט ער פונדעסטוועגען נישט גענומען; געהייסען האט עס: אונטערגעצונדען האט ער נישט, אבער ער איז אליין שולדיג אין דער שרפה; נישט פארזיכטיג געוועזען.

— איהר מעגט, ר' צמח, גומל בענשען, וואס איהר זייט מיט'ן לעבען ארויס — האט מען איהם אין שוהל געזאגט.

מיט'ן לעבען איז ער ארויס, וואו נעהמט מען אבער צום לעבען? חאטש נעהם און געה אין די הייזער! איז דאך אבער גאט א טאטע, גיעט ער איהם איין א געדאנק: „פארוואס נישט בעהמען זיך צו אדוואקאטסווע?“ זאקאנעס וויים ער, און וואס ער וועט נישט וויסען, וועט ער א קוק טהון אין „זאקאניק“... איז פלוטעווסקי דער פראשעניע־שרייבער מעהר קענער פון איהם? — פונדעסטוועגען, ווי ער לעבט עס אביסעל!

און צמח האט זיך גלייך גענומען צו דער נייער פרנסה.

קומט א זונטאג, נעהמט ער עטליכע בויגען פאפיער, א פלעשעלע טינט, א פעדער הינטער'ן אויער, שמעקט אריין אין די אכסניות און פרעגט זיך ביי די פויערן:

— „מאזשע פראשעניע טרעבא פיסאט, אלבא נארא דשאלאבע“?

און אויב ס׳מאַכט זיך אַ „דיעלע״, גיט ער אַ ווישׁ אָב מיט׳ן פּאָלע אַ ווינקעל טיש, צולעגט זיך מיט די קלאַפּערגעצייג, און טאַקי דאָ אויפ׳ן אָרט שרײַבט ער אָן אַ פּראָשעניע, און קריגט אַ מאָל פּעריצי גראָשען במזומנים, אַמאָל גיט אַ פּויער אַנ׳אַכטעלע קאַרטאָפּעל, אַ צעהנדליג אייער, צי אַ מעסטעל בוריקעס, אַ פּאָר קעפּ קרויט.

ביסלעכווײַז האָט ער געקראָגען דעם נאָמען: „צמח אַדוואָקאַט״, און האָט גע׳שמ׳ט פּאַר אַ מומחה הן צווישען יודען, הן צווישען ערלים אין דער גאַנצער סביבה. דער עולם האָט אָנגעהויבען געהן צו איהם מעהר, ווי צו פּלוטעווסקי׳ן. ווער עס דאַרף אַ לגאָטע מאַכען פּאַר אַ זוהן, ווער עס דאַרף זיך אַרויסדרעהען פון אַנ׳אַקט, וואָס מ׳האָט איהם געמאַכט פּאַר אַ „שמעטניק״ נעבען שטוב, צי אַ וועקסעל אײַנגעבען — געהט צו צמח׳ן און בלײַבט צופריעדען. צמח הערט אויס גלעטענדיג די באָרד, נעהמט מיושב׳דיג דעם „זאַקאָניק״, זוכט נאָך וואָס מען בעדאַרף, און זאָגט אַרויס זיכער:

— ס׳וועט שוין רעכט זײַן!...

נאָך אַ פּאָר יאָהר פּראַקטיק, איז ער שוין געווען אַזאַ בקי אין די זאַקאָנעס, אַז ער האָט כמעט אויפגעהערט צו קוקען אין בוך אַרײַן.

זעהענדיג, אַז צמח בענוצט זיך שוין גאַנץ ווייניג מיט בוך, האָט ציפּע=פּייגע ביסלעכווײַז אָנגעהויבען צו בענוצען זיך מיט זײַנע בלעטער צום קיך.

— אויף קיין פּאַפּיער איז ניט אַזוי גוט צובאַקען אַ טאָרט אָדער אַ פּוטער=קוכען, ווי אויף מײַן צמח׳ס זאַקאָנעס — פּלעגט ציפּע=פּייגע זאָגען.

איז אָבער נישט בעשערט געווען, ציפּע=פּייגע זאָל לאַנג באַקען און צמח זאָל עסען טאָרטען מיט פּוטער=קוכענס.

אין אַ הייסען זומער=טאָג, פּאַלט צו איהם אַרײַן זעליג קרעטשמער אַ רויטער, אַ פּערסאַפּעטער:

— ר׳ צמח, ראַטעוועט! איך בין אומגליקליך!...

— נו, נו, לאָמיר הערען — מאַכט צמח מיט די גאַנצע קאַלט=בלוטיגקייט פון אַ געניטען אַדוואָקאַט — זעצט זיך און דערצעהלט.

— איהר ווייסט דאָך, ר׳ צמח, קען מען עפּעס לעבען היינטיגע צייטען פון קרעטשמע?... האלט מען א קאָפּ בראַנ־פען... געהט מיקאָלקע און מסר׳ט... געקומען דער אקציזניק... געמאַכט אַנ׳אַקט... אומגליקליך בין איך... מיט וואָס שמעקט עס, מיט וואָס?...

אַזאַ „דיעלאָ״ האָט צמח געהאַט דאָס ערשטע מאָל און ער האָט דעריבער ניט געוואוסט, וואָס קומט פאַר פערקויפען בראַנ־פען אָהן פּאַטענט, נאָר דער „זאַקאָניק״ לעבט דאָך נאָך, האָט ער א קאָמאַנדעווע געטהון:

— ציפּע־פייגע, דערלאַנג נאָר אַהער דעם „זאַקאָניק״!

ציפּע פייגע האָט דערלאַנגט דעם צושאָטענעם „זאַקאָניק״ דער „אַדוואָקאַט״ האָט אויפגעזוכט דעם נויטיגען געזעטץ: „בראָנפען־פערקויף אָהן א פּאַטענט״, און האָט הויך און געלאַסען גענומען לעזען:

„פּאַראַגראַף 374, ערשטער באַנד פון שטראָף־געזעץ. פאַר פערקויפען בראָנפען אָהן א פּאַטענט, ווערט דער שולדיגער בעשטראָפט״...

און ניט בעמערקענדיג, אַז גאַנצע צעהן בלעטער זענען אויסגעריסען האָט ער געלייענט ווייטער אויפ׳ן צווייטען בלאַט:

„לישעניעם ווסעך ליטשניך אי בלאַגאָפּריאָברעטיאַניך פּראַוו אי סאָסטאָיאַניאַ... — דאָס הייסט מען נעהמט ביי איהם אָב אַלע פּראַוועס... אי סעלאַיעטסיאַ — און ווערט פערשיקט, הייסט עס נאַ דוואַטצאַט ליעט אויף צוואַנציג יאָהר, הייסט עס — קאַטאָרזנע אַרבייט, סאָ וסעמי פּאָסליעדסטווייאַמי... מיט אַלע הייסט עס פּאָסליעדסוויעס, וואָס דער זאַקאָן שרייבט צו״... היינו טעליעס־ניע נאַקאַזאַניע, שמייסען, הייסט עס, פּאָסעלעניע אי טאָמו פּאַדאָבנאָ...

אַ מיאוס׳ע מעשה! — האָט דער אַדוואָקאַט אָבגעזיפצט — נאָר...

נאָר דאָ האָט זעליג אַרויסגעלאָזען אַ ווילדען „אוי״ איז גע־פאַלען צו דער ערד און געחלש׳ט צום טויט...

פון דאַמאָלס אָן האָט צמח פערלוירען די גאַנצע פּראַקטיקע צו אַנ׳אַדוואָקאַט, וואָס גיעט צוואַנציג יאָהר קאַטאָרגע פאַר בראַנ־פען פערקויפען אָהן אַ פּאַטענט, האָט קיינער נישט געוואָלט געהן און צמח איז ווייטער געבליעבען אָהן אַ פּרנסה און אָהן אַ נאָמען...

דאַטשעם.

שוין דעם ערשטען זומער נאָך דער חתונה, האָט וויגאָד־סקי'ס ווייב אָנגעהויבען טענה'ן, אַז זי ווערט דאָ „אין זיין מאָס־קווא” דערשטיקט. האָט ער גענומען, און אוועקגעשיקט זי אויפ'ן זומער צו טאַטע־מאַמע קיין שקלאָוו, איז געווען אַ כפרה אַלע דאַטשעס. דאָס צווייטע יאָהר איז זי אויפ'ס ניי אַהין געפאָהרען: אַ קינדבעט פראַווען.

דאָס דריטע יאָהר פאַלט איהר איין צו לעגען זיך אין בעט אום כאַמע ערב־פסח און אָבהאָבען אַ צווילינג. האָט זי קיין כח נישט געהאַט צו פאָהרען מיט דריי פיצלעך קינדער קיין שקלאָוו און טאַטע־מאַמע האָבען קיין חשק נישט געהאַט צו האָבען ביי זיך אַן' אויסגעגעבענע טאָכטער מיט אַ גאַנצע געזינדעל, קיין עין־הרע.

אַ אויסגעגעבען קינד איז אַ אָבגעשניטענע המוציא... מען דאַנקט גאָט, אַז מען שפּייזט זיך אַליין דורך.

האָט זי אָנגעהויבען בעטען איהם, דעם מאַן איהרען, הייסט עס, ער זאָל דינגען אַ דאַטשע.

עס געהט איהר נישט אַזוי וועגען די פרישע לופט, ווי עס פּאַסט נישט פאַר לייטען צו זיצען זומער אין שטאָדט.

וויל ער, דער מאַן איהרער, אַפילו נישט הערען.

— ווי קומט, זאָגט ער, אַ פּריקאַזטשיק, וואָס נעהמט פינף־און־זיבציג קאַרבאָוואַנצעס אַ חודש, צו דאַטשעס? טענה'ט זי:

— למאַי קלײַנמאַנ׳ס ווײַב פאָהרט?

זאָגט ער מיט אַ וואונק:

— וואָס קלײַנמאַן קען, קען איך נישט. דאָס איז אַ מענש מיט אַנ׳אַנדער האַנד...

— איז, הײַסט עס, זאָל די שטיק פלײש זיצען אויף דאַטשע׳ס, און איך זאָל זיך שטיקען מיט ברעקלעך קינדער אין שטאָדט?

— זאָל איך, הײַסט עס, טהון, וואָס קלײַנמאַן טהוט? — ענטפערט ער מיט אַ פראַגע.

ווײַל זי איהם אײַנשמועסען, אַז עס וועט טײַערער נישט קאָסטען: די דירה אין שטאָדט קען מען אָבזאָגען, נעהמען אַ דאַטשע אין בלאָטאָווקע, און טהון, וואָס אַלע טהוען.

— וואָס, „זײַצעס" האַלטען? — ווערט ער צוקאָכט — דאָס פעהלט מיר נאָך!

— וואָס איז אַזוינס? אַלע האַלטען, מעגען מיר אויך האַל־טען. צוויי גוטע „זײַצעס" בעצאָהלען פאַר דער גאַנצער דאַטשע.

— אָדער דער בעל־הבית בעצאָהלט 500 רובל — פאַלט ער איהר אַרײַן אין די רעד.

— זאָלען זיי דאָס מעהר נישט האָבען אויף זיך, וואָס זיי האָבען בײַ דיר וואָס צו נעהמען.

— איז דרײַ חדשים זיצען — נאָך בעסער!

— ס׳איז גאָר נישט אַזוי געפעהרליך. דער בלאָטאָווקער „קנעפעל" איז דאָרטען אַנ׳אײַגענער מענש, און אַז מען זעהט זיך מיט איהם אַלע חודש, קוקט ער אין יענעם ווינקעל נישט... אדרבה, ער האָט גאָר ליעב, אַז אין בלאָטאָווקע זאָלען זײַן אַ סך יודישע דאַטשניקעס... ס׳איז פרעהליכער, זאָגט ער... ער דערלעגט עפּעס צו זיי, וואָס?

דער מאַן אָבער האָט גאָר נישט געוואָלט הערען דערפון.

— דאַטשעס זענען נישט פאַר וויגאָדסקי׳ן — האָט ער זיך אײַנגעשפאַרט, — און האַלטען „טרפה" יודען, עס זאָל איהם אַלע ווײַלע אָבבײַסען זיך אין האַרצען, — וויל ער נישט.

און אַזוי יאָהר אײַן, יאָהר אויס הויבט זי אָן שוין פון נאָך פורים אָן, אײַנצו׳טענה׳ן וועגען אַ דאַטשע, און ער בלײַבט בײַ דאָס זײַניגע:

— אַ אָרימאַן טאָר זיך נישט גלוסטען . . .

אָבער הײַנטיגעס יאָהר האָט זי אויסגעפיהרט.

די חאָלערא האָט זיך אַרײַנגעחאַפּט אין דער גרויסער שטאָדט און געקאָסעט אויף לינקס און רעכטס.

אַ מורא איז אָנגעפאַלען אויף די אײַנוואוינער. יעדערן האָט זיך געדוכט, אַז דער שרעקליכער גאַסט געהט איהם נאָך פון הינטען און וואַרט אויף אַ גינסטיגער מינוט אָנצוחאַפּען איהם בײַם גאָרגעל . . .

ווער עס האָט נאָר געקענט, איז געלאָפען פון שטאָדט, ווער צו פרײַנד אין דער פּראָווינץ, און ווער — אויף דאַטשעס, אין וואַלד, אין דאָרף, אַבי אין שטאָדט נישט זײַן.

מלכה, וויגאָדסקי'ס ווײַב, האָט זיך גאָר מיט פרישע כחות גענומען אײַנ'טענה'ן וועגען אַ דאַטשע.

וויגאָדסקי האָט אַפילו מודה געווען, אַז אַ דאַטשע וואָלט געווען אַ נויטיגע זאַך אין אַזאַ צײַט, נאָר וואָס זאָל מען טהון, אַז מען קען נישט:

מאַכט זיך צו איהר „גליק", אַז דאָס קלענסטע קינד ווערט קראַנק אויפ'ן מעגענדעל, גאָר אויפ'ן מיאוס'ן שטײַגער, און באַלד טאַקי דאָס צווײַטע, און דאָס דריטע, און דאָס פיערטע, ביז די גאַנצע האַלבעטויז האָט געהאַלטען אין אײַן שרײַען:

— אוי מאַ=מע, דער בויך! . . .

אין אַ חודש אַרום זענען צוויי קינדער — דער צווילינג — געלעגען אויפ'ן בית=עולם, און די איבריגע פיער — אין די בעטלעך, בלאַסע, אויסגעצעהרטע פון דער שווערער, געפעהר= ליכער „האַלבער חאָלערא".

— נו, וואָס זאָגסטו איצט? דאַרף מען אַ דאַטשע? — האָט מלכה מיט אַ שטאָך געפרעגט דעם מאַן איהרען — נישט פאַר מיר, פאַר די קינדער דײַנע, ווען צו מײַנע יאָהרען.

וויגאָדסקי האָט קײַן האַרץ נישט געהאַט צו זאָגען „ניין".

און אין אַ פאָר וואָכען אַרום איז זי מיט די קינדער שוין איבערגעפאָהרען קײַן בלאָטאָווקע, און וויגאָדסקי אַליין איז געבליבען אין שטאָדט.

—וועל איך קענען, וועל איך זיך ווען נישט ווען אויסר־

סען צו אײַך — האָט ער געזאָגט — דו ווײַסט דאָך אונזער פֿינסטער ברויט: נישט שבת, נישט זונטאָג.

געקומען אויף דער דאַטשע, האָט מלכה ווינאָדסקי קודם אַרויסגעהאַנגען אַ צעטעל:

„אַ צימער צו פֿערדונגען”.

און אײדער זי האָט נאָך צײַט געהאַט פֿונאַנדערצופּאַקען זיך, האָבען זיך שוין אָנגעהויבען צו באַווײַזען מיטעל־יאָהריגע סוחרישע יודען, אויסגעפּוצטע יונגע לײַט מיט פֿערדרעהטע וואָנצען, יודען „פּערפּאָניעטע” — אַלץ בעלנים אויפ'ן צימער.

בעטראַכט, פֿערבײַגעהענדיג דעם „צימער” — אַ ספּיזשאַר־נע אויפגעשלאָגען פֿון ברעטער מיט גרויסע שפּאַלטען צווישען — אויף גיך פֿאַרטיג געוואָרען מיט'ן מקח, נעהמט מען אַרויס די בײַטעל, און קלײַבענדיג זיך נעבען האַנד־געלד, גיעט מען, בלומר'שט, פֿערבײַגעהענדיג, אַ פֿראַגע:

— נו, און וואָס איז מ'כח... ע—ע?...

— כ'ווײַס? — מאַכט ווינאָדסיבע קנײַטשענדיג דעם שטע־רען, כ'ווײַס? איך רעכען מען וועט קענען...

— כ'מײַן, איהר זענט דאָך עפּעס אַ היגע, דאַרפט איהר דאָך וויסען... ווי איז עפּעס דאָ דער „הויפּיגער”?

— דער דוואָרניק? ער איז דוקא נישקשה, ער דאַרף אויך לעבען... דער עיקר איז דער „קנעפּעל”. — ענטפערט זי בע־אונרוהיגט.

— פֿאַר דעם „קנעפּעל” זאָל אײַך נישט אַרען. מיט איהם וועלען מיר שוין אַלײן פֿאַרטיג ווערען... דער עיקר — דער „הויפּיגער” זאָל נישט זײַן פֿון די „שוואַרצע”.

— נײַן, אונזערער איז דוקא נישקשה פֿון אַ „קוואַס”.

— און אַ כתיבה האָט איהר?? — גיעט זי מיט אַ מאָל אַ פֿראַגע.

— וואָס פֿרעגט איהר עפּעס! ווי דען? אַ כתיבה מיט אַלע זיעבען זאַכען. אָבער פֿער'כתב'ענען זיך קען איך נישט: וואָרום וואָס וועל איך טהון נאָך די דרײַ חדשים? פֿאָהרען אַ היים

תפילין שרייבען? א „כתיבה" איז גוט, זי זאָל ליגען אין קעשע-
נע, אָבער ניט אין אוטשאַסטאָק...

— נו, מילא, וואָס קען מען העלפען? מען קען דאָך נישט
לאָזען אַ יודען נעכטיגען דרויסען — ווערט זי אַגוטע — גיעט
האַנד-געלד.

און אין דער זעלביגער נאַכט, האָבען שוין צוויי „טרפה"
יודען גענעכטיגט „רוהיג" אויפ'ן דאַטשע.

אויף מאָרגען האָבען די צוויי יודען געבראַכט פון שטאָדט
אַ יונגען-מאַן, וואָס „אַ קוק טהון אויף איהם וועט קיינער ניט
זאָגען, אַז דאָס איז אַ יוד", — און געבעטען:

היות, דער יונגערמאַן איז אַ „וופּלניע פּרילישטשנער" יונ-
גערמאַן, און אַ „פּאָריאַדעטשנער" יונגערמאַן, אַליין פון קריוואָי
ראָג און אַנ'אַגענט פון אַ לאָדזער פירמע, און ביז „נאָווינאָד" איז
נאָך געבליבען זיעבען חדשים, און אויף דער „דאָווערנאָסט"
האָט ער נאָך צו „לעבען" דריי חדשים, בכן, וואָלט ער געוואָלט
איבערשטופען דעם זומער אין בלאָטאָווקע אויף דאַטשע —. און
אַזוי ווי דער היגער „הויפּיגער" איז אַ ערל, וואָס לאָזט זיך קנע-
לען, וואָלט ער געוואָלט די מאַדאַם וויגאָדסקי זאָל איהם אַריינ-
נעהמען צו זיך אין דירה...

דער „מאַדאַם וויגאָדסקי" איז אַ ודאי געווען אַ שאָד אַרויס-
צולאָזען אַ שכן. און נאָך דערצו אַזאַ שכן, וואָס איז אַ „וופּאָל-
ניע פּרילישטשנער" יונגערמאַן, און אַ פּאָריאַדעטשנער יונגערמאַן*
און, וואָס אַ קוק טהאָן אויף איהם, וועט קיינער ניט זאָגען,
אַז דאָס איז אַ יוד, — נאָר ליידער האָט זי מעהר ניט קיין
„צימערען" צו פערדינגען און ביי זיך אין צימער קען זי דאָך
איהם ניט לעגען.

איז אָבער דער יונגער-מאַן דוקא קיין מקפיד ניט געווען;
ביי איהם, זאָגט ער, איז רעכט אַ גאַנץ זומער שלאָפען אויפ'ן
וועראַנדע... ס'איז דאָך ערשטער שטאָק... טאָמער וועט רע-
גענען, וועלען איהם די צוויי אַנדערע שכנים אַריינעהמען צו
זיך אין קעמערעל... מען איז דאָך יודען... וואָרים בסך-הכל
איז איהם ניט אַזוי וואָזשנע די דאַטשע, ווי דאָס „איבערשטופען"
די דריי חדשים... אין שטאָדט איז איצטער אַ טאָג נישט צו
זיין ניט אַ „צוגעכתב'עטער"... און די מאַדאַם וויגאָדסקי איז

דאָך אַזאַ גוטע, און זי פערשטעהט דאָך זיין לאַגע, און בעצאָהלען, ווי עס געהער צו זיין, קען ער גאָט צו דאַנקען אויך, און אַ גאַנצען טאָג איז ער דאָך אין שטאָדט, ס'איז דאָך נישט מעהר, ווי איבערנעכטיגען. איז וואָס אַרט עס איהר?... האָט צוויי „זייצעס" — דאַרטען אַ דריטער... און ער בעצאָהלט פאַר'ן זומער פאַראויס...

הכלל, דער „פּריליטשנער". און דער „וועזשליווער" און דער שעהנער יונגערמאַן, האָט גערעדט אַזוי לאַנג, און אַזוי גלאַט, און אַזוי הארצענדיג, ביז די „מאַדאַם ווינאָדסקי" איז געבליבען שטעהן מיט אַ פינף-און-צוואַנציגער אין האַנד — פאַר'ן זומער פאַראויס — און דער שעהנער יונגערמאַן האָט זיך אויסגעבעטען אויפ'ן ווערַאנדע...

איינגעאָרדענט מיט די שכנים, האָט די „מאַדאַם ווינאָדסקי" אָנגעהויבען הנאה האָבען פון דער דאַטשע:

אַ גאַנצען טאָג גערוימט און געשייערט, און געוואַשען, און געפּלעט קליידעלעך, און געצירעוועט זעקעלעך, און גענייהט פאַרטוכלעך, און געצוואָגען קינדערשע קעפּעלעך, און געפּלאָכטען צעפּעלעך, און פערשטעקט העמדעלעך...

זי וועט דאָך נישט לאָזען איהרע קינדער זאָלען אַרום אין גאַס ערגער פון לייטישע...

שפּעטער צו, האָבען די צוויי עלטערע יודען אָנגעהויבען בעטען: אפשר קען זיי די „מאַדאַם ווינאָדסקי" טהון די טובה און אויסקאָכען פאַר זיי וואָס צו עסען?

— אַ גאַנצען טאָג געהט מען אום אין שטאָדט פערטריקענטע — מ'וועט דאָך ניט געהן צו פּאָניען עסען — וואָלט גוט געווען, אַז ווען מען קומט אין אָבענד אַ היים, זאָל זיין אַ הייסער ביסען, קיין פּאָטראַוועס פערלאַנגען זיי, הלילה, נישט: אַ שטיקעל פלייש מיט קאַרטאָפּעל, אַ קאָטלעט און אַ ביסעל קרופּניק — און גאָר...

די „מאַדאַם ווינאָדסקי" האָט אויסגערעכענט. אַז ביי איצטיגען יקרות איז דאָס אויך אַ געשעפט: אפשר וועט עפּעס אָבפאַלען פון זייער וואַרמעס פאַר די קינדער.

און איהר איז צוגעקומען נאָך אַ ארבייט: קאָכען כשר'ע מיטאָגען פאַר „טרפה" יודען.

ווינאָדסקי אַליין פלעגט זעלטען קומען אויפ'ן דאַטשע.

טאָמער פלעגט ער זיך יאָ אַ מאָל אַראָבכאַפּען אויף אַ זונ־טאָג, פלעגט ער אויך אַ גאַנצע נאַכט ניט שלאָפען, ליגענדיג אין איין שרעק פאַר אַ „אָבלאַווע".

— מלכה, דו הערסט? — פלעגט ער וועקען דאָס ווייב אין מיטען דערנאַכט, — דוכט זיך מען קלאַפּט...

— האַ? וואָס?.. — פלעגט זי פרעגען פערשלאָפען.

— דוכט זיך מען קלאַפּט, זאָג איך, מען געהט...

— אוי, ווערה איז מיר! וואו געחמו מען? — פלעגט זי זיך אַ צושראָקענע אויפזעצען אין בעט, און צודריקען ביידע הענד צו דאָס קלאַפּענדיגס האַרץ...

— כ'האָב עפּעס געהערט, ווי אַ שאָרך אויף די טרעפּ...

— הער זיך ניט צו צו יעדער שאָרך, איך בעט דיך, דאָס האַרץ פאַלט אַזוי אויך איין יעדע מינוט...

— נויטיג געדאַרפט דאָס, האַ?

— כ'וויים? מ'האָט געזאָגט: דאָ קען מען...

— מע'קען... און פאָריגע וואָך האָט מען צוגענומען פון ראַנגען זעכצעהן „זייצעס"

— געוואַלד, איך בעט דיך, הער אויף צו ציהען פון מיר די אָדערען! עס שטאַרבען אין מיר אַזוי אויך אָב אַלע גליעדער צעהן מאָהל אַ טאָג.

און אַזוי פלעגען זיי ליעגען ביז טאָג, און צוהערען זיך צו יעדער שאָרך, צו יעדער ריהר, און אָבגעגאָסען ווערען מיט אַנגסט־שווייס.

יעדער געשריי פון אַ פערבייגעהענדיגע פערשפּעטיגטע חברה שקצים, פלעגט זיך ביי זיי אָברופען אין די הערצער...

איינמאָל, נאָך אַ גרויסע וועש, איז די „מאַדאַם ווינאָדסקי" גאָר אָבענד, אַ געהרג'עטע אַנידערגעפאַלען שלאָפען. די דריי קוואַרטיראַנטען האָבען זיך אויך בעצייטענס צוגעלעגט אויף זייי־

ערע געלעגערס.

זייגער עלף, ווען דער בראפען און פייפען־קאָנצערט אין הייזעל האָט דערגרייכט די העכסטע מדרגה, — האָט זיך מיט אַמאָל בײַם טהיר דערהערט פריהער אַ לייכטער קלאַפּ, נאָכהער אַ שטאַרקערער און אַביסעל אונגעדולדיגער.

ווי מיער מלכה איז נישט געווען, האָט זי זיך דאָך אויפגעחאַפּט פון דעם ערשטען קלאַפּ, און דער ערשטער געדאַנק איהרער איז געווען: „פּאָליציע, אַנ'אָבלאַווע"!

דער צווייטער שטאַרקערער קלאַפּ האָט זי אויפגעהויבען פון געלעגער און, ווי אַ צומישטע האָט זי זיך גערדרעהט איבערן שטוב און געשריען:

— אוי, וועה איז מיר, פּאָליציע!.. שטעהט אויף יודען!.. וואָס טהו איך?! וואָס טהו איך?!!

אין שטוב איז געוואָרען אַ מהומה: דריי יודען אין אונטערוועש האָבען זיך געטופּעט אויף איין אָרט און נישט געוואוסט, וואָס צו טהון... דער עלטער'ער האָט געחאַפּט אַ קאָלדערע און, אַליין נישט ווייסענדיג צוליעב וואָס, איבערגעדעקט זיך מיט איהר איבער'ן קאָפּ... דער שעהנער יונגערמאַן האָט זיך אַ בלאַסער אַרומגעדרעהט מיט דער „מאַראַמ'ס" אַ קלייד'על אין האַנד... און די מאַדאַם אַליין איז אַ האַלב־נאַקעטע אומגעלאָפען פון איינעם צום צווייטען און געבראָכען די הענד:

— געוואַלד איך בין דאָך אומגליקליך!... בעהאַלט זיך, אַ בראָך צו מיר!... קריכט יודען אונטער'ן טיש... שלעפּט אַראָב די טישטוך מ'זאָל אייך נישט זעהן, גזלן איינער!... וואָס שטעהט איהר?, בעהאַלט זיך אין אַלמער... גיכער!... איהר הערט ווי מען קלאַפּט?... אוי, וואָס טהו איך מיט אייך — האָט זי זיך אַ וואָרף געטהון צום שעהנעם יונגען מאַן — וואו בעהאַלט מען אייך?... 500 רובל שטראָף, וועה צו מיינע יאָהרען!... אוי, איך שטאַרב!... דריי חדשים אָסטראָג...

און וואַרפענדיג אַ צושראָקענעם בליק אַרום זיך אין צימער, האָט זי, ווי אַ צוטומעלטע אויסגעשאיען:

קריכט צו מיר אין בעט אַריין און דעקט זיך איבער איבער'ן קאָפּ, אַ בראָך איז צו מיר אַ גרויסער!...

די קלעפּ אין טהיר זענען דערווייל געוואָרען שטאַרקער־

און אונגעדולדיגער. מיט אונטערגעבויגענע, ציטערענדיגע פיס איז די „מאדאם וויגאָדסקי" געגאַנגען עפענען די טהיר.

צוקומענדיג נאָהנט, האָט זי פון דרויסען דערהערט דעם מאַנס מידע און האַלב־ברוגז'ע שטימע:

— דו ביזט דאָס מלכה? כ'האָב געריינט איהר זענט דאָרט אַלע אויסגעשטאָרבען, חלילה... שוין אַ שעה אַז איך קלאַפּ און קיינער רופט זיך ניט אָב... דער אַלטער איז אַוועקגעפאָהרען, האָב איך זיך אַרויסגעריסען אויף אַ נאַכט אַ היים...

— דו ביזט עס? — האָט מלכה, ווי מיט פערדרוס געזאָגט, — טפוי, טפוי, טפוי, אין האַרצען האָט זיך מיר אָבגעריסען... די גאַנצע שטוב ט'ער אויפגעהויבען... זאָל איך וויסען, אַז ער וועט אין מיטען דרינען אַריינפאַלען, נו גער שוין אַריין און פערשפאַר די טהיר... איך וועל גערן זאָגען די יונגען זיי זאָלען זיך לעגען צוריק אויף זייערע ערטער. —

ווען וויגאָדסקי האָט פערשפאַרט די טהיר און איז אַריין אין שטוב, האָט ער געהערט, ווי זיין ווייב זאָגט:

— נו, יונגערמאַן, קריעכט אַרויס פון בעט און געהט לעגט זיך אויף אייער אָרט ס'איז גאָר מיין מאַן געקומען...

ניט בעשערט.

דעם געזונטען ישובס'ען בחור, יחיאל פּופּרעווער, פון פּופּרעווע, האָט זיך זעהער געוואָלט האָבען אַ שטאָדטיגע ווײַב.

אַליין נידריג, ברייט, פעסט געבויט, מיט שטאַרקע פיס און געזונדטע מאָזאָליסטע העגד, מיט אַ גרויסען, קײַלעכיגען קאָפּ, בעוואַקסען מיט רויטע, האַרטע האָר, און אַ פּנים ברויז און גלאַנציג, ווי אַן אויסגעשײַערטע קופּערנע פּאַן, — האָט זיך איהם שטאַרק געוואָלט זיין ווײַב זאָל זײַן „אַן אײַדעלע, ווי אַ פּאַניענקע."

הײַנט אַז יונה דער מילכיגער, דער שכן זײַערער, איז איינמאָל געקומען פון שטאָדט און געזאָגט, אַז ער האָט פאַרגעשלאָגען ר' הערש פלאַקסענעם אַ שידוך מיט יחיאל'ן, און יענער, לאָזט רעדען, — האָט עס איהם גלײַך אַ נעהם געטאָן. דערהערט, אַז די כלה איז „אַ זײַדענע זאַך" געבילדעט און גאָר, שרייבט אַ בריעף פײַל פון בויגען, דאַרף ניט אָנקומען צו לײַטען מיט אַן אַדרעס, און שטריקט, און העפּט, און נעהט און צירעוועט, און לייענט אַ ביכעל, ווי אַ וואַסער, און חשבונ'ט ווי אַ מאַנסביל, און איז סתם „אַנ'אמת'ע פּאַניענקע", — ווען ער האָט דאָס דערהערט, איז ער אַ פערסמאַליעטער געוואָרען, חאָטש שפּאַן שוין איין און פאָהר.

ווען ניט די מאַמע, וואָלט מען אפילו פון נדן ניט גערעדט.

חיענע אָבער, די מאַמע, האָט געוואָלט וויסען „ביי וואָס האַלט עס".

זאָגט איהר יונה:

— מען זאָגט צו פינף מאות...

— צוזאָגען איז נאָך וועהניג — מאַכט חיענע און וואָס פאַר אַנ'אויסשטײַער?

— אַי, וואָס רעדט איהר עפּעס, חיענע? אוודאי וועט

אַלץ זײַן ווי ס׳געהער צו זײַן... ווער וויל קריוודען אַנ׳אײגענע קינד? אגב, דאַרפט איהר דאָך וויסען מיט וועמען איהר טהוט אויך!...

— פסס... אַ קאַטאָוועס! מיט יחוס אַלײַן לעבט מען נישט...

— פונדעסטוועגען קען מען ר׳ הערש משפּחה אונטערען האַנד נישט אַוועקמאַכען — גיט יונה צו פערשטעהן — באשר ער איז איצט אַ ביסעל געפאַלען אין מעמד, איז נחות דרגא מיט אַ שטאַפּעל נידריגער... אָבער אַזוי...

— נישקשה, מײַן יחיאל איז בײַ מיר אויך נישט קײַן בראַקאָוונע סחורה — נעמט זיך די מאַמע אָן איהר בן־יחיד׳ס קריוודע, — ווער מיר גוטס גינט זאָל נעהמען אַזעלכע חתנים. איך זאָג אײַך אושנע ר׳ יונה, אויב ס׳איז נאָר צוגעזאָגט איז גיטאָ וואָס צו רעדען.

— אַי, וואָס דינגסט דו זיך, מאַמע?.. האָט איהר יחיאל איבערגעשלאָגען אין מיטען. — געהסט דאָ אַ טעלעצע קויפען, וואָס? קײַן ישוב׳עסע מויד וועל איך ניט נעהמען, מ׳זאָל מיך אפילו אָבשיטען... פערשטעהסט?

שטאַרק געשפּאַרט מיט איהם האָט זי זיך ניט. יחיאל איז פאָרט אײַן אויג אין קאָפּ. אַגב איז דאָך דער מחותן פאָרט הערש דער פלאַקסענער.

איז געבליבען, אַז יחיאל זאָל דערווײַל פאָהרען „אָנקוקען“.

האָט זיך יחיאל גוט אַרומגעשײַערט, אָנגעטהון די שבת׳דיגע קאַפּאָטע, אַ פּאָר נײַע, גלאַנציגע קאַלאָשען — האָטש אין דרויסען איז געווען הײס און טרוקען, — און מען איז געגאַנגען פאָהרען.

ווען יחיאל מיט יונה׳ן זענען שוין געזעסען אין וואָגען, איז צוגעלאָפען די מאַמע און שפּאַרענדיג יחיאל׳ן אַ פּעקעלע אין האַנד אַרײַן, האָט זי מיט פערדרוס געזאָגט:

— דו האָסט דאָך נאָך הײַנט אין דײַן מויל נישט גע־האַט? וואָס ביזט דו אַזוי צוקאָכט, וואָס? אָט נאַ דיר אַ בולקע, און די אין פאַפּיער האָסט דו צום בולקע, וועסט דו איבערבײַסען. דאָס האַרץ וועט דאָך דיר אַרויספאַלען, ביז דו וועסט קומען אין שטאָדט.

יחיאל האָט צוטראָגענערהײט אַרײַנגעלעגט די בולקע אין וואָגען, דעם פּאַפּיער מיט דעם „צום בולקע“ אַרוק געטאָן אין

קעשענע אַריין, און מען האָט זיך גערירט אין וועג.

געגעסען האָט ער אָבער ניט: דעם גאַנצען וועג איז ער געווען ציפּיעל פערנומען מיט אויספרעגען דעם שדכן וועגען דער כלה און מיט צוגרייטען זיך וואָס צו רעדען מיט איהר, אַז ס'זאָל איהם ליגען אין זינען עסען!

דערזעהען ר' הערש'ס טאָכטער, איז יחיאל גרייט געווען חאָטש שוין שרייבען תנאים: די קליינינקע, מאָגערינקע ציפּקע, מיט איהר שמאָל פּנים'ל, מיט איהר לאַנג, דין נעזעל, מיט איהרע האָהר, אויפגעקליבענע שטייף און הויך, ווי אַ טהורעם אויפ'ן שפּיץ קעפּעל, מיט איהרע דינע, ווייסע הענד מיט די לאַנגע פינגער, — האָט אין זיינע אויגען אויסגעזעהן ווי אַ בת-מלכה.

אָט דאָס איז אַן'איידעלע זאַך!

דער חתן איז אויך געפעלען געוואָרען ר' הערש'ן און שרה-פייגען.

— ס'איז אַ גרונטאָוועער מענש, מיט אַ תוך... — האָבען זיי צווישען זיך גערעדט.

די כלה נאָר האָט זיך געברעקעלט, ער איז צו „האַמעט-נע" אַ „פּאָלירטען" וויל זי.

נאָר אַז דער טאַטע, אַז די מאַמע, אַז דער שדכן, האָבען זיך געמאַטערט געבען איהר צו פערשטעהן, וואָס פאַר אַ שמאַלץ-גרוב דאָס איז פאַר איהר. לכל הפחות זאָל זי אַ מענשען ניט מבייש זיין און זיך צום טיש זעצען.

האָט זי זיך צוגעזעצט צום טיש, אויפגעפרעסט די ליפּען און געשוויגען.

דער חתן האָט געטרונקען איין גלאָז טהע נאָך דער צווייטער, געשוויצט אָהן רחמנות און געגלאַנצט, ווי אַ געפּאָלירטער.

זייגער צעהן אין אָבענד, נאָך טהע, האָט יונה איינגערוימט יחיאל'ן אַ סוד, אַז מען דאַרף בעטען די כלה אַ ביסעל דורכגעהן זיך...

שטאַמלענדיג און אַזש בלוי ווערענדיג, האָט יחיאל פאַרגעשלאָגען ציפּקען:

— אַ קאָפּעצקע דורכגעהן זיך אויפ'ן שפּאַציער.

אַרויס אין דרויסען, האָבען זיי זיך ביידע גלייך דערפיהלט עפּעס פרייער, די נאַכט איז שעהן, דער הימעל אויס-

געשטערענט, א וואַרים, געשמאַק ווינטעל קיצעלט דאָס פּנים, און דער עיקר — קיינער קוקט אויף זיי ניט מיט אַזעלכע מאָדנע אויגען, ווי אין שטוב דאָרטען...

נאָר רײדען ווייסען זיי ביידע נישט פון וואָס, ציפּקע האָט געוואַרט, יחיאל זאָל אָנהויבען, און יחיאל האָט זיך געבראָכען דעם מח, ווי פערפיהרט מען אַ שמועס מיט אַ שטאָדטיגע באַרישניע.

פּלוצלינג האָט ער זיך דערמאָנט אָן אַ געשפּרעך, וואָס ער האָט אַ מאָל געליײענט אין אַ העלסט-אינטערעסאַנטען ראָמאַן.

— האָבען זיי גאָר קיין זאָנען-שירם?... — האָט ער מיט אַ מאָל אַ פרעג געטהון אין אַ מין דײַטשמעריש.

נאָר קוים האָט זיך פערקניפּט אַ שמועס, איז שוין דער אײַז צושמאָלצען געוואָרען צווישען זיי, ביסלעכווײַז האָבען זיי זיך, אונטער דער ווירקונג פון דער שטילער נאַכט, אָנגעהויבען פיהלען עפּעס נעהנטער, אַזוי ווי זיי וואָלטען שוין יאָהרען לאַנג געשפּאַצירט אויף דער פערוואָרפענער גאַס פון דער שלאָפיגער שטעדטיל.

— זײַט מיר מוחל, וואָס איך וויל בײַ אײַך פרעגען — האָט יחיאל אָנגעהויבען שוין אויף פּראָסט יודיש, — זאָגט מיר: איהר האָט די פעדער אין האַנד?

— די פעדער? וואָס איז שייך? אַ ביסעל קענען מיר; ניט ערגער פון לײַטען — האָט זיך ציפּקע געחנ׳דעלט.

— כ׳פרעג דאָס אַנטקעגען דעם, וואָס איך אַליין בין אַ מענש, קאַטאָרי איז ניט „לאָווקע" מיט דער פעדער... מיט קרײַד שרײַבט זיך, און מיט דער פעדער — געהט ניט... ניט גע-וואָהנט... און שרײַבען, גאָט צו דאַנקען, איז פערהאַן וואָס, וואָלט גוט געווען צו האָבען אַ מענשען, וואָס זאָל זײַן אַ בריה אין די זאַכען...

— אַז ס׳וועט אויסקומען — וועט מען קענען — האָט זי מיט שטאָלץ געגעבען אָנצוהערען.

— אָ—אָ—אָט דאָס — אָ מיין איך!... און דערפיה-לענדיג מיט אַ מאָל עפּעס אַ ליבע צוגעבונדענקײַט צו דעם מײדעל, וואָס געהט בײַ זײַן זײַט, אָט צו דער קלײניצקער, אָבער געראָטענער וואָס קען אי שרײַבען, אי רעכענען און אַלץ מיט דער פעדער, — האָט ער מיט אַ וואַרימקײַט אויסגערעכענט:

— בײַ מיר וועט אַ ווײַב גוט זײַן... ווי אַ קיסרינע וועט

זי לעבען, הערט איהר ... באָדען זיך אין כל טוב ... אַ פינגער אין קאַלט וואַסער ניט אַריינטהון ... נאָר זיץ זיך און שרייב זיך און חשבון, ווייטער גאָרניט ... לאָז איך אַזוי לעבען!..

ציפקעס האַרץ האָט אַ צאַפּעל געטהון פון דער מאָרגע ליעבעס־ערקלערונג ... און, ווי פון זיך אַליין ... האָט זי זיך צוגערוקט שטוואָס נעהנטער צו איהם, און אָנגעריהרט איהם ביים אַרבעל ...

ווען זיי זענען צוריק געקומען אַ היים, האָבען אַלע גלייך פערשטאַנען, אַז איינרעדען וועט מען שוין ציפקען ניט דאַרפען.

דאָס איז געווען צווייי וואָכען פאַר שבועות, איז געבליבען, דער חתן זאָל קומען מיט דער מאַמע'ן מוצאי יום־טוב אין שטאָדט, און אויב דער מחותנת'טע וועט געפעלען, זאָל מען מאַכען אַ קבלת־קנין.

נאָר זעען ס'איז געקומען צום קבלת־קנין, האָט זיך די כלה אויפ'ם ניי אָנגעהויבען ברעקלען. וויל מען וויסען, וואָס איז דאָס פאַר אַ פלוצלינגע איבערקעהרעניש, פערטרויט זי דער מאַמע'ן פערשעמטערהייד אַ סוד:

— עס שמעקט פון איהם...

פריהער שרה־פייגע, דערנאָך ר' הערש אַליין זענען צוגעגאַנגען צום חתן און אין האַרץ געמוזט מודה זיין, „ס'הערט זיך טאַקע פון איהם, ווי ניט פריש...” נאָר צוליעב דעם זאָל אַ שידוך ניט ווערען? — איז דאָך חוזק!

האָט מען געזאָגט ציפקע'ן, אַז „ס'דוכט זיך איהר”, און מען האָט מיט מזל, געמאַכט אַ קבלת קנין.

* *
*

אין אַ חודש אַרום, האָט מען אָבגעמאַכט דעם חתן אויף שבת. שבת צו נאַכט האָט געדאַרפט קומען די מאַמע שרייבען תנאים און בעשטעלען די חתונה־צייט.

געקראָגען דעם בריוועלע מיט די פערבעטעניש, האָט זיך יחיאל אויפ'ם ניי גוט אַרומגעשייערט, אָנגעטהון די שבת'דיגע קאַפאָטע, אַ גומענעם קראַגען, און איז אַוועקגעפאָהרען צו דער כלה.

אַריין צו ר' הערש'ן אין שטוב, האָט ער אין ערשטען חדר געטראָפען ציפקען איינע אַליין. דאָס האָט איהם צוגעגעבען מוט צו צוגעהן צו איהר, גאָר ווי אַ שטאָדטיגער, געבען

איהר די האנד און פריינדליך פרעגען:

— וואס מאכט איהר?... דו?... ציפקע...

פערשעמט שמייכלענדיג איז איהם ציפקע אנטקעגען געגאנגען, נאר צוקומענדיג נאהנט צו איהם, איז זי גלייך אבגעטראטען צווי טריט א הינטער און ניט ווילענדיג צוגעלעגט די האנד צום נאז...

פערשטעהט ניט יחיאל וואס דאס בעדייט און געהט נאך איהר, זי טרעט אב א הינטער, און ער געהט איהר נאך...

יחיאל האט אויף איהר א קוק געטהון און זיך דערשראקען.

ציפקע איז געווען בלייך, ווי קאלך, און האט זיך קוים געהאלטען אויף די פיס.

האט ער זי ארומגעחאפט מיט ביידע הענד און צושראקען געפרעגט:

— וואס איז אייך?.. וואס איז מיט דיר?.. ניט גוט?... א ביסעל וואסער... אוי, ראטעוועט!..

— לאזט מיך... אוי לאזט מיך... כ'ווער דערשטיקט..

איך חלש... — האט זיך ציפקע געריסען פון זיינע הענד.

יחיאל האט אבגעלאזט די הענד און ציפקע איז ארויסגעלאפען פון צימער.

שטעהט יחיאל און ברעכט זיך דעם מח, וואס קען דא זיין, ערשט עס געהט אריין שרה-פייגע די מחותנת'טע און נאך פון שוועל אנגעהויבען:

— זאג מיר נאר, חתן, וואס האסט דו דא געטהון מיט מיין טאכטער, וואס זי ליעגט און וויינט, הא?..

— וויינט? — האט זיך יחיאל דערשראקען — כ'ווייס ניט, כ'האב איהר גארניט געטהון... עפעס איז איהר ניט גוט געווארען.

— הער נאר, חתן — איז שרה-פייגע צוגעגאנגען צו איהם און געוואלט איהם אננעהמען ביי'ם קנעפעל, און גלייך אבגעטרעטען צוריק — אוי, וואס איז מיט דיר?! — מען קען דאך געבען דיר ניט איינשטעהן!—

יחיאל'ן האט זיך דער פנים אנגעצונדען, און א פערלארענער, האט ער גענומען קוקען ארום זיך.

דער לעצטער איז געקומען ר' הערש אליין. ר' הערש האט ניט געגלויבט די וייבער: ס'חלומט זיך זיי די בהמות. איז ער אליין אריין און גלייך אבגעשטעקט יחיאלן א שלום-

עליכם. נאָר די זעלבע מינוט האָט ער אַרויסגעריסען די האַנד צוריק, אַרויסגעכאַפּט די טאַבאַקערקע, אָנגעשטאָפּט אַ פולע נאָז מיט טאַבאַק, און ניסענדיג געוואָרפען ווערטער:

— אַ שאַרפער ריח... חאַפּטשי!.. זעה אפשר די שטיוועל... האַפּטשי!.. וואָלסט אפשר געגאַנגען אין מרחץ... האַפּטשי!..

יחיאל האָט עס שוין מעהר נישט געקענט אויסהאַלטען. רויט, ווי אַ בורעק, מיט אויגען פול טרעהרען, איז ער אַרויס-געלאָפען פון שטוב, געזעצט זיך אין וואָגען, אַ שמיץ איבער'ן פערד און — צוריק אַהיים,

אַ לאַנגע צייט האָט די מאַמע נישט געקענט דערגעהן ביי איהם, וואָס האָט פּאַסירט, ערשט ווען ער האָט זיך אָנגעטהון וואָכענדיג און געפּיהלט צוריק בעל-הבית ביי זיך אין דער היים, האָט ער איהר דערצעהלט פון דעם שענעם קבלת-פּנים, וואָס ער האָט געהאַט ביי די מחותּנים.

חיענע איז אַ צוקאָכטע געוואָרען.

— אַ, זאָל זיי שמעקען פון די העלזער, ווי פון אַ גע'-פּגר'טען העלט, טאַטע זיסער!.. האָט איהר געהערט? אַ פּרי-שער, אַ מחיה'דיגער, ווי אַ גרין אוגערקעלע, און מיט אַ מאָל — נאַ דיר! ס'שמעקט... וואָס האָט געזאָלט זיין מיר, און דיר, און כל ישראל, זאָל אויסגעהען צו זיי, צו זייער לייב און לעבען, צו זייערע הענד און פּים, צו זייערע האָר און גאָר, רבונו-של-עולם!..

ווען ר' הערש האָט אָבגעשיקט דעם קבלת-קנין, האָט חיענע דערפון קיין הארץ-וועהטאָג ניט געהאַט: גלייכער ווייטער פון די בוימאַייל-גיסער.

ערב-ראש-השנה, ווען יחיאל האָט געדאַרפט פאָהרען אויף יום-טוב אין שטאָדט אַריין, איז ער געגאַנגען אָנטהון די שבת-דיגע קאַפּאָטע, און דערפיהלט אַז מ'קען נאָהנט ביים קליידער-אַלמער ניט שטעהן... ער האָט גענומען זוכען און, געפונען אין קאַפּאָטע-קעשענע אַ פּאַפּיער מיט גרעבענעס און אַ געגזענעס לעבערעל, וואָס די מאַמע האָט איהם מיטגעגעבען „צום בולקע", ווען ער איז געפאָהרען אָנקוקען די כלה...

אוים גענעראַל — אוים יום=טוב.

(אַ פּורים-מעשה'לע)

ביי חאַריטאָן זאַלאַריעוויטש צימבאַל איז יודישקייט זעהר טייער.

און יודישקייט פערשטעהט ער אויף זיין אייגענעם שטייגער:

— וואָס צו גאָט איז — צו גאָט, און וואָס צו לייטען — איז צו לייטען — זאָגט צימבאַל — אַז איך האָב צו טהון מיט פּאָניע קוואַס, מוז איך מיט איהם געהמען אַ טרונק בראָנפען, און נאָך אַ טרונק בראָנפען קריעכט אַ שטיקעל קאָלבאַסע אַליין אין מויל אַריין, אָבער ביי מיר אין שטוב — אַלץ כשר! איך בין אַ יוד, פּאָניאַל?... איך האָב, ברודער, פאַר מיין יודישקייט טייער בעצאָהלט, מיט מיין אייגענער פעל בעצאָהלט: אויף אַרבעס אויף די קניע געשטאַנען... מיט העריננ אונז געקאָרמעט... אין באָד געטריבען, דריי טעג קיין וואַסער ניט געגעבען... מיר'ן זיך ניט פאָדאַיעט... פּאָניאַל?.. פּאָטאָמו — מיר זענען יודען!.. שוטקאָ=לי דעם טאַטע'נס וויערא!.. דער קאָרפּוסני אַליין מיר איינגערעדט שמד'ן זיך... ניין, ברודער, שאַליש!.. מיר'ן געקענט שטעהן פאַר אונזער וויערא... ניט ווי די היינטיגע... מיין מישקאַ, דער פּאָדלעץ, — וויל ניט מאָלען זיך, דאַזשע די תפילין אָנמעסטען וויל דאָס ניט... מיר'ן זיך אונטער באָטשקעס בעהאַלטען און געמאָליעט זיך... געזעהן, זיי קענען מיט אונז ניט אויספיהרען — האָבען זיי אונז אָסטאַוועט!.. דאַזשע אוואַזשאַיעט... פּאָטאָמו — מיר'ן אויסגעהאַלטען ווי העראָיעס... אַ פּאָלקאָווניק ביי אונז געווען, אַ שוטניק! — בעגעגענען — באַלד אַ קאָמאַנדעווע טהון:

— נו, צימבאַל, זשידוניאַ, זינג זשמירעס!..

און איך פלעג זיך זאַליוואַיען:

— חא — חא שעמערע שבת, חא — חא — בעני־באַ־באַת...

און ער האָט געקוואָלען...

און דאָ געהען אַוועק מעשות אויף דריי שעה, ווי דער פאָלקאָווניק פלעגט געבען „נאַ וואָדקו״, ווי דער יענעראַל האָט „פּאָרטיאַגיוועט״ און יענער — האָט געשריגען „מאָלאָדיעץ!״ פון דעם „דושאַ־טשעלאָוויעק״ דעם ראָטנעם, און דעם „פּאָדלעץ״ דעם פעלדפעבעל...

ווארום, אַז צימבאַל הויבט אָן צו רעדען פון וואָיענע, וועט ער אַזוי גיך ניט אויפהערען: פון פעלדפעבעל ביז׳ן גענעראַל סקאָבעליעוו קומען אַלע אין זיינע זכרונות. און רעדען רעדט ער פון זיי מיט אַזאַ היץ, אַקוראַט זיי וואָלטען איהם באמת אויף די הענד געטראָגען; מיט אַזאַ שטאָלץ, אַזוי ווי סקאָבעליעוו וואָלט חאָטש געוועזן זיין לייבליכער ברודער...

— אָבער אין פּראַוואָסלאַוויע האָבען זיי מיך ניט געקענט אַריינטרייבען — ענדיגט ער געוועהנליך זיין מעשה־דודקי!... חאַריטאָן זאַכאַריטש קען נאָך שטעהן פאַר זיין וויערא!

און זיין וויערא האָט טאַקי חאַריטאָן זאַכאַריעוויטש נאָך איצט אויך; יום־טובים זענען ביי איהם הייליג, שבת אין שוהל — ער דער ערשטער.

אָבער בעסער פון אַלע יום־טובים זענען איהם געפעלען געוועזן צוויי: שמחת־תורה און פורים.

— אַ סלאַוונער פּראַזדניק שמחת־תורה — זאָגט צימבאַל — נעהמסט אַ טרונק בראָנפען, און האָסט נאָך אַ מצוה צוגאָב... אי פּאָטאָם, פּאָלוטשייען מיר טאַקי עפּעס אַ תורה!...

צימבאַל האָט זיך געהאַט זיינע אייגענע השגות פון יום־טובים, — השגות, אויסגעאַרבייט אין פערלויף פון זעקס־און־דרייסיג יאָהר אין די רוסישע קאַזאַרמעס. — אין זיין מוח האָט זיך איינגעלעגט, אַז יעדען שמחת־תורה קריגען יודען אַ תורה.

איין חסרון האָט אָבער געהאַט שמחת־תורה — די הקפות.

צימבאַל איז געוועזן אַ שענער בעל־מנדר אין שוהל, און דער גבאי האָט געהאַלטען פאַר זיין חוב, מכבד צו זיין איהם מיט אַ פסוק פון אתה־הראית.

און דאָס פערשטערט איהם די גאַנצע שמחה.

— מכבד ר׳ חלאַוונע ברב׳ זונדעל מיט אַ פסוק פון אתה־הראית! — דערהערט חאַריטאָן זאַכאַריעוויטש.

— מיך, שטאָ־לי? — פרעגט ער, ווי ער איז געוואוינט שבת ביים אויפרופען, און ריהרט זיך, פונדעסטוועגען, ניט פון אָרט.

— דיך, דיך, זאַכאַריטש, — שטורכעט איהם זיין שכן אין זייט.

ציםבאַל מאַכט אַ פאָר טריט און בלייבט ווידער שטעהן.

— געה, וואָס האָסטו מורא, טשודאַק! — שטופט אירם אונטער אַ צווייטער.

ביי ציםבאַל׳ן אָבער הויבען זיך די פים ניט; ער ווייס, אַז ער וועט די צייהן צוברעכען אין דעם פסוק.

חאַריטאָן זאַכאַריטש האָט איבערהויפט געהאַלטען, אַז די אַלע „רעליגיאָזנע אָבריאַדען" זענען אַ „ניע אָסאָבעננאָ פריוואַטנע" זאַך...

— נו, כאָטיאַ־בי, די אויפרופעניש שבת — וויפיעל בלוט האָבען זיי מיר פאַפאָרטשעט!...

ער וואָלט, דוכט זיך, בעסער האָלץ געהאַקט, איידער אַרויפגעהן אויפ׳ן בימה זאָגען די ברכה. אָנהויבען הויבט ער אפילו אָן גאָר נישקשה, נאָר ווי עס קומט אין מיטען, אַזוי הויבט ער אָן „פוטען"... ער האָט שוין אפילו אויף די עלטערע יאָהרען אַ רבי געדונגען, גאַנצע אָווענדען געזעסען איבער׳ן סידור — ס׳העלפט אָבער ניט: אין דער היים, ווען דער רבי טייטעלט מיט׳ן פינגער, געהט עס, דאַכט זיך, גאָר ווי גע־שמיערט; ווי עס קומט אָבער אין שוהל, אַזוי „סמושטשאַיעט" ער זיך און בלייבט שטעקען אין מיטען.

— וואָס איז דאָס פאַר אַ קלאָג? — פלעגט ער פרעגען דעם רבי׳ן — די „סלאָוועסניאָסט" געדענקט זיך נאָך איצט אויך, און די ברכות — „ני זאַ קאַקיאַ ד׳נגי!" (פאַר קיין געלד נישט).

— אין די יונגע יאָהרען איז דער זכרון שאַרפער... — גיעט איהם דער רבי צו פערשטעהן.

— נאָר ווסיאָ טאַקי, קען מען זיך מיט דער שבת׳דיגער ברכה ספּראַוויליאַיען, פאָרט אַ פריוויטשנע זאַך!.. אָבער דאָ,

די „אַקאָפּעס" אײן מאָל אין יאָהר — גוט גערעדט!...

נאָר גאָרנישט, אַז מען רופט, מוז מען געהן...

טהוט זיך חאַריטאָן זאַכאַריעוויטש אָן אַ געוואַלדיגען כח און דערמאָהנענדיג זיך, ווי ער האָט אַמאָל געזונגען פּלעוונע „שטורמאָם", לאָזט ער זיך מיט דעם זעלבען מוט צום עמוד, און נאָך אויפ'ן וועג הויבט ער שוין אָן אויף אַ מאָרנע דינעם קול'כעל, וואָס פּאַסט זיך גאָרנישט צו זיין גרויסען פעסטען גוף:

— מאַלקושקע—מאַלקוש—קעלע—לאָמים—וממשלאָקתקאָ—ביל—דער וואָל—דער!.. (מלכותך מלכות כל עולמים וממשלתך בכל דור ודור).

אָבגעזאָגט, ווישט ער אָב דעם שווייס פון שטערן, קעהרט זיך אום „פּאָ וואָיענאָמו", „גאַלעוואָ קרוגאָם" און געהט צוריק אויף זיין אָרט.

— איך האָב דיר געזאָגט, עס איז פּוסטיאַק!... — בעגעגענט איהם זיין שכן פון דער רעכטער זייט.

די „וואָלנע" אָבער שמייכלען, און דאָס שטעלט איהם אין הארצען, וואָרום וויסען וויים ער, אַז „אין די זאַכען האָבען שוין וואָלנע אַ הונד אויפגעגעסען"...

פּורים אָבער איז אַ גאַנץ אַנדער מעשה: זאָגען דאַרף מען גאָרנישט, מען דאַרף נאָר הערען און פון צייט צו צייט צו־טופּען מיט די פיס... און טופּען האָט צימבאַל געקענט.

אגב, איז חאַריטאָן זאַכאַריעוויטש געווען זיכער, אַז פּורים איז אַ „וואָיענער פּראַזדניק".

אָנהויבען דערפון, וואָס די גאַנצע געשיכטע האָט זיך אָבגעשפּיעלט אין צאַרסקי דוואָרעץ, הייסט די פּאַראַדען מיט די העראָלדען פּאָראָוים... דער „צערעמאָניאַלנער מאַרש" מיט דעם בראַווען יודישען גענעראַל מאָרדוך (מרדכי) אָן דער שפּיץ... דער וואָיענער מיניסטער המן... די סטראַזשע...

און צו וואָיענע איז ער דאָך עפּעס אויך אַ מחותן.

פלעגט ער טאַקי „ספּראַוויאיען" פּורים „קאַק סליעדוויעט בּיט".

אַזוי איז געווען יאָהרען נאָכאַנאַנד, ביז דער שוואַרץ יאָהר האָט אָנגעטראָגען דעם שנאָרער.

די מעשה דערפון איז אַזוי געווען:

א „וואָלנער“ יוד פון דער ליטאַ, האָט זיך פערקליבען אזש אַהער, אין דער גרויסער רוסישער שטאָדט, און האָט זיך געלאָזען איבער די יודישע געשעפטען קלויבען נדבות „אויף די קרבנות פון וואסילקאָווער פּאָגראָם“.

אַזעלכע אורחים זענען ביי צימבאַל׳ן קיין נייעס ניט געווען, און קיין גרויסע שמחה אויך ניט, נאָר היינט איז איהם איינגעפאַלען: ער וועט בעטען דעם יודען צו דער סעודה „פּאָ נאַסטאַיאַשטשעמו“...

— שלום-עליכם! — מאַכט צימבאַל צום אורח — פון וואַנען א יוד, א וואָלנער?

— ניין, ניט קיין וואָהלינער, רב ע-ע... א וואסילקאָווער... דאָס גאַנצע שטעדטעל צוראַבירט... כתבים פו רבנים... וויפיעל גאָט העלפט...

— א וואסילקאָווער, נו, קאָנעטשנאָ א וואָלנער!... — האָט זיך חאַריטאָן זאַכאַריעוויטש דערפרעהט.

— א וואסילקאָווער, א וואסילקאָווער — האָט דער מקבל פערשטאַנען די לעצטע ווערטער.

— וועט איהר ביי מיר זיין צו דער סעודה... היינט איז פּורים... א וואזשנער פּראַזדניק... הא, וואָס? א נדבה אויך? קאַק-זשע, קאַק-זשע!.. עטאָ אָסאָב סטאַטיאַ...

און א סעודה איז געווען ביי חאַריטאָן זאַכאַריעוויטשע׳ן — אַנ׳אמת׳ע סעודת-מלך. מאכלים — עד לרוב; משקאות — חאָטש א מנין חסידים איינצושכור׳ן.

ווען מען האָט שוין גענומען צו עטליכע כוסות און גע-פיהלט זיך אויפגעראַמט, האָט דער בעל-הבית נאָך א מאָל אָנגעפיהלט די ילבערנע בעכערס, און ווענדענדיג זיך צום אורח, געזאָגט:

— א גרויסער פּראַזדניק פּורים, הא, רבי?...

— פּיש-פּיש-פּיש! — האָט דער אורח געמאַכט בקיצור האָבענדיג א פולען מויל מיט געפיהלעכטס.

— קיין עבירה ניט אריינצוגיסען אין לאָמפּ אין אזא פּראַזדניק, הא, רב, צשטאָ?...

— או-מהו! — האָט דער אורח ניט געוואָלט מפסיק זיין אין קייען — א מצוה...

— פאַר אונזער יענעראַל! — האָט דער בעל־הבית אויפגעהויבען דעם כּוס — א בראַווער יענעראַל געווען.

—וואָס איז שייך — אַ גבור! — איז דער אורח נתפּעל געוואָרען און איבערגעקעהרט דעם כּוס אין מויל אַריין.

— ער האָט זיי אַלעמען געגעבען פּולווער שמעקען, האַ? . . . מאָלאָדיעץ! . .

— אויפ'ן ווייסען פערד — האָט דער אורח אריינגע־וואָרפען אין גרוים אַיילעניש, און אָנגעשטאָפּט אַ פולען מויל מיט קרעפּלעך.

— פּאַ געגעראַלסקי, קאַק־זשע! . . . און המן, המן — טאָ! . . . ער האָט דאָס אַ ביסעל געחאַפּט פּאָ זאַטילקו פון אונ־זער יענעראַל! האַ? . . .

— המן? . . . פון אונזער יענעראַל? . . . האָט זיך דער אורח פערוואונדערט, און די היהנערישע פּאַלקע איז געבליבען שטעהען אין מיטען וועג צום מויל . . .

— נו, קאָנעטשנאָ: פון אונזער יודישען יענעראַל — פון מאָרדוכ'ען —

— ע־ע . . . זייט מיר מוחל . . . ע־ע . . . איך האָב גע־מיינט איהר רעדט פון סקאָבעליעוו'ען . . .

— האַ־האַ־האַ! — האָט זיך צימבאַל ברייט צולאַכט — וואָס ער סקאָבעליעוו? קאָניעטשנאָ, סקאָבעליעוו אַ העראָי געווען אָבער צו אונזערן, צו מאָרדוכ'ן — קו־די! . . .

— ע־ע . . . זייט מיר מוחל, בעל־הבית לעבען . . . ע־ע... מרדכי היהודי איז קיין געגעראַל ניט געווען . . .

— קאַק־טאַק?! וואָס הייסט? וואָס דען איז ער געוועזן? אַ פּאַלקאָווניק?

— ניין, אַ יועץ . . . ע־ע . . . אַ מיניסטער . . .

— אַ מיניסטער? — און געפאָהרען רייטענדיג . . . נו, רבי, איהר זייט אַ וואַלנער, איהר פערשטעהט ניש אין די זאַכען . . . אַ יענעראַל פאָהרט רייטענדיג, אַ פּאָלקאָווניק — פאָהרט . . . אין וואָיענע וורעמיא — מעג אַ קאַפּיטאַן אויך פאָהרען רייטענדיג . . . אָבער אַ מיניסטער — ווי קומט ער צו זיצען אין זאָטעל? . . .

— אָבער מרדכי . . . — האָט דער אורח געוואָלט ער־

קלערען.

— משודנאַי! — האָט איהם צימבאַל איבערגעשלאָגען אין מיטען — אַנו-קאַ, לאָמיר הערען, וואָס איז ער, פאָ וואַשעמו געווען.

— איך ווייס... ע-ע... פריהער אפשר אַ פּאָדריאַטשיק אין חצר-המלכות... דערנאָך — עולה לגדולה געווען... געוואָרען אַ יועץ, אַ מיניסטער...

— אַ מיניסטער? חאָראָשאָ!.. טאָ וואָס-זשע איז המן געווען?

— המן, המן? — האָט דער אורח ניט געפונען קיין פערטיגען תירוץ.

— טאָ-טאָ!.. האָט זיך דער בעל-הבית דערפרעהט.

— המן איז געווען אַ רשע... האָט זיך דער מקבל דערמאָנט...

חאַריטאָן זאַכאַריעוויטש האָט דערפיהלט, אַז ער פערלירט דעם באָדען, און האָט זיך אָנגעחאַפּט אָן אַ נייעם נאָמען:

— נו, און וואָס האָט שושן געטהון?...

— שושן? — שושן איז געווען אַ שטאָדט. אַ הויפּט-שטאָדט, ווי איירע, וואָס איהר וואָהנט...

— טעק'ס... האָט צימבאַל אָבגעזיפצט — המן נישט קיין מיניסטער... אַ רשע... וו'ראַ־יע אַ שטאַטסקי יענעראַל... שושן — אַ שטאָדט... פאַרוואָס-זשע מאָרדוך נישט קיין יענעראַל, האַ? ! — האָט ער בשום אופן נישט געקענט פערשטעהן.

— אַז ער איז גאָר געווען אַ מיניסטער... איהר פערשטעהט...

— טו ווי קומט ער פאָהרען רייטענדיג?... — האָט שוין צימבאַל'ן אָנגעהויבען פערדריסען די מעשה.

— דער מלך האָט אַזוי געהייסען, אחשורוש...

— טעק'ס... אַ פּריקאַז אַזאַ, זנאַטשיט... חאָראָשאָ... אַז ניט קיין יענעראַל, זאָגט איהר?.. געוויס ניט?

— ניט קיין יענעראַל... געוויס... וואָס איז שייך...

— וואו איז אָנגעשריבען? — האָט צימבאַל געוואָלט זיין זיכער.

— העֶ-העֶ!.. כ'מיין, אין דער מגלה... אין דער

תורה הקדושה...

דערהערט דעם מקבל דערמאָנענדיג אזעלכע ווערטער, ווי „תורה הקדושה“, „מגילה“, האָט ער פערשטאַנען, אַז עס איז טאַקי ווי דער אורח זאָגט: די וואָלגע, זיי ווייסען דאָך אַלץ.

ער האָט אַראָפּגעלאָזען דעם קאָפּ, און אַזוי ווי מען וואָלט ביי איהם אָבגענומען עטוואָס, וואָס עס איז איהם זעהר טייער געוועזען, האָט ער צו זיך אַליין גערעדט: טאַק'ס, טאַק טאָ... ניט קיין יענעראַל... ניט קיין יודישער יענעראַל...

— טו וואָס-זשע איז פּאַר אַ פּראַזדניק? — האָט ער זיך מיט א מאָל אַ קעהר-געטהון צום אורח.

— העע-העע... אַ נס... אַ קלייניגקייט להרוג ולאבד...

— קאַקאָי טאַם נס?!..! ליאַרעג ליאַבעד, פּאָדומאַ-יעש!.. ניט קיין וואַזשנער פּראַזדניק...

פון דאַמאָלסט אָן האָט חאַריטאָן זאַכאַריעוויטש פון פּורים ניט געמאַכט קיין גרויסע צערעמאָניעס.

אוים גענעראל — אוים יום-טוב...

אַ חולה מסוכּן.

באָריס גרעבענטשיק, אַ יונג מיט ביינער, מיט אַ צונג ווי אַ „בריטווע“, וואָס „באַקט“ ליגענס, ווי לאַטקעס, וואָס איז צווישען וואָיאַזשאָרען אַ וואָיאַזשאָר, און וואָס שרעקט זיך פאַר קיין זאַך ניט אָב, האָט נאָר פאַר איין זאַך מורא — פאַר זיין ווייב'ס צונג...

דער גרויסער בריה און קנאַקער צווישען לייטען, קאָן אין דער היים קיין צוויי ניט צעהלען.

— ווען מיין ווייבעל הויבט מיך אָן צו עגבערן, וואָלט איך בעסער דריי נעכט גענעכטיגט אין טורקעסטאַן אָהן פראַוועס, ווי איין נאַכט אין דער היים מיט פראַוועס — זאָגט גרעבענטשיק.

און עגבערן עגבערט זי פאַר אַלץ אין דער וועלט.
דאָס ערגסטע איז אָבער, ווען ער קומט שפּעט אַהיים.
דאָ העלפען ניט קיין טענות, קיין פערענטפערען זיך, אַז ער האָט זיך געמוזט זעהן מיט סוחרים, אָברעכענען זיך, געהן אין האָטעלען.

זי ווייס, נישקשה, וואָס פאַר אַ רעכינקעס ער האָט צו מאַכען!.. אוודאי איז ער געגאַנגען אין די האָטעלען, אָבער ניט צו סוחרים, נאָר צו סוחר'טעס...

און זיין זיסע פערעלע טאָטשעט איהם, ווי אַ וואָרעם אַ גאַנצע נאַכט, און פאַרטאָג אין דעם גאַנצען פריהמאָרגען, און בעגלייט איהם מיט איהרע רעדעלעך-נעדעלעך אַזש אויף די טרעפּ אַרויס, אָנזאָגענדיג איהם, ער זאָל זיך נאָך ריכטען אויף אַ שוואַרץ יאָהר, ווען ער וועט קומען אַ היים.

מאַכט זיך אַ מאָל, אַז גרעבענטשיק פערזיצט זיך מיט אַ חברה װאַיאַזשאָרען בײַ אַ קערטעל און פערגעסט גאָר אָן דעם גרױסען שטורם, װאָס עס װאַרט אױף איהם אין דער הײם.

ער גיעט זיך אַ כאַפּ — צװײַ דער זײגער!

גרעבענטשיק איז אַ טױטער געבליבען. און ניט ענדיגענדיג דעם קאָן, איז ער אױפגעשפרונגען און אַנטלאָפען.

אָבער ה'אָס נעהנטער ער איז געקומען צום שטוב, אַלץ לאַנגזאַמער איז געװאָרען זײַן גאַנג.

ער האָט זיך געפיהלט, װי אַ הונד. װאָס װײס, אַז ער האָט זיך פערזינדיגט געגען בעל־הבית און — פריהער אָדער שפּעטער — אַ בריק מיט'ן פוס מוז ער כאַפּען פון איהם...

אױף די טרעפּ האָט ער זיך געשלעפּט, אַזױ װי ער װאָלט שױן קײן כח נישט געהאַט אַ פוס צו הױבען... אײן מינוט איז איהם אײַנגעפאַלען: געדאַרפט איהר אָבטהון, דער מרשעת, און אַראָבװאַרפען זיך מיט'ן קאָפּ אַראָב, צװישען די פאָרענצעס, זאָל זי װיסען, װי צו יאַדען שטענדיג אַ מאַן... נאָר באַלד האָט ער זיך בערעכענט, אַז „ניט דערלעבען װעט זי.

„גענוג פון איהרטװעגען, אַז איך װעל זיך מאַכען קראַנק; איז אױ איך װעל איהר נעהמען לעבער — װאָרום פײַנד האָט זי דאָך מיך דוקא ניט — אױ זי װעט מיך צו רוה לאָזען!..

צופריעדען פון דעם אײַנפאַל, האָט ער גלײַך גענומען שפּרײַזען איבער דרײַ טרעפּלעך מיט אַ מאָל, און אין אײן מינוט איז ער שױן געשטאַנען בײַם טהיר און שטיל געקלאַפּט.

פערע'לע, װאָס האָט אַ גאַנצע נאַכט אַ אױג נישט צוגעמאַכט, האָט גלײַך דערהערט דעם מאַנ'ס קלאַפּען.

— אַ ביזט שױן דאָ, מײַן תכשיט?.. נישקשה, דו װעסט בײַ מיר װאַ־אַרטען... װעסט זיך בײַ מיר אָנפריהרען, װי אַ הונד, נישקשה...

— פּערע־לע, איך חלש... אױ, שלע־עכט... עפען גי־עכער... — האָט באָרים געבעטען מיט אַ קול פון אַ גוסס.

— אַזױ, עפענען דיר? ניט אַנדערש, װאו ביזט דו פריהער געװען?.. געה, געה, פון װאַנען דו ביזט געקומען, דו שאַרלאַטאַן, דו אױסװאורף!..

— פּערע־לע... אױ!.. איך גע'ה... אױס...

עָ=פּעָן . . . גי=עבער . . . — האָט גרעבענטשיק אָהן אויפהער געקרעכצט .

דערהערט דעם מאַן קרעכצען , איז פערעלע אַראָבגעשפרונגען פון בעט , אַ עפען געטהון די טהיר און אויסגעשריען :

— וועה איז מיר ! . . וואָס איז דיר געשעהן ? . . נאַסטיאַ , נאַסטיאַ ! גיכער שטעה אויף . . . לויף גיכ׳ן דאָקטאָר , דעם פאַן איז שלעכט . . .

דערזעהען , אַז עס ווירקט , האָט גרעבענטשיק נאָך שטאַרקער גענומען קרעכצען :

— אוי , לעג מיך אַריין אין בעט . . . קקקאַ=ק=קאַ=אַלט... שטעכט אין זייט , ווי מיט נאָ=אָדלען . . . קען נישט אָטהעמען ... אוי , . .

— אוי , וועה צו מיר ! וואָס מהו איך דאָ ! ? — האָט זיך פערעלע געבראָכען די הענד — וואָס איז מיט דיר , באָריסעלע ? זאָג , רייד , וואָס האָט פּאַסירט ? ! . .

— אַריין צו אַ סוחר . . . גע=זעסען , אָב=גע=רעכענט זיך.. מיט אַ=מאָל . . . אוי , סע שטעכט ! . . מיט אַ=מאָל , ווי אַ נאָדעל אין לינקען זייט . . . שלעכט און שלע=עכט . . . דריי שעה דאָר=טען אָבגע=לעגען . . . אוי ! . . כ׳זעה . . . ס׳ווערט ערגער . . געבעטען . . . אוי , אוי ! . . אַ היים שיקען אויף . . . אויף אַ דראָזשקע . . . פּרובירען איינשלאָפען . . . וועט ווערען גרינ=גער . . . אוי ! . .

— וואָס רעדסטו , באָריסעלע , קרוינעלע ! . . שוין שיק איך נאָך אַ דאָקטאָר . . . נאַסטיאַ , נאַסטיאַ ! לויף גיכער , גענאַיבער וואוינט אַ דאָקטאָר ! . אוי , אַ אומגליק האָט מיך געטראָפען = . .

דערהערט אַז דאָס ווייב שיקט נאָך אַ דאָקטאָר , איז גרעבענטשיק׳ן אויף אַנ׳אמת קאַלט געוואָרען אין אַלע גליעדער .

— מען דאַ=אַרף ניט . . . ס׳וועט פער=ביי געהן . . . לאָז זיך מיר נאָר אויס=שלאָפען . . . דעק מיר גוט צו . . . ס׳איז מיר שוין גרינ=גער אַ ביסעל — זיפצט ער אָב פרייער , ווי אַ מענש , וואָס ס׳איז מיט אַ מאָל גרינגער געוואָרען אָבער פערעלע וויל נישט הערען .

— וואָס רעדסטו עפּעס , נאַרישקייטען ? ! ווען דיר איז

אזוי שלעכט וועל איך קוקען, וואס ס׳איז אזוי שפעט, אדער די פאר רובל זשאלעוועו?.. נאסטיא, שטעה אויף!..

ביי דעם יונגען ד״ר לעקעכבעקער איז דאס געוועזן „די ערשטע פראקטיקע״, אויף וועלכע ער האט געווארט גאנצע דריי חדשים, — האט ער גאר ניט געוואלט אבטרעטען פון חולה...

איינמאל און נאך א מאל אויסגעהערט, געדרעהט איהם אויפ׳ן רעכטען זייט און אויפ׳ן לינקען זייט, געקלאפט צווישען די לאפעטקעס, צוגעלעגט א אויער צום ברוסט און צום רוקען, דריי מאל געהייסען וויזען זיך די צונג, געפיהלט דעם פולס, קנייטשענדיג דעם שטערען אהן אויפהער.

פערעלע איז געשטאנען צוקאפענס און מיט אונרוהיגע אויגען געקוקט אויפ׳ן דאקטאר.

אבער דער דאקטאר האט זיך ניט געאיילט.

אויסטאפענדיג און אויסקלאפענדיג, וויפיעל זיין הארץ גלוסט, האט ער פערקנייטשט דעם גלאטען שטערען נאך טיע־פער, פערטראכט זיך און לאנגזאם געצויגען:

— איך וועל אייך זאגען מאדאם, קיין דיאגנאז, ד. ה. פעסטשטעלען די קראנקהייט, קען מען נאך איצט ניט... עס קען זיין א לינגען־ענטצינדונג, און עס קען זיך ענטוויקלען א טיפוס... מען מוז אבווארטען ביז מארגען... נאר, זארגט ניט! — האט ער מיט א מאל מוטהיג א הויב געטהון דעם געגרייזעלטען קאפ, — זארגט ניט, מיר וועלען איהם שטע־לען אויף די פיס, העט, העט! דערוויל וועל איך פערשרייבען א מיקסטורקע — אלע צוויי שעה א עס־לעפעל... באנקעס וואלט גוט געווען גלייך שטעלען... די ברוסט, דעם רוקען איינרי־בען מיט יאדע... און נאך בעסער — איינוויקלען איהם אין גרויסע נאסע לייללעכער, אויבען — א גוטע וואלענע קאלדרע, ווארפט אויף איהם ארויף א פאר קישענס, ער זאל אויסשוויצען — „מאיא פאטשטיעניע״, און ס׳איז רעכט ער זאל מארגען אויפשטעהן א פרישער, א געזונדער, העט, העט!.. נו־ם און איהר חולה, נישט געשראקען זיך! — האט ער א קלאפ געטהון גרעבענטשיק׳ן איבער׳ן פלייצע — מיר וועלען אייך שטעלען

אויף די פּיס...

— אפשר פּאַווקעס עטליכע שטעלען? — האָט פּערעלע געבעטען.

דערהערט פּיאַווקעס, איז גרעבענטשיק'ן אָבגעשטאָרבען אַלע גלידער. אַ קנאַפּע פּיאַווקע איז פּערעלע, פֿעהלט איהם נאָך פּיאַווקעס שטעלען... נאָר צום גליק האָט דער יונגער דאָקטאָר ניט געהאַלטען פון די אַלטע מיטלען.

— אַך, מאַדאַם, וואָס רעדט איהר?.. די מאָדערנע מעדיצין האַלט ניט פון אַזעלכע באַרבאַרישע מיטלען... איצט היילט מען אַ לינגען-ענטצינדונג מיט גידראָפּאַטיע... קאַלטע וואַנעס אי טאָמו פּאָדאָבניע... אָבער פּיאַווקעס — באָזשע סאָכראַני!.. נו-ס, דערווייל — אַדיע!.. טהוט גלייך, וואָס איך האָב געהייסען, וועט ער זיין געזונד... מאָרגען וועל איך אַריינקומען... אַדיע!..

און פּערקוועטשענדיג די צוויי זילבערנע רובל, וואָס די „מאַדאַם“ האָט איהם אַריינגערוקט אין דער האַנד, איז ער אַוועק אַ צופריעדענער מיט'ן „גוטען אָנהויב“...

ווי נאָר דער דאָקטאָר איז אַרויס, אַזוי האָט זיך פּערעלע גענומען צו דער אַרבייט, נאַסטיאַ איז אַוועקגעלאָפען אין אַפּטייק, זי אַליין האָט אַרויסגעשלעפּט דעם זעקעלע גלעזערנע באַנקעס, וואָס ס'איז ביי איהר שטענדיג געלעגען אויף „הלואי זאָל מען ניט דאַרפען“ און, ניט אַכטענדיג אויף באָריס'עס שבועות, אַז ס'איז איהם אַ סך בעסער, האָט זי איהם אַרומגעהאַקט מיט באַנקעס ווי גרויס ער איז, און טאַקי גלייך נאָך דעם פּערוויקעלט איהם אין קאַלטע ליילעכער און וואַרימע קאָלדרעס...

— האָסט אַ ווייב מיט קינדער, טאָר ביי דיר דיין לעבען ניט זיין אַזוי הפקר!.. — האָט זי איהם שטרענג געזאָגט.

גרעבענטשיק האָט שוין הרטה געהאַט אויפ'ן גאַנצען עסק. ער חלש'ט עסען — פּשוט ער געהט אויס... פון נעכטען מיטאָג אָן אין מויל ניט געהאַט... ביי די קאָרטען האָט ער נאָר געדויכערט, אָבער געגעסען גאָר ניט... ווי ווערט מען פון איהר פּטור, פון דער מרשעת?

און ער בעט זיך ביי איהר:

— פערעלע, געה שלאפען... האסט דאך שוין קיין כח ניט אויף די פיס צו שטעהן... לעג זיך, רוה אפ א ביסעל...

— וואס רעדסט דו, קרוין מיינס! ווער קען שלאפען, אז דיר איז אזוי שלעכט?...

— אז מיר איז א סך בעסער... ס'ווילט זיך מיר גאר שלאפען... לאז מיר אויסשלאפען זיך, וועל איך אויפשטעהן א געזונטער...

— יא, יא, א געזונטער... איך ווייס, אז דו ביזט ביי מיר א גוטינקער: ווילסט איך זאל זיך לעגען שלאפען, זאגסט דו דיר איז בעסער...

— איך זאל אזוי געזונד זיין, ווי מיר טהוט גאר נישט וועה... — האט ער זיך געשוואוירען.

— ס'איז אומזיסט דיינע רעד, בארישעלע! איך וועל ניט געהן שלאפען, כל זמן דו וועסט ניט איינשלאפען...

דערהערט אזעלכע קלארע דיבורים, האט גרעבענטשיק גלייך פערמאכט די אויגען און אין צוויי מינוט ארום האט ער שוין רוהיג געעטהעמט אין שלאף.

— בארישעלע, דו שלאפסט?..

באריס שלאפט זיס, ווי א קינד..

— דו שלאפסט, בארישעלע?

ער שלאפט, ווי נאך א באד...

— וועל איך אויך געהן שלאפען... דוכט זיך, קיין סכנה איז, גאט צו דאנקען ניטא...

— פערעלע, דו שלאפסט? — האט באריס פון זיין זייט געפרעגט אין א האלבע שעה ארום.

ניטא קיין ענטפער.

— דו שלאפסט, פערעלע?—האט ער איבערגעפרעגט העכער.

פערעלע כ־אפעט ווי א געקוילעטע...

אויספלאנטערענדיג זיך מיט גרויס מאטערניס פון די נגיסע לייללעכער מיט די וואלענע קאלדרעס, האט זיך גרעבענשיק שטיל, ווי א גנב, צוגעקליבען צום בופעט, און אין א מינוט ארום איז ער געלעגען אין בעט אונטער'ן קאלדרע, און געשמאק געקייט א שטיק ברויט מיט וואורשט...

סטאַטיסטיקע.

(פון יונה שדכן'ס מעשה'לעך)

מעשה נומער איינס

— הערט איהר, קיין ערגערע פרנסה פון שדכנות, איז גאָר אויף דער וועלט ניטאָ.

— ראשית, איז שדכנות אַזאַ ענין, וואָס יעדערער שטעקט אין דעם אַריין אַ יד. אַ מלמד זוכט אַ זייטיגען קער־בעל צו פערדינען, ווערט ער אַ שטיקעל שדכן? אַ יוד, אַ סוחר, וואָס זיין עסק איז גאָר פלאַקס, צו זוימען, טאַפט ער־גען אָן אַ בחור מיט אַ מיידעל און רעדט אויך אַ שידוך; אַ יונגע ווייבעל ווערט משוגע לעדיג אַרומגעהענדיג, הויבט אָן מזווג זיווגים זיין... און משולחים זענען שדכנים, און מגידים זענען שדכנים, און שמשים, חזנים, סתם יודען און יודענעס — אַלע שדכנים!

וואָס דאַרפט איהר מעהר: אַז איך שלאָג אייך פאָר אַנ־ענין פאַר אייער זוהן צו פאַר אייער טאָכטער, און איהר געהט זיך נאָכפרעגען אויף דעם שידוך ביי אַ זייטיגען יודען, — ווערט ער אַ שותף צום שדכנות!

והשנית — די ליעבע! זינט דער דאָזיגער מין חולאת איז רחמנה לצלן נתרבה געוואָרען צווישען יודען, איז — אוים! אַז זיי דאַרפען ניט קיין שדכן, אַז זיי ווילען ניט קיין שדכן! און באמת, וואָס טויג זיי אַ שדכן? זיי קענען זיך אַליין ניט אויסקלייבען, וואָס? אַז בחורים מיט מיידען געהען אום איבער די

גאסען, פראנק און פריי, אז ווי נאר מע בּזגעגנט זיך, איז
שו-שו-שו, שו-שו-שו, אז ס'איז א הפקר-וועלט! איהר פער-
שטעהט צו ניין? טא צו וואס טויג זיי יונה? צו וואס?! איין
צו די צרות איז מען שוין, ברוך-השם געוואהנט געווארען. מילא,
כאפּט, רייסט, מישט זיך אריין, נעהמט אויך א חלק, פּיהרט
ליעבּעס, שמיבּעס, — אלץ זענען נאך פּאוזן לייטישע יודען,
וואס וועלען אהן א שדכן מיט זייערע קינדער קיין שידוך ניט
טהאן. אבער, אז חכמת החשבון זאל מיר מקפח בפרנסה זיין
— דאס טרעפט מיר דאס ערשטע מאהל.

די מעשה דערפון איז אזוי געוועזן.

מלכיאל גינשפּריגער, אט דער, וואס שיקט וואגאנעס אויף
אויסלאנד, האט געהאט א בחור — צאליע האט מען איהם גע-
רופען — און א גערעטענעם בחור. הן אין לערנען, הן אין
שרייבען, הן אין כוס... און שפּיעלט גוט א שאך, א ביסעל
פּיעדעל, א ביסעל לשון-קודש און א בריה אין געשעפט אויך.
הייסט א בעל-חשבון — איינער אין דער וועלט! דעם אמת גע-
רעדט, — שוין אביסעל צופיעל פערטהאן געוועזן אין די חשבונות
זיינע.

כמעט ווי א מין מיחוש איז דאס ביי איהם געוועזן.

ווען איהר זאלט איהם ניט טרעפען און ווענען וואס איהר
זאלט מיט איהם ניט פערפיהרען א שמועס, וועט ער אייך ארויפ-
קריכען אויף חכמת החשבון.

פון קיין חכמה האט ער אזוי ניט געהאלטען, ווי פון חכמת
החשבון.

אלע חכמות פון דער גאנצער וועלט זענען ביי איהם גע-
ווען גארנישט לגבי דער חכמה פון חשבונ'ען.

— וואס איז מיר דארטען אייער אסטראנאמיע-שמאסטרא-
נאמיע? פלעגט ער אלץ טענה'ן, אט דער צאליע, — זיי זא-
גען מיר, אז אויפ'ן שטערען „מאקס" זענען פאראן אי בערג,
אי טהאלען, אי טייכען, אויפ'ן זון זעהען זיי פלעקען, אויף דער
לבנה — בערג מיט טהאלען מיט ווייס איך וואס, בין איך זיי
מאקי אלץ מחויב צו גלויבען? און אז זיי וועלען מיר זאגען:
אויפ'ן הימעל א יריד, וועל איך זיי אייך מוזען גלויבען!?

— אדער, לאמיר זעהען, למשל, „געגראפיע": אט דא

דערצעהלט זי מיר, זאָגט ער, איז איראָפּא, דאָ — אַמעריקע, דאָ — אַפריקע, דאָ — אזיע, דאָ דער „נאָרדפּעל“ און דאָ דער „קוואַטער“... די מדינה האַלט אַזוי פיעל מייל, די — אזוי פיעל, דער ים איז אַזוי גרויס, און יענער באַרג אַזוי הויך, — נו, פרעג איך אייך: פון וואַנען ווייסען זיי דאָס אַלץ? האָט איטיצער געמאָסטען די ערד אָדער די ימים?

— אָדער, אַ שטייגער, פלעגט ער אייַנ׳טענה׳ן, — חכמת הדאָקטאָריע: איין דאָקטאָר זאָגט „באַנקעס“, זאָגט דער צווייטער „פּיאַווקעס“; קומט אַ דריטער און לאָזט אייך וויסען: פּיאַווקעס — סכנות נפשות! סטייטש: בלוט פערליערען! זאָגט איינער: „טאָג“, זאָגט דער צווייטער, „נאַכט“. הייַנט ווי קענען מיר, זאָגט ער, גלויבען די דאָקטוירים, אַז זיי אַליין האַמפּערען זיך שטענדיג צווישען זיך?

— פון די איבריגע חכמות האָט ער אויך קנאַפּ וואָס געהאַלטען, חכמת הטבע פלעגט ער זאָגען, איז דאָך סתם אַ שטות׳עריי: וואָס איז דען אין דער אמת׳ן די נפקא מינא צו די וואַנץ, איך בעט אייך מחילה, האָט אַכט און פערציג צי אַכט און אַכציג פיסלאַך? אָדער אַז איהר וועט שוין וויסען ווי פיעל יאָהר לעבט אַ העלפאַנט, וועט איהר דערפון שבת מאַכען? אַנ׳אייגענס צו וויסען ווי פיעל אַ בהמה גיבט מילך איז וואַשנער, ווי צו וויסען ווי פיעל עס לעבען צוואַנציג טויזענד בערען מיט זיעבציג טויזענד שלאַנגען און עקדיסען!...

דאָס זעהט איהר, איז ער דוקא געווען. און וואָס פאַר אַ חכמה ס׳איז נאָר פאַרהאַן אויף דער וועלט, פלעגט ער דערפון מאַכען אַש און בלאָטע. נעכעמיע צי כעמיע — דער שוואַרץ יאָהר ווייס ווי דאָס רופט זיך דאָרטען — איז ביי איהם שוואַרצע קונץ; סטאָריע, זאָגט ער, איז גאָלע ליגענס, כזב ושקר! והראיה, אַז און די זעלביגע מעשה, דערצעהלען די סטאָריע — שרייבער, יעדערער אויף זיין שטייגער, ווי איהם פּאַסט זיך...

בקיצור, ס׳איז גאָר קיין שום חכמה און קיין שום ידיעות ניטאָ אויף דער וועלט, אַ חוץ חכמת החשבון.

— אָט דאָס, זעהט איהר פלעגט ער זאָגען, איז אַ זאַך וואָס מ׳קען זיך דערויף פערלאָזען. כפל, חיבור, חיסור, חילוק, תשברות, מאַטעמאַטיקע, ריפמעטיקע, דאָרטען, סטאַטיסטיקע — האָט אַ יכור! חכמת-החשבון, פערשטעהט איהר מיך, איז אַ תוך-

זאַך, ריפּמעטיקע װעט איהר פון פינגער ניט אויסזויגען: צװײ מאָל צװײ איז אַלע מאָל פיער; איהר מעגט זיך דרעהען פון הײנט ביז איבער אַ יאָהר, אַרויסזאָגען טױזענד סברות, װעט איהר פון דרײַ מאָל דרײַ נישט מאַכען קײן צעהן. צװײ מאָל זעקס איז תמיד געװען צװעלף, און קײן פילאָסאָף װעט נישט זאָגען פערקעהרט. איהר קענט זאָגט ער, זײַן דער גרעסטער אפּיקורוס אפילו אין משיח'ן נישט גלויבען, אָבער חכמת החשבון קענט איהר נישט אָבלײקענען, אַ סימן האָט איהר, אַז דאָס איז די גרעסטע חכמה, אַז אָהן חשבון קענט איהר ערגעץ נישט אויסקומען: צי בויעט איהר אַ הויז, צי סטרויעט איהר אַ בריק, צי פיהרט איהר דורך אַ באַהן, מוזט איהר אַלץ אויסרעכענען וױפיעל און װאָס...

דער דאָזיגער שטיקעל מיחוש זײַנער בסדר צו חשבונען האָט זיך בײַ איהם אַרויסגעװיזען נאָך קלײנערהײט. נאָר אָנגעהויבען געהן אין חדר, האָט ער שוין ליעב געהאַט צו צעהלען די טריט פון דער הײם אין חדר און צוריק; ער האָט געצעהלט די הײַזער, פערבײַ װעלכע ער איז געגאַנגען, די פלעקער פון די פּאַרקאַנעס. ער האָט געחשבונ'ט װיפיעל שמיץ קריעגט אַ זמן אַ חדר יונגעל, רעכענענדיג צו צעהן שמיץ יעדעס מאָל, ניט װעניגער, װי צװײ מאָל אַ טאָג. ער האָט זיך לאַנג געבראָכען דעם מח איבער דעם חשבון: װיפיעל בײגעל עסט ער אויף אַ יאָהר רעכענענדיג צו זעקס בײגעל אַ טאָג, נאָר איהם האָט אַלץ אַראָבגעפיהרט פון װעג די פסח־װאָך, װען מען עסט מצה און די יום־טובים, װען מען עסט קוילעטשען.

װען צאַליע איז עלטער געװאָרען און דער טאַטע האָט איהם צוגענומען צום עסק, פלעגט ער כסדר זיצען און חשבונ'ען דעם ריוח פאָראויס, נאָך אײדער ער האָט געהאַט די סחורה, טאָמער איז אַ װאָך ניט געװען קײן מסחר, פלעגט ער דערלאַנגען דעם טאַטען אַ פּאָדראָבנעם חשבון: װיפיעל װעט זײַן היזק פון דעם, װאָס עס איז נישט דאָ קײן פרנסה... ס'איז בײַ איהם רעכט געװען אַװעקזעצען זיך און אויסרעכענען: װיפיעל הכנסה װאָלטען איהם אַרײַנגעבראַכט אַלע הײַזער פון שטאָדט װען זײ װאָלטען געװען זײַנע; װיפיעל ס'קאָסט אָב דעם קײזער אויסהאַלטען זײַן גאַנצען חיל, רעכענענדיג צו 27 קאָפּיקעס אַ

טאָג אויף אַ סאָלדאַט; וויפֿיעל קומט אויס אויף זיין חלק הוב וען די רוסישע מלוכה איז שולדיג 8626 מיליאָן רובל; וויפֿיעל יודען עסען אָהן געוואַשען און וויפֿיעל שוועבעלעך ווערען פֿערברענט אַ טאָג; וויפֿיעל סאָלדאַטען פֿאַלען אין די מלחמות און וויפֿיעל יודען אין די פּאָגראָמען . . .

בקיצור, דער בחור האָט זיך אַריינגעלאָזען אין שטות׳ערייען.

און טאָמער ווילט איהר, חלילה, אָוועקבאַלען זיין חשבונ׳ען מיט זיין סטאַטיסטיק אונטער׳ן האַנד, איז חיות ניט זיכער: סטייטש=חשבונ׳ען, סטייטש=סטאַטיסטיקע! אָהן חשבון און אָהן סטאַטיסטיקע, וואָלט קיין מלוכה קיין קיום ניט געהאַט, מ׳וואָלט איינער פֿון דעם אַנדערן ניט געוואוסט, הכלל, די וועלט וואָלט גאָר חרוב געוואָרען.

האָט איהר שוין געזעהן, כ׳בעט אייך, אַזאַ מין איינרעדעניש?

מילא, הויב איך אָן רעדען אָט דעם בעל=חשבון שידוכים, אי אַזוינע, אי אַזוינע — שווער דורכצוקומען! ווי נאָר איך לעג איהם פֿאָר אַ ענין, אַזוי נעהמט ער גלייך חשבונ׳ען און אויסרעכענען, וויפֿיעל קען איהם אַריינברענגען דער נדן, וויפֿיעל שפּאָרט אַ ווייב איין אַלס בעל=הבית׳טע, וויפֿיעל איז זי ווערטה אַלס אַ מאַמע פֿון קינדער, וויפֿיעל קינדער קען אַ יודענע האָבען ביז אַלט=און=פֿערציג יאָהר, וויפֿיעל דאַרף יעדער קינד קאָסטען פֿון דעם טאָג וואָס עס ווערט געבוירען, ביז דער חתונה, וואָס קאָסט אַ טאָכטער חתונה מאַכען, און אַ זוהן — אַרויסנעהמען פֿון פּריזיוו . . . הכלל, ער האָט אויסגערעכענט, אַז וועהניגער ווי מיט פֿינף אַלפים קערבלעך, טאָר אַזאַ בחור, ווי ער, גאָר ניט לאָזען זיך רעדען.

האָט דאָס מיך דוקא ניט געאַרט: ווילסט חמשה אַלפים — זאָל זיין חמשה אַלפים, ביי מיר זענען פֿערהאַן אַלערליי.

האָב איך זיך דורכגעשריבען מיט מיין שותף אין פּינסק, און ער האָט מיר צוגעשיקט פֿאַר איהם אַ נ׳ענין — פֿערוויסאָרט! הן אין יחוס הן אין געלד, דאָס מיידעל אַליין אפילו ניט איי=איי=איי, נאָר מיט אַלע מעלות קען דאָך ניט זיין . . .

האָבען מיר שוין מיט איהם געהאַלטען גאָר אויף אַ דרך:

סע שטימט, הייסט עס, ביי איהם דער חשבון, דערוועהט ער איין מאָל חאַצקעל מלמד׳ס טאָכטער, אָט די, וואָס איז געקומען פון וואַרשעוו און געעפּענט אַ קראָם פון פּאַסטערקעס, און ווערט אַ צוקאָכטער.

וואו חשבונות, וועד חשבונות — אוים! ער האָט גאָר פערגעסען, אַז ער איז אַ סוחר בן סוחר, און זי — אַ אָרעמען מלמד׳ס אַ טאָכטער; אַז „על פּי חשבון“ טאָר מען ניט חתונה האָבען מיט איין קאָפּיקע וועהניגער ווי פינף טויזענד רובל נדן, ער האָט פערגעסען אויסצורעכנען וויפיעל וועט איהם קאָסטען אויסהאַלטען דער ווייב׳ס אָרימע משפּחה, הכלל, ער האָט פערגעסען, אַז מ׳לעבט מיט חשבון, שטאַרבט מען מיט ווידוי, און געהט אוים און געהט אוים נאָך איהר.

מילא, איך ווייס דאָך פון קיין מעשה ניט, און גיה צו איהם אַליין מכּוח דעם פינסקער ענין. איך זעה דער בחור איז מיר עפּעס אָבגעקיהלט. רעד איך דאָך מיט איהם קלאָרע דיבורים: ווען וועט מען פאָהרען אָנקוקען זיך? רופט ער מיך אָב אָן אַ זייט, און רוימט מיר איין:

— איהר ווייסט, זאָגט ער, ר׳ יונה, וואָס איך וועל אייך זאָגען? לאָמיר דעם פינסקער שידוך דערווייל פערבויגען. דערפון וועט גאָרנישט ווערען... שרעקט זיך ניט, ר׳ יונה, אַז איהר וועט זיין אַ יוד, אַ בריה, וועט איהר ביי מיר סיי־ווי־סיי פערדינען שדכנות. און איך גיעב אייך אַ גרייטע כלה אויך, געהט נאָר און רעדט.

— אדרבא, זאָג איך, לאָמיר הערען. אפשר האָסט דו זיך אויסגעקוקט עפּעס בעסערס.

רוימט ער מיר איין אין אויער „חאַצקעל מלמד׳ס טאָכטער, די פּוטצענמאַכערקע פון וואַרשעוו“.

קוק איך איהם אָן ווי משוגע: וואָס איז דער בחור משוגע, צי חסר דעה? ! מלביאל גינשפּריגער און חאַצקעל דער מלמד — שעהנע מחותנים. אַ בעל־הבּתישער בחור אַ מושלם און אַ סוחר, און חינקע די פּוטצענמאַכערקע — אַ גלייכע פּאָר. ניטאָ וואָס צו רעדען!

קוקט ער מיך אָן צוריק, און מאַכט אַזוי געלאַסען:

— וואָס קוקט איהר מיך אָן, וואָס, ר׳ יונה? אַ מי־

דעל אַ קראַסאַווּיצע, אַ גרויסשטעדטיגע, מיט אַנ'עסק אין האַנד, וואָס וועט מיט דער צייט אַריינבריינגען מעהר ווי פינף טויזענד קאַרבען — איינע אין שטאָדט — און...

— און וואָס, זאָג איך ווּעט דער טאַטע דערויף זאָגען? —

וואָס אַהרט אייך, זאָגט ער, ר' יונה? איהר געהט און רעדט דעם שידוך, און אויב זי וועט נאָר מסכים זיין — איהר הערט ער איז נאָך מסופק! — וועל איך שוין מיט'ן טאַטען אַליין דורכקומען... און פאַר שדכנות־געלד, זאָגט ער, זאָל אייך, ר' יונה, ניט אַהרען, איהר קריעגט פון מיר, ווי פון פינף טויזענד קערבלעך נדן...

ט'איהר שוין געזעהען אַזאַ מין איינבלאַפעניש, רחמנא לצלן?

האָב איך זיך מישב געווען: באמת, וואָס אַהרט עס מיך? ווילסט חי'ענקע די פוטצענמאַכערקע — זאָל זיין חי'ענקע די פוטצענמאַכערקע. ביזט משוגע — זיי משוגע, אַבי מיין שדכנות זאָל נור זיין. איין זאַך האָב איך נאָר מורא געהאַט;, מלכיאל וועט זיך דערוויסען, וועט ער קעהרען וועלטען. אָבער אַז די כלה, חאַצ־קעל'ס טאָכטער וועט זיך נאָך ברעקלען — דאָס האָב איך גאָר ניט גערעכענט משער זיין זיך. לאָזט זיך אוים אַז זי וויל נאָך ניט.

— אָט מיט דעם משוגענעם בעל־חשבון וועל איך חתונה האָבען? מאַכט זי צו מיר, — ער וועט דאָך צעהלען די גרויס־פען אין טאָפ...

ט'איהר געהערט אַ תשובה פון אַ מויד?..

דער בחור אָבער בערוהיגט זיך ניט. ער שיקט מיך נאָך אַמאָל און נאָך אַמאָל. ער איז שוין מרוצה גאָר אָהן נדן, אדרבא, ער וועט נאָך איהר מאַכען בגדי משי וסאַמעט; ער וועט איהר טאַטען אין בייטעל אַריין צוצאָהלען — עס העלפט ניט. דער טאַטע איהרער — אדרבא ואדרבא: פאַר וואָס ניט ווערען מחותנים מיט מלכיאל גינשפריגער?

נאָר זי, חי'ענקע, הייסט עס, מיט די בלישצידיגע אויגע־לעך, וויל אפילו ניט הערען.

צאַליע ווידער, וויל פון קיין אַנדערע שידוכים ניט הערען.

— אומזיסט, זאָגט ער, ר' יונה, אייער טירחה. אָדער חאַצקעל'ס טאָכטער, אָדער — גאָרניט.

האָב איך זיך לגמרי פון איהם מיאש געווען. דאָס ווייס

איך פון פראַקטיקע, אַז אַ בחור צו אַ מײדעל פערבליאַפען זיך, איז פערפאַלען. אפשר, שפּעטער, מיט דער צײַט, אָבער באַלד אויפ'ן אָרט, איז גלײַכער ניט צו טשעפּען זײַ.

דער בחור האָט אָבער אין דעם ענין ניט געשוויגען. וואָס מעהר זי האָט זיך געקשנ'ט, אַלץ מעהר האָט זיך איהם געוואָלט דער שידוך.

איז ער זיך מישב: פאַרוואָס זאָל ער זיך אַלײן מיט איהר ניט דורכרעדען? אַ חרפה אָן אַ זײַט...

נאָר גלאַט קומען צו איהר אין מיטען דריגען, לאָזט זיך דאָך אויך ניט, האָט ער אָבגעהיט אַ צײַט, ווען קײנער איז בײַ איהר אין קראָם ניט געווען, און איז אַרײַן, כלומרשט, אַ דרײַ-רובעלדיגס אָבבײַטען. אָפּגעביטען די דרײַ רובעל, ווײס ער ווײַטער ניט וואָס צו טהאָן. געפּרוּאוּבט מאַכען אַ שמועס מכּח דעם, ווי אַ גוט ווײַב קען לעבען פאַר אַ יונגענמאַן אַ סוחר, קאַטאָרין פערדיענט די שעהנע עטליכע קערבלעך אַ וואָך, אַרײַנגעוואָרפען אין מיטען, אַז ער איז אַ בן-יחיד בײַם טאַטען, און איבער הונדערט-און-צוואַנציג יאָהר, וועט ער ע-ע...

נאָר וואָס מעהר ער האָט גערעדט, אַלץ שטײַפער האָט חיענקע אויפגעקוועטשט איהרע ליפּען און אַלץ מעהר געקוקט גלײַך אויף דער וואַנד,..

און וויסען דאַרפט איהר, אַז בטבע איז אָט דער צאַליע אַ שעמעוודיגער בחור, איז אַז ער האָט געזעהען די געגנג איהרע, האָט ער אין גאַנצען פערלוירען דעם כח הדיבור, און האָט פשוט ניט געוואוסט ווי די הענד אַהינצוטהון.

מיט אַ מאָל פאַלט איהם אײַן: „מ'דאַרף איהר אָקאָרשט ווײַזען, אַז איך בין ניט קײן קלענערער טעלענט פון איהרע וואַרשעווער פּוסטע פּראַנטען".

און ער האָט זיך אַוועקגעלאָזען דרשה'נען וועגען זײַן חכמת-החשבון און סטאַטיסטיקע.

און אַז צאַליע האָט אָנגעהויבען רעדען פון זײַן חכמת-החשבון, איז דאָס נאָר אַן'אַנדער מענש געוואָרען. וואו שעמעוודיגער בחור, וואו זאַהיקען זיך! —אַ גאַנצער פּראָפעסאָר און איז גאָר! — אַנטקעגן דעם וואָס איהר זאָגט ריפמעטיקע, — זאָגט ער צו איהר — אַקוראַט זײַ וואָלטען פאַר די לעצטע דרײַ שעה פון קײן אַנדער

נאָך ניט גערעדט, — זאָגט מיר, איך בעט אייך, וואָס איז אַזוי וואַזשנע ווי אַריפמעטיקע!? צי קויפט איהר אַ פונט צוקער, צי בויט אַ שיף, מוזט איהר אַלץ האָבען חשבון...

„אָדער, למשל, סטאַטיסטיקע, דאָס הייסט די חכמה פון וויסען די צאָהל פון יעדע זאַך. איז נאָך פאַראַן אַזאַ ווילטיגע נאָך ווי דאָס? אָט איהר געהט, למשל, חתונה האָבען, איז אויך גוט צו וויסען וואו מיר האַלטען אין דער וועלט... דהיינו, ביי הײַנטיגען טאָג, האָבען מיר אין רוסלאַנד זעקס מיליאָן יודען, פון וועלכע 1 מיליאָן 300 טויזענד און 39 זענען בחורים, און 2 מיליאָן 275 טויזענד מיידלעך. דאָס מאַכט אויס 1 און דריי־פערטעל מיידעל אויף יעדער בחור... יעדעס יאָהר האָבען חתונה 600,111 בחורים און אַזוי פיעל מיידלעך, הייסט עס, אַז יעדעס יאָהר בלײַבען אויס 975,047 מיידלעך, אַז מ'זאָל אויפרעכענען וויפיעל אַלטע מיידען עס וועלען זיך אויפקלײַבען אין אַ משך פון צעהן יאָהר, וועט... אויסקומען...

צאַליע האָט זיך געקליעבען מאַכען אַ כפל, ווען ער האָט אַ קוק געטהון אויף חיענקע'ן און איז געבליעבען שטעהן מיט אַן אָפענעם מויל.

די מויד איז געזעסען טוידט, ווי די וואַנד, מיט אויסגעגלאָצטע אויגען, האָט, קענטיג, געוואָלט עפּיס זאָגען, נאָר ס'האָט איהר אַ פּנים געפעהלט אָטהעם...

— ע־ע... וויפיעל מיידלעך בלײַבען אויסען יעדי״ם יאָהר?

— נײַן־הונדערט־פינף־און־זיעבציג־טויזענד — זיעבען־און־פערציג! מאַכט צאַליע האַסטיג, בנשימה אחת, ווי די עשרת בני המן. און זעהענדיג, אַז עס ווירקט האָט ער צוגעגעבען מיט מעהר היטץ:

— וועלכע האָבען אפילו די האָפנונג נישט חתונה צו האָבען.

— קײנמאָל אין לעבען נישט? — איז די מויד אַ פערציטערטע געוואָרען.

— קײנמאָל אין לעבען ניט... פאַר וועמען?!... אַז יעדעס יאָהר בלײַבען איבער 975,047 מיידלעך... אָט פאָלגט מיך... כל זמן ס'איז ניט שפּעט... איך וועל זײַן אַ גוטער מאַן.

זעהט די וואַרשעווער פוסטע־פראַנטקע, אַז ס'איז ביטער. לאָזט זי אַראָפּ די אויגען, און מאַכט:

— איך בין צופריעדען... זאָל נאָר נוט צו מיר...

מילא, וואָס זאָל איך דאָ אײַך אַ סך בריען, — מ'האָט גע־שריבען תנאים.

לויף איך דאַך אַוועק צום בחור:

— צאַליע, וואו איז מײַן שרכנות? — לאָזט ער זיך אויס פון מיר:

— איהר, זאָגט ער, האָט דעם שידוך אויסגעפיהרט? — סטאַטיסטיקע האָט אויסגעפיהרט!

נאָט אײַך אַ נײַעם שדכן — סטאַטיסטיקע!...

פערגעסען די פערל.

(פון יונה שדכן'ס מעשה'לעך)

מעשה נומער צוויי

— אנטקעגען דעם וואס איהר זאגט ליעבע שמיבע, זאג איך אייך ס'איז ווערט א געבאקטע ציבעלע! בעט ביי מיר אשמעק טאבאק פאר אייער גאנצער ליעבע — בין איך קיין יוד ניט אויב איך גיב אייך! א שמעק טאבאק ניט, איהר הערט?!

הערט איהר, אזוי וואויל וואלט אייך אלעמען געווען, ווען איהר וואלט זיך געפיהרט ווי א מאליגע וועלט האט זיך געפיהרט: טאטע־מאמע האבען געזעהען, אז ס'איז צייט א קינד חתונה צו מאכען, האט מען געהייסען יונה'ן רעדען שידוכים, און וואס טאטע־מאמע איז געפעלען, האט געמוזט זיין גוט... בנאמנות, נישט ערגער אבגעלעבט א לעבען, ווי די היינטיגע מיט זייערע ליעבעס!... נאר גארנישט, היינטיגע וועלט פאדערט חתן־כלה זאלען זיך אנקוקען — אדרבה, קוק זיך אן, איין מאל און נאך אמאל, בעקוקט זיך, קיין קאטץ אין א זאק פערקויפט מען דאך נישט חלילה!... אבער ליעבעס שמיבעס — אויסגעבלאזענע איי, ווי איהר זעהט מיך א יודען!

ווארום באמת, איז דאך דאס א חוזק מעשה: איך יונה לאנד־שדכן, וואס הונדערטער בחורים מיט מיידלעך זענען שוין דורכגעגאנגען דורך מיינע הענד, און וואס איך האב זיי נאך כמה מאות אויף מיין פינקעל, בין נישט קיין מבין אויף א חתן אדער אויף א כלה, און א מאלאקאסאס, א פענטוק, א שטיקעל יונגעל,

במחילה — ער איז דאָס דער מבין !... טאַטע-מאַמע, וואָס האָבען געלעבט אויף דער וועלט, וואָס פּראַצעווען און האָרעווען, און זענען זיך מוסר נפש פון קינדערס וועגען, — ווייסען נישט וואָס ס'איז גוט פאַר זייער קינד, און אַ שאַלטיק, אַ פערשייטע מיידעל, זיי ווייסען דאָס, וואָס ס'איז „אַ גליק פאַר זיי".

וואָס זאָגט איהר? אַ בחור און אַ מיידעל זענען בעסערע מבינים איינע אויף די אַנדערע, ווי אַלטע לייט? — אָט וועל איך אייך דערצעהלען אַ מעשה, וואָס האָט פאַסירט טאַקי אין פּיסעצ-נע גובא, וועט איהר זעהן וואָס פאַר אַ מבינים היינטיגע בחורים זענען.

וואַרט-זשע, לאָמיר אָקאָרשט נעהמען אַ שמעק טאַבאַק... אַ גוטער שמעק טאַבאַק אין דער ריכטיגער צייט, לויטערט דורך דעם מוח. יאָ, איז, הייסט עס, אַנטקעגען דעם וואָס איהר זאָגט ליעבע-שמיבע, מבינות.

אָט הערט די מעשה וועט איהר זעהן וואָס אייער מבינות איז ווערטה.

אברהם-בער וואַלד-סוחר קענט איהר דאָך? און דעם זוהנ-דעל זיינעם מאָטקע'ן — אויך? איז וואָס-זשע, איך בעט אייך, איז דער יחוס מיט איהם? באשר ער איז אַ שאַפער אין טאַטענ'ס וואַלד און קען שפּיעלען אין אַ אָקע?

שלאָג איך אברהם-בער'ן פ"ר אַ שידוך, פאַר זיין בן, הייסט עס, מיט צדוק מלוה פון סלוצק. איהר קענט דאָך מן הסתם צדוק מלוה? ניין? האָט איהר, לכל הפחות, געהערט פון איהם? אויך נישט? אַ חידוש פון צדוק'ן נישט הערען! אַ יוד אַ עצום! אפילו אַ שטיקעל אכזר, נבער וואָס איז שייך, דער יוד איז אַ אדיר! קרעמער זענען איהם שולדיג געלד, און פּריצישע הייפ'ן זענען ביי איהם פערמשכונ'ט, און דאַרף אַ יוד אַ וואַלד קויפען — אַל'ץ צו צדוק'ן נאָך געלד, אַ סברה אברהם-בער אליין ליעגט ביי איהם אויך אין יד. קורץ, דער יוד האַלט די גאַנצע סביבה אין אַרענדע.

איז אָט-אָ-דער צדוק האָט אין גאַנצען צוויי שטיקלעך קינ-דער, אַ זוהן מיט אַ טאָכטער. איז דער זוהן, דער בן-יחיד הייסט עס, פערשיקט געוואָרען העט, העט אין די ווייטע מקומות, אויף שאַביר צו אויף פאַשעלענע... געמישט זיך, אין יענע זאַכען..

איז בײַ איהם, הײסט עס, געבליבען די אײן טאכטער, שפרה הײסט זי, די בת יחיד'קע, איז אט אט־א־די שפרה, הײסט עס, האב איך געשדכנ'ט פאר דעם מאטקע'ן.

איז דאס געװען א שידוך — גלײַך, װאס גלײַך קען זײַן! אז דאס מײדעל, פערשטעהט איהר מיך, איז א יפת־תואר, װאס מען זעהט דאס גאר נישט אזױנס. „לבנה־פנים" האט מען זי אין שטאדט גערופען מילא, בײַ מיר, פערשטעהט איהר דאך האט דאך די גאנצע מעשה א פנים פון חוזק: יא שעהן, נישט שעהן — א גרױסע נפקא מינא! נאר די בחורים זײַ געהן אױס נאך איהר! װאס פאר א שידוך איהר זאלט זײַ נישט פארשלאגען, איז זײַ אלץ נישט געפעלען. אט צדוק'ס טאכטער גיעב זײַ אהער!..

שוטים, טענה איך מיט זײַ, — װאס ט'איהר אזױנס דערזעהן אין צדוק'ס מאכטער?

— װאס רעדט איהר? סארא האהר, און סארא אױגען און סארא פנים, טא־טא־טא סכנות נפשות!...

מילא שענקײַט, דערױף זענט איהר גרעסערע מבינים אבער װאו ס'איז שײך צו נאטור, כאראקטער, הײסט עס — לאזט יונה'ן.

און זאגען זאג איך אײַך, אז איך האב נאך אזא זײַדענע נאטור נישט בעגעגענט. פשוט א מענש אהן א גאל. שטיל, װי א טױב און אײדעל בטבע — דער הפך פונם טאטען. צו יעדערען מיט'ן שמײכעל, מיט'ן גוט־מארגען, און פראסט בײַ זיך — א מחיה... דערזעהן עטעל די באב־טרעגערין, דארף זי בײַ איהר פרעגען װאס זי מאכט; יואל שיסטערס טאכטער—איהר הבר'טע; מיט לײַבע גוי'ס װײַב — אױך רעכט אבשטעלען זיך רעדען אין מיטען גאס! אז פון קײן גאוה װײסט עס נישט. װאס דארפט איהר מעהר? א קינד געהט איבערן גאס, װעט זי עס אבשטעלען, א גלעט טהון איבער'ן קעפעל, אבװישען דאס נעזעל, ס'העמדעל פערשטעקען אין די הײזלעך, און אמאל א קאפיקע אױף צוקערקעס אױך געבען...

צי איז זי געװען א קענערקע? א שענע מעשה, בנאמנות: יענע האט געקענט כמה לשונות: װילט איהר רוסיש — איז רוסיש־דײַטש — איז דײַטש, הײַנט פויליש, מיט גראמאטיקע, מיט דיפּ־מעטיקע, מיט חשבנ'ען, מיט־מיט־מיט װאס איהר װילט אלײן!

וואָרום וויסען דאַרפט איהר, אַז ווי קאַרג צדוק איז נישט געווען — פאַר זיין שפרה'ן האָט ער נישט געזשאַלעוועט. ווילסט לעה־רערס, נאַ דיר לעהרערס, ווילסט ביכלעך — קויף ביכלעך. אַז זי איז ביי איהם איינע! איהר פערשטעהט, צו גיין?

קום איך רעדען דעם שידוך און מיין דאָך אַז ס'איז ווי ביי מיר אין קעשענע. וואָרום וואָס איז שייך אַזאַ שידוך נישט וועלען? אַז די כלה איז מיט אַלע מעלות — און איינע ביים טאַטען; און דער טאַטע איז אַ אדיר ועצום, לאָזט זיך אויס — בוידעם! אברהם־בער אַליין איז אַ צוקאָכטער געוואָרען: ס'הייסט, דער מוח האָט איהם אויסגעדאַרט, וואָס? ער זעהט נישט, אין וואָס פאַר אַ שמאַלץ גרוב זיין תכשיט פאַלט דאָ אַריין,

וואָס?

— ס'לעגט זיך מיר מאַכט ער, אויפ'ן מוח. לאָמיר הערען וואָס דער זוהן מיינער וועט זאָגען אויף דעם ענין.

און גלעט די באָרד אַזוי מיושב'דיג: ניטאָ, הייסט עס, פון וואָס נתפעל צו ווערען. נאָר זעהען זעה איך, אַז דער יוד געהט פון די כלים אַרויס, פון שמחה.

שיקט ער דאָך אַריין רופען דעם בן יחידם, און זאָגט איהם: אַזוי און אַזוי, מאָטעל, הער זיך צו וואָס ר' יונה שלאָגט דיר פאָר, אַ גליק פאַר דיר.

— מוחל, זאָגט ער, די גליקען, טאַטע. דו ווייסט דאָך זאָגט ער, טאַטע, אַז איך וועל ניט חתונה האָבען „פאָ סוואַטאָוו־סטוואָ״...

געהערט דיבורים מיט אַ טאַטען!

— ווי דען־זשע — פרעגט אברהם־בער כלומר'שט געלאַסען.

— נאָר „פאָ ליובווי״ — מאַכט דער בנ'דל — און קוקט דעם טאַטען גלייך אין די אויגען אַריין —

— און אויב דו ווילסט — זאָגט ער ווייטער — וועל איך דיר זאָגען ווער מיין כלה וועט זיין אויך.

— כ'ווייס, כ'ווייס, דיין משוגעת! — מאַכט אויף איהם אברהם־בער מיט די הענד.

דערהערט אַזעלכע דיבורים, קוק איך אויף אברהם־בער'ן: וואָס איז דער מיינט דערפון, הייסט עס? קוועטשט אברהם־בער צוריק מיט די פּלייצעס און מאַכט מיט די הענד: וואָס זאָל איך

טהון מיט איהם, הייסט עס? בעגראבען איהם, שונא ציון?. היינטיגע קינדער!

— אזוי, זאג איך, ביזט נאר א חתן? מזל-טוב דיר, חתן!

קיין חתן, זאגט ער, בין איך נאך דערווייל נישט, נאר כ'וועל אין גיכען, אם ירצה השם זיין, ר' יונה.

— א היגע זאך?

— ניין, מאכט ער, א באברויסקער.

— א באברויסקער? דארף איך זי דאך קענען!

— אודאי דארפט איהר זי קענען. אונזער בראקער זיס-קינד'ם עלטערע טאכטער.

— א שאלה צו איך קען זי, נישט איין שידוך גערעדט איהר פאר'ן לעצטען צעהנדליג יאהר... געזעהן זי ביי אייך אין וואלד אויך, מיט איהר טאטען.

— נישקשה פון א מיידעל, הא, ר' יונה? — מאכט מאטקע און ווינקט מיר אונטער, א שטייגער איך וואלט געווען זיין חבר.

— אויף דער מיידעל, זאג איך, וועל איך דיר מיינע מבינות נישט זאגען. נאר די גוטע יאהר זאל איך האבען, וואס מיט צדוק מלוה'ס טאכטער איז א גלייבערער שידוך פאר דיר.

— איי, געחט, ר' יונה — מאכט ער אזוי אויפגע-רויסט, — איהר זענט עפעס א מבין אויף אויגען? איהר האט א פנים אין אייער גאנצער קאלעקציע אזעלכע כלות מיט אזעל-כע האהר, מיט אזעלכע צייהן.

— אויף צייהן, זאג איך, בין איך קיין מבין נישט, נאר, אז כ'האב דיר נישט געקוקט אין די צייהן, זעה איך אויך וואס פאר א פערד דו ביזט, זיי מיר מוחל... וואס הייסט, דו וועסט ארויסלאזען א גליק-שידוך פון האנד צוליעב צייהן?... וואס איז די פעולה, זאג איך, אז מען האט שענע צייהן, אז זי האט קיין געלד נישט?

— דערפאר אבער, ר' יונה, זאגט ער, — האט זי פערל, אנשטאט צייהן.

— היינט געה טענה מיט אזא בהמה.

מילא, וואָס זאָל איך אייך דאָ אַ סך בריִען — פון מיין שידוך איז נישט געוואָרען.

דער טאַטע האָט זיך געבייזערט, די מאַמע האָט געבע־טען, גוטע פריינד האָבען זיך אַריינגעלעגט, איך האָב איהם גערעדט — ווי די וואַנד. נאָר דאָס מיידעל מיט די ציִהן און דאָס מיידעל מיט די ציִהן.

געזעהן, אַז זיי קענען גאָרנישט העלפען, האָבען זיי ל״ג בעומר געשריבען תנאים מיט דאָס מיידעל מיט די ציִהן...

פון דאַמאָלס אָן, האָט מאָטקע אַלעמען פערדרולט די קעפּ מיט זיין כלה.

אזאַ כלה — האָט ער זיך בערימט, — מיט אַזעלכע ציִהן האָט נאָך די וועלט נישט געזעהן, דאָס איז, האָט ער געזאָגט, פערל נישט ציִהן. אַז זי גיעט אַ שמייכעל ווערט יום־טוב אין שטוב... און כסדר האָט איהר נאָר פון איהם גע־הערט: כלה־ציִהן, ציִהן־כלה, ציִהן־ציִהן, אָבער ציִהן און ווידער ציִהן... אַז ס'איז מיאוס און מאוס געוואָרען הע־רענדיג... ט'איהר שוין געזעהן אַזוינס, אַ בחור זאָל זיין אַזוי פערקאָכט אין ציִהן?

אין עטליכע וואָכען נאָך די תנאים, האָט דער חתן אַ־ראָבגעבראַכט די כלה צו זיינע עלטערן. האָט איהר געדאַרפט זעהן, וואָס ס'האָט זיך אָבגעטהון אין שטעדטעל? וויפיעל בחו־רים און מוידען עס זענען ביי אונז פערהאַן, זענען אַלע געלאָ־פען אָנקוקען די כלה מיט די ציִהן. מאָטקע אַליין איז אומגע־גאַנגען אַ שיינענדיגער, און וועמען ער האָט בעגעגענט: געזעהן מיין כלה? קום צוגעהן, וועסטו זעהן אויגען און ציִהן״.

האָבען זיך שבת נאָך וואַרעמס אויפגעקליבען צו איהם אַ באַליאַסטרע בחורים מיט מוידען — אפשר דרייסיג פאַרשוין — און ברענען שוין גיעכער זעהן די כלה, און דער חתן, מאָטקע, הייסט עס, וואָלט שוין אויך געוואָלט וואָס גיעכער בעוויזען זיין פאַרשוין, לויפט ער צו אַלע ווייַלע צו דער פערמאַכטער טהיר פון שלאָף־צימער און פרעגט:

— מאַניטשקאַ, דו שלאָפסט? — מאַניטשקאַ גאָר! — מאַניטשקאַ, דו טהוסט זיך אָן? מאַניטשקאַ, דו ביזט שוין באַלד פאַרטיג? מאַניטשקאַ, געהסט באַלד אַרויס? מאַניטשקאַ.

מען וואַרט אויף דיר . . .

מאַניטשקאַ און מאַניטשקאַ . .

און מאַניטשקאַ, די כלה הייסט עס, ענטפערט פון היני־טער'ן טהיר ;

—אָט באַלד, אָט באַלד, מאַטוויי . . .—שוין גאָר מאַט־ווי — כ'טהו זיך אָן . . . איין מינוט, מאָטיק, טרייב מיך נישט, וואָרום ס'פאַלט מיר פון די הענד.

— „נאָר אָט האָט מען זיך, גאָט צו דאַנקען, דערוואַרט — האָט מיר שפעטער דערצעהלט פיישע'ס בחור, וואָס איז אויך געלאָפען אָנקוקען דעם בייזען וואונדער — מאַניטשקאַ, זאָגט ער, איז אַרויס אַ אויסגעוואַשענע, אַ אויסגעפוצטע, ווי אַ שררה'טע, מיט די דימענטע אוירענגלעך, מיט די בראָנזעליע־טען, מיט די מע־אַליאָנען, מיט כל הצאַצקעס און שמאָכטעס, און שמייכעלט אַזוי זיס — פשוט אַ המן־טאַש מיט האָניג . . . און מאָטקע קוקט אויף אַלעמען אַרום זיך : „ט'איהר שוין גע־זעהן, הייסט עס, אַזאַ פאַרשוין מיט אַזעלכע פערעלדיגע צייהן?„

זעהט ער אָבער, אַז אָנשטאָט צוריק צו שמייכלען צו זיין כלה, קוקען אַלע פריהער אויף איהר מיט דערשראָקענע אויגען, און דערנאָך אויף איהם — מיט פערוואונדערטע אויגען . . . פערשווינדט ביי איהם דער צופרידענער שמייכעל פון זיינע ליפען, און ער ווידער, פון זיין זייט קוקט, ווי אַ צוטומעלטער, פריהער אויף די געסט, דערנאָך אויף דער כלה.

אַ קוק געטהון אויף דער כלה, איז ער האַסטיג אָבגע־טראָטען אַ הינטער, געבליבען שטעהן מיט אַ אָפענע[ם] מויל און אויסגעגלאָצטע אויגען ; און בלייך — אַ שענער'ן לעגט מען שוין אין קבר אַריין.

— וואָס־זשע — פרעג איך ביי פיישע'ס בחור, — האָט ער אויף איהר אַזוינס דערזעהן, וואָס ער האָט זיך אַזוי דערשראָקען?

— וואָס האָט ער דערזעהן? אַ חורבן האָט ער דערזעהן! אונטען האָט נאָך געטאָרטשעט ביי איהר, וואו נים וואו אַ צאָהן, נאָר אויבען — ווי ביי אַ פיש! . . . נאָר איין ציינדעל — אמת, אַ ווייסינקער — איז געשטאַנען אין מיטען עלענד, ווי אַ יתום, און האָט אַרויסגעקוקט פון דעם נאַקעטען מויל,

וואָס האָט געשמייכעלט, צי געוויינט — כ'ווייס אַליין ניט וואָס...

— איז וואָס־זשע איז געוועזן דער סוף, וואָס?

— וואָס איז געוועזן דער סוף? — מאַכט פּייסעס'ם בחור — זאָל דאָס שוין ניט זיין, וואָס ס'איז געוועזן. ווי אַ משוגענער האָט זיך דער חתן אַ חאַפּ געטהון פאַר'ן קאָפּ, האָט נאָר צייט געהאַט אויסצושרייען: „די צייהן!" איז אַ פאַל געטהון צו דער ערד, ווי אַ סנאָפּ און געחלש'ט צום טוירט... די כלה, ווידער, האָט אַ פּיהר געטהון מיט'ן צונג איבער די הוילע „דיעסנעס", אַ געשריי געטהון: „אוי, פערגעסען אין גלאָז!" צוגעדעקט דעם פּנים מיט די הענד און איז ארייננעלאָפען אין ספּאַלניע, און לאָטש האָט איהר, לאָטש בראַקט איהר, ווייל זי זיך ניט בעוויזען, ניט אָהן די פּערעל, ניט מיט די פּערעל.

צי איז דער שידוך אָבגעלאָזען געוואָרען? וואָס פרעגט איהר! מ'האָט נאָר צייט געהאַט אויפצועפענען די קראָמען, האָט שוין דער פּאָטשטאָווער גלעקעל אָנגעזאָגט, אַז מאָטקעס כלה אַנטלויפט פון שטאָדט.

אָט האָט איהר איין ליעבע־שטיבע, אָט האָט איהר אייך מבינות...

בעט ביי מיר אַ געבאַקטע ציבעלע פאַר דעם, אָסור איב איך ניעב!..

צוויי הנאות

(פון יונה שדכ׳ס מעשה׳לעך)

מעשה נומער דריי

— ציי נעהמט מען א מאל אב די גראבע מטבעה שדכנות־געלד, פרעגט איהר? — אוי, ניי, נעהמט מען א מאל די הונדערטערס! מילא פון די גרויסע לאנד־שדכנים איז דאך אבגערעדט. מען דערצעהלט, אז ווען לייבעלע בריסקער האט אויסגעפיהרט דעם שידוך צווישען דעם קיעווער בראדסקי מיט דעם מאסקווער פאליאקאוו, האט ער אבגענומען ניין אלפים שדכנות! נאר אפילו ביי מיר גופא האט שוין פאסירט, אז איך האב אבגענומען א מאה און מעהר פון איין שידוך. עס טרעפט, וויעדער, אז דאס שדכנות־געלד איז ניט אזוי גרויס, נאר וואס דען — דער שידוך ווערט אבגעלאזען, און דו פיהרסט אויס ביי די זעלביגע חתן־כלה פרישע צוויי שידוכים. ס׳האט שוין ביי מיר אפילו געטראפען, אז איך האב ביי איין חתן אבגענומען דריי מאל שדכנות.

אט הערט א טשיקאוועס א מעשה.

געווען איז דאס צווישען פורים און פסח — די ערגסטע צייט פאר אונז שדכנים — ווארום ווער וועט זיך אבגעבען מיט שידוכים פאר יום־טוב? — שטעה איך אזוי אין בית־המדרש נאך מעריב און קלעהר: וואו נעהמט מען א פאר קערבלעך אויף דער הוצאה? — וועגען פסח האב איך נאר מורא צו קלעהרען, — אבער קלעהר אהין, קלעהר אהער — כ׳קען

גאָרנישט אויסקלעֶהרעֶן. אפילו קריגעֶן „אויף אַ מאַרקעֶ" איז ניטאָ וואָהין אַריינצוגעֶהן. ווארום דעֶם אמת געֶזאָגט איז שוין אין שטאָדט ניט געֶוועֶן קיין בעל־הבית, ואָס האָט אַ בחור אָדעֶר אַ מיידעֶל אין שידוכים, איך זאָל ביי איהם ניט געֶהאַט געֶנומעֶן אויף אַ מאַרקעֶ...

און עֶטליכעֶ גראָשעֶן מוז איך קריגעֶן. ווארום אָהן אַ לעֶבעֶל ברויט איז גאָרניט שייך אַ היים צוקומעֶן. בין איך זיך מישב: פאַרוואָס ניט אַריין צו ר' העֶרש'ן? דאָס מיידעֶל זיינס איז נאָך אפילו אַ ציג, קיין זיבעֶצעֶהן יאָהר ניט אַלט, נאָר געֶהעֶרט האָב איך אַז עֶר וויל מיט איהר אַ שידוך טהון. אַזוי צי אַזוי, אויף אַ מאַרקעֶ וועֶט דאָך ר' העֶרש געֶבעֶן...

האָב איך זיך געֶלאָזעֶן איבעֶר דעֶר שיטעֶרעֶר בלאָטעֶ, געֶקומעֶן צו ר' העֶרש'ס שטוב, אַריין אין פינסטעֶרעֶן פאָרהויז און געֶנומעֶן זוכעֶן די קליאַמקעֶ פון טהיר. אַרומגעֶטאַפּט אין דעֶר פינסטעֶר פריהעֶר איין וואַנד, דעֶרנאָך די צווייטעֶ ניטאָ קיין טהיר עֶרשט ביי דעֶר דריטעֶר האָב איך זיך אָנגעֶשלאָגעֶן אָן אַ גרויסעֶר אַייזעֶרנעֶר קליאַמקעֶ, אַנ'עֶפעֶן געֶטהון די טהיר און אַריין ניט אין שטוב, נאָר אין אַ פינסטעֶרעֶר ספּיזאַרניעֶ, וואָס סוכות איז דאָס אַ סוכה, און אַ גאַנץ יאָהר שטעֶהעֶן דאָרטעֶן פעֶסלעֶך קרויט, אוגעֶרקעֶס, ס'ליגעֶן דאָרטעֶן עֶטליכעֶ זעֶק קאַרטאָפּעֶל. און ס'איז אָנגעֶוואָרפעֶן אַלץ וואָס ס'איז נויטיג אין אַ בעל־בתישקייט און האָט אין שטוב קיין אָרט ניט.

האָב איך גלייך דעֶרזעֶהן, אַז איך בין אַריין ניט אַהין, וואו מעֶן בעֶדאַרף, און האָב געֶנומעֶן טאַפּעֶן דעֶם וועֶג צוריק. פעֶר־טשעֶפּעֶ איך זיך אָן אַנ' אַ נידעֶרגעֶשטעֶלטעֶן דאָפּעֶל־פעֶנסטעֶר. פאַל־אום צוזאַמעֶן מיט'ן פעֶנסטעֶר און קוליעֶ זיך אַריין אין אַ באַל־יעֶ וואַסעֶר, אַ פנים אַ וועֶש געֶוועֶן ביי זיי דעֶם טאָג...

קוים מיט צרות אויפגעֶהויבעֶן זיך, נאַס — כאָטש אויסצו־דרעֶהעֶן — געֶה איך מיט די העֶנד פאָראויס, נאָר פעֶרגעֶסעֶנדיג אָן די פיס, פעֶרטשעֶפּעֶ איך זיך נאָך אַ מאָל און פאַל אַריין אין אַ מולטעֶר פעֶדעֶרעֶן...

ווי ס'איז אַרויסגעֶקראַקעֶט זיך און אַריין אין שטוב, אויפ־געֶעֶפעֶנט די טהיר און בלייב שטעֶהן די העֶנד צושפּרייט, דאָס וואַסעֶר רינט פון מיר, ווי פון אַ דאַך פסח־צייט, פון קאָפּ ביז די

פּנים אין פּעדערען — אַ פויגעל פון יענעם זייט סמבטיון און איז גאָר.

דערזעהט מיך דער מוזיניקעל זייערער און צערעוועט זיך:

— אוי, מאַמע, כ'האָב מורא!... אַנ'אָדלער...

— האָב קיין מורא ניט, גאָלד מיינס — טרייסט איהם די מאַמע — דאָס איז דאָך ר' יונה... זעהסט ניט די באָרד זיינע?...

האָט חברה יונגוואַרג אויסגעשאָסען אַ געלעכטער. און די מיידלעך קוויטשען, אַז ס'גנעהט זיך אַ חלשות אָן: אוי, איך חלש, אוי, איך חלש!...

און איך שטעה און עס פלאַמט מיר דאָס פּנים.

— וואָס ס'קען זיך, זאָג איך, טרעפען, האַ?! אַנ'אַקציע ניט פערלאָפען, האַ?!...

און חברה קאַטשעט זיך פון געלעכטער און ווילען גאָרניט אויפהערען.

האָט זיך ר' הערש צובייזערט:

— וואָס פאַר אַ געלעכטער אויף אייך, וואָס?!... און דו, כלה־מויד, אויך — האָט ער זיך אַ קעהר געטהון צו דער עלטע־רער, צו סטישקע'ן.

— אַז—אַז—אַז איך קען זיך ניט איינהאַלטען... חי!...

— נו, נו, גענוג זאָל זיין צו לאַכען!... און איהר, ר' יונה, טהוט אויס דעם אויבער־בגד און שטעלט זיך ביי דער הרובע, טריקענט זיך אָב.

האָב איך זיך ניט געלאָזט בעטען, אַראָבגענומען דעם בגד און געשטעלט זיך ביי דער הייצענדיגער הרובע.

און אַ פּאַרע שלאָגט פון מיינע נאַסע פּליודערען, ווי פון אַ באָד־אויבען...

— קאַלט, ר' יונה? — מאַכט, ר' הערש — זעצט זיך צום טיש און טרינקט אַ גלעזעל טהע. אפשר אַ ביסעלע בראָנפען פריהער? אָנוואַרימען זיך, האַ?

האָט מען זיך געזעצט צום טיש, גענומען אַ ביסעל בראָנ־פען, אויסגעטרונקען צוויי גלאָז טהע, אָבער עס האָט מיר נאָך אַלץ געטריסעלט אַ צאָהן אָן אַ צאָהן.

און דאָס האָב איך בחזקה, אַז ווען עס טרייסעלט, איז די בעסטע רפואה אַ גלעזעל פּונש: אַ זיסע גלאָז טהע, הייסט עס,

מיט אַ ביסעל בראָנפּען אינװעניג...

נאָר װי מאַכט מען עפּעס אין מיטען דרינען פּונשען? בפרט, אַז שרה־פײגע ר׳ הערש׳ס װײב, איז גרײט פאַר יעדער שטיקעל צוקער די אויגען אַרויסנעהמען זיך.

װאַרט איך ביז זי געהט אַ װײַלע אַרויס אין קיך, לעג מיר אַרײַן די פײַנע דרײַ ציגעלעך צוקער אין גלאָז אַרײַן, גיעס אַרײַן די גוטע ביסעל שנאַפּס, אַרומגענומען די גלאָז מיט׳ן האַנד, שרה־פײגע זאָל ניט זעהען, װאָס דאָרטען טהוט זיך. קװעטש מיר שטילערהײַט דעם צוקער, און שמועס מיר מיט ר׳ הערש׳ן.

—האָב איך, זאָג איך, פאַר אײַך אַ שידוך, ר׳ הערש — אַ בחיר! דער בחור אַלײן אַ שעהנע כלי, אָבער טאַקי גאָר אַ שענס! װילט איהר בילדונג, איז בילדונג, קענערײַ — איז קענערײַ... מיט דער טײַערער שטעל, מיט פּרנסה, מיט פערדינסט, מיט, מיט, מיט...

דאָ דאַרף דער גוטער יאָהר מיט אַמאָל אָנטראָגען שרה־פײגע׳ן, װיל איך דאָך זי זאָל ניט זעהען דעם צוקער אין גלאָז, גיעב איך שטאַרקער אַ קװעטש מיט׳ן לעפעלע, קװעטש אויס אַ שטיקעל גלאָז, און דער הײסער טהע צוגיעסט זיך אויפ׳ן טיש, און פון טיש צו מיר אויף די קניע...

הערט איהר, װען מיר עפּענט זיך דאַמאָלס אַ קבר, װאָלט איך אַ לעבעדיגער אַהין אַרײַנגעשפּרונגען. ניט אַזוי, װאָס כ׳האָב מיר אָבגעבריהט די פיס, װי די בזיונות פאַר שרה־פײגע׳ן...

— װי קומט אַהער, זאָג איך, צוקער אין גלאָז — װײס איך אָסור!...

זאָל זי מײנען ר׳ הערש האָט עס מיר אַרײַנגעלעגט...

חברה יונגװאַרג האָט גאָר אויף דאָס נײַ אויסגעשאָסען אַ געלעכטער.

ר׳ הערש איז דאָך אָבער דער אײדעלער מענש, בערוהיגט ער מיך:

— נו, נו, חלילה, קײן סכנה ניט.

און שרה־פײגע אַודאי אויך:

— אַ גלאָז, זאָגט זי, צעבראָכען, אַ סימן מען װעט, אם ירצה השם, אין גיכען טעפּ ברעכען — װער איז דער מחותן, װער?

— דער מחותן ? זאָג איך, טאַקי אַ דערבייאיגער, ר׳ צמח בראַנציצער, וואָס האַלט דעם וואַלד אין בראַנציץ, און דער זוהן איז טאַקי אַ זוהן זיינער... דער חתן מיין איך.

— נו־נו — האָט ר׳ הערש אַ מאַך געטהון, מיט׳ן האַנד: גישטאָ הייסט עס, פון וואָס נתפעל צו ווערען — און וואָס טהוט דער חתן אליין, וואָס ?

— דער חתן ? — ביים טאַטען אין וואַלד איז ער, דער חתן.

און ווי איז ער עפּעס אין—אין—אין...

— וואָס אַהרט אייך, זאָג איך, ר׳ הערש ? ! דאָס איז אַ בחור, וואָס גאָט און לייט ווערען פון איהם הנאה האָבען.

— אָט דאָס אָ איז דער עיקר, קיין צו־גרויסען קענער, קיין שווימטון דאַרף איך אויך ניט... פאַר טיינעטוועגען וואָלט ער גאָר ניט געוואוסט פון די היינטיגע שטות׳עריייען, נישט מעהר, געה הויב זיך אָן מיט איצטיגע קינדער. היינטיגע ווילען זיי... אָבער דער עיקר ער זאָל זיין אַ מענש צווישען מענשען און, און אַ שטי־קעל יוד איהר פערשטעהט, וואָס איך מיין ?

— פטור, נו...

איז דעם אמת געהערט, האָב איך פון דעם ענין ניט געהאַלטען, וואָרום דער בחור, צווישען אונז גערעדט איז אַ פּוסטע כלי, און איז שוין איינמאַל געווען אַ חתן אויך — טאַקי מיינער אַ שידוך — און איז כלל ניט קיין פאַר קליידער פאַר ר׳ הערש׳ם אַ טאָכטער. מיין כונה איז נאָר געווען: קריגען אויף אַ פּאָר מאַר־קעם מאַך איך דאָך אַ שמועס מכח אַלצען און דרייצען: מע דאַרף, הייסט עס, דורכשרייבען זיך מיט׳ן מחותן, ר׳ הערש, געט אויף אַ פּאָר מאַרקעס...

איז זיך מישב ר׳ הערש — ער וועט איהם אויף מאַרקעס ניט געבען.

היות דער שידוך לעגט זיך איהם אויפ׳ן מוח, וויל ער איך זאָל טאַקי מאָרגען אַריבערפאָהרען און אַ טאַפּ טהון דעם אַנדער׳ן צד, אויב עס וועט זיך לאָזען רעדען. זאָל איך תיכף ומיד קומען מיט׳ן חתן.

— פערשטעהט איהר מיך, ר׳ אברהם׳ל יש טעם בדבר...
אַ מעשה מיט אַ וואַלד קויפען, טאַקי אין בראַנציץ... טאַקי מיט

דעם צמח'ן... עס קען קאַליע ווערען... מילא, וואָס אַרט אייך — פאָהרט! אויף הוצאות-הדרך — גיעב איך.

בין איך געפאָהרען און געקומען פריהער מיט'ן חתן אליין. ‏דערנאָך איז דער חתן געקומען מיט דער מאַמע'ן און אין אַלט טאָג אַרום האָט מען געבראָכען טעפּ, און איך האָב אָבגענומען צוויי מאָל ח"י קערבלעך שדכנות-געלד במזומנים פון חתנ'ס צד שוין אַ צווייטען מאָהל — אַ חוץ, וואָס דער טאַטע זיינער. האָט מיר אַריינגעשיקט אַ קלאַפּטער בערעזענע האָלץ.

פערשטעהט ז ה' דאָך, אַז איך האָב געהאַט אַ פרעהליכען פּסח: אַ קליינינקייט אַזאַ מטמון מיט געלד אָבגענומען! —

נאָר נאָך פרעהליכער איז געווען דער נאָך יום-טוב.

די מעשה דערפון איז אַזוי געווען:

אויף די ערשטע טעג פּסח האָט מען דעם חתן אָבגעאַלט צו דער כלה. אויף די אַנדערע טעג, האָט די כלה געדאַרפט פאָהרען מיט'ן חתן צו זיינע עלטערען.

דער חתן איז געקומען צופאָהרען צוויי טעג פאַר יום-טוב, און ביז פּסח איז שוין די כלה געווען אַ פערסמאַליעטע, די שוועס-טערלעך איהרע זענען נאָך איהם אויסגעגאַנגען, די מחותנת'טע האָט זיך געשמאָלצען פון נחת.

אַיין ר' הערש נאָר איז ניט שטאַרק צופריעדען געווען:

— עפּעס צו האָפּערדיג איז ער, צופיעל כי-כי-כאַ, מיט די מיידלעך אין די ווינקעלעך... מען רוימט די שטוב — כאַפּט ער חוזק, מען איז מבער חמץ — שמייכעלט ער, מען עסט ערב-פּסח בולקע מיט מילך — חכמה'ט ער זיך דריבער...

דערפאַר האָט די כלה אָנגעקוואָלען. אַזאַ חברה-מאַן, אַזאַ וויצלינג! ווי ער מאַכט עס אַ ביסעל נאָך, ווי דער טאַטע געהט מיט'ן פעדער-וויש און שאַרט די ברעקלעך פון די פענסטער ביי בדיקת חמץ! אָהן זייטען קען מען בלייבען לאַכענדיג! היינט האָט איהר געזעהען, ווי ער פערקאַטשעט די פּאָלעס און שטעלט פאָר, ווי מען טובל'ט כלים! אויסגעהן קען מען פון געלעכטער קוקענ-דיג אויף איהם.

אויף אַזאַ היינטיגען האָט זי זיך אַליין ניט געריכט. אוי, אַ געזונטעניו אין איהם!...

נאָר וואָס פאַר אַ „היינטיגען" חתן זי האָט, האָט זי ערשט

געזעהען צום ערשטען סדר.
געקומען מיט'ן מחותן פון שוהל, האט ער זיך גלייך גענײ=
מען צו דער בלאט צייטונג, וואס ער האט מיט זיך געבראכט
נאך פון דער היים, פון צייט צו צייט געווארפען א בליק אויף
דער כלה: וואס זאגסטו, הײסט עס, אויף די נארישע צערעמאָנ=
יעס? מיר, הײנטיגע, האלטען ניט פון די זאכען.
געזעצט זיך צום טיש, האט ער אװעקגעלעגט די גאזעטע
געבען זיך און צוגערוקט די הגדה מיט אזא פנים, אזוי ווי ער
וואלט זאגען: צוליעב טהון די אלטע אויך, וואס זאגסטו, טייבעלע?
די כלה האט איהם צוגעשמייכעלט.
ווען ר' הערש האט גענומען אנגיעסען די כוסות, האט זיך
דער חתן ווייטער איבערגעוואונקען מיט דער כלה און אויפסנײ
כלומר'שט פערטיעפט זיך אין דער אלטער בלאט=צייטונג.
ר' הערש האט קיין זוהן ניט געהאט. פלעגט איהם א טאכ=
טער פרעגען די פיער קשיות, הײנטיגס יאהר איז ער זיך מישב,
ער וועט דעם חתן מכבד זיין מיט די קשיות פרעגען. א צוקינפ=
טיגער איידעם איז אלץ אײנס, ווי א זוהן. אלץ גלייכער א מאנס=
ביל זאל פרעגען פיער קשיות, ווי א בתולה.
גיעט ער א קוק אויפ'ן חתן און רופט זיך אפ צו איהם:
— נו, חתן, לעג נאר אוועק די בלאט=צייטונג און פרעג
א טשיקאוועס, די פיער קשיות.
אויף אזא מין כבוד האט זיך דער חתן ניט געריכט. און
איז פון דעם שטארק ניט צופריעדען געוועזן.
געה מאך זיך דא „נאריש" פאר דער כלה אין די אויגען...
וואס פאר א פנים וועט ער ביי איהר האבען?
פאלט איהם איין, ער וועט זיך ארויסדרעהען מיט א וויטץ
און א וואונק געבענדיג דער כלה, ווי אײנער זאגט: קוק,
וועסט דו זעהן, וואס פאר א שפיצעל איך וועל דא אפטהון, —
האט ער לוסטיג א זאג געטהון:
— פיער קשיות? אך, איך קען פרעגען האטש פיער=און=
צוואנציג... די ערשטע קשיה איז: ווארט ביי א יודען א נעשוויער
אלע ערב=פסח, וואס ער זיצט אויף קישענס?... די צווייטע
קשיה איז: פאר וואס טונקען מיר איין צוויי מאל? איז ניט בע=
סער איין מאל טרינקען, אײדער צוויי מאל טונקען?... די דריט

טע קשיה איז: וואָס זענען מיר ענדיקעס, וואָס מיר שלינגען קניידלעך ?... די פיערטע...

נאָר די פיערטע קשיה איז איהם שוין ניט אויסגעקומען צו פרעגען:

ביי דער ערשטער קשיה האָט אויף איהם ר׳ הערש אויס־געשטעלט אַ פּאָר פערוואונדערטע אויגען, ביי דער צווייטער קשיה איז דער יוד בלייך געוואָרען, ווי דער טויט, ביי דער דריטער קשיה איז ער רויט געוואָרען, ווי אַ בוריק, און ביי דער פיער־טער קשיה האָט ער אראָבגעלאָזען דעם חתן אַ פראַסק אין איין באַק און אַ פראַסק אין דער אַנדערער באַק, און נאָך אַ מאָל אַ פראַסק אין איין באַק און אַ פראַסק אין דער אַנדערער באַק, שרייענדיג דערביי אַ צוקאָכטער:

— נאַ דיר, שייגעץ, אַ תירוץ אויף דער ערשטער קשיה!... (פראַסק) נאַ דיר, עזות־פנים, אַ תירוץ אויף דער צווייטער קשיה!... (פראַסק) דאָס איז דיר, מחוצף, אַ תירוץ אויף דער דריטער קשיה! (פראַסק) און אָט האָסט דו, לעדאַצורא, אַ תירוץ אויף אלע דיינע ארצי־עזות־מחוצפ־דיגע קשיות!... (פראַסק).

אין די מחותנת׳טע אויפגעשפרונגען, ווי אַן׳אָבגעבריהטע, די מיידלעך האָבען ביי יעדער פרישען פּאַטש ארויסגעלאָזט אַ פרישען הילכיגען קוויטש, די כלה האָט געחלש׳ט, אין דער חתן האָט געכאַפּט הענר און פּיס און איז ענטלאָפען, פערגעסענדיג אפילו צו פערהאַפּען זיין בלאַט־ציימונג...

דערהערט אויף מאָרגען אין שוהל די מעשה, האָט מיר אין צווייען הנאה געטהון: ראשית, וואָס דער שייגעץ פאַלט ניט אריין צו ר׳ הערש׳ן פאר אַן׳איידעם; והשנית, וואָס איך וועל נאָך אַ מאָל פערדינען שדכנות...

דער גרויסער געווינס.

I

מלכּה, זיסעל האָלץ-העַנדלער'ס ווייב, געהט אום אָהן א כּוח:

פערבּליבּען אין גאַנצען צוויי וואָכען צו יום-טוב, און אויף א ענדיק אויף פּסח איז גאָר קיין אויסזיכט ניטאָ.

אַלע יאָהר אין דער צייט, שפּאַצירט שוין גדלות-דיג אַרום אין אַלקעריל א דרייסיג-פינטיגער ענדיק, וואָס בּלאָזט פון זיך און בּייזערט זיך מעשה בּעל-הבּית, ניט פיהלענדיג, אַז די קליסקעלעך מיט די פערפעלעך גיעט מען איהם ניט פון זיין הנאה וועגען...

און היי-יאָהר — ניט אומקעהר'ען זאָל זיך אַזא יאָהר, טאַטע זיסער! מישטיינס געזאָגט האָלץ-העַנדלער! שטעהט אַ קאַלטער ווינטער, לעבּט מען זיך ווי עס איז דורך און מען מאַכט אַ פּסח ליַיטען גלייך, אָבּער, אַז פון ווינטער איז גאָר קיין זכר ניט געווען דאָס יאָהר, איז טאַקי בּיטער, וואָס בּיטער הייסט.

ווי אַזוי מען וועט אַריינשלעפּען דעם פּסח אין שטוב — ווייס איין גאָט אין הימעל.

אמת, מצה האָט מען שוין אָבּגעבּאַקט, א פּעסעלע בּו-ריקלעך אויך פערזאָרגט, נאָך א שטיק פּאַר פּורים, אָבּער מיט מצה און ראָסעל קען מען דאָך דעם פּסח ניט אָבּפּטר'ן. מען דאַרף שמאַלץ, אייער, קאַרטאָפעל, א קינד א ציבּעל, אַ קאַפּאָטקעלע, מען קען עפּעס אויסרעכענען, וואָס מען בּרויכט

אַ ערב־פּסח ?!

נאָר דאָס אַלץ קימערט מלכּה'ן ניט אַזוי שטאַרק, ווי דער ענדיק.

אָהן אַ ענדיק, איז בּיי איהר דער יום־טוב קיין יום־טוב ניט.

פּרובּירט איהר זימעל טרייסטען:

— מילא, וואָס עסט דו זיך אַזוי אָפּ דאָס האַרץ, איז אָהן אַ ענדיק, מ'וועט, הלילה, הונגעריג ניט בּלייבּען: מצה פאַרהאַן? בּוריקעס פעהלט ניט? קאַרטאָפּעל וועט זיין, שמאַלץ וועט אויך ניט פעהלען, איז אַ איי, אַ ציבּעלע — הלואי אַ גאַנץ יאָהר ניט ערגער...

— אי, סאַראַ מאָדנער מענש דו בּיזט, זימעל! — מאַכט מלכּה פערדראָסיג, — ס'געהט דאָ אַ פּנים וועגען דער אַכילה? דו ווייסט, דוכט זיך, אַז איך בּין אַלעמאָל די לעצ־טע... ניט מעהר, עפּעס פּסח אָהן אַ ענדיק—פערשטעהסט?... אַכט־און־צוואַנציג יאָהר אַ בּעל־הבּית'טע פּאַר זיך, און קיינמאָל ניט געוועזען אָהן אַ ענדיק אויף פּסח, און היינט...

און מלכּה קעהרט זיך אָפּ אָן אַ זייט דער מאַן זאָל ניט זעהן, ווי די אויגען זענען איהר פול געוואָרען מיט טרעהרען.

אָבּער נאָך איהר שווייגען, פערשטעהט שוין זימעל, אַז „ס'וועט פּייַכטליך", און וועלענדיג טרייסטען זי, מאַכט ער פון איהר אַ בּיסעל ליצנות:

— אי, אַי, אַי, וואָס'ר אַ „הלעיטיני נא" דאָס איז!.. ניטאָ קיין שטיקעל קראָפּ פון ענדיק, גיסט זי מיט טרעהרען ווי ערב יום־כּיפּור צו ליכט בּענשען.

— יאָ, „ליטויינענע" — בּליפּעט מלכּה ווישענדיג די טרעהרען מיט'ן בּרעג פאַרטוך, — ס'איז פּשוט אומעטיג אין שטוב אָהן איהם...

זימעל'ן אַליין דריקט אויף דאָס האַרץ, נאָר ער איז דאָך עפּעס אַ מאַנסבּיל, מאַכט ער קוראַזש:

— איי, אידענע, אידענע! צובּליפּעט זיך, פרעג וואָס!

— אַ חרפּה פּאַר שכנים... ערב־פּסח, און שעלטהויז... מען קומט זיך צונויף... אַ רעדעריי: עפּעס זעהט מען מלכּה'ן ניט... לייטישע צינגער... דערלעבּט...

— נו, נו, געווג זאָל זיין! זיי ניט קיין שוטה... גע־זאָג זאָל זיין, זאָג איך! אַ פרעמדער מענש געהט...

די מהיר האָט זיך לאַנגזאַם געעפענט און עס האָט זיך באַוויזען פריהער — אַ קאָפּ פון אַ מענשען, דערנאָך — אַ קאָפּ פון אַ ענדיק, נאָך די צוויי קעפּ האָט זיך צווישוויילעכטס אַריינגערוקט געצעל פּלעטניק.

II

געצעל פּלעטניק, אַ יוד שוין אין די פופציגער, האָט זיין גאַנץ לעבען אָבגעלעבט דערפון, וואָס ער האָט שטענדיג עפּעס „געפּלעט".

דאָס טראָגט ער זיך אַרום מיט אַ גאַנג חומשים, דאָס קלייבט ער פּלעטען אויף אַ צוקער־פושקע, ער רייסט אויס זעק־סערס אָדער צעהנערס — נאָכ'ן חפץ נאָך — אויף אַ תנ״כ'ל, אויף אַ פּאָר מעשענע לייכטער, וואָס דאַרפען זיך אָט־אָט פּלע־טען, „ס'פעהלט נאָר איין נומער"; ערב יום־טוב געהט ער אי־בער די הייזער מיט אַ גאַנג מחזורים אָדער מיט אַ האַלבע טוץ „פּראַזשעטענע" טהע־לעפעלעך. נאָר אַז אימיצער זאָל וועלן גע־ווינען פון זיינע „פּלעטען" — געדענקט קיינער ניט.

געזאָגט האָט מען, אַז ער פּלעט קיינמאָל ניט; נור פּטור ווערען פון געצעל'ן ניט געבענדיג איהם אַ „פּלעט", איז ניט פון די גרינגע זאַכען: געצעל איז אַ יוד, וואָס איילט זיך ניט. גיט איהר איהם ניט גלייך דעם זעקסער, פוילט ער זיך ניט אָבצושטעהן אַ שעה און צוויי, און שעמט זיך ניט אָנצובייזערן זיך, און אַז דאָס העלפט אויך ניט, איז רעכט גוט אויס־זידלען, מעג עס אפילו זיין די שענסטע בעל־הבית'טע.

נאָר איינמאָל אין יאָהר גיט מען איהם גערן די „צעהן גראָשען אַ פּלעט" — פאַר פסח.

אַלע יאָהר, צוויי וואָכען פאַר פסח, קויפט געצעל אַ גרויסען ענדיק — „אַ קאַלב ניט אַ ענדיק", — בינדט איהם די פיסלעך, און לאָזט זיך אַרום איבער די הייזער קלייבען

פּלעטען.

„אין גאַנצען הונדערט פּלעטען“ — ווי ער זאָגט, און „דריי הונדערט פּלעטען“, ווי די ווייבער זאָגען,

אָבער ווי די מעשה איז, די צעהנערלעך טראָגט מען איהם אַנטקעגען, וואָרום דאָס ווייס מען זיכער, אַז דעם ענדיק פּלעט ער טאַקי באמת.

אָט האָט פאַר אַ יאָהרען חייצע הירשעל־שאול ביילעם גע־וואונען דעם ענדיק, פאַר צוויי יאָהרען — עטיל מעניע קאַלב'ס. פאַר דריי יאָהרען — גוטקע די נייע גביר'טע —

אַ גביר האָט דעם מזל...

III

דערזעהן געצל'ן מיט'ן ענדיק האָט מלכה אויסגעווישט די אויגען און געוואָרפען אַ בליק אויפ'ן מאַן.

אפשר, הייסט עס, וועט דורך איהם קומען די ישועה...

— וואָס וועט איהר עפּעס זאָגען, ר' געציל? — מאַכט זימעל.

— וואָס זאָל איך זאָגען וואָס? גיעט אַ פּלעט אויפ'ן בחור און מיר'ן זיך רוקען ווייטער — מאַכט געציל אָנגעבלאָ־זען, אָנוויזענדיג מיט'ן קאָפּ אויפ'ן „בחור“.

— איהר וועט דאָך איהם אָבער ניט פּלעטען? — זינגט זימעל אויס מיט אַ גמרא־ניגון.

— ניט פּלעטען? — בורטשעט געציל ברוגז — וואָס־זשע וועל איך מיט איהם טהון? אין צימעס לעגען?...

— און אַליין וועט איהר ניט פערדייהען אַ שטיקעל ענדיק?

— איך דאַרף קיין ענדיק ניט, איך... פאַר מיר איז גענוג מצה מיט ראָסעל... ענדיק!..

— גיעב איהם, גיעב איהם אַ פּלעט — בעט מלכה — מ'קען וויסען?...

— מיר'ן איהם געבען אַ פּלעט — מאַכט זימעל מיט אַ

ברייטקייט, אַ שטייגער ווי ער וואָלט דאָ געדאַרפט שענקען אַ הונדערטער — וואָס קאָסט אַ פּלעט?

— תרפ"ט אַלפים קערבלעך!... — בייזערט זיך געציל — וויפיעל קאָסט אַ פּלעט? — אַ צעהנערל!

— נו, פערשרייבט. וואָס פאַר אַ נומער ווערסט דו נעהמען, מלכּה? גראָד צי אום?

מלכה האָט ניט געוואוסט, וואָס צו טהון: אַ קליינינקייט, וואָס זי שטעלט דאָ אין קאָן! זאָל זי נעהמען אַ „גראָד", טאָמער איז „אום" מזל'דיג. אויסקלויבען אַ „אום" — טאָמער איז אַ „גראָד" בעשערט צו געווינען דעם ענדיק...

— כ'ווייס, זאָגט מלכה קווינקלענדיג, — כ'ווייס, נעהם וועלכען דו ווילסט.

— איך מיש זיך ניט אין די זאַכען — וויל זימעל אויף זיך ניט שטעלען, — טהו ווי דו פערשטעהסט...

ביי מלכה'ן האָבען זיך די הענד אַראָבגעלאָזען.

וואָס טהוט מען דאָ? גראָד צי אום? אום צי גראָד?...

— ווייסט דו וואָס, זימעל? — האָט זי זיך מיט אַ מאָל דערפרעהט, — נעהם גאָר צוויי נומערען! אַ גראָד מיט אַ אום!...

— טאַקי אַוועקגעבען איהם אַ גאַנצען גריוועננ‍יק?... האָט זיך זימעל פערקרימט, — האַ? אַ עבירה געלד!...

— גיעב צוויי פּלעטען, זימעל, גיעב, זאָלסט דו געזונד זיין! דאָס האַרץ זאָגט מיר, אַז דאָס געווינס וועט אַריינפאַלען היינטיגעס מאָל צו אונז.

זימעל האָט אַרויסגענומען די גרויסע לעדערנע בייטעל, האָט זיך לאַנג געפּאָרקעט דאָרטען, האָט אַרויסגעשלעפּט אַ קלייניקען זילבערנעם צעהנערל און פינף איינציגע קאָפּיקעס, איבערגעגעבען עם געציל'ן און געזאָגט:

— מ'נא! איז נאָך צעהן קאָפּיקעס אַרויסגעוואָרפען! קאָסט אַזוי פיעל יום־טוב, זאָל קאָסטען נאָך עטליכע קאָפּיקעס... צו וואָס ווייבער קענען ברענגען... נאַ, בעהאַלט די נומערען. דו האָסט די נומערען כ"א און ל"ו...

—אין אַ מזל'דיגער שעה, האָט מלכּה שטיל אַ זאָג געטהון.

פון דאמאָלס אָן איז מלכה'ן דער ענדיק פון זינען ניט אַרויס. דאָס האַרץ זאָגט איהר, אַז דאָס געווינס וועט צו איהר אַריינפאַלען... אָבער טאָמער ניט?.. ס'איז דאָך אַלע מאָל אַזוי, בשעת עס געהט מיט'ן פוטער אַראָב, געהט מיט אַלעמען.

נור פונדעסטוועגען, האָט זי שוין בעטראַכט דעם ענדיק במעט, ווי איהר אייגענס. עפּעס האָט זי זיך געפיהלט, ווי נאָהנט צו איהם.

טרעפט זי געציל'ן אין גאַס שלעפּענדיג דעם ענדיק פאַר די געבונדענע פיסלעך, אָדער צונויפגעקוועטשט אונטער'ן אָרעם, שטעלט זי איהם אָב און רעדט איהם אויס:

— וואָס דאַרפט איהר איהם אומשלעפּען מיט זיך? איהר מאַכט דאָך פון איהם אַ תל, מאַכט איהר דאָך...

— דערווייל נאָך ניט אייערער — שנייַדט אָב געציל,

— וואָס אַהרט אייך?

— ס'איז דאָך אַ צער-בעלי-חיים — פּערדריסט מלכה'ן,

— ניט דאָס עסט, ניט דאָס טרינקט, אַ געבונדענער, אַ צו-קוועטשטער... זעהט נור, ווי ער זעהט בייַ אייך אויס!...

— נאָך פרעמדע ענדיקעס אפשר קאָרמענען אייך?...

— אָבער ס'איז דאָך אויף אייך אויך אַ רחמנות — פּרובירט מלכה אַרויסראַטעווען דעם ענדיק אויף אַ אַנדער אופן — שלעפּ זיך אַרום אַ גאַנצען טאָג מיט אַזאַ משא... די הענד קענען דאָך פער'חלש'ט ווערען!... מען וואָלט אייך ניט געבען אַ פלעט, אַז איהר וואָלט דעם ענדיק לאָזען אין דער-היים?...

— אודאי, וואָס פרעגט איהר! עפּעס גרינג אָנגעקומען נעהמען בייַ אייך אַ פלעט אפילו מיט'ן ענדיק?...

מלכה זיפצט אָב און געהט אַוועק.

טהו, מאַך עפּעס מיט'ן אַכזר!..

און וויפיעל מאָל נאָכדעם זי האָט ניט בעגעגענט געציל'ן אין גאַס, — האָט זי יעדעס מאָל געפרעגט:

— נו, וואָס הערט זיך?

— מ'וועט אייך שוין אָנזאָגען! — וואָרטשעט געציל און געהט ווייַטער.

אָבער, אז מען לעבט, דערלעבט מען.

IV

צו בדיקת-חמץ, זימעל האָט נאָר וואָס צולעגט שטיקלעך האַרטען ברויט אויף די פענסטער, און געקליבען זיך אָנהויבען „געפינען" חמץ, ווען די טהיר האָט זיך געעפענט און געציל, ווי זיין שטייגער איז, אַריינגעשאַרט אין שטוב מיט אַ זייט פאָר-אויס — דאָס מאָל, אָהן ענדיק.

— געוואונען! — האָט ער קורץ און ווי ברוגז, אָנגעזאָגט.

מלכה האָט אַ פּאַטש געטהון מיט די הענד:

— גאָט צו דאַנקען!

און איהר פּנים שטראַהלט פון שמחה.

— ניט געשריגען זיך — שמייכעלט זימעל צופריעדען.

— טו וואו-זשע איז ער? — וויל זיך שוין מלכה מיט איהם זעהן, וואָס גיכער.

— און אָנזאָג-געלד? — וויל געציל וויסען.

— וואָס'ר אָנזאָג-געלד?

— אַ פּנים קיינמאָל קיין ענדיקעס ניט געוואונען... פינף גילדען נעהם איך אָנזאָג-געלד...

— אַ קלאָג צו מיר ניט! אַזאַ אוצר מיט געלד?...

וואָס דען ט'איהר געוואלט? האָבען אַ ענדיק אויף פּסח פאַר צעהן גראָשען?...

האָט זיך אָנגעהויבען אַ דינגעניש, און אַ רעדעניש, און אַ בעטעניש. מלכה באָט צוויי גילדען, און דריי גילדען און אַ האַלב קערבעל — געציל שטעהט ביי דאָס זייניגע: פינף גילדען, ניט אַ גראָשען ווייניגער!... קוים מיט תחנונים אָבגעדונגען פאַר פיער גילדען מיט צעהן גראָשען.

צוגענומען דאָס אָנזאָג-געלד, איז געציל אַוועק, און אין אַ פיערטעל שעה אַרום איז ער צוריק געקומען מיט'ן ענדיק.

דערזעהן דעם ענדיק, איז מלכה'ן פינסטער געוואָרען אין די אויגען.

האַלב פעדערען אויסגעקראָכען, דער עק אויסגעפּליקט

דאַר, ווי אַ שפּאָן און בלוי, ווי אַ מילץ, דער קעפּעל — אַראָבגעלאָזען, דער קראָפּ — בלייך און וויאַלע... זימעל פּייפּט צו איהם — ווי די וואַנד...

— אַ קלאָג צו מיינע יאָהרען! וואָס'ט איהר געטהון מיט'ן ענדיק! ס'איז דאָך גאָר ניט דער זעלביגער ענדיק!...

נאָר געציל איז שוין געווען אויף יענער זייט טהיר.

— ווייסט, מלכה, וואָס כ'וועל דיר זאָגען — מאַלט זימעל — האָפּ גיכער די פּאַטשײַלע און לויף צום שוחט. אַז ניט קען ער נאָך אַ מאָל טאָג ניט דערלעבען, דער גרויסער נעוױנם דיינער...

מלכה האָט אַ חאַפּ געטהון די פּאַטשײַלע אויפ'ן קאָפּ, דעם ענדיק אונטער'ן פּאַטשײַלע, און איז אַוועקגעלאָפען צום שוחט.

די נאַכט איז געווען אַ וואָלקענדיגע, אין דרויסען איז געווען פינסטער. נור מלכה האָט ניט געקוקט דערויף און איילענדיג געבראָדזעט איבער די ערב-פּסח'דיגע קאַלוזשעס, צוהערענדיג זיך אַלע ווײַלע, וואָס טהוט זיך אונטער'ן פּאַטשײַלע.

עפּעס איז „ער" צו שטיל, עפּעס לאָזט „ער" אַראָב דעם קעפּעל... אפילו אַ גאַנץ שווערער, נאָר אַ מאָגערער...

אַריינגעלאָפען אין שעכט-שטיבעל, האָט זיך מלכה דורכגעריסען דורך די ווייבער, צוגעלאָפען גלייך צום שוחט און קוים אָבחאַפּענדיג דעם אָטהעם, געבעטען:

— זאָלט איהר געזונד זיין, ר' אַרע!... קוילעט מיר גיכער מיין עוף... כ'איל זיך — ס'פאַלט מיר פון די הענד...

און אַרויסחאַפּענדיג דעם ענדיק פון אונטער'ן פּאַטשײַלע, האָט זי איהם אַריינגעשפּאַרט דעם שוחט אין די הענד.

— וואָס זענט איהר עפּעס, יודענע! משוגע צי חסר דעה, רחמנא לצלן!? שפּאַרט מיר אַ נבלה אין האַנד!... ס'איז דאָך אַ גע'פגר'טער עוף! איהר זעהט ניט צי וואָס?..

מלכה האָט פערבראָכען די הענד און געבליבען שטעהן אָהן לשון...

ווייבער אַרום האָבען געשאָקעלט מיט די קעפּ און ב...ויערט!

— אַנ'אַקציע ניט פערלאָפען! ביי איהר אויף די הענד אויסגעגאַנגען... אַזאַ אומגליק, אַזאַ אומגליק!...

⁂

אַ יחוס שידוך.

מיראָן גערשאָסימאָוויטש, דער מיליאָנער און גרויסער פאַבריקאַנט, האָט ניט איינמאָל געקלערט, אז ער וואָלט גערען אוועקגעגעבן א טהייל פון זיינע מיליאָנען, ער זאָל ווי לייט, קענען בעריהמען זיך מיט א ביסעל יחוס אָדער תורה.

מיראָן גערשאָסימאָוויטש'ען האָבען די ביידע זאַכען געפעהלט און טאָמער האָט ער יאָ געהאַט יחוס האָט ער אויך דערפון ניט געוואוסט, ווייל זינט די „פאָימאַניקעס" האָבען איהם צוגעכאַפּט בעת ער איז פון חדר געגאַנגען, ביז איצט, איז אריבער העכער פונפציג יאָהר — א משך געגוג פאַר איהם צו פערגעסען פון וואַנען ער שטאַמט און, צי האָט ער אפילו ווען ס'איז א טאַטע־מאַמע געהאַט...

— געלד איז קאָניעטשנאָ, א וואַזשנע זאַך, — אָבער ראָדסטוואָ אי טאַמו פאָדאָבנאָיע, דאָס אויך א גרויסע זנאַטשעניע.

נאָר כל זמן די קינדער זענען קליין געווען, האָט ער געהאָפט, אַז זיי וועלען „פּאָפּראַווען די דיעלאָ"... לאָזט זיך אויס א בוידעם! די זיהן — אמת'ע גוים: ווילען נאָר נישט קענען און נישט וויסען פון יודישקייט.

— „נאָ קאַי טשאָרט נאַם עטאַ פיזיקאַ?" — פרעגען זיי, און היזרשען ווי די פערד.

האָט ער זיך פון די זיהן טאַקי מיאש געווען, און די גאַנצע האָפנונג ארויפגעלעגט אויף די טעכטער.

טהון יחוס שדוכים מיט די טעכטער — איז זיין איינציגע האָפנונג געווען: לאָמיר האָטש קענען בעריהמען זיך מיט שעהנע מחותנים.

און ווען חיים ליפשיץ, דער לאנד־שדכן, איז צום ערשטען מאהל געקומען זיין עלטערער מאלטער רעדען א שידוך האט איהם מיראן גראסימאוויטש אנגענומען ביים לאץ און געזאגט:

— אט וואס, פריאטיעל, אויב איהר האט פאר מיר א שידוך פערווי סארט — גיעט אהער; טאמער־זשע איז די סחורה אונטערגענעצט — איז עס ניט פאר מיר. פאניאלי?

— כ'מיין, וואס האלט איהר מיך עפעס פאר א מלבד, צי פאר איינעם פון די פערשלומפערטע שדכנים'לאך, וואס? — האט זיך דער בעריהמטער שדכן בעליידיגט — קיין אנדער סחורה, ווי מובחר מין המובחר, האב איך אין מיין גבול נישט.

— מולערע טשי ניע מולערע — דאס פערשטעה איך ניט גלאוונאיע — ס'זאל זיין א בלאהאראדנע סעמייסטווע. אט וואס!

— אך, וואס רעדט איהר עפעס, גאספאדין צירולקין! איך וויים נישט, וואס עס טויג פאר אייך, וואס? גאט צו דאנקען נישט דאס ערשטע מאהל, אז איך האב צו טהון מיט גבירים־אדירים, ווער האט פאליאקאווס קינדער חתונה געמאכט? ווער האט ביים באראן די שידוכים אויסגעפיהרט? כ'מיין, אז ע... ע־ע...

— פאסטאי, כאסטאי, נישט געאיילט זיך — האט איהם מיראן גערסימאוויטש איבערגעשלאגען אין מיטען — פאליאקאוו איז ניט איך און איך בין ניט פאליאקאוו, פאליאקאוו דארף איין זאך, און איך — א אנדער זאך.

— טו לאמיר טאקי הערען, וואס אייך ווילט געפאסט, וואס?

— מיר? — א קלייניגקייט: א פערוואקלאסנעם חתן פאר מיין טאכטער, וואט אי ווסיא! העע, העע! פאטאמו זי איז ביי מיר די ערשטע. מיט דער ערשטער א בלאהאראדנעם שידוך טהון, וועט מען שוין נאך די איבריגע לויפען, ווי דער פערד צום האבער..., ניע טאק לי?

— מיט א שעהנעם גביר, הייסט עס?

— וואס מיר גביר? משודאק טשעלאוועק! ביי מיר א גביר — טפוי! אט וואס!... גביר בין איך אליין. דער חתן זאל נאר זיין אוטשאנע אין יודישע וויערא אבער טאקי אזוי, פא נאסטאיאשטשעמו!... און קאנעטשטנא, דער מחותן די מיי־ה זאלען זיין פאטשעננע טענשען, יחסנים, — אט וואס איך דארף!

—דאָס וועט אָבער קאָסטען אַ סך גע=עֶלד! — ואָט דער שדכ'ן מיט אַ געזאַנגעלע אַ כטראַשע געטהון.

— וואָס טאָלקויעסט דו מיר געלד, משודאַק? איך שפּיי אויף געלד!.. איך זשאַלעווע ניט נאָך עטליכע. יזע קערבּלאַך, אָבער גיעט עפּעס, ס'זאָל זיין וואָס צו וויזען!

האָט זיך אָנגעהויבען אַן עסק מיט שדוכים.

פאָרגעשלאָגען האָט דער לאַנד=שדכ'ן אַלערליי: מיט געפאַלענע גבירים, מיט שעהנע בעלי=בתים, מיט רב'נישע זיהן, נאָר ס'האָט זיך עפּעס ניט געקלעפּט: מיראָן גערויסימאָוויטש האָט אומעדום געפונען אַ חסרון: דאָ איז דער מחותן אַ שעהנער יוד, איז דער חתן „ניט אוטשאָנע אין יודישע וויערא", דאָ איז דער חתן גוט, איז דער מחותן אַ גראָבער יונג; מאַלט זיך שוין. אַז בּיידע זענען פּאָדכאָדיאַשצע דערוויסט זיך מיראָן גערויסימאָוויטש, אַז אין דער משפּחה איז פאַרהאַן אַ שוסטער אָדער אַ שניידער, און דאָס וויל ער ניט.

— פּ'זר מיין געלד, וויל איך בעז איזיאַנאַ! (אָהן אַ חסרון...)

און ער האָט אויפגעפיהרט.

אמת, ס'איז ניט גרינג אָנגעקומען, אָבער ס'איז ווערטה געווען די טרחה.

דער מחותן, אַ שקלאָווער יוד, איז קיין גרויסער גביר ניט געווען, אָבער איינגעטונקט אין יחוס: אַליין אַ למדן און אַ שעהנער בעל=הבית, אַ שטיף=ברודער — אַ רב, שוואָגערם — דיינים, פעטערם — שוחטים, שוועסטער=קינדער — דוגים,

הכלל, וואו מען גיעט זיך אַ קעהר — כסדר כלי=קודש און סתם שעהנע יודען, אַ בעל=מלאכה — אין דער גאַנצער משפּחה אפילו אויף אַ רפואה ניטאָ, דער חתן אַליין — אַ וועלט=מענש, אַ סוחר און אַ „אוטשאָני אין יורישע וויערע" ביז גאָר.

און וויל די מיידעל אויך.

וויל אָבער דער טאַטע זיינער מען זאָל איהם פּשוט מיט רענדליך אָבשיטען:

ס'טייטש, יענער וועט אזאַ יחוס קויפען!

נור מיט געלד וועט מען מיראָן גערויסימאָוויטש'ן ניט אויסטראַשען: האָט ער אַרויפגעוואָרפען נאָך אַ פּאָר אלפים, און מען איז גאָט, צו דאַנקען, אויפגעפאָהרען זעהן זיך.

האָט זיך די מחותנת'טע פערקאַפּריזעט: זי וועט פאַר געלד דאָס פּנים ניט פערשוואַרצען. ס'איז דאָך אַ חרפּה פאַר דער משפּחה מיט אַזאַ חאַם מחותנים ווערען!

— אַ יוד אַ גביר... — מאַכט דער מחותן.

— אַ גראָבע זאַך, אַ חאַמולע... — רעכענט אוים די מחותנת'טע — ט'איהר געזעהן אַ שיווער יוד זאָל זיצען אָהן אַ היטעל!...

— אַז „זיי" ווייסען ניט אַנדערש — גיעט איהר דער מאַן איהרער צו פערשטעהן — אָבער אַזוי זענען זיי גאַנץ עהרליכע יודען.

— אַ עהרליכער יוד גיעט אַ יודע:ע די האַנד ניט — טענה'ט די מחותנת'טע ווידער.

— אין דער וועלט פיהרט זיך אַזוי — שמייכעלט אונטער דער היינט=וועלטיגער חתן.

— אין דער וועלט אפשר יאָ, אָבער אין אונזער משפּחה ווייס מען גאָט צו דאַנקען, ניט פון קיין „זדראַסטע", הלואי ווייטער!

— אַיי, מאַמע, דו ווייסט ניט! — פערליערט דער חתן דעם געדולד — דו מיינסט, אַלע זענען אַזעלכע קליינשטעטעלדיגע, ווי איהר זייט? מען זאָגט דאָך דיר, ס'איז היינט אַזאַ מאָדע, און וואָס אַהרט דיך ווידער פאַר איהם, וואָס? איך וועל דאָך חתונה האָבען מיט דער טאָכטער, נישט מיט'ן טאַטע'ן.

— און וואָס איז די טאָכטער, וואָס? אַ פּנים, פּונקט ווי ביי אַ דאָרפישע שיקסע... ט'איהר געזעהן, אַ יודישע טאָכטער זאָל האָבען אַזעלכע באַקען!...

— אַ חסרון: די כלה צו שעהן. וועלען קיין דאָקטוירים ניט קאָסטען.

— וועט זי פּטר'ן געלד אויף צוקערקעס מיט „קאָנקליעטען"...

— וואָס האָט איהר זיך דאָ צוטענה'ט, וואָס? געגוג זאָל זיין, אַ סוף! דער שידוך איז אַ גוטער שידוך — האָט זיך צובייזערט דער מחותן.

בקיצור מען האָט ביי דער מחותנת'טע אויך געפּועל'ט און מען האָט מיט מזל געשריבען תנאים.

צופריערען אבער איז זי נישט געווען.

— „רוכעט” זיך מיט'ן חתן פאר אלעמען אין די אויגען, קוראט ס'וואלט שוין ביי זיי געווען א יאהר נאך דער חתונה. דער פנים פלאמט דאך פון איהר!...

—וואס ווילסט דו פון איהר האבען? א יונגע ציגע — האט דער מחותן געברובט פערענטפערען זי.

— א יונגע ציגע? א יונגע חצופה איז זי! איך בין אויך א יונגע מיידעל געווען, פונדעסטוועגען דאב איך א גאנצען חודש נאך אונזער חתונה געשעהמט זיך קוקען דיר אין די אויגען אריין... הערסט דו, אז אך־און־וועה אין וואס פאר א בלאטע מיר קריעכען דא אריין — האט זי זיך ניט געקענט בערוהיגען.

— נו, נו, פערפאלען, האט דער מחותן געזאגט, זאל נאר זיין מיט מזל.

שבת נחמו האט מען געשפיעלט די חתונה.

א חתונה איז געמאכט געווארען — כיד המלך. דער חתן איז אראבגעפאהרען מיט דער גאנצער גאלדענער משפחה. מיראן געראסימאוויטש האט קיין קרובים נישט געהאט, ער האט אבער געוואלט, אז אויף זיין ערשטע טאכטער'ס חתונה זאל מען א „גוליאע טהון”, האט ער איינגעלאדען וועמען ער האט נאר גע־קענט. אפילו דעם פריסטאוו פון זיין אוטשאסטאק, מיט וועלכען ער איז געווען גרויסע „פריאטילעס”, אויך פערבעטען.

די מחותנת'טע האט עם אפילו ניט געוואלט ליידען, דעם מחותן אליין איז אויך געווען „פריקרע” א גוי זאל זיצען אויף א יודישע חתונה ביים טיש, נאר, נאר נישט, די חתונה מאכט ער, זאל ער שוין טהון וואס ער וויל.

ביים סוף וועטשערע, ווען דער עולם איז שוין געווען רעכט אויפגערוימט, האט זיך מיט א מאל פון טיש אויפגעהויבען דער פריסטאוו, א פארשוין מיט א האלב־פערשוואלען פנים, אויף וועל־כען די נאז האט א היבשען חלק פערנומען, און פלאנטערענדיג מיט'ן שיכור'ן צונג, האט ער אנגעהויבען:

— גאס־פאדא! מיינע דא־אמען און... און הערר'ען! פאז־וואליעט מיר זאגען א רעטש... פאר... פאר־פאר־פאר די יונגע

פאַר... ע=עך, גוט צו זײַן יונג!.. איכ׳ל מעהר ניט זײַן...
ניט זײַן יונג... ניעט!.. אוועק מײַן צײַט... איך טרינק...
איך טרינק... טרינק פאַר דאָס געזונד... די יונגע כלה...
מאַריאַ... מיראָנע... מאַניטשקאַ!.. אויף די הענד איהרר...
געהאַלטען... ע=ע... און דעם חתן... ווי רופט מען?...
גאָספאָדין... גאָספאָדין נאַטאַנזאָהן?.. מאָאיסײַ אַבראַמאָוויטש
נאַטאַנזאָהן?.. נאַטאַנזאָהן... נאַטאַנזאהן... באָזשע מאָי!.. מײַן
פאַמיליע... איך בין נאַטאַנזאָן, נאַטאַנזאָן... קאַק=זשע, קאַק=
זשע... עך!.. קיינער ווייס נישט... מײַנען אז איך=איך= איך פון
דײַטשען... ניעט, בראַט... איך אַליין פון יעווריעאי.. וואָס דאָ
צו שעמען... איין וויעראַ... איין גאָט... געדענק גוט...
קליינינקער געווען... ניט אַ פריסטאַוו... אַ יונגעלע... שטעד=
טעל שקלאָוו... רופט זיך ס׳שטעדטעל... צונעכאַפּט... ווי
מיראָן גערשאָסימאָוויטש׳ען... קאַנטאָניסטען... געשמיסען...
אוה, געשמיסען!.. נעהם אָן פראַוואָסלאַוויע... דאַוואַי... זאָל
זײַן פראַוואָסלאַוויע!.. פײַנד שמיץ... קאַק=זשע, כ׳געדענק..
אַ טאַטע׳ן נישט געהאַט נישט געהאַ=אַ=אַט — האָט ער זיך מיט
אַ מאָל צעוויינט מיט שיכור׳ע טרעהרען —. אַ מאַמע געהאַט...
ציבוליע... ניין... ע=ע... ציביה... מענדעל — אַ ברודער...
אַ בעלמע אויפ׳ן אויג געהאַט... אויפ׳ן לינקען אויג... קאַק=
זשע געדענק... נישטאָ מאַמע... נישטאָ ברודער... או—הו—
הו...

דער פריסטאַוו האָט זיך אַ זעץ געטהון אויפ׳ן שטוהל, אַראָבגעלאָזען דעם קאָפּ אויפ׳ן טיש, און גלייך געגומען כראָפּען.

צום אָנהויב פון פריסטאַוו׳ס רעדע האָט די מהותנת׳טע גע=קוועטשט מיט די פלייצעס און געוואונקען צום מחותן. שפּעטער אַ ווײַלע האָבען די געסט געלאַכט און די מחותנים מיט זיי, נאָר ווען ער האָט אָנגעהויבען דערצעהלען זײַן יחוס, האָבען די געסט אָנגעהויבען איבערקוקען זיך צווישען זיך, און מיראָן גערשאָסימאָ=וויטש האָט אײַנגעגראָבען זײַנע אויגען אין מחותן מיט׳ן חתן, יע=נע זענען געזעסען טוידטע, ווי קאַלך און ניט געוואוסט, וואו אַהינצוטהון זיך פאַר חרפה,

דער ערשטער איז צו זיך געקומען מיראָן גערשאָסימאָוויטש.
— זאָג נאָר מײַן קופּעץ — האָט ער זיך אַ קעהר געטהון

אַ בלאַסעֶר פּון כעס צום מחותן — זאָג נאָר, ציִ איז אָפּטמאָל ניִט דעֶר פּיאַניִצעֶ און וויִקרעֶסט (משומד) דײַן ברודעֶר. האַ?... אברהם נאַטאַנזאָהן פון שקלאָוו מיִט אַ בעֶלמעֶ אויפ׳ן ליִנקעֶן אויג... קאָנעֶטשנאָ — דאָס איז דאָס... האָסט ניִט געֶוואוסט?.. אַך דיִ פּאָהאַנעֶ=פּאָראָדעֶ!... וואָס, איִך וועֶל זיִך סראָדניִעֶן (מתחתן זײַן) מיִט אַ משומד?! ניעֶט בראַט! אַליִין געֶסטראַדאַיעֶט פאַר מײַן וויעֶראַ, ניִט געֶוואָרעֶן קײַן וויִקרעֶסט, וועֶל איִך מיִט קײַן וויִקרעֶסט איִן ראָדסטוואָ ניִשט זײַן!... אַך איִהר מאָשעֶניִקעֶס, אָבמאַנשציִקעֶס!... קום טאָלטעֶר אַ היים... ווײַן ניִשט גאָלובושקאַ, מיִט וויִקרעֶסטעֶן האָבעֶן מיִר קײַן דיעֶלעֶס ניִשט!... מיִר זעֶנעֶן יודעֶן, צוואַנציִג טויזעֶנד רובל זאָל עֶס מיִך קאָסטעֶן, פּעֶרציִג — עֶר וועֶט דיִך פאַר אַ ווײַב ניִשט האָבעֶן, דעֶר פּאַסקודנעֶ פּאַראָדעֶ!...

און מיִראָן געֶראַסיִמאָוויִטש האָט געֶחאַפּט דיִ היִנעֶנדיִגעֶ כלה פאַר׳ן האַנד, און איז אַרויסגעֶלאָפעֶן פון זאַל.

„פעפעלע".

אדער

פערשווארצט דאס פנים.

א ראמאן מיט אלע קליפערלעך.

ערשטעס קאפיטעל.

(וואס, אויב איהר ווילט איז דאס דער ארײנפאהר אין ראמאן.
און אויב איהר ווילט — די רעכטע געריכטע פון איהם).

זוכפאווקע האט זיך געוויעגט.

ווײבער האבען אויפגעהערט קינדערשע קעפלעך וואשען און נעזלעך ווישען, און העמדלעך אין די הויזלעך פערשטעקען. און וואַרמעס קאָכען, און זאקען שטריקען, און וואַרענעס פרעגלען, און די מאַנען שילטען, און דעם רב׳ס טאָכטער אלע ביינרלעך איבערקלײבען; שכנות האבען אויפגעהערט ארומצורײסען זיך קרעמערקעס — איבער א קונה זיך צו שלאגען, און אלע האבען נור געהאלטען אין אײן רעדען פון „פעפעלע" דעם „בעל-הגוף׳ס", און מאַקסיק דעם „אדעסער קראסאַוועץ".

וואו מ׳איז געגאנגען, וואו מ׳איז געשטאנען, האט מען מער ניט געהערט, ווי „פעפעלע—מאַקסיק", „מאַקסיק—פעפעלע"!

מיידעלעך זענען פון קנאה גרין געווארען, ברוגז׳ע דבר׳טעס

ווענען שלום געוואָרען; אפילו שוועסטער, אלטע מיידען, האָבען זיך אויפגעהערט אַרומצורייסען צווישען זיך, און האָבען נור געהאלטען אין איין רעדען פון דער „נייער ליבע".

און זומפּאָווקער ווייבער און מיידלעך האָבען אַזוי לאַנג, און אַזוי פיעל, און אַזוי ברייט גע„מאַקסיק-פּעפּעלע"ט, ביז ס'איז אפילו די מאַנסלייט אין די אויערען אַריין.

און נח קאַנדיבע—אַ „פאַקטאָר" ביי פּריצים אין די אַלמנות און אַ יור, וואָס האָט ליעב צו הערען און דערצעהלען נייעס — האָט זיך דער ערשטער דערוואוסט דערפון פון זיין ווייב, האָט ער גענומען דאָס שטעקעלע אין האַנד און אַוועק צוטראָגען עס איבער דער שטאָדט.

שטעהען עטליכע יודען, תבואה-סוחרים, אַרום אַ פּויערישׁ פוהרעל אין מאַרק און שיטען איבער אַ ביסעל קאָרן פון איין האַנד אויף דער צווייטער, צי מען בעקוקט פלאַקס, צי מען דינגט זיך וועגען שוואָמען, — געהט קאַנדיבע צו, רוקט זיך אַריין אין מיטען און פרעגט:

— געהערט, יודען?

מיינט מען, גאָט ווייס וואָס פאַר אַ בשורה ער וועט דאָ אָנזאָגען: דער קליינצעווער פּריץ איז אין שטאָדט און פערקויפט וומען; צי עפּעס, חלילה, גזרות אויף יודען, שטעלט מען אוים מויל און אויערען. און ער: —

— געהערט, וואָס טהוט זיך מיט'ן בעל-הגופ'ס טעכטערל?

— עפּעס אַנ'אומגליק, חלילה?

— ניין!

און אַז „ניין", הערט מען אוים די מעשה מיט דעם אויסדרוק פון „סקריבלט מיר אין דער לינקער פּאה ניט"; נאָר אויסהערענדיג, ציהט מען זיך פונדעסטוועגען ביי די בערד, מען שאָקעלט מיט די קעפּ און כען צמאָקעט מיט די ליפּען:

טצ-טצע! היינטיגע קינדער, היינטיגע קינדער! לייבע'ס בת-יחידה מיט אַ שערערעל אַ שאַרלאַטאַן, אַ האַלעדריגע! מ'נאַ!..

און עס האָבען גערעדט דערפון יודען אין גאַס און אין באָד, קצבים אין די יאַטקעס און אפילו בטלנים אין די קלויזען.

צווייטעס קאַפּיטעל.

(פון וועלכען מיר זעהען, פאַרוואָס זומפּאָווקע האָט זיך אַזוי געווינט, און אין וועלכען מיר בעקענען זיך מיט דער „חעלדין” פון ראָמאַן).

יעדערער אין זומפּאָווקע און אין דער סביבה און אין גאַנצען אויעזד האָט געוואוסט, ווער לייבע בעל־הגוף איז. טאָמער ווילט איהר גובערניע — האָט מען איהם אין גובערניע אויך געקענט.

און בעוואוסט איז ער געווען ניט מיט זיין גרויסען יחוס, — דאָס האָט איהם לחלוטין געפעהלט, — נאָר מיט די גרויסע עסקים זיינע.

אין זומפּאָווקע האָט ער געהאַט הייזער און קראָמען, אַ פּאַראָווע מיהל אין שטאָדט, און אַ ווינדמיהל — אונטער דער שטאָדט; אין פּופּקעווע האָט ער געהאַלטען די אָזערע, און אין קליבאַנציץ — דעם פּאָלוואַרק; קיין באָברויסק האָט ער „געטריבען” דעם דיליזשאַנס און אויף ליאַכאָוויטש — די פּאָסט; אין אוזדע — אַ גאַרבאַרניע און אין באָריסאָוו — אַ חלק אין אַ שוועבעלעך־פאַבריק... און רויהע פעל קויפט ער, און דזיר־האָר איז פאַר איהם אַ סחורה, און אייער און שוועמלעך איז זיין האַנד! אויף „וואַגאָנעס” — ער דער ערשטער סוחר, און דאַרפט איהר געלד אויף מסחר, צי אויף אַ שטוב בויען, צו אויף אַ טאָכטער חתונה מאַכען — אַלץ ביי לייבע׳ן.

בעל־הגוף האָט מען איהם גערופען נור הינטער די אויגען, אין די אויגען — „ר׳ לייב”, „פאַניע גוטמאַן”.

ציפּע־פייגע׳ן, דאָס ווייב זיינס — דאָס גלייכען: הינטער די אויגען — „בעל־הגופ׳טע”, אין די אויגען — „מאַדאַם”, „פאַני גוטמאַן”.

און דער בעל־הגוף מיט דער בעל־הגופ׳טע האָבען געהאַט אַ טעכטערעל, איין־איינציג טעכטערעל — איין איינציג אויג אין קאָפּ.

געהייסען האָט דאָס טעכטערעל: פּעסעלע, גאָר טאַטע־

מאַמע האָבען זי פערצויגען אויף „פעפּעלע“ — און אַזוי איז עס פערבליבען.

האָבען זיי ליעב געהאַט זייער פעפּעלע׳ן, און געצאַצקעט זיך מיט איהר, און אָנגעקוקט זיך אָן איהר, און געשפּיגעלט זיך אין איהר, ווי מען קען זיך נור שפּיגלען אין אַ איינציג קינד, ווען אויפ׳ן האַרצען איז גוט און קיין זאַך פעהלט ניט.

אַ סך נעכט זענען זיי איבער איהר בעטעל געזעסען, אַ סך ביטערע טרעהרען פערגאָסען, ווען פעפּעלע איז „ניט מיט אַלעמען“ געווען. האָט פעפּעלע מיט אַ גלאָז מילך ווענינער דורכ׳ן טאָג אויסגעטרונקען, איז דאָס דער גרעסטער עגמת־נפש געווען; האָט זי מיט איהר ווייך־קינדיש העגדטעלע געפּאַטשט דער מאַמע׳ן אין די באַקען אָדער געצופּט דעם טאַטע׳ן פאַר די רויטע באָרד, — זענען זיי פשוט צושמאָלצען געוואָרען פאַר נחת.

ניט ציפּע־פּיינע, וואָס איז געזונד געווען ווי אַ פעלדפעבעל, און קיילעכדיג ווי אַ פאַס, און געהאַט אַ פּאָר הענד ווי די קלעצער, און אַ פּאָר באַקען ווי אַ פּאָר פערברוינטע פּאַמפּושקעס, און אַ דריי גאָרענדיגען גוידער, וואָס האָט זיך געטרייסעלט ווי „פּעטשאַ“: וואָס האָט געשלאָפען, ווען זי האָט ניט געגעסען, און געגעסען, ווען זי האָט ניט געשלאָפען, ניט לייבע, וואָס איז געווען ברייטער ווי לענגער, און געהאַט אַ בויך, איבער וועלכען ער האָט זיינע קורצע פיס ניט געזעהן, וואָס האָט זיך געקאַטשעט, ווי אַ ענטעל און געסאָפּעט ווי אַ גאַנז און געזעהן דעם עיקר נור אין שיסעל און אין דער „פּותיקאָ“, — האָבען זיך געקענט פאָרשטעלען אַ לעבען אָהן פעפּעלען?

דער טאַטע וואָלט אַוועקגעגעבען אַלע זיינע הייזער, און זיינע שפּייכלערס, און זיין פּאַראָווע מיהל, און זיין ווינד־מיהל, און זיין פּאָלוואַרק, און זיין גאַרבאַרניע, און זיין „גניעדען“ מיט׳ן „וואָראָנעס“, צוזאַמען מיט זיין אייגען לעבען — פאַר פעפּעלע׳ס מינדעסטען נעגעלע.

די מאַמע וואָלט אַוועקגעשענקט אַלע איהרע דיקע רינגען, און די פּונטיגע בראַסליעטען, און די שווערע קייטען, און די רימענטענע אויערינגלעך, און די שענע בראָשקעס, און די ציטער־שפּילקעס, און די האָהר־שפּילקעס, און די הוט־שפּיל־

קוָם — פאַר פעפעלע'ס אַ פרעהליך מינעלע, ווען פעפעלע איז קראַנק.

די אַכט־פורינע בעל־הגופ'טע פלעגט פלינק, ווי אַ יונג מיידעלע, אַראָבשפרונגען אין מיטען נאַכט פון בעט, ווען פעפעלע האָט זיך נור אונרוהיג איבערגעקעהרט אויפ'ן צווייטען זייטעל, אָדער אַ קרעכץ געטהון פון שלאָף.

דער פיערציג־עמערדיגער, געזעצטער בעל־הגוף פלעגט זיך, מעשה יונגעל, צולעגען אויף דער ערד, אַרויפזעצען פעפעלע'ן רייטענדיג אויף זיך און מיט אַ דין, קינדערש קול'כעלע, — בעטען זיך ביי איהר:

— פעפעלע, דאָלדעלע, פוידעלע מיינס! טלאָפ דעם טאַטעלע מיט די טולאַטעלעך אין די בעטעלעך... צופ איהם פאַר'ן בעלדעלע!...

און אַז פעפעלע האָט געטהון די טובה און געצופט דעם טאַטען פאַר'ן „בעלדעלע", און געקלאַפּט מיט די קולאַקעלעך אין די „בעקעלעך", — האָט „טאַטעלע" פשוט ניט געוואוסט וואָס צו טהון פון שמחה.

— אָט דאָס איז אַ בולאַנטשיקעל! אָט דאָס איז אַ קאַשטאַנטשיקעל! אַך, דו, פאָלוואַרעקעל מיינס! אַ בריטאַן וואַקסט דאָס, ווי דו זעהסט מיך אַ יודען! אַ געזונד זאָל נור אין איהרע ביינדלעך אַריין!

און פעפעלע האָט זיך געקייקעלט ווי אַ שרעטעלע איבער'ן שטוב און געטהון מיט טאַטע־מאַמע, וואָס איהר קליין קינדערש־דעספאָטיש הערצעלע האָט געגלוסט.

בעל־הגוף איז געווען בעל־הבית איבער זיינע הייזער און קראָמען, און מיהלען, און שפייכלערס; בעל־הגופ'טע איז געווען אַ יחסנ'טע אין באָד און אין יאַטקע, אין שוהל און אין מקוה; — אין שטוב, איז פעפעלע געווען בעל־הבית'טע.

וואָס פעפעלע האָט געוואָלט — האָט געמוזט געשעהן.

ווען פעפעלע איז נאָך קיין צעהן יאָהר ניט אַלט געווען, איז שוין פאַר איהר פאַרטיג געווען בעטגעוואַנד, און פיינער האָלענדער ליינווענד איז אויך געלעגען אָנגעגרייט. האָט זיך געמאַכט קויפען אַ שענעם זייגער, צי אַ זילבערנעם פאָרט־סיגאַר — האָט מען עס אויך ניט אַרויסגעלאָזען.

— „זאָל מען נור די מזל'דיגע שעה דערלעבען, וועט אַלץ צוגוץ קומען".

דער עיקר איז: פעפעלע'ן „מאַכען פאַר אַ מענש". היינטיגע צייטען איז דאָך עפעס גאָר אַנדערש: אַמאָל איז קענערייגעווען בלאָטע! אַנ'אייגענם, וואָס פאַר עסקים ער וואָלט נאָך געמאַכט, אַז ער קען ניט שרייבען, אָבער היינט איז גאָר אַנ'אַנדער פאַסאָן. היינט דאַרף אפילו אַ מיידעל קענען אַז אַ בריוועל אָנקאַטעווען, אַז אַנ'אַדרעסעל אָנשרייבען, טאָמער דאַרף מען דאָרט אַ רעצעפּט אויף פראַנצויז איבערלייענען, — זאָל מען אויך ניט דאַרפען אָנקומען צו לייטען... און ראָמאַנען־שראָמאַנען און פאָרטעפּיאַנעס. און וויבאַלד אַז סע טרעבעוועט זיך, וועט זיין פעפעלע זיין ניט ערגער פון לייטישע קינדער. יאָ, צי ניין, האַ?!

האָט מען טאַקי אַריינגענומען אין שטוב אַ לעהרער אויף „רוס, טייטש, פראַנצויזיש און די איבריגע שמאָכטעלייען", און מען האָט זיך גענומען מאַכען פעפעלע'ן פאַר אַ מענש.

האָבען זיך די לעהרער אַזוי אָפט געביטען, אַז זומפאָווקע האָט דעם חשבון פון זיי פערלאָרען, און פעפעלע האָט אויף זיי געריטען ניט וועניגער ווי אויף טאַטע־מאַמע, און געצאַפּט פון זיי בלוט מעהר ווי קענטשאַפט, נאָר פונדעסטוועגען איז זי צו זעכצעהן יאָהר אַ „פאָלנע מענש" געווען: גערעדט רוסיש — „חאָטש מיט'ן איספּראַווניק", געשריבען אַדרעסען קיין אַמעריקע — „אַז ס'איז אַ מחיה צו קוקען"; געגאַנגען שפּאַצירען שטענדיג מיט'ן ביכעל אונטער'ן האַנד, געמאַכט חנ'דעלעך, געדרעהט מיט די באָקעלעך, אויסגעשטעלט דאָס יונגע ברוסטעל, געשיקט לופט־קושען און פערבראַכט מיט „סטערניקעס" ניט ערגער פון לייטישע „באַרישניעס".

טאַטע־מאַמע האָבען פשוט אָנגעקוואָלען קוקענדיג, ווי פעפעלע איז, קיין עין הרע, „אַ פאָלנע מענש געוואָרען", און האָבען שוין אָנגעהויבען קלערען וועגען אמת'ען נחת פון איהר דערלעבען, אָבער איידער זיי האָבען דערלעבט אַ שטיקעל נחת, האָבען זיי אַ סך, גאָר אַ סך עגמת־נפש געהאַט פון איהר, ווי מיר וועלען זעהן אין ווייטערדיגען קאַפּיטעל.

דריטעם קאַפּיטעל.

(וועלכעם בעקאַנט אונז מיט׳ן „העלד״ פון ראָמאַן.

איהם, דעם „העלד״, הייסט עס, האָט אויך גאַנץ זומ־פּאָווקע געקענט.

בּיז צעהן יאָהר — אַרומגעטראָגען זיך אַ באָרוועסער איבּער די גאַסען; פון צעהן יאָהר אָן — געלערנט זיך בּיי בּעבּטשקע דעם רופא שערען און גאָלען. דאָס הייסט, ניט אַזוי פיעל געשוירען קעפּ און געגאָלט בּערד, ווי געלאָפען מיט דעם לעדיגען פלעשעל אין שענק אַריין, און מיט דעם פולען — פון שענק. דאַרף איהם פּאַסירען אַן׳אומגליק, אַז ער פאַלט און צעבּרעכט דאָס פלעשעל, פון שענק לויפענדיג... האָט „מאָטקע ממזר״ גלייך פערשטאַנען, אַז ס׳איז גלייכער גאָר ניט ווייזען זיך דעם בּעל־הבּית פאַר די אויגען מיט לעדיגע הענד. איז ער אַוועק אין גרויסען בּית־המדרש אַריין, אויפגעריסען די צדקה־פּושקע און איז נעלם געוואָרען פון שטאָדט...

צוריק געקומען איז ער ערשט, ווען ער האָט בּעדאַרפט שטעלען זיך צום פּריזיוו. און שוין ניט „מאָטקע ממזר״, נור: „מאַקס, דער אָדעסער קראַסאַוועץ.

מאַקס — האָט ער אַליין געזאָגט, אַז מען רופט איהם; „אַ קראַסאַוועץ״ האָבּען די מיידלעך בּעשלאָסען פון דעם ערשטען בּליק אויף איהם; און אַז ער קומט פון אָדעס האָבּען די מאָנסבּיל געדרונגען:

— הערסטו, אַ גאַנצער מענש געוואָרען! אין אָדעס ווערען זיי לייט... וואָס רעדען, אין זומפּאָווקע ווערט פון אַ בּחור יוערען אַ מענש.

פון דאַמאָלס אָן האָט מען איהם אין די אויגען גערופען: מאַקס, מאַקסיק; הינטער די אויגען — „דער „אָדעסער קראַסאַוועץ״.

און אַ „קראַסאַוועץ״ איז ער טאַקי געווען:

אַ בּחור, ווי אַ סאָסנע, מיט אַן׳איבּערגעצויגענער טאַליע, וואָס קען נור אויסגעאַרבּייט ווערען דורך „קאָרסעטאָווע״ הויזען

פון אדעסער פאסאן, היינט זיין גאנג! זיין שטעלען א פוס, זיין אונטערהעצקען זיך! פשוט א טאנץ, ניט א גאנג! מען זעהט גלייך, אז א מענש איז געוועזען אין אדעס...

היינט א פנים האט ער געהאט, וואס נור אויף א גוט־געמאלטער שניידער שילד בעגעגענט מען אזוינס! קיילעכדיג, ווי די לבנה חיים און רויט, ווי א צייטיג עפעלע. אויף דער רעכטער באק איין איינענער פעפערעל און צוויי פרעמדע, אנגע־קלעבטע. אויף דער לינקער באק, הארט ביי די נאז — א שווארצער חן־פינטעלע, וואס תלעגט צייטענווייז איבערגעהן אויפ'ן שטערען, צווישען די ברעמען...

וועגסעלעך שווארצע און פערדרעהט ארויף, ווי די פיאווי־קעלעך; אויגען — פייער! האט ער א קוק געטהון מיט זיינע שווארצע אויגען, איז אקוראט ער וואלט געזאגט: „היט זיך, הייסע וואסער!“...

נאר דאס איז אלץ גארניט געגען זיין פערקעמען זיך!

מילא, האהר האט ער געהאט, וואס נור ביי פריזירער בעגעגענט מען אזוינס. נור האהר איז ווענינ, מען דארף זיי קענען פערקעמען! האט ער זיי צוטיילט אין רעכטען מיטען מיט א ווייסען שרונט, וואס „ביי אונז אין אדעס“ רופט זיך עס „פראבאר, א־לא־ענגליש־פראמענייד“ און וואס ציהט זיך פון שטערען ביז'ן סאמע „פאטעלניצע“ פון הינטען. די האהר פון דער רעכטער זייט שרונט זענען גלאט פערקעמט, אויסגעשמירט מיט פאמאדע און ליעגען ווי צוגעקלעבט צום קאפ: די האהר פון דער לינקער זייט שרונט דארפען אויך זיין גלאט פערקעמט, אויסגעשמירט מיט פאמאדע און אויך ליעגען ווי צוגעקלעבט צום קאפ: נור דא פלעגט דער אדעסער קראסאוועץ צוגעבען א ביסעל איינענע פאנטאזיע: אנשטאט צו פערקעמען זיי אראב, ווי די „ענגליש פראמענייד“ פאדערט, — פלעגט ער אויפשלאגען די פאטעליע און פערקעמען זי ארויף, אויפ'ן ראנד פון דער גרינער אדעסער שליאפע, וואס ער פלעגט טראגען שטארק אן א זייט, מיט דעם אמת'ען אדעסער „שיק“.

היינט זיין רעדען אויף דער פיינער אדעסער האלב־רוסי־שער שפראך, זיין טאנצען, זיין זינגען „ביל יא מאלטשיק“,

זײַן שפּיעלען אויפ'ן באַלאַלײַקע, זײַנע אַדעסער קאָמפּלימענטען, — האָבען ניט בײַ אײַן מײדעל דעם זיסען שלאָף גערויבט...

פיערטעס קאַפּיטעל.

(אין וועלכען עס ווערט בעשריעבען, ווי אַזוי פּעפּעלע איז געפאַנגען געוואָרען אין נעץ פון ליעבע).

דער אַדעסער קראַסאַוועץ איז זומפּאָווקע געפּעלען געוואָרען, זומפּאָווקע איז דעם אָדעסער קראַסאַוועץ אויך געפעלען; האָט ער זיך מישב געווען: ער בלײַבט גאָר אַ זומפּאָווקער. אין אַדעס זענען פאַרהאַן אַ סך „קראַסאַווצעס" און אַ סך „שיקאַרנע" פּאַריקמאַכערסקעס; אין זומפּאָווקע וועט ער זײַן אײן „קראַסאַוועץ" מיט דער אײנציגער „שיקאַרנער" פּאַריקמאַכערסקע.

האָט ער געדונגען אין דער ברײטער „פּריצישער" גאַס. אַקוראַט געגענאיבער לײבע בעל־הגוף'ס שטוב, אַ געוועלב מיט אַנ'אַלקירעל, אויסגעקלעבט דאָס געוועלב מיט רויטע „אָביטשעס", אַרײַנגעשטעלט צוויי שטוהלען מיט פּיס־בענקלעך, צוויי שפּיגלען, מיט אַ וואַש־טישעל, אויפגעהאָנגען אַ גלעזערנעם שרענקעל; אָנגעשטעלט אויף די שפּיגלען פלעשלעך, פּושקעלעך, בערשטעלעך, קעמעלעך, שפּריצערלעך; אויסגעלעגט אין גלעזערנעם שרענקעל שטיקלעך זײף, פּושקעלעך האָהר־פּאָמאַדע, שמירעלץ פאַר וואַנצען, פּודרע, אָדעקאָלאָן, „פּאַטשולי"; אויפגעהאַנגען פון בײדע זײַטען טהיר, דרויסען, צוויי שילדען. אויף וועלכע צוויי פּריצים, וואָס האָבען אויסגעזעהן, ווי אײן מאַמע וואָלט זיי געהאַט, זענען געזעסען און געלאָזען זיך גאָלען פון צוויי „קראַסאַווצעס", ווי דער אַדעסער קראַסאַוועץ אַלײן. איבער'ן טהיר — נאָך אַ שילד: „אָדעססקאיא פּאַריקמאַכערסקאיא", מיט גאָלדענע אותיות אויף אַ שוואַרצען פּאָן, און די „שיקאַרנע" פּאַריקמאַכערסקע איז פאַרטיג.

אײַנגעאָרדענט זיך, האָט דער אַדעסער קראַסאַוועץ גענומען טײלען זײַן צײַט צווישען בערד גאָלען און הערצער ברעכען.

קומט דער פריהמאָרגען, אַזוי גערהט דער אַדעסער קראַ־סאַוועץ אַרויס פאַר'ן טהיר און שטעלט זיך אַוועק צווישען די צוויי קראַסאַוויצעס אויף די שילדען, אין גאַנצען אַ ריינער, אַנ'אײנגעוואַשענער, מיט זיין ווייסען „פראַמענאַדע־שרונט", מיט זיינע שוואַרצע חן־פינגטעלעך, מיט די ווענסעלעך־פיאַווקעלעך, מיט די בּרעמען, די אויסגעצוואָגענע און פּעליגע, מיט די גע־מאָלטע בעקעלעך און גלאַנציגע אויגעלעך; אין זיין זילבער־ווייסען און שטייף־געפּלעטען רעקעל, אין זיינע קעסטעלדיגע „קאָר־סעטאָיזע" הויזען, שטענדיג מיט'ן פרישען קנייטש אויף זיי, אין די געלע אַדעסער־אַמעריקאַנער שיך מיט די גרויסע קנעפּ, — און קלייבּט נחת, אַ ביסעל פון גאָט'ס וועלטעל, און אַ סך — פון זיך אַליין...

די פריצישע גאַס איז אַ שטילע גאַס, אַ ריינע גאַס, מיט צוויי ציילען קאַשטאַנען־בּוימער אין מיטען, וואָס רופען זיך: „דער בּולוואַר"; מיט אַ סך פרוכט־סעדער און בלומען־גערטענ־דלעך; די אַפּטייק איז אַרומגעצוימט מיט אַ גרין שטאַכעטעל, הינטער וועלכען עס וואַקסען גרויסע, געלבּע בלומען אויף הויכע שטאַמען, און אויף אַ גרין־געפאַרבּטען זיילבעל איז אַרויפגע־זעצט אַ גרויסע, גלעזערנע קויל, וואָס שפּיגעלט אין זיך אָב אַלע פערבּייגעהער מיט'ן קאָפּ אַראָב און מיט די פיס אַרויף. אויף דער פריצישער גאַס איז די גימנאַזיע — און אויף איהר וואָהנען דער אינספּעקטאָר, דער דירעקטאָר און אַ סך לעהרערס, דער איספּראַווניק און דער מיראָוואָי סודיא וואָהנען אויך אויף דער זעלביגער גאַס.

דער אַדעסער קראַסאַוועץ קען זיי שוין אַלעמען, און אַלע קענען איהם.

גערהט פערבּיי דער לעהרער אַטשיפּאָווסקי, גיט זיך דער אַדעסער קראַסאַוועץ אַ נייג: „דויען דאָבּרי, פּאַנאָצקו!", דעם אינספּעקטאָר גליעבּאָוו זאָגט ער: „זדראַסטיע, בּאַרין!"; דעם איספּראַווניק בּוקט ער זיך אָהן ווערטער, און מיט זאַבּאַרקאַ דעם דעסיאַטניק וויטעט ער זיך פאַר'ן האַנד...

מיידלעך, וואָס גערהען פערבּיי, בּעגעגענט ער אויך ניט אַלע גלייך:

אַט גערהען דורך די דריי חבר'טעס נייטערקעס, נאָך אין

עק גאַס לאָזען זיי אַראָב די אויגען, הויבען אָן שטופען איינע די אַנדערע מיט די עלענבויגענס אין די זייטען, לאַכען אונטער שטיל און גיהען דורך פערביי דעם קראַסאַוועץ, גלייך זיי זעהען איהם ניט...

אָבער דער אַדעסער קראַסאַוועץ בויגט זיך איין, קוקט זיי אַריין אין די אויגען פון אונטען אַרויף און זינגט אויס:

— אַ=אַ, זדראַסטיע, קראַסאַוויצעס!... איהר זועלאַיעט דאַזשע ניט אַ קוק טהון אויף מיר?... דאַזשע אַ שמייכעל ושאַלעוועט איהר!...

די דריי נייטערקעס לאָזען אַרויס אַ מאָדערנעס מיידעלשען קוויטש און לאָזען זיך לויפען איבער'ן גאַס, שטיקענדיג זיך פון געלעכטער.

אָט שווימט דורך, ווי אַ פּאַווע, רבקה'לע די הוט=פוצעריןן. דער אַדעסער קראַסאַוועץ גיט אַ הוסט, אַ בליץ מיט די אויגען, בעוויזט די ווייסע צייהן און זאָגט איהר אָן:

— צודני פּאָגאָד!... זאַלקע דאַזשע איהר זאָלט גאָר היינט געהן אַרבייטען...

רבקה'לע פערציהט די ליפען, גיט אַ הויב דאָס שענע קעפעל נאָך העכער און געהט פאַרביי — ניט איהר מיינט מען.

אפילו צו קלאַראַ'ן, דער קאַסירערין פון אַפטייק, שמייכעלט ער זים=עזות=דיג.

ס'פערשטעהט זיך, אַז ער האָט פעפעלע'ן אויך דורכגענומען מיט זיינע פיילען=אויגען, ווען נור זי איז פאַרבייגעגאַנגען. איהר האָט זיך אויך שטאַרק געוואָלט גוט איינקוקען זיך אין דעם אַדעסער קראַסאַוועץ, פון וועלכען די גאַנצע שטאָדט מיידלעך הערען ניט אויף צו רעדען, נור זי איז דאָך ניט קיין נייטערקע, זי [illegible] זיך אָבשטעלען אין מיטען גאַס קוקען אויף איהם. האָט זי געפונען אַנ'אַנדער מי[illegible]ל: יערען פריהמאָרגען, ווען דער אַדעסער קראַסאַוועץ איז געשטאַנען פאַר'ן טהיר, האָט זיך אויפ'ן פענסטער פון פעפעלע'ס שלאָף=צימער אויפגעהויבען אַ ווינקעלע פון דעם ווייס באַטיסטענ[illegible]ם פאָרהאַנגעל, און אַ פּאָר נייגיעריג=בלישצענדע אויגעלעך האָבען פון דאָרט אַזוי לאַנג אַרויסגעקוקט, ביז דער שרייבער פון אופראַוואַ אָדער אַ לעהרער פון גימנאַזיע פלעגט קומען גאָלען זיך, און דער אַדעסער קראַ=

סאַוועץ פלעגט אַרײַן אינוועניג.

אײַנמאָל אין אַ פריהמאָרגען, פעפעלע האָט זיך נור וואָס אויפגעכאַפּט פון שלאָף, איז זי גלײַך אַראָבגעשפרונגען פון בעט אַ באָרוועסע און אין אײן העמד, איז צוגעלאָפען צום פענסטער, אויפגעהויבען דאָס ווינקעלע פון פאָרהאַנגעל און דערזעהן דעם אַדעסער קראַסאַוועץ, ווי ער שטעהט זיך אַזוי, ווי געוועהנליך, אָנגעשפּאַרט אין טהיר און דרעהט אַרום פינגער דאָס נײַ־גאָלדע־נע ווײַנער־קײטעלע, בלאָנדזשענדיג מיט די אויגען איבער'ן גאַס און איבער די פענסטער פון די געגענאיבערדיגע הײַזער.

און מיט אַמאָל האָבען זיך זײַנע אויגען בעגעגענט מיט איהרע אויגען, וואָס האָבען אַרויסגעקוקט פון הינטער'ן פאָרהאַנ־געל, און אויף זײַן פּנים האָט זיך צושפּרײט אַ ברײטער האָניג־שמײכעל...

אין דעם זעלבען מאָמענט איז דער ברעג פאָרהאַנגעל האַסטיג אַראָבגעפאַלען.

אָבער דורך דעם דורכזיכטיגען באַטיסטענעם פאָרהאַנגעל האָט פעפעלע געזעהן, ווי דער אַדעסער קראַסאַוועץ שטעהט און שיקט איהר „לופט קושען".

ווי אַנ'אָבגעבריהטע איז זי אָבגעשפרונגען פון פענסטער, צוגעדריקט בײדע הענדטלעך צו דעם צאַפּעלדיגען הערצעל, אָנגעבויגען דאָס קעפּעל אָן אַ זײַט, אַזוי ווי זי וואָלט זיך צו־געהערט, ווי עס קלאַפּט דאָרט אינוועניג. געשטאַנען אַ ווײַלע שטיל, שמײכלענדיג, נאָכהער מיט אַ מאָל זיך אַ ריס געטהון פון אָרט, אַ חאַפּ געטהון אײן צאָפּ אין אײן האַנד, דעם צווײ־טען צאָפּ אין דער צווײטער האַנד און אַזוי האַסטיג גענומען דרעהען זיך, אַז דאָס דינע העמד האָט זיך אָנגעבלאָזען ווי אַ לופט־באַלאָן, און די נאַקעטע הענד האָבען אויסגעזעהן ווי פליגעלען...

— אײַנ־גע־ליבט, אײַנ־גע־ליבט! דער קראַ־סאַ־וועץ אײַנ־געליבט! — האָט פעפעלע געזונגען, דרעהענדיג זיך אויף אײן אָרט.

מיט אַ מאָל אָבגעשטעלט זיך, אַרויסגעלאָזען די צעפּ פון די הענד, צוגעטראָגען די דינע פינגערלעך צו די פרישע לי־פעלעך, אויסגעבויגען זיך ווי אַ קעצעלע, אויסגעצויגען דאָס

קעפעל פאראוים, און געשיקט צוריק צווי לופט-קושען אין דער ייט, וואו איהר „העלד" איז געשטאנען:

— „אוי, א קראסאוויצקע!" — נאכ'ן ערשטען קוש;

„אוי, א „דושקע" — נאכ'ן צווייטען קוש...

פינפטעם קאפיטעל.

(אין וועלכען עס ווערט בעשריבען, ווי אזוי א נ'אדעסער העלד, שפיעלט א ליעבע).

א גאנצען טאג איז פעסעלע אומגעגאנגען, צוגעהערט זיך, וואס עס טהוט זיך ביי איהר דארט אינוועניג, אין איהר קליין קלאפעדיגעם הערצעל, געשמייכעלט שטיל צו זיך אליין און פון צייט צו צייט שטיל געשעפטשעט:

— „קראסאוויטשיק", „דושקע!"

ניש-קשה, זי וועט איהם אנלערנען! זי וועט איהם ווייזען, אז זי איז ניט א נייטערעצקע אדער די בלומען-פוצערקע...

איז זי אויף מארגען גאר ניט צוגעגאנגען צום פענסטער; דעם צווייטען טאג האט זיך איהר זעהר געוואלט זעהן, אויב איהר „דושקע" איז פאר'ן טאג ניט בלאס געווארען בענקענדיג נאך איהר, האט זי זיך געשטעלט פון ווייטען אויף א שטוהל און ארויסגעקוקט איבער דאס האלבע פארהאנגעל, אבער שטעהענדיג אזוי ווייט, האט זי מעהר ווי זיין שענעם פראמענאדען-שרונט ניט געקענט זעהן, זי האט זיך אבער איינגעהאלטען און איז צום פענסטער ניט צוגעגאנגען.

ניש-קשה, זי וועט איהם אנמוטשען.

אבער אויפ'ן דריטען טאג, נאר וואס די אויגען געעפענט, איז זי אראבגעשפרונגען פון בעט א האלב-נאקעטע, צוגעלאפען צום פענסטער, געשטעלט זיך אויף די קניע, אויפגעהויבען פון אונטען דאס סאמע ווינקעלע פון פארהאנגעל און דערזעהן דעם אדעסער קראסאוועץ שטעהענדיג אויפ'ן זעלביגען ארט און אין דער זעלבער פאזע, ווי זי האט איהם איבערגעלאזען איי-נעכטען.

און איידער זי האט נאך צייט געהאט העלפט איינקוקען זיך אין איהם, האט ער שוין בעמערקט, אז דאס פארהאנגעל אויף פעפעלע'ס פענסטער איז אויפגעהויבען. אויף זיין ליאלקע-פנים האט זיך צעגאסען א האניג-שמייכעל, און טאקי גלייך האט ער געשיקט פעפעלע'ן צוויי לופט-קושען.

דערביי האט ער זיך פערנייגט אזוי שען, אז גרעבענטשיק דער חארקאווער, וואס האלט דעם טאנץ-קלאס, האט איהם גע-מעגט מקנא זיין.

פעפעלע איז אויפגעשפרונגען, א ציה געטהון מיט'ן קעפעל, א לאך געטהון זיך אין בוזעם אריין: „חי! !" און מיט איהר קליין פינגע-על צום פענסטער צו א סטראשע געטהון: „נו, נו, נו!"...

געשטאנען א ווילע אין מיטען צימער שטיל פערטראכט, דאס קעפעל צום רעכטען אקסעל אנגעבויגען און די הענד שוואך אראבגעהאנגען, — האט זיך פעפעלע מיט אמאל אויסגעגלייכט, הילכיג א פייף געטהון, אייפגעהויבען די הענד און א פאטש גע-טהון מיט זיי, ווי מיט צוויי פליגעלען, און אוועקגעלאפען אנ-טהון זיך.

זי וועט איהם ווייזען, אז זי בעשטעהט אום איהם ניט...

האסטיג זיך אנגעטהון און אבגעוואשען זיך, איז זי זינגענדיג צוגעגאנגען צום פענסטער און, כלומר'שט זי ווייס פון קיין זאך ניט, ברייט פונאנדערגעעפענט עס און געבליבען שטעהן מיט ביידע הענד אויף די קייטלעך פון פענסטער, אין גאנצען בעגא-סען מיט דער זומערדיגער פריהמארגען-ליכט.

דערזעהן זי, האט דער אדעסער קראסאוועץ מאדנע קונציג אויסגעבויגען זיך, און צולעגענדיג די רעכטע האנד צום הארצען, האט ער מיט דער לינקער גענומען פאכען אין דער לופט, שאק-לענדיג אין טאקט מיט'ן קאפ, וואס אויף אדעסער ליבע-שפראך האט עס געזאלט הייסען: „איך גיה אוים נאך דיר, טייבעלע מיינס!"...

פעפעלע האט איהם געוויזען דאס שפיץ צינגעל: „נא!" און איז אוועקגעלאפען פון פענסטער.

דאס איז אלץ געוועזען א ליבעס-ערקלערונג אויף שטום-לשון-שפעטער, ווען פעפעלע איז ארוים פון שטוב, איז צווישען איהר

מיט'ן אדעסער קראסאוועץ פארגעקומען דער ערשטער שמועס:

— באן זשור! זדראסטיע, בארישניא. —

אזוי האט דער „העלד" בעגעגענט די „העלדין", ווי נאר זי האט זיך בעוויזען אין טהיר.

מאלט זיך פעפעלע ניט הערענדיג און ניט זעהענדיג, און געהט זיך ווייטער מיט איהרע קליינע, דראבנע טריטעלעך.

אבער דער אדעסער קראסאוועץ „סמושצאיעט" זיך ניט פון דעם, וואס מען ענטפערט איהם ניט, ער ווייס, אז מיידלעך זע־נען „ניערוואנאדושנע" צו איהם, נאר זיי „סטיעסניאיען" זיך ארויס־צווייזען עס. שרייט ער איהר נאך:

— זדראסטיע! זייט ניט אזוי זאסטענציווע, בארישניע! אך, וואס קראסנייעט איהר אזוי?

קעהרט פעפעלע אב דאס קעפעל עטוואס אין זייט און ציהט אוים.

— נא—כאל! גרו—בי—יאן!

און הויבט בכיון אן געהן פאוואלינקע:

„מיין ניט, הייסט עס, אז איך אנטלויף פון דיר".

דערהערט א ווארט פון איהר, איז דער אדעסער קרא־סאוועץ גאר צושמאלצען געווארען פון נחת.

— אך, צטא ווי, צטא ווי, בארישניע! קאק מאגנע!... גלאט אזוי אסקארבליאיענען א קאוואליער!...

גיט זיך פעפעלע א דרעה אום צו איהם, א טופ מיט'ן פי־סעל, און קוים איינהאלטענדיג א שמייכעל אויף די ליפען, צובי־זערט זי זיך, כלומר'שט, שטארק אין כעס:

— ווי סמייעט איהר זאטראגעוועו א בארישניע? נאכאל!

און גיך, גיך אוועק מיט די דראבנע טריטעלעך.

—אך, צטא ווי, מאדמאזעל! — האט איהר דער אדעסער קראסאוועץ נאכגעשריען,—וואס רעדט איהר! נאאבאראט: מיר או־וואזאיענען דאזע אצען אי אצען אזא זאמיעצאטעלנע בארישניע, ווי איהר זענט... צטא ווי, צטא ווי!...

און בשעת מעשה אויסגעדרעהט זיך, אזוי ווי ער וואלט זיך געקליבען כאנצען א וואלס.

פעפעלע איז ווייטער געלאפען: טופ, טופ, טופ מיט די הויכע קנאפעל איבער דעם הילצערנעם טראטואר. נאר אויפ־

דראָג גאָס האָט זי זיך אָבגעשטעלט, האַסטיג אומגעדרעהט זיך צו איהם, פערקנייטשט דאָס נעזעל, אַ ציה געטהון מיט די ליפען, וואָס אַלעס צוזאַמען האָט עס געוואָלט הייסען: „אַי דו „נאַכאַלטשיק“, אַי, דו, „דושקע!“ און איז פערשוואונדען הינטער'ן ווינקעל.

דער אַדעסער קראַסאַוועץ איז פּשוט אונטער־געשפּרונגען אין דער לופטען:

— אַך, אַ באַרישניע; אַך, אַ באַרישניע! אַ נאַסטאָיאַש־צער בוטאָנציק, צעסבּאָיע סלאָווא!... מען מוז זיך אָביאַזאַטעלנע פּאָזנאַקאָמענען מיט איהר פּאָבליזע...

און דער אַדעסער קראַסאַוועץ האָט פיינד געהאַט אָבצוּלעגען. האָט ער נאָך דעם זעלבען אָבענד אָבגעהיט פּעפּעלע'ן „הינטער'ן וואַל“ אויפ'ן שפּאַציער, איז גלייך צוגעגאַנגען צו איהר, מעשה אַלטער בעקאַנטער, אַ ציה געטהון די פיינע „פּערטאָוועשליאַפּע מיט'ן סאַמע אַדעסער „שיק“ און בעווייזענדיג די פיינע, ווייסע ציינער, האָט ער מיט אַ מאָדנער זיסקייט אויסגעצויגען.

— זדראַ־אַסטיע, באַרישניאַ! קאַק פּאָזיוואַיעטע? ווי געהט עס, וואָאָבסצע?...

קעהרט, מן הסתם, פּעפּעלע אָב דאָס קעפּעל אין אַ זייט, פערשניירעוועט די ליפּעלעך און שווייגט.

פערלויפט דער אַדעסער קראַסאַוועץ אַ ביסעל פאָראויס, קוקט אַריין אונטער'ן היטעלע און מאַכט:

— איהר ווילט מיר דאָזע ניט אָטוויעצאַיען אויף מיין „זדראַסטיע“.

— מיט ניעזנאַקאָמע קאַוואַליערען רעד איך ניט — האָט פּעפּעלע אַרויסגעקוועטשט פון צווישען די ציינדלעך.

און קוקט אפילו אין זיין זייט ניט.

— פּאַ־אַזוואָלטיע, מאַדמאַזעל! צטאָ זנאַציט ניעזנאַקאָמע? מיר זענען דאָזע זעהר זנאַקאָמע... איך ווייס דאָזע, ווי מען רופט אייך — „פּעפּעלע“..

ווערט פּעפּעלע רויט, פּנים, האַלז און אויערען און רופט זיך אָב:

— וואָס פאַר אַ פּאַמיליאַרנאָסט? סקיזשיטע פּאָזשאַלויסטאַ!

און טאַקי גלייך, בייטענדיג דעם בייזען טאָן אויף אַ קאָ־

קעטישען, צוגעגעבען:

— גאָר ניט פע-פע-לע, פאָליע, פאַאולינאַ, הייס איך... פאַר „פאַפּאַ" און „מאַמאַ" בין איך „פעפעלע", אָבער ניט פאַר פרעמדע קאַוואַליערען...

— אַך, פע... פאַאולינאַ! איהר רעדט, איזווינ״ע, גאָר ווי אַ פּראָווינציאַלנע באַרישניע!.. ביי אונז אין אַדעס וואָלט זיך אַ פריילין דאָזע סטעסניאַיעט אַזוי צו וויראַזאַיען... צטאָ זנאַציט — פרעמדע? איך בין צו אייך מעהר פּריוואַזאַנע ווי אייער פּאַ-פּאַ און מאַ-מאַ!...

— וואָ-אָט קאַ-אַק?! — האָט פעפעלע אויסגעצויגען, אויפלעגענדיג די ליפּעלעך און אַ טרייבעלע און קוקענדיג אויפ'ן קראַסאַוועץ מיט בלישצענדיגע אויגעלעך.

— קאָנעצנאָ! וואָס פערשטעהט די סטאַרע פּאָקאָלעניע אין ניעזנע צוועסטוועם?... אוווישאַק ספּעציאַלנאָסט איטעיעט סוואָי פרעדסטווסטוויע! — יעדערער האָט זיך זיין ספּעציאַלנאָסט! — ווי מען זאָגט ביי אונז אין אַדעס...

פעפעלע האָט אַ וואָרף געטהון מיט די אויגעלעך רעכטס און לינקס, זעהן, צו קוקט אויף זיי קיינער ניט, און קאָקעטיש אַ סטראַשע געטהון איהם מיט'ן פינגערעל:

— אַך, ווי!...

— נו, קאָנעצנאָ! אַך, איהר קראַסעניעט וויטער! דאָס געהט אַזוי צו אייער נעזנעם צוועט ליצאַ!...

פעפעלע הערט, און דאָס הערצעל צאַפּעלט אַזוי, אַז זי קאָן קוים אויסרעדען איין וואָרט:

— אָסטאַוואַטיע!...

— צעסטנאָיע סלאָוואָ! בעז קאָמפּלימענטאָוו...

פעפעלע האָט געשמייכעלט, ווייזענדיג צוויי ציילען קליינע ציינדלעך, און געפּאַטשט מיט'ן הענדטעל: „געהט שוין, געהט שוין!"

דער אַדעסער קראַסאַוועץ האָט זיך אָנגעבויגען און אַ חאַפּ געטהון איהר קליין הענדטעל אין זיין האַנד. פעפעלע האָט מיט צושראָקענע אויגען אָנגעהויבען אַרומקוקען זיך אין אַלע זייטען און געשטאַמעלט:

— אָסטאַוואַטיע. לאָזט, מען געהט!... קאַק ווי סמייעטיע?

אַרויסגעריסען דאָס הענדטעל און אַנטלאָפען.

אויף מאָרגען פריה, פעפעלע האָט נאָר וואָס געעפענט דאָס פענסטער אַזוי איז אין איהר צימער אַריינגעפאַלען אַ שטיינדעלע פערוויקעלט אין אַ שטיקעל פּאַפּיער, אויף וועלכען דער אַדעסער קראַסאַוועץ האָט זיך צוגאָסען אין זיינע „צוווסטווען" און בעשוואָרען פעפעלען, זי זאָל היינט אין אָבענד אַרויס צו איהם „הינטערען וואַל", אַז ניט—קאָן זי זיך נאָר ניט „פּרעדסטאַווען" וואָס ער וועט טהון.

פעפעלע איז אַ פערציטערטע געוואָרען:

טאָמער נעמט ער אַ גאָל-מעסער, און, וועט זי זיך דאָס קיינמאָל ניט „פּראָשטשייען".

און ווי נאָר ס'איז פינסטער געוואָרען, אַזוי איז זי אַוועקגעלאָפען „הינטערען וואַל".

— אַך, פּאַאולינאַ, פעפעלע, נאַקאָנעץ זענט איהר געקומען!

מיט די דאָזיגע ווערטער, אַרויסגערעדט מיט אַ ציטערדיגער שטימע, — האָט דער אַדעסער קראַסאַוועץ בעגעגענט פעפעלע'ן און אָנגעחאַפּט זי פאַר ביידע הענד.

פעפעלע איז געשטאַנען די אויגען אַראָבגעלאָזען צו דער ערד, דאָס הערצעל האָט העפטיג געקלאַפּט, דאָס יונגע ברוסטעל האָט זיך אונרוהיג בעוועגט, די בעקלעך האָבען געפלאַמט, און די יונגע שטימע האָט געציטערט, ווען זי האָט געזאָגט:

— אַך, גאַדקי מאַלטשיק, ווי איהר האָט מיך איבערגעשראָקען!... איך האָב מורא געהאַט מיט אייך זאָל זיך ניט טרעפען אַ ניעשצאַסטיע...

— עס זאַווימעט אָן אייך... קומט, איך מוז אייך אָבּיאַסנאַיעגען... פּאָזאַלוסטע אויף איין מינוט אָט אַהער, וואו קיינער וועט אונז ניט מעשאַיעגען... אַך, סטעסנאַיעט זיך ניט, פּאָזאַלוסטאַ,...

און אַ נעהם טהוענדיג פעפעלע'ן אונטער'ן האַנד איז ער מיט איהר פערשוואונדען אין דער געדיכטער בערעזאָווער אַלעע.

ווען זיי האָבען זיך שפּעט אין דער נאַכט צושיידט, האָט ער זי גערופען „פעפעלע", און זי איהם — „מאַקסיק".

פון דאַמאָלס אָן האָבען זיך אָנגעהויבען צווישען זיי אין דערפריה לופט-קושען, ביי טאָג קוויטעלעך, בריוועלעך, שיקעניש, ביינאַכט שפּאַצירענעס „הינטער'ן וואַל", אַרום מאָנאַסטיר, ביים

בית-עולם, אין אלע הינטער-געסלעך, ביז גאנץ זומפּאָחקע איז געווען אויף מיט זיי.

נור דער בעל-הגוף מיט דער בעל-הגופ'טע האָבען ניט געוואוסט, אז די גאנצע שטאָדט קאָכט מיט זייער טאָכטער.

נור דאָס איז דאָך שוין שטענדיג אזוי: דער, וואָס דאַרף וויסען דער ערשטער, דערוויסט זיך דער לעצטער.

אָבער, פריהער אָדער שפּעטער — דערוואוסט האָבען זיי זיך, ווי מיר וועלען זעהען אין קומענדיגען קאַפּיטעל.

זעקסטעס קאַפּיטעל.

(אין וועלכען מיר זעהען ווי דער אמת שווימט אַרויף, ווי בוימעל אויפ'ן וואַסער.)

אַ מאָרנע צו להכעיס-ניצע איז דאָס שטיקעל לעבען אונזערס. אָט דוקא, ווען איינער קלייבט זיך ערשט רעכט נחת צו האָבען, רוקט זיך עס אונטער מיט אַ צרה, אַנ'אומגליק, אַנ'עגמת-נפש'ל.

אזוי איז אויך געוועז מיט'ן בעל-הגוף און דער בעל-הגופ'טע.

געהאָדעוועט פּעפּעלע'ן, געמוטשעט זיך מיט איהר, נעכט ניט געשלאָפען, געציטערט, געפּלאַטערט איבער איהר, קוים דערלעבט אויף די פים אַוועקצושטעלען זי, מאַכען זי פאַר אַ מענש, „לייטען-גלייך", שרכנים שלאָגען די טהירען אָב, און מיט אַ מאָל — נאַ דיר!

אַנ'אומגליק וואָס האָט זיך קיינמאָל ניט געקענט חלומ'ן אפילו!

אַרויסגעקומען איז עס אויף אַזאַ אופן:

זנוויל באָרד איז געקומען און איינגערוימט, אַז מאיר בעדעזינער פון בערעזין, וויל האָבען פּעפּעלע'ן פאַר אַ שנור. ער מיט'ן זוהן זענען היינט דאָ „מבח וואַלד", וואָלטען זיי געוואָלט „אָנקוקען", וואָרום מאָרגען פאָהרען זיי אַוועק.

האָט עס דעם בעל-הגוף גלייך אַ נעהם געטהון:

— אָט דאָס איז דער סאָרט יוד, וואָס איך האָב ליעב —

האָט ער געזאָגט נאָכדעם ווי זנוויל האָט זיך אָנגעטרונקען
מיט טהע און איז אַוועקגעגאַנגען. — אַ נאַש בראַט, אַ פּראָם=
טער חי וקים, בלאָזט פון זיך ניט, ווי די אַלע שמעלקעס בוים=
איל=גיסער, און טאַקי אַ יוד מיט אַ פּותיקאָ!

די בעל=הגופ'טע האָט אויך גאָרניט געהאַט געגען שידוך,
ניט מעהר זי האָט מורא געהאַט דער חתן איז ניט גאָר קיין פּאָר
פּאַר פּעפּעלע'ן:

— פּעפּעלע איז אַזאַ עדעל קינד. און ער, קיין עין=הרע —
אַ דעמב!.

האָט זי דער בעל=הגוף געטרייסט:

— דערפאַר זאָלסט דו קיין מורא ניט האָבען. אונזער
פּעפּקע איז פון גוטען טייג געקנאָטען. דו קוק ניט וואָס זי איז
איצט אַזאַ שצופּלינקע. זי וועט זיין, מיט דער צייט, ווי דו
אָט אַזאַ=אָ.

און ער האָט צושפּרייט די הענד פון ביידע זייטען, צו ווייז=
זען ווי זי וועט זיין.

— נו, נו, ט'שוין אָנגעהויבען, האָט ער שוין... גרויס
איהם אין די אויגען — בורטשעט אונטער די בעל=הגופ'טע, וועל=
כע האָט פיינד, מען זאָל רעדען וועגען איהר זינדיגען גוף.

— נו, וואָס איז? — פערענטפערט זיך דער בעל=הגוף —
ביי מיר, גוטער ברודער, איז עס קיין חסרון ניט... וואָס דען,
ווי די היינטיגע מאַראַמען? אויף היהנערשע פיסלעך?... אַ בלאָז
— פליהט עס אַוועק... ביי מיר האָב איך ליעב: יעדע זאַך זאָל
זיין מיט אַ פונדאַמענט! יאָ צו ניין, האַ?!

— גענוג זאָל שוין זיין, נו! פונדאַמענט, סמונדאַמענט!.

— ע, ביזט דאָך גאָר געוואָרען אַ שעמעוודיגע יודענע!...
מוד=ווייז ניט געוועזען אַזוי — ווינקט ער צו מיט'ן אויגעל — אי,
ביזט דו געוועזען אַמויד אַ כוואַט! געדענקסט ווי דו פלעגסט כמאַל=
יען מיט'ן גרויסען האַמער ביים טאַטען אין קוזניע? אַ מחיה געווען
צו קוקען. ווי דו זעהסט מיך אַ יודען! יאָ צו ניין, האַ?!

און פון גרויס ליעבשאַפט ניעט ער איהר אַ פּאַטש איבער'ן
פּלייצע.

די בעל=הגופטע, וואָס איז ניט אַזאַ „דעמאָקראַטקע", ווי דער
בעל=הגוף, האָט מאָדנע פיינד, אַז מען דערמאָהנט איהר זאַכען

װעלכע זי װיל אַלײן ניט געדענקען.

— האָסט ניט װאָס צו שלעפּען מײַן טאַטען פון קבר — מאַכט זי שױן רעכט ברוגז פאַר'ן קאָמפּלימענט — ער ליגט — זאָל ער ליגען... געװען, כ'לעבען, אַזאַ ערליכער ייד, װי אליה גאַרושאָל... ניט מעהר, אײנער האָט געקענט פּראַצעװען, און דער צװײטער — דאַרף איך דאָך דיר ניט זאָגען װאָס — ער איז דײַן טאַטע געװען...

דער בעל=הגוף שעמט זיך ניט מיט זײַן יחוס, נאָר ער האַלט, אַז אַ װײַב דאַרף קײן לאַנגען צונג ניט האָבען, און ער װאָרענט זי:

— פּאַװאָליע, װי דו קירעװעסט מײַן טאַטען, דו הערסט? און גיעט באַלד צו װײך:

— דו מײנסט כ'האָב עפּעס צו דײַן טאַטען? אדרבא, כ'האָב איהם אמת האָלט געהאַט; אַ יאָדרעװאַטער יודעל געװען.

— אָבער טשעפּע זיך אָב פון מײַן טאַטע'ן!

— בהמה! איך זאָג דיר, װען איך פערליר טױזענד רובל פון דער קעשענע אַרױס, װאָלט מיר אַזױ ניט פערדראָסען װי דאָס, װאָס ער איז געשטאָרבען, װען מיר האָבען נאָך אַ קדחת געהאַט... װי דו זעהסט מיך אַ יודען!... װען ער לעבט איצט, װאָלטען דאָך איהם די בײנער אָבגעגאַנגען.

גיעט די בעל=הגופ'טע אַ מאַך מיט'ן האַנד, „נישטאָ, הײסט עס, מיט װעמען צו רעדען", קעהרט זיך אום מיט'ן רוקען צו איהם, און בלײַבט זיצען אַנ'אָנגעבלאָזענע. גיעט דער בעל=הגוף אַ זאָג „בהמה", און נעמט סאָפּען מיט דער נאָז. אַ סימן, אַז ער איז אונצופריעדען.

און אָט װען זײ זענען בײדע אַזױ געזעסען אָנגעבלאָזענע, בעװײַזט זיך פון איהר צימער פּעפּעלע אין זשאַקעטעל און היטעלע, גרײט אַרױסצוגעהן אױף אַ שפּאַציר „הינטערען װאַל", װאו זי דאַרף זיך טרעפען מיט מאַקסיק'ן.

דעריזעהן טאַטע=מאַמע אָנגעבלאָזענע, גיעט זי פערבײַנעהענדיג אַ פרעג אױף איהר אײגענעם שטײגער:

— װאָס זיצט איהר עפּעס אַזױ „אָנגעדרודעלט"?

— אָט, דער שענער טאַטע דײַנער. — מאַכט ציפּע=פײגע.

אַנוויַיזענדיג מיט'ן קאָפּ אויפ'ן מאַן.

— קענסט ניט די משוגע'נע מאַמע דיַינע? — חידוש'ט זיך דער בעל־הגוף.

פערדרעהט פּעפּעלע דאָס נעזעל, פערקריַמט די ליפּעלעך און גיעט אַ זאָג אין דער וועלט אַריַין!

— אוי, די „ניעאָבראַזאָוועטע" מענשען!

— אָט הער איהם, וואָס ער רעדט! — פערענטפערט זיך די מאַמע.

פּעפּעלע גיעט אַ מאַך מיט'ן האַנד! — „בּײדע גוט", הײסט עס, — און וויל אַרויסגעהן. נאָר דער טאַטע שטעלט זי אָב, האַלב־פרעגענדיג, האַלב בעטענדיג:

— געהסט אַוועק? וואָלסט, אפשר, גאָר בליַיבען היַינטי־גען אָבענד אין דער היים, האַ, טאָכטער?

— וואָס איז, איהר קאָנט זיך אָהן מיר ניט קריגען? — מאַכט פּעפּעלע, און געהט צום טהיר.

— עט, קריגען זיך! — שמייכעלט דער בעל־הגוף — ס'איז דאָך מיט דער מאַמע'ן... נישקשה, מעגסט בליַיבען אַ מאָל אַנ'אָבענד אין דער היים, מיט טאַטע־מאַמע... געסט װע־לען, אפשר, קומען... וועט מען זיך פערברענגען...

— געסט? — מאַכט פּעפּעלע פערוואונדערט, — ווער זע־נען דאָס די געסט אין מיטען מיטוואָך? אַ ודאי דיַינע שאַפער'ס פון וואַלד, צי דיַינע שמעקענדיגע סמאָליאַרניקעס?..

— געה שוין געה, קינד איינס!.. ס'וועט קומען מאיר בערעזינער... געהערט פון מאיר בערעזינער? אַ יוד אַנ'אַדיר... מיט'ן זוהן איז ער דאָ... אַלטע בעקאַנטע...

און ציפּע־פייגע זיצט ווי אויף שפּילקעס: נחת רעדלעבען פון פּעפּעלע'ן וויל זי וואָס גיכער, דער חתן איז אפילו „קיין עין־הרע אַ דעמבּ", נאָר פונדעסטוועגען וואָלט זי געוואָלט פּעפּעלע זאָל זיך מיט איהם זעהן, טאָמער איז דאָס פּאַרט אַ בעשערטע זאַך? און אַז זי זעהט, אַז פּעפּעלע וויל שוין אַוועקגעהן, האַלט זי זיך ניט איַין און שיסט אויס!

— מען רעדט דיר אַ שידוך, רעדט מען דיר, טאָכטער... מיט מאיר בערעזינער'ס זוהן טאַקי, איז קען זיַין זיי זאָלען היַינט זיַין ביַים טאַטען „מכח וואַלד"... וואָלסט זיך אַ קוק געטהון אויפ'ן

חתן, האַ, טאָכטערעל?... אַ בחור, קיין עין־הרע, ווי אַ דעמב, אַ פּאַרשוין...

פּעפּעלע איז בלייך געוואָרען ווי קאַלך

דערזעהט עס לייבע און רופּט זיך אָב:

— זעה, זעה, ווי זי האָט זיך דאָס אַ ביסעל דערשראָקען, די ציגע, פאַר אַ חתן...

און אין זיינע אויגען שפּיגעלט זיך אָב אַזאַ ליעבע צו זיין איינציגע פּעפּעלע'ן, אַז דער רויטבעדיגער בעל־הגוף ווערט אויש שען, פון דעם פייער, וואָס לויכט זיך אין זיי.

און פּעפּעלע ציטערט ווי אין אַ פיעבער.

— וואָס ציטערסט דו אַזוי? קעלבעל דו איינע! — מע'וועט דיך מיט געוואַלד צו דער חופּה ניט פיהרען.

זעהט די מאַמע, אַז פּעפּעלע האָט זיך אָנגעחאַפּט אָן שטול זי זאָל ניט אומפאַלען, צושרייעט זי זיך אויפ'ן מאַן:

— וואָס ווילסט דו פון'ם קינד, וואָס? וואָס האָסט דו זיך אָנגעטהון אין איהר?! חתן־חתן, חתן־חתן, ט'זיך צוחתנ'ט, האָט ער זיך!..

— דו מיש זיך ניט! — גיעט זיך לייבע אַ בייזער.

און שמייכלענדיג ברייט אין דער רויטער באָרד אַריין, פרעגט ער ווייך:

— וואָס, פּעפּעלטשיק, ווילסט נאָך קיין חתן ניט?

ווי אַ פיש, וואָס מען נעהמט אַרויס פון וואַסער, האָט פּעפּעלע געחאַפּט די לופט און אומזיסט געמאַטערט זיך עפּעס זאָגען.

טאַטע און מאַמע האָבען זיך ביידע גלייך אויפגעהויבען פון די ערטער און אַ לאָז געטהון זיך צו איהר, ווען זי האָט אויסגעשטרעקט די הענד פאָראויס, גלייך זי וואָלט זיי געוואָלט ניט צולאָזען צו זיך, און האָט שטיל, קוים צו הערען, אויסגעשטאַמעלט:

— כ'האָב... כ'האָב שוין אַ... אַ חתן...

— האַ?! — האָבען טאַטע און מאַמע ביידע מיט אַ מאָל אַרויסגעלאָזען, און ווי צונעשמידעטע געבליבען שטעהן אויף די ערטער, קוקענדיג מיט פערגלעזערטע אויגען אויף פּעפּעלע'ן.

אַרויסגעזאָגט דאָס ערשטע וואָרט, האָט פּעפּעלע פרייער אָבגעאָטהע..ט.

— כ'האָב שוין, זאָג איך, אַ חתן... מאַכט זי שוין מיט מעהר קוראַזש.

דער ערשטער איז צו זיך געקומען דער בעל-הגוף.

— ווער-זשע איז דער חתן? — מאַכט ער, גלעטענדיג די באָרד, מיט אַ געמאַכטער קאַלטבלוטיגקייט, — לאָמיר אויך וויסען.

— כ'ווייס ניט צו דו וועסט איהם קענען — רופט זיך אָב פעפּעלע.

— דאָך?

— אַנ'אַדעסער איז ער.

— אַנ'אַדעסער? ווי קומסט דו אַוש קיין אַדעס?

— ער איז צו מיר געקומען...

— אַזוי... ווער-זשע איז ער? כ'קען עפּעס ניט טרעפען... ווי רופט מען איהם?

— מאַקס, רופט מען איהם... מאַקס פון אַדעס.

דערהערט מאַקס דער אַדעסער, ווייס שוין ציפּע-פייגי ווער דאָס איז, און גיעט אַ פּאַטש מיט די הענד:

— דער אַדעסער קראַסאַוועץ, אַ בראָך צו מיינע יאָהרען!

— וואָסער קראַסאַוועץ? וואָסער אַדעסער? וואָס פּלוי-דערסט דו דאָרטען?! — האָט לייבע אויסגעגלאָצט אויף איהר אַ פּאָר אויגען.

— דער שעהרערעל! דער אַדעסער שעהרערעל פון געגנאַיבער! אַ דונער האָט מיך געטראָפען!

— בהמה! פערד! וואָס ביזט דו משוגע צי חסר דעה!? פעפּעלע וועט האָבען צו טהון מיט עפּעס אַ שאַלטיק, אַ האָלע-דריגע?! — איז לייבע צוקאָכט געוואָרען.

און דאָס גאַנצע בלוט איז איהם אין פּנים אַריין.

— זידעל איהם ניט, פּאָזשאַלוסטאַ — האָט זיך פעפּע-לע אַריינגעמישט, — וואָרום ער איז מיין חתן, פּאַפּאַ.

און קוקט דעם טאַטען גלייך אין די אויגען אַריין.

קוקט איהר דער טאַטע צוריק גלייך אין די אויגען אַריין, און זעהט, אַז זי מיינט עס טאַקי, וויל ער זיך אַ ריס טהון צו איהר אין אָנחאַפּען זי פאַר די צעפּ, — אָבער ער דער-פיהלט באַלד, אַז הענד און פיס זענען איהם מיט אַ מאָל וויין

געוואָרען, אַזוי ווי מען וואָלט פון זיי אַלע ביינער אַרויסגענוּ־מען... קוקט ער מיט פערגלייווערטע אויגען אויף ציפּע־פייגען, ציפּע־פייגע — אויף פעפּעלע'ן, און אַ מאַמע'ס אויג — דער־זעהט זי גלייך, אַז פּעפּעלע'ס פיגור איז, דוכט זיך, ווי קיילעכ־דיג געוואָרען, אַרום טאַליע, און לאָזט אַרויס אַ ווילדען געשריי: „לייבע״!! — און בלייבט זיצען מיט אַנ'אָפענעם מויל און אויסגעצויגענע האַנד... גיעט זיך לייבע אַ קעהר צו דער זייט, וואָהין ציפּע־פייגע ווייזט אָן מיט'ן פינגער, און וויל אויך אַ גע־שריי טהון. נור אָנשטאָט אַ געשריי, רייסט זיך פון זיין נידריג־דיקען און רויטען האַלז אַרויס עפּעס מאָדנע קולות: „וואָ־וואָ־וואָ־וואָ״... דאָס מויל גיעט מיט אַ מאָל אַ פאָהר אָן אַ זייט, דער רעכטער האַלבער גוף גיט עפּעס אַ מאָדנעם טענצעל, און סאַפּענדיג און כאָרכלענדיג, ווי צו דער גסיסה, לאָזט זיך דער בעל־הגוף אַראָב פון שטוהל אויף דער פּאָדלאָגע...

זיעבעטעס קאַפּיטעל.

(וועלכער האָט דריי מעלות: ע איז קורץ, איז דער לעצטער און מיט אַ גוטען סוף).

זומפאָווקע איז געוואָרען אונרוהיג.

ווערליג זומפאָווקע האָט אויסגערעכענט, האָט שוין פּעפּעלע מיט דער מאַמען לאַנג געדאַרפט צוריקקומען „פון די בעדער״.

שוין באַלד צעהן חדשים, אַז זיי זענען אַוועקגעפאָהרען אין די בעדער „צאַפען שמאַלץ״ און ווי אין וואַסער אַריין...

נאָכ'ן חשבון פון זומפּאָווקער ווייבער, האָט נאָך מיט פיער חדשים צוריק געדאַרפט זיין „נאָך אַלעמען״. צי האָט, חלילה, מיט איהר ניט פּאַסירט עפּעס אַנ'אומגליק? האָט מען גענומען נאָכפרעגען, און אויספאָרשען, און אויסשמעקען, ביז מען איז דערגאַנגען, אַז פּיצפּעלע איז, אַ דאַנק דעם אויבער־שטען, איבערגעקומען, און איז גאָר אַ כלה געוואָרען פון פּאַטשעפּ...

פערשטעהט מען דאָך, אַז זומפּאָווקע האָט עס הנאה גע־טהון, נור פונדעסטוועגען האָבען זיך געפונען אַ סך בעלנים, וואָס האָבען זיך ניט געפוילט מודיע זיין דעם חתן, ווער דער אַדעסער קראַסאַוועץ איז, און וואָס פאַר אַ „בעדער" די מחותנת־טע מיט דער כלה זענען געפאָהרען און וואָס פאַר אַ „שמאַלץ־מען האָט זיי געצאַפּט...

געטהון האָט מען עס ניט פון שנאה, חלילה, וואָרום וואָס האָט מען צו דעם יודען? אַ גאַנץ וואוילער יוד, אַט דער בעל־הגוף! — נור אַט, זאָל דער חתן וויסען אין וואָס פאַר אַ בלאָטע ער קריכט דאָ אַריין...

— נור וויפיעל זומפּאָווקע האָט זיך ניט געלעגט אין דער לענג און אין דער ברייט — דער חתן האָט זיך ניט ווי־סענדיג געמאַכט. און אין דער רעכטער צייט, האָט מען, מיט מזל, אַ התונה געשפּיעלט.

דאָס פּאָר פאָלק.

„דאָס פּאָר־פאָלק" — אַזוי האָט מען זיי גערופען ביידען צוזאַמען. און יעדערען בעזונדער: איינעם — „נח די ווייב" דעם צווייטען — „נאַטקע דער מאַן".

ווייל געלעבט האָבען זיי צווישען זיך ווי מאַן און ווייב דאַרפען לעבען צווישען זיך: שטענדיג צוזאַמען, איינפערזיבלטיג געווען איינער אויפ'ן צווייטען, געקריגט זיך, איבערגעבעטען זיך, אויפ'ס־ניי ברוגז און ווייטער גוט, קורץ, ווי יעדעס „פּאָר־פאָלק", האָבען זיי זיך ניט צו שטאַרק ליעב געהאַט, אָבער צו־שיידען זיך האָבען זיי אויך ניט געקענט.

דער סוד פון זייער צוגעבונדענקייט איינער צום צווייטען, איז געלעגען אין דער פערשידענהייט פון זייער אויסזעהן און כאַראַקטערען: „נח די ווייב" איז געווען מיטעל־געוויקסיג, דיק און שוואַרץ, נור חנ'עוודיג, ניט איבערגעשפּיצט, אָבער קיין „עהרליכער נאַר" האָט מען איהם אויך ניט געקאָנט אָנרופען, בטבע שטיל און רוהיג: ניט נאָר מיט פרעמדע, נאָר אפילו מיט אייגענע האָט ער אויך אויסגעמידען מחלוקות.

האָט איהר איהם געזאָגט אַ גוט וואָרט, אַ פריינדליכע מינע, געוויזען, האָט ער זיך צוגעקלעפּט צו אייך, ווי אַ נאַסע העמד צום לייב.

האָט איהר איהם גערופען „שמאַטע", „יודינע" אָדער אַנגע־בייזערט זיך אויף איהם, האָט ער זיך מעהר געשראָקען, ווי בעליידיגט.

„נאַט'קע דער מאַן", ווידער, איז געווען פונקט דער היפך פון „נח די ווייב": מאָגער און ביינינג, מיט אַ בלאַס פּנים, מיט

האָהר פון האַלב=שטרוי, האַלב=פלאַקס=קאָליִער, ריִהרעווודיג, ווי קוועק=זילבער, מיִט אַ צונג, ווי אַ בריִטוועֶ, מיִט אַ שטעלענדיִג געלעכטער, — האָט ער איִ צוגעצויגען, איִ אָבגעשטויסען יעדערען פון זיִך.

מיִט נאַטקען — האָט מען געוואוסט, — וועט אוטעדיִג ניִט זייִן: אַ וויִטץ, אַ שפּאַס, אַ ווערטעל וועט זאָגען נאַטקעֶ. דערפאַר איִז מען קייִנמאָל ניִט זיִכער געוועזן, וועמען ער וועט אָבריִהען, וועמען אַ שטאָך טהון.

געזאָגט האָט מען, אַז ער האָט זיִך בכיוון אויסגעקליִבען נח'ן פאַר אַ חבר, כדי ער זאָל האָבען איִבער וועמען צו קאַמאַנדעווען, און פון וועמען נאָכצולאַכען פאַר די מעדלעך אגב האָט ער געמיינט: נח'קעֶ איִז פאָרט אַ שטיִקעל מאַנסביִל, וועט ער זיִך ענטקעגען שטעלען, וועט זייִן לעבעדיִג, האָט זיִך אָבער אַרויס=געוויִזען, אַז די „ווייִב" לייִדט און שוויִיגט...

איִז ער פון זייִן „ווייִב" ניִט שטאַרק צופריִעדען געווען.

שוין צופיִעל „יודענעֶ": וואָס ערגער דו בעהאַנדעלסט איִהם אַלץ מעֶהר ביִנדט ער זיִך צו צו=דיִר. גאָר ניִט איִנטערעסאַנט!

„האָט נאַטקעֶ דער מאַן" פערלאָזען דאָס „ווייִב" און צוגעקלעפּט זיִך צו אַ מיידעל! און דוקא צו אַ שעֶהן מיידעל. דאָס הייסט, ביי לייִטען האָט זי אפשר ניִט אַזאַ חן געהאַט, נאָר איִן נאַטקעֶ'ס אויגען איִז, פאַר די לעצטעֶ דריי חדשים, קייִן שענערס און בעסערס פון דער קלייִנער חוה'לעֶ ניִט געוועזן.

צוויי באַקען, ווי צוויי צייִטיִגעֶ עפּעל; צייִנער — רייִן און ווייִס, ווי אַרייִנגעשטעלטעֶ; ליִפּען — רויט און פריִש, אפיִלו ווען מען בעלעקט זיי ניִט מיִט'ן צונג... און אַ פרעהליִכעֶ ווען מען דאַרף — אַנ'ערנסטעֶ, אַ שטיִפּערקעֶ אַ בייִסיִגעֶ מיִט אַ ציִגעל, וואָס קאָן זיִך באַלד פערגלייִכען מיִט נאַטקעֶ'ס האָט שטענדיג אַ פאַרטיִג'ן וואָרט אַ רעשט צו געבען. שרעקט זיִך ניִט אפיִלו נאַטקען'ן איִן די אויגען צו לאַכען פון איִהם.

און דאָס איִז איִהם דוקא געפעלען.

האָט דער „מאַן" אָנגעהויבען ווערען נאָכלעסיִג צו דער „ווייִב" און אָבזיִצען גאַנצעֶ טעג ביי חוה'לען. זי זיִצט און נעֶהט, און ער לייִענט איִהר מעשה=ביִכלאַך, דערצעהלט איִהר וויִטצען, מאַכט זי פרעהליִך. צייִטענווייז פלעגט מען זיִך אַ ביִסעל צוקרי=

..עֶן, וואָס דאָס אִיז דעֶר בּעֶסטעֶר סִימָן, אַז מעֶן האַלט שוֹין ..ווייט...

דעֶר סוד אִיז אִין גִיכְעֶן אַרוים, ווִי בּוֹימאייל אויפ'ן וואַ־סעֶר, גאַנץ שטעֶדטעֶל האָט דעֶרפון געֶרעֶדט, נאָר, איין נח האָט נִיט געֶוואוּסט, אַז דעֶר „מאַן" אִיז אִיהם אוּנגעֶטריי.

נאָטקעֶ האָט נח'ן פון זיין לִיעֶבּעֶ נִיט דעֶרצעֶהלט, נִיט מחמת עֶר האָט מורא געֶהאַט פאַר'ן „ווייבּ" — נאָטקעֶ אִיז נִיט פון דִי שרעֶקעֶנדִיגעֶ — נאָר ס'אִיז אִיהם פּשוט געֶוועֶן „פרִיקרעֶ" אַז עֶר, נאָטקעֶ, זאָל זִיך נאָר „איינליוּבּקעֶן". און גלאַט, וועֶגעֶן אַזעֶלכעֶ זאַכעֶן רעֶדט מעֶן נִיט...

אִיז אָבּעֶר געֶקוּמעֶן אַ צייט, ווען נאָטקעֶ האָט געֶמוּזט צוזאַמעֶן פִיהרעֶן חוה'לעֶן מִיט זיין „ווייבּ„.

דִי מעשה דעֶרפון אִיז אַזוֹי געֶוועֶן:

נאָטקעֶ האָט געֶהאַט אַ טאַטעֶ'ן אִיז זִיך מישב דעֶר טאַטעֶ און שטאַרבּט אַוועֶק, און לאָזט אִיבּעֶר אויף נאָטקעֶ'ס העֶנד אַ מאַמעֶ מִיט שוועֶסטעֶר, וואָס האָבּעֶן געֶזאָגט, אַז דעֶרפון, וואָס נאָטקעֶ וועט זִיך חכמה'נעֶן און „שלייעֶן" זִיך מִיט מיידעֶן, ווֶעלעֶן ז.. נִיט זאַט זיין. האָט עֶר זִיך געֶמוּזט אַוועֶקלאָזעֶן אִין דעֶר גרוֹיסעֶר שטאָדט אַריין זוּכעֶן בּרוֹידט. האָט עֶר אָבּעֶר מורא געֶ־האַט, אַז מעֶן וועט דאָ זיין אוצר אויסהאַפּעֶן, דִי בּחורִים אַרום דאַרפעֶן דאָך זיין שטאָק־בּלִינד, נִיט צו בּעֶמעֶרקעֶן אַזאַ „ראָזאַנ־טשִיקעֶל", ווִי חוה'לעֶ'ן.

וואָס־זשעֶ טהוּט מעֶן פאָרט צו האַלטעֶן דִי „האָלאָדרִיגעֶס" פון ווייטעֶן? אִיז עֶר זִיך מיישב: עֶר וועט זִי אָנפּעֶרטרוֹיעֶן נח'ן עֶר וועט שוֹין זעֶהן, עֶס זאָלעֶן זִיך אַרום אִיהר קיין בּחורִים נִיט דרעֶהעֶן.

פאַר נח'ן אַליין אִיז אִיהם גאָר נִיט איינגעֶפאַלעֶן מורא צו האָבּעֶן, —אַזוֹי פרעֶמד אִיז עֶר געֶוועֶן פון דעֶם געֶדאַנק, אַז אָט דעֶר נפש, וואָס צִיטעֶרט פאַר זיין דוּך, וועט בּיי אִיהם אָבּנעֶה־מעֶן זיין חוה'לעֶ, פרעֶגט אִיהם בּחרם, וואָס אַ שעֶהנעֶ מיידעֶל אִיז!..

געֶגעֶן אַנדעֶרעֶ בּחורִים, ווִידעֶר, אִיז עֶס אַ גוּטעֶ קמיעה: דִי „ווייבּ„ אִיז דאָך פאָרט אַ בּחור, און נִיט קיין מִיאוּס'עֶר בּחור, און אַ געֶראָטעֶנעֶר בּחור, אַ קעֶנעֶר.

עֶס האָט בּיי אִיהם אַפִילוּ יאָ דוּרכגעֶבּלִיצט אויף אַ רגע

אין מוח: „פאַרט אַ בחור״, נור ס'איז איהם אַליין קאָמיש אויס־ געקומען, אַזאַ יודענע וועט בײַ איהם אָבשלאָגען זײַן חוה'לע!

חוה'לע אַליין דאַרף דאָך אויך זײַן משוגע זי זאָל איהם „נאָטקע דעם מאַן״, פערבײַטען אויף דער צוקראָלענער „ווײַב״, דערצעהלט, דער „מאַן״ דער „ווײַב״ קײַן מעשות ניט, און מאַכט, כּלומרשט, אין דער וועלט אַרײַן:

— הער נור, נח, דו קענסט דאָך, מין הסתם, חוה'לע די קליינע?

— כ'קען זי, נו, איז וואָס?

— אַ וואָהל מײדעל... האַ! וואָס זאָגסט דו?!

— אַ מײדעל! — מאַכט זי נח אַוועק אונטער'ן האַנד.

וואָלט נח אַנ'אַנדערש מאָל אַזוי אַ שאַר געטהון זײַן חוה'־ לען, וואָלט איהם נאָטקע געוויזען, וואָס אַ „מאַן״ קאָן: נור איצט איז גלײַכער ער זאָל גאָרניט וויסען, וואָס בײַ איהם אין האַר־ צען טהוט זיך, און ער מאַכט קאַלט־בלוטיג:

— אַ מײדעל צו אַ מײדעל איז גלײַך. אויב דו ווילסט, וועל איך דיך בעקאַנט מאַכען מיט איהר, האַ?

— וואָס וועל איך דאָרטען טהון? — מאַכט נח פער־ שלאָפען, — קוקען, ווי זי נעהט?

בײַ נאָטקע'ן איז שוין געווען גרייט אַראָבצורײַסען זיך פון צונג: „דו גע'פגר'טער פיש״. נור ער האָט זיך דערמאָנט, אַז ער דאַרף אָנקומען צו דער „ווײַב'ס״ לאַסקע, און ער האָט ווייך געזאָגט:

— זי נעהט? וואָס זאָל זי טהון, אַז זי מוז זיך אַליין ערנעהרען? אָבער מעגסט מיר גלויבען, זי האָט מעהר שכל פון אונזערע טוליונע „באַרישניעס״. ווען מען לערענט זי צו אַ ביסעל... אפשר וואָלסט דו איהר נעגעבען אַ אומזיסטען אוראָק, האַ?...

— זעה, וואָס האָסט דו זיך אַזוי מיט אַ מאָל פעראינ־ טערעסירט מיט חוה'לען, וואָס? — איז דאָס „ווײַב״ פערדעכ־ טיג געוואָרען,

דערזעהט דער „מאַן״, אַז דאָס „ווײַב״ מישט זיך איהם צופיעל אין זײַנע געשעפטען, האָט ער בענוצט דעם אַלטען מי־ טעל: שטאַרק אָנגעבײַזערט זיך אויף „איהר״, גלײַך ער איז געריכט.

— און וואָס ווילסט דו, וואָס? ! דו פוילע זאַך! ס'וועט פון דיר עפּעס אָבפאַלען, אַז דו וועסט איהר געבען אַנ'אומזיסטען אוראָק? האָסט קיין צייט ניט, זעה איך.

און האָט זיך דער „מאַן" אָנגעכייזערט אויפ'ם „ווייב", האָט „זי" געטהון, וואָס מ'האָט געהייסען.

— מילא, דו ווילסט כ'זאָל זי לערנען, זאָל זיין — לערנען, איך זשאַלעווע עפּעס?

האָט דער „מאַן" פאָרגעשטעלט דאָס „ווייב" פאַר חוה'לען, און טאַקי באַלד, ביי'ם ערשטען אַרויספאָהר, אַ ביסעלע חוזק געמאַכט פון נה'ן פאַר איהר אין די אויגען.

זאָל זי זעהן, וואָס פאַר אַ פּנים אַנדערע בחורים האָבען געגען איהם!

און נאָטקע איז אַוועקגעפאָהרען אַ רוהיגע: ניט נייר האָט ער איבערגעלאָזען אַ גוטען שומר, נור אויך אַ גוטען לעהרער פאַר זיין חוה'לען,

נור אַ ביסעל טראַכט און... און נאַרט זיך אין חשבון...

פטור געוואָרען פון „מאַן" איז נח'קע אוים „ווייב" געוואָרען.

צוזאַמען מיט דעם „מאַנ'ס" יאָך איז פון איהם די גאַנצע פערשלאָפענקייט פערפאַלען געוואָרען. פון „אַ שוואַכע יודענע" איז ער געוואָרען אַ בחור מיט אָפענע אויגען, וואָס האָט געזעהן, אַז קיין צוויי הוה'לעך זענען אין זומפּאָוואָקע ניטאָ, און די איינע, וואָס איז פאַרהאַן, איז גלייכער זאָל זיין זיינע, ווי איטיצעכ'ס אַנדערש.

האָט ער אָנגעהויבען ביסלעכווייז קוקען אויף איהר מיט אייגעליבטע אויגען, דערצעהלט איהר מעשיות, וואָסערע אויגען ער האָט ליעב און וועלכע האָהר געפעלען איהם, צוגיסען זיך אויף זיין ווייכען, בויגיגען טענאָ־על. פערקלייבען זיך מיט איהם צו איהר אין דער נ'שמה אַריין... און טאַקי גלייך נאָכ'ן געזאַנג דעקלאַמירען מיט אַ ציטעריגע שטימע!

„איך זינג ניט פאַר קיינעם, כ'זינג נאָר פאַר איהר — פאַר איהר' מיין געליבטע, די טהייערסטע מיר"...

געלערנט זי שרייבען און לייענען; געזעסען מיט איהר איבער דיקע ראָמאַנען, געשפּיעלט זיך אויף לאָדקעס.

אין לבנה־נעכט פלעגט ער מיט איהר אָבזיצען שעה'ן־

לאַנג, און זיפּצען...

קורץ, נח האָט געטאָן אַלץ, וואָס אַ בחור דאַרף טהון צו געווינען אַ מיידעל'ס האַרץ.

און איינמאָל, אין אַ זומער-פאַרנאַכט, שפּאַצירענדיג לאַנג-זאַם אין בערעזניאַק, וואָס ביי'ם שטעדטעל, האָט נח אָנגענומען אַ פולע ברוסט מיט לופט, האָט טיעף אָבגעאָטהעמט און גע-רעדט קלאָהרע דיבורים:

— מיט דיר איז די וועלט אַ גן-עדן; אָהן דיר איז מיין לעבען קיין געבאַקטע ציבעלע ניט ווערטה...

חוה'לע האָט רוהיג אויסגעהערט און האָט ניט געזאָגט ניט „יאָ", ניט „ניין".

אפשר קומט נאָטקע וואָס דאַרף זי זיך איילען?..

און טאָמער קומט ער ניט, למאי זאָל זי אַרויסלאָזען אַזאַ בחור ווי נח?..

האָט זי אַ ווײַלע געטראַכט, און געענטפערט:

— מיר וועלען זעהן...

דערביי האָט זי אַ גלעט געטהון נח'ן די האַנד און גע-שמייכעלט אַזאַ שמייכעל, וועלכען מען זאָל שפּעטער קענען אויסטייטשען אַי אַזוי, אַי אַזוי...

אָבער נאָטקע איז ניט געקומען.

חדשים זענען געגאַנגען, בריעף פון איינעם צום צווייטען — דאָס גלייכען; אָבער פּאַפּירענע ליעבע איז ניט לעבעדיגע ליעבע: ווי היים זי זאָל זיך אויפ'ן פּאַפּיער ניט אויסגיסען, קומט זי אָן אַ פערטריקענטע, אַ קאַלטע...

און די לעבעדיגע ליעבע האָט געזיעגט: חוה'לען איז מיאוס געוואָרען צו וואַרטען, און זי האָט חתונה געהאַט מיט „נח די וויינ".

און — די פאַלשע וועלט! אין דער צייט, ווען נאָטקע האָט חוה'לען געשריבען היסע און קלוגע ליעבעס-בריעף, האָט זי מיט זיין „וויינ" איהם אויף די בריעף — געענטפערט, אַזוי ווי זיי וואָלטען פאַר איהם גאָרניט געפלאַנעוועט אַ טויט-קלאַפּ.

נח'קע'ס בריעף זענען געווען, ווי אַ ווייב'ס בריעף זענען געוועהנליך: ניט אינטערעסאַנט, אָבער פריינדליך גענוג; חוה'לע האָט געשריבען די בעקאַנטע „שוועסטער"-בריעף, צווישען

די שורות פון וועלכע מען קען לייענען, וואָס מען וויל...

און ווען נאָטקע האָט זיך געקליבען צו שרייבען צו חוה׳לען זיין הונדערט און ערשטען בריעף, — האָט איהם ווי א דונער פון לויטער׳ן הימעל געטראָפען א קליינצינקע ווייסינקע קאַרטעלע, אויף וועלכער ס׳זענען געשטאַנען בלויז פינף ווערטער.

נח שלימזלזאָן. חוה שאַרפקעפּעל.

פערהייראַטעט.

איבערגעלייענט דאָס קאַרטעלע, האָט זיך נאָטקע אוועקגעשטעלט אין מיטען צימער, און גענומען זיך אליין פּאַטשען אין ביידע באַקען, אויסקוועטשענדיג בשעת מעשה פון צווישען די צייהן:

— רעכט אויף דיר, דו אידיאָט! געטרוי ווייטער ניט א קאַץ סמעטענע, און א מיידעל, וואָס דו האָסט ליעב — א פרעמדען בחור... אָט האָסט דו דיר „נח די וויב! אָט איז דיר א „נאַרישע יודענע!״ אויספּראַסקען דאַרף מען דיך נאָטקע חכם!..

און אָנפּראַסקעוועדיג זיך א פּאָר רויטע באַקען, איז נאָטקע אוועק און האָט געשיקט די פּאָר־פּאָלק א טעלעגראַמע מיט א מזל־טוב.

הויך געשטיגען

ר׳ שלמה אַ יוד אַ גביר, און אַ שענער גביר, וואָס טרעט ניִשט אָב פון יודישקייט אויף אַ האָהר. איז אַ בעל־הבית פון אַ אייגענעם הויפעל, אין וועלכען עס וואוינען עטליכע געזינדען, און אַ סוכה איז פאַרהאַן נאָר איינע. פראַוועט ער מיט זיינע שכנים יום־טוב אונטער איין סכך.

און ר׳ שלמה האָט פיינד, עס זאָל זיך אַ גאַנציין טאָג רודערן אין סוכה, ווי אויף אַ יריד. — אַלע אינאיינעם דאַרף מען פראַווען די סעודה.

ר׳ שלמה מיט זיינע שכנים פון ערשטען און צווייטען שטאָק ביים גרויסען טיש, און די שכנים פון די דאַך־שטיבלעך און קעלער־וואָהנונגען — ביי די שמאָלע, פון ברעטער־אויפגעשלאָגענע טישען, וואָס שטעהען אַרום די ווענד.

ער זעהט, וואָס ביי זיי קומט פאָר. און זיי האָבען הנאה פון זיין שען־יודישען פיהרונג...

און, אַז מען איז אויף לייטישע אויגען דאַרף מען טאָקע דעם סוכות פראַווען מיט אַביסעלע מעהר פאַראַד.

ווערט ר׳ שלמה׳ס סוכה אויסגעהאַנגען מיט טעפּיכער, אויפ׳ן טיש ווערט אַרויפגעשטעלט דאָס גאַנצע זילבער־געשיר — גאָר ווי ביי לייטען פסח צום סדר — די קוילעטשען, האָט ער ליעב, זאָלען זיין גרויס, פערברוינט און געדיכט בעשאָטען מיט מאָן; פיש — גרויסע שטיקער, גוט געפילט און פערגעלבט מיט זאַפרען.

די יויך זאָל זיין מיט „אויגען״; דער צימעס — זאָל אי־

בערן גאַנצען הויף פערשמעקען; וויין — מובחר מן המובחר; הכלל, אלץ זאָל אַ שײן פנים האָבען.

און אַנ׳עולם זאָל זיין וואָס אַ גרעסערער.

אפילו ווייבער זאָלען זיצען אין סוכה, האָט ער ליעב געהאַט.

— מחויב זענט איהר טאַקע נישט — זאָגט ר׳ שלמה — אָבער שאַדען װעט עס געװיס נישט. און אפשר, װעט עס אייך „דאָרטען״ גאָר צונוץ קומען, מען קען עפּעס וויסען?...

און ס׳איז טאַקי בעסער, או די סוכה איז נישט ליידיג; יודישקייט פראַװעט זיך גאָר אַנדערש פאַר אַ שטיקעל עולם; דער קידוש געהט אַרויס מיט מעהר מתיקות, דאָס בענשען האָט גאָר אַנ׳אַנדער טעם.

זאָלען ליידט אויך וויסען פון אַנ׳עונג יום־טוב!

וואָס אַרט עס איהם?

דעם דאָזיגען סוכות האָט זיך ר׳ שלמה נוהג געװען, ווי אַלע יאָהר:

געקומען פון שוהל, איז ער גלייך אַריין אין סוכה, וואו דער גאַנצער עולם מיט ווייבער און קינדער האָבען שוין אויף איהם געוואַרט, אָבגעגעבען דעם ברייטען גוטען „יום־טוב״, געלאַסען אָבגעזאָגט דעם „אושפיזין״, אַנגעגאָסען דעם גרויסען זילבערנעם בעכער פול מיט וויין אין וואַרפענדיג אַ בליק איבער׳ן סוכה, האָט ער פון יוצא וועגען אַ פרעג געטהון:

— אַלע דאָ?

— אַלע, אַלע! — האָט מען פון אַלע זייטען געענטפערט.

— וועל איך מאַכען קידוש — האָט ער ווי אָבגעצעהלט די פיער ווערטער.

און אַ קידוש האָט ר׳ שלמה געמאַכט — נאָר צו הערען! יעדעס וואָרט עפּעס אַזוי בעטעמ׳ט, פשוט צוקייעט און יענעם אין מויל אַריינגעלעגט!

און אַ קול האָט ער געהאַט נישט קיין סקאַרבאָװע־חזנ׳ישען, — נאָר אַ זיסען, בעל־הבתי׳שען קול, וואָס ווייבער שאַקלען צו מיט די קעפּ הערענדיג איהם, און מאַנסבילען — פיהלען

זיך יום-טוב׳דיג.

נאָר יום-טובד׳דיגער פון אלעמען פיהלט זיך ר׳ שלמה אליין.

ער פיהלט זיך בעל-הבית איבער׳ן גאנצען עולם דאָ אין סוכה נישט מחמת זיי וואוינען אין זיין הויז, נאָר ווייל ער איז איינגאנצען בעל-הבית איבער זיי! ער איז רייכער און — ממילא — קליגער; ער איז פרימער, זיין קידוש איז שענער, זיין בענטשען איז בעסער, גאָט האָט איהם גאָר ליעבער...

און ווען ער מאַכט קידוש פאַר׳ן עולם, הערט זיך אין זיין קול א משונה׳דיגע הנאה פון זיך אליין און פון גאָט׳ס וועלטעל; דעם „אתה בחרתנו מכל העמים״ זינגט ער אוים מיט אזא לאנגזאַמע מתיקות, אז מען זעהט בעשיינפערליך, אז דער פסוק געהט טאַקי נאָר אויף ר׳ שלמה׳ן אליין...

ביי׳ם טיש, פיהרט זיך ר׳ שלמה אויך מעשה בעל-הבית: כל-זמן ער עסט נישט אָב איין געריכט, דערלאַנגט מען נישט ביי קיין שכן דאָס צווייטע געריכט.

און ער איילט זיך נישט.

דאָס איז זיין עונג יום-טוב...

געקומען צום צימעס, האָט ר׳ שלמה אַרויסגענומען די רויטע פאַטשיילע פון דער הינטערשטער קעשענע, אָבגעווישט דעם שווייס פון שטערען, אויפגעהויבען דעם קאָפּ צום סכך אַרויף און א זאָג געטהון סתם אין דער וועלט אַריין:

— פאַ-אַרנע היינט, כ׳האָב מורא ס׳וועט רעגענען.

— העע, העע! מילא, אַבי די ערשטע וועטשערע אָבגעגעסען אין סוכה — מאַכט מיט א חניפה-קול׳כעל מענדעל פון נומער איינס. — ביינאַכט מעג זיך רעגענען, אבי צו וואַרמעס און צו וועטשערע זאָל זיך אויסלייטערען, העע!

פאַרוואָס ער רעדט אַזוי הכנעה׳דיג מיט ר׳ שלמה׳ן, ווייס מענדיל אליין נישט. קיין גמילות-חסד האָפט ער ביי איהם נישט צוקריגען, דירה-געלד מוז ער צאָהלען צו דער מינוט. נאָר אָט גאַרנישט, אזא קוק האָט שוין ר׳ שלמה, אז מען מוז מיט איהם רעדען מיט דרך-אר׳ץ...

— און שלאָפֿען אין סוכּה איז גאָרנישט? — איז איהם ר' שלמה מבטל, — אַ יוד איז מחויב צו שלאָפֿען אין סוכּה, אַזוי גוט, ווי ער איז מחויב צו עסען אין סוכּה. עס שטעהט בסוכּות תשבו, דרש'ענט דער מדרש: איהר זאָלט זיך בעזעצען אין סוכּה... איהר פֿערשטעהט, יודען?

ר' שלמה איז זיך נוהג נישט צו „איהרצען" אַ יודען פֿון מ ון, זאָגען „דו" אַ בן־ששים — לאָזט זיך אויך נישט, — מיידט ער איינגאַנצען אויס צו רייידען מיט מענדלען און רעדט מיט אַלע, מיט'ן עולם...

— אָט דאָס זעהט איהר ר' שלמה, האָב איך גאָר פֿערגעסען. — פֿערענטפֿערט זיך מענדיל און פֿיהלט זיך בעת־מעשה אַ גראָבער עם־הארץ.

— זאָגט בעסער, אַז איהר האָט קיינמאָל נישט געוואוסט, ר' מענדיל — וויל דער שכן פֿון קעלער־שטוב נישט אַזוי פֿערשעמען מענדלען, ווי געפֿעלען ר' שלמה'ן.

— ער מוז אַפּנים מיינען, אַז פֿערהערען זיך מיט ר' שלמה'ן אין תּורה, איז די זעלבּיגע זאַך, וואָס שמועסען פּאָליטיק אין שניידערשען קלייזעל — לאָזט מען מענדלען אַלץ נישט אָב, און מענדיל שמייכעלט שולדיג־נאַרישעוואַטע, און שווייגט...

— הלואי וואָלט די מינוט אַ פֿליוכע געטהון אַ רעגען אין די טעלער, וואָלט גענומען אַ סוף צו דער לאַנגער סעודה — ווינשט זיך חיים, ר' שלמה'ס בן־יחיד ביי זיך אין הארצען.

חיים איז שוין גאָר אינגאַנצען אַ „הייַנטיגער" און די אַלע „צערעמאָניעס" זיצען איהם ווי אַ ביין אין האַלז.

ניין אַ זייגער הויבט זיך אָן די רעפּעטיציע פֿאַר'ן „ליובי־טעלסקען"; זיי וואַרטען שוין דאָרטען געוויס אויף איהם, בעלקע איז אויך דאָרטען, און זיי זיצען דאָ און דרשה'נען פּסוקים!

דעם טאַטען קען ער עס אָבער נישט זאָגען — שווייגט ער, זיצט ווי אויף שפּילקעס, און אָנשטאָט צימעס עסט ער מיט די אויגען דעם טאַטען אַליין, דעם „אַלטען תּרח" — מענדעל, און די גאַנצע „טשערערע בה...ת".

נאָר אַפּנים, אַז גאָט אַליין האָט דערהערט זיין שטילע

תפלה: עס האָט אָנגעהויבען צו קלאַפּען איבער'ן סכך. אַ פּאָר מינוט שפּעטער זענען עטליכע גרויסע רעגען־טראָפּענס געפאַלען אויפ'ן טיש, אויף די טעלער, איינס האָט געטראָפען אין דאָס ברענענדיגע ליכט, וועלכעס איז שיפּענדיג אויסגעלאָשען געוואָרען.

אין סוכה איז געוואָרען אַ שטיקעל כהומה.

בענשען האָט שוין ר' שלמה נישט געקענט, ווי ער האָט ליעב: דער רעגען האָט געגאָסען אַלץ שטאַרקער, דער עולם האָט זיך געאײַלט, — געה פּראַווע דאָ באריכות...

ר' שלמה'ס ווייב האָט גיך אויפגעקליעבען דאָס זילבער פון טיש און מען איז אַרײַן אין שטוב.

זינגער אײַנס ביינאַכט איז חיים מיט זײַנע חברים געשטאַנען ביי'ם טהויער פון זײַן פאָטער'ס הויז און געפיהרט אַ שטילען שמועס:

— וואָסער אַ שענע נאַכט! ס'ווילט זיך גאָרנישט געהן שלאָפען — מאַכט חיים.

— ס'איז נישט די שענע נאַכט — ס'איז די שענע בייל־קע, וואָס לאָזט דיך נישט שלאָפען. — לאַכט פון איהם נתן, אַ חבר זײַנער.

און אַלע לאַכען מיט.

— חערליג עס ווילט זיך נישט שלאָפען, וואָלט גאָר גע־ווען אַ יושר צו מאַכען אַ קערטעל — פּאַלט מאָטעל, אַ בעל־הבתיש בחור'ל, אויף אַ פּלאַן.

— שוין אַ קערטעל? בעצײַטענס עפענען דעם סעזאָן? — געפעלט, כלומר'שט, נתנ'ען דער פּלאַן נישט.

— פאַרוואָס נישט? אויסשלאָפען זיך וועסטו צײַט האָבען מאָרגען בײַטאָג.

— גערעכט איז ער — איז אײַנער מסכים — די צרה איז נאָר, וואָס ס'איז נישטאָ וואו צו שפּיעלען.

— און וואָס גיעט איהר מיר, אַז איך גיעב אײַך אַן אָרט, וואו צו שפּיעלען? — מאַכט חיים האַלב פערטראַכט, אַזוי ווי דער פּלאַן וואָלט איהם אַליין נאָך נישט אינגאַנצען קלאָר געווען.

— וואָס זאָלען מיר דיר געבען? — אַ יישר־כח...

— נײַן, טאַקי, איהר ווילט שפּיעלען? — איז חיים אין ספק.

— אַ שאלה צי מען וויל? גיעב נאָר וואו.

— נעהם איך אײַך אַרײַן צו אונז אין סוכה און מיר שפּיעלען דאָרטען חאָטש ביז טאָג.

— און דער טאַטע דײַנער? ער שלאָפט דאָך אין סוכה.

— דעם טאַטען האָט דער רעגען, נעבעך, פערטריבען אין שטוב אַרײַן שלאָפען.

— איז דאָך טאַקי גוט!

— יאָ, נאָר פונדעסטוועגען זאָלט איהר נישט ליאַרעמען, װאָרום ער קען זיך אויפכאַפּען, קריגען מיר אַלע ריסוק־אברים.

— וואָס זענען מיר עפּ״ס יאָלדען, וואָס?!

חברה איז דער פלאַן געפעלען און מען איז אַרײַן אין סוכה.

איז מען זיך מיישב, וואָס צו שפּיעלען.

מאָטעל איז געשטאַנען פאַר אָקע:

— אָקע — האָט ער גע׳טענה׳ט — איז אַ שכל׳דיגע שפּיעל, צו אַנ׳אָקע דאַרף מען האָבען קאָפּ;

— דו קענסט, למשל, האָבען „פּוסטע שראַגע״ און אוועק־טרײַבען דרײַ טײַז, אויב דו פּע־שטעהסט די שפּיעל.

האָט אָבער חברה געוואוסט, אַז מאָטעל איז אַ מזיק אין אָקע און מען האָט זײַן פאָרשלאַג נישט אָנגענומען.

אײַנער האָט אפילו פאָרגעלעגט „סטוקעלקע״ איז מען אויף איהם אָנגעפאַלען:

קאַרטיעזשניקעס זענען זיי, וואָס?

איז געבליבען מען זאָל נאָר מאַכען אַ „טערטעל־מערטעל״.

אין אַ „טערטעל־מערטעל״, איז קײַן רמאות נישטאָ.

דאָס איז נאָר אַ מזל־זאַך: האָסטו מזל, איז רעכט שלאָגען דעם „נײַנטען וואַל״; אַז ס׳איז נישט בעשערט, געווינסט דו גאָר־נישט, און ממילא — געווינט אַנ׳אַנדערער.

ר׳ שלמה׳ן שלאָפט זיך נישט. ער ווייס, אַז הײַנט בײַנאַכט דאַרף ער שלאָפען אין סוכה, און נישט אַזוי דאָס שלאָפען אין

סוכה, ווי דאָס לערנען פריה פאַרטאָג: ער האָט ליעב, אַז נאָנץ פריה פאַרטאָג, ווען דער עולם אַרום שלאָפט נאָך געשמאַק, זאָל זיך זיין קול הערען פון סוכה איבער׳ן גאַנצען הויף, און איבער־קערערענדיג זיך אויפ׳ן צווייטען זייט, זאָלען ווייבער זאָגען:

— וואָסער אַ טייערער יוד דאָס איז! אַ געבענשטער בויך ביי זיין מאַמען געוועזען!

און די מאַנען גיעבען צו שלעפעריג:

— אַ שענער יוד!... און שלאָפען ווידער איין.

ר׳ שלמה הויבט זיך אויף אַלע ווילע, קוקט אַרויס דורכ׳ן פענסטער, זעהן צי עס רעגענט נאָך, און לעגט זיך צוריק מיט אַ לייכטען זיפץ; אַ גרוי־דונקעלע נאַכט קוקט אויף איהם דורכ׳ן פענסטער און דער דראָבנער רעגענדעל גיעסט זיך אַזוי געלאַסען, איינאַרטיג... עס זעהט אויס, אַז ער וועט גאַר קיינמאָל נישט אויפהער׳ען.

געוועהנליך, שלאָפט זיך אין אַזאַ רעגען־נאַכט געשמאַק נאָר הייגט פיהלט זיך ר׳ שלמה, ווי אויף אַ פרעמדער בעט, נישט דאָ איז היינט זיין אָרט צום שלאָפען.

ערשט זייגער צוויי ביינאַכט, אַרויסקוקענדיג צום צעהנטען מאָל פון פענסטער, איז ר׳ שלמה׳ס האַרץ פול געוואָרען מיט שמחה.

דער רעגען האָט אויפגעהערט, אַ טיעף־בלויער הימעל מיט שטער׳ען, וואָס זעהן אויס, ווי אויסגעוואַשענע נאַכ׳ן רעגען, הענגט איבער דער ערד; די לבנה, אַ קיילעכדיגע מיט אַ נאַאיוו פנים, שטעהט, ווי איינגעפּאַסט אויף איין אָרט און בעגיעסט מיט אַ כישוף־שיין דעם הויף, די הייזער, די גאַס, ראָמאַן, דעם שכנ׳ס עפּעל־סאַד.

ר׳ שלמה אָבער איז ווייט פון דער שענהייט פון דער נאַכט, ער האָט נאָר איין זאַך געזעהן: דער רעגען האָט אויפגע־הערט און ער קען, ווי אַלע סוכות, נעכטיגען אין סוכה.

און נישט קלערענדיג לאַנג, האָט ער אָנגעטהון אַ פּאָר פּאַנטאָפּעל, גענומען די מלבושים און אַ קישען אונטער׳ן אָרעם איינגעוויקעלט זיך אין קאָלדרע, און געגאַנגען איבערשלאָפען די איבעריגע פּאָר שעה אין סוכה.

אַרויסגעהענדיג פון שטוב, האָט ער גלייך בעמערקט, אַז

אין סוכה לײַכט זיך.

— די געסט פון די „אושפיזין“ פראַווען דאָרט די יום־טובֿ־סעודה! — איז געווען זײַן ערשטער געדאַנק.

נאָר באַלד איז ער איבערגעגאַנגען צו אַ וואָלענדיקערער מחשבה:

— מען בע׳גנבֿ׳ט דער אַלטער וואַרעניעס...

שטיל האָט ער זיך צוגערוקט צום טהיר, צוגעלעגט דאָס אויג צום שליסעל־לאָך און דערזעהן פאַר זיך אַ בילד נים פון די „אושפיזין“ אַרוים:

אין מיטען טיש איז געשטאַנען אַ ווײַן־פלעשעל, זײַן ווײַן־פלעשעל האָט געשטעקט אַ ברענענדיק ליכט, אַרום טיש זענען געזעסען זעקס פאַרשוין, אַלץ בעלי־בתי׳שע בחורים וואָס ער קען, זײַ אַלע האָבען נישט אַראָפּגענומען די אויגען פון חיים׳ן, וועלכער האָט געצויגען אײַנציגע קאָרטען פון אַ טעשעל און געלעגט זײַ אויפ׳ן טיש צו צוויי אין אַ צייל.

יעדעס מאָל איידער ער האָט אַוועקגעלעגט אַ קאָרט, פלעגט ער זי אַ ביסעלע אויפהייבען, זעהן וואָס דאָרט איז און מיט אַ געמאַכטער קאַלטקייט פרעגט ער:

— וואָס האָט דאָ־טען חברה?

— וואָס האָסט דו דאָרטען? — ענטפערט חברה מיט אַ פראַגע.

— מאָטעל, דו האָסט אַ צעהנטעלע פּיק? — קעהרט ער זיך אום גלײַך צו מאָטלען.

— כ׳האָב, נו, איז וואָס?

— איז גוט.

— אי, לאָכמט עס?

— כ׳זאָג דיר גוט... פאַר אַנ׳אַנדערען — רייצט זיך חיים.

און אַזוי צו יעדער קאָרט אַנ׳אַנדער חכמה.

ווען ס׳איז געקומען צו דער נײַנטער קאָרט, האָט חברה באַלד געפּלאַצט פון אונגעדולד.

חיים האָט שוין געחאַפּט אַ קוק, וואָס פאַר אַ קאָרט דאָרט איז, ער האָט זיך אָבער נישט געאײַלט אויפצודעקען, אָנשטעלענדיג אַ תם׳עוואַטען פּנים, האָט ער לאַנגזאַם געצויגען:

— נעהמט מיר אַרויס־אויס, נעה־עמט מיר אַרויס־אויס, אַ קרעשעטע מיט רייס־אייז...

ער האָט שוין אָנגעהויבען זיין קינדער־ליעדעל — האָט מאָ־מעל זיך פערקריִמט.

— איצט איז דאָס שוין אַנ'עסק ביז טאָג, — גיעט איהם גרתן האָפנונג.

— ווייז שוין, וואָס דו האָסט דאָרטען! — בעט מען איהם פון אַלע זייטען.

— נעהמט מיר אַרויס־אויס אַ גאָלדענע מצבה־עלע!

— דו הערסט אויף צו ציהען די עצמות, צי נישט? — מאַכט חברה קולות.

— וואָס רייבסטו די ציין? — בעט איהם מאָטעל מיט גוטען.

— אין וואָס שפּיעלט מען דאָ — אין געלד, צי אין שפּע־נער — וויל אַיינער וויסען.

— וואָס אַהרט עס איהם? ער איז דאָך אַ געוואונענער — גיעט אַ צווייטער צו פערשטעהן חיים'ס אַכזריות.

— ער וועט שוין לאַנג וואַרטען, ביז מ'וועט איהם לאָזען גאָכאַמאָל האַלטען די באַנק! — סטראַשעט אַ דריטער.

חיים אָבער בלייבט קאַלט ווי אייז, און ציהט ווייטער:

— נעהמט מיר אַרויס־אויס אַ כשר'ע ספר־תורה!

די בעקאַנטע ווערטער „ספר־תורה“, האָבען ר' שלמה'ן צו זיך געבראַכט.

ערשט איצט איז איהם קלאָר געוואָרען, וואָס דאָ טהוט זיך.

ווי אַ שטורם־ווינד האָט ער זיך אַריינגעריסען אין סוכה, און אויסטייטלענדיג פעטש רעכטס און לינקס, האָט ער גע־ליאַרעמט:

— אַ, איהר שקצים! עכּברושים! טרפה'ניקעס! הולטייעס! אין קאָרטען שפּיעלען אום יום־טוב! אררורים פון דאַנען, איהר טרפה'נע ביינער! אייער פוס זאָל דאָ נישט זיין! אויך געקומען אין סוכה נעכטיגען, תכשיטים מיינע! אררורים! און מיט דיר, חיים'קע, וועל איך זיך בעזונדער אָברעכענען — האָט ער זיך אַ לאָז געטהון צו זיין בן־יחיד.

נאָר חיים איז געפאַלען אויף אַ שכל: אַ בלאָז מיט'ן מויל — און אין סוכה איז פינסטער געװאָרען.

און שפרינגענדיג איבער טישען און בענקלעך, איז חברה אין איין מינוט געװען אין דרויסען און װייט פון ר' שלמה'ס הויף...

איבערגעשלאָגען אין מיט'ן

דאָס גרעסטע פערגניגען פאַר יעפרעם גברילאָוויטש איז געוועזען צו נעהמען צו זיך אַ גאַנצע מחנה יודישע סאָלדאַטען אויף יום-טוב און פראַוועז די יום-טוב סעודות מיט גרויס פּאַראַד.

נישט קוקענדיג אויף דעם, וואָס פינף-און-דרייסיג יאָהר זענען שוין אַוועק זינט ער אַליין איז אַרויס פון סאָלדאַטשינע, נישט אַכטענדיג אויף זיין איצטיגע גרויסע עשירות, האָט ער נאָך, פונדעסטוועגען, אַל'ין דעם טעם פון קאַזאַרמע נישט פערגעסען...

ער געדענקט נאָך גוט, ווי עלענד און פערוואָרפען ער פלעגט זיך פיהלען, ווען עס פלעגט איהם אין „פּאָכאָד" אויסקומען צו זיין יום-טוב ערגעץ אין אַ פערוואָרפענע רוסישע שטאָדט, וויַיט פון יודען און אָבגעריסען פון יודישקייט.

זיצענדיג אַ יום-טוב-אָבענד אין דער האַלב-טונקעלער קאַזאַרמע און הערענדיג ווי די סאָלדאַטען ציהען דעם מאָנאָטאָנעם נגון פון דער נאַכט-תפלה „אָטשע נאַש", אָדער ליגענדיג אין דער קליינער פּאַלאַטקע, דורך וועלכער אַ שפּאָרער רעגענדעל פלעגט אָהן אויפהער טריפען און דורכווייקען איהם ביז דעם מאַרך פון די ביינער, — פלעגט איהם באַפאַלען אַ טיעפע בענקעניש נאָך עטוואָס אייגענס און נאָהנטעס.

ער האָט ניט געבענקט נאָך יענער אַלטער היים פון זיין קינדהייט, וועלכע ער געדענקט קוים; ער וואָלט חאָטש געוואָלט,

אין דעם דאָזיגען יום-טוב-אָבענד, האָטש ביי אַ פרעמדען טיש זיצען חזיטש פון ווייטען זעהן אַ יודיש הויז ווי עס שיינט מיט איהרע בעלויכטענע פענסטער אין דער פינסטערער נאַכט אַריין... ער וואָלט געוואָלט האָטש שטעהן דרויסען און צוהערען זיך צום שעהנעם קידוש-ניגון; דורך אַ פענסטער זעהן די יום-טוב'דיגע, צופריעדענע פנים'ער...

און עפּעס אַזוי שווער און אומעטיג פלעגט, אין אַזעלכע אָבענדין, ווערען אויפ'ן הארצען, — האָטש נעהם און לויף אַוועק, נאָך צוואַנציג יאָהר סלוזשבע, פון קאַזאַרמע... און מיט דער פערגרעבטער, מאָזאָליסטער האַנד פלעגט ער ווישען די מוטנע טרעהרען, וואָס זענען שטיל געפאַלען. פון זיינע מידע אויגען, און געקייקעלט זיך איבער זיין פערברענטען און פערהאַרטעוועטען פנים...

און טאַקע ווייל ער געדענקט, ווי עלענד ער האָט זיך דאַמאָלס געפיהלט, — נעהמט ער איצט אויף יום-טוב אַזוי פיעל יודישע סאָלדאַטען, וויפיעל ער קען נאָר אין זיינע גרויסע צימערען צוזעצען.

נאָך אַ דריי טעג פאַר יום-טוב זאָגט ער אָן זיין אַלטיטשקער:

— גרייט אָן, מאַטושקאַ, דעם קעסעל, זאָלען די רעביאַטעס האָבען וואָס צו פּעמפּלען...

איבערהויפּט, האָט ער ליעב דעם יום-טוב סוכות.

שוין אַ צוויי טעג פאַר סוכות קען מען איהם זעהן, ווי ער שטעהט ביי זיך אויפ'ן הויף, אַרומגערינגעלט מיט אַ גאַנצען „ווזוואָד" יודישע סאָלדאַטען און פיהרט די קאָמאַנדע, ווי אַנ'אַלטער פעלדפעבעל אויפ'ן שלאַכט-פעלד:

— נו, רעביאַטאַ, צו דער אַרבייט! אָט — אָ — דאָ — אָ, וועלען מיר זי ראַזביוואַיען אונזער פּאַלאַטקע, די יודישע... — דעם זעלביגען אָרט, וואו פאַר אַ יאָהרען... ביים פענסטער... וועט זיין אודאָבנע צו פּאָלוטשייען די מיסקעס מיט די פּישטשע, העַ, הע! ניע טאַק-לי?

טאַק טאָטשנאָ, יעפרעם גבריל'אָוויטש! — ענטפערען די סאָלדאַטען פרעהליך, וויסענדיג פון פאַר אַ יאָהרען, וואָס הייסט ביי יעפרעם גבריל'אָוויטש זיין יום-טוב.

קומט יום־טוב, צוזעצט ער צוויי ציילען סאלדאטען פון ביי די זייטען לאנגען טיש, זעצט זיך אליין אוועק פון איין עק טיש, דאס ווייב — פון צווייטען זייט, און עס הויבט זיך אן א סעודה.

קודם, מוז יעדערער מאכען בעזונדער קידוש און דוקא אויס־טרינקען דעם גרויסען בעכער וויין ביז'ן דעק. דערנאך הויבט מען אן טראגען אזוי פיעל געריכטען, אז די סאלדאטען קענען דאס נישט גובר זיין...

אבער יעפרעם גבריאלאוויטש גיעט שוין גוט אכטונג, חברה זאלען אויפעסען אלץ, וואס מען דערלאנגט צום טיש.

— נו, נו, שטעה נישט אפ, בראט. רייב די סעודה! — טרייבט ער אונטער, ווי נאר ער בעמערקט, אז א יונגער, פער־מארעטער סאלדאטעל עסט פויל.

— כ'בין, יעפרעם גבריאלאוויטש, פול ביז אהער — ווייזט אן דער סאלדאטעל ביז'ן האלז.

— ני־טשע־וואָ! שווענק אראב מיט א גלעזעל קאניאק... גא!...

און האט דער סאלדאט געוואלט, צי נישט — האט ער געמוזט יעדעם געריכט „אראבשווענקען" מיט א גלעזעל משקה פון דריי רביעית'ן...

קיין זאך האט יעפרעם גבריאלאוויטש אזוי נישט פערדרא־סען, ווי דאס, וואס היינטיגע סאלדאטען עסען ווייניג.

— וואס זענען דאס היינט פאר א סאלדאטען?! — פלעגט ער מיט פערדרוס רעדען — פענדריקעס — נישט סאלדאטען!... ביוואלא נ'מאכט א פיערציג־וויארסטיגען פאכאד אהן א פריוואל; געקומען צום פונקט אזוי האלאדנע, אז דו וואלסט, דוכט זיך, א געקאכטע פארעשווע אויך געגעסען, ניע טא טשטא פארשירא־ווענע פיש מיט צימעס... עך, ווי! וואהין טויגט איהר?!

— אז איהר גיעט אונז צופיעל, יעפרעם גבריאלאוויטש! — פערענטפערען זיך די סאלדאטען.

קאקאיע־טאם צופיעל! פראסטא איהר זענט, איזוויניטע, פענדריקעס נישט סאלדאטען!

— אז מיר קענען מעהר נישט — פלעגען זיך, געבעך, די אנגעהארעוועטע סאלדאטען בעטען...

אבער יעפרעם גבריאלאוויטש האט נישט געוואלט וויסען

פון קיין תירוצים.

— עסט, עסט, רעביאַטאַ, וועט איהר האָבען כח צו שטאַרבען נאַ פּאָליע ביטווי.

די סאָלדאַטען פלעגען איהם צוליעב טהון און מיט די לעצטע כוחות עסען נאָך און נאָך אַ געריכט...

אַז יעפרעם גבריאלאָוויטש איז שוין רעכט פרעהליך, זוכט ער אוים צווישען די סאָלדאַטען. ווער עס האָט אַ מעהר אייגעלען פּנים, און גיעט אַ זאָג:

— אַ נו-קאַ, גאָלובטשיק, רו זעהסט מיר אוים צו זיין אוטשאָנע... אַביאַסניאַיע מיר, אַקאָרשט, אַ ביסעל פון די יודישע זאַכען!...

— דער סאָלדאַטעל פערשעמט זיך אַ ביסעל פיהלענדיג אויף זיך אַלעמענס בליקען און פרעגט:

— וואָס זאָל איך „אַביאַסניאַיען”?...

— נו, גאַפּרימער, די זנאַטשעניע פון דער סוכה...

— דאָס איז, יעפרעם גבריאלאָוויטש, אַ זכר צו די סוכות, אין וועלכע יודען זענען געזעסען אין דער מדבר, ווען זיי זענען אַרוים פון מצרים.

— עך, בראַט, דו רעדסט עפּעס אַזוי מודרענאָ, אַז איך קען דיך גאָרניט פערשטעהן...

— דאָס איז, יעפרעם גבריאלאָוויטש, אַ ווספּאָמינאַניע פון די פּאַלאַטקעס, וועלכע יודען האָבען ראַזביוואַיעט אין דער צייט פון זייער פּאָכאָד פון יעגיפּעט — ערקלערט אַ צווייטער סאָלדאַט.

— אַהאַ, אַהאַ, פּאָנימאַיו, פּאָנימאַיו...

און קלערענדיג אַ ווײַלע, פרעגט ער ווײַטער:

— נו, און וואָס אָבאָזנאַטשאַיעט דער אתרוג מיט די ווערבעס, (ערבות). מיט די אַדאַשקעס (הדסים)?...

— דאָס איז אַ סימן, אַז יודען דאַרפען זיין צוזאַמענגעבונדען אַלע אינאיינעם, דרוזשנע, איין האַרץ...

יעפרעם גבריאלאָוויטש טראַכט ווידער אַ ווײַלע, אַ ברייטער שמייכעל צוגיעסט זיך איבער זיין בגלופינ'דיגען פּנים, אין זיינע אויגען בעווייזט זיך אַ לוסטיג פייער'ל, און ער זאָגט:

— טאַק'ס, איין האַרץ... ווען איך בין יונג געווען, האָב איך גיזהאַט צוויי הערצער, איינס פאַר מיידלעך, און איינס..

פאַר שיקסעס, חע, חע, חע!... דאַ, בראַט, אַ סאָלדאַט געווען... ניבשעוואָ ניע פאָדיעלאַיעש!

און פון זיינע אויגען שיינט אַרויס דער נחת, וואָס ער האָט קוקענדיג, ווי זיינע „רעביאַטאַ" עסען און טרינקען און לאָזען זיך וואויל געהן.

אַזוי האָט זיך יעפרעם גבריאלאָוויטש געפּראַוועט פון יאָהר צו יאָהר, ביז ס'איז אָנגעקומען אַ נייער פּריסטאַוו.

דער נייער פּריסטאַוו, אַ פערביסענער צורר היהודים, האָט בשום אופן נישט געלאָזען יעפרעם גבריאלאָוויטש'ען בויען די סוכה.

עס האָט נישט געהאָלפען קיין בעטען, קיין שתדלנות, קיין מתנות — ניין — „אָ ניקאַקיך", זאָל ער צושטעלען אין אופּראַווע אַ פּלאַן פון דער „זדאַניע", וועט מען איהם אפשר געבען אַן ערלויבניש.

האָט זיך יעפרעם גבריאלאָוויטש געמאַכט נישט וויסענדיג, און אויפגעשטעלט אַ סוכה אָהן אַן'ערלויבניש.

אָבער ערב סוכות נאָך האַלבען טאָג, ווען ס'איז נאָר איבערגעבליבען סכך אַרויפצולעגען, איז דער פּריסטאַוו אַראָבגעקומען מיט עטליכע גאָראָדאָוויע, און אָהן ווייטערדיגע דיבורים געהייסען צעוואַרפען די סוכה, און געמאַכט נאָך אַ פּראָטאָקאָל אַלס צוגאָב.

יעפרעם גבריאלאָוויטש איז געוועזן אויסער זיך פון כעס און האַרצוועהטאָג; ס'טייטש, ער וועט נישט זיצען מיט זיינע „רעביאַטעס" אין דער יודישער „פּאַלאַטקע"?!

ער איז אומגעגאַנגען הין און צוריק איבער'ן הויף אַ צוקאָכטער און נישט געפונען זיך קיין אָרט. נאָר מיט אַמאָל האָט ער זיך אָבגעשטעלט, האַסטיג אַ קעהר געטהון זיך צו דער קופּקע סאָלדאַטען, וואָס זענען געשטאַנען מיט אַראָבגעלאָזענע קעפּ און פרעהליך אויסגעשריען:

— ניע טושי, רעביאַטאַ! נישט גע'דאגה'ט! ער לאָזט נישט ראַזבוואַיען די סוכה דאָ אויפ'ן הויף — נאַפּליעוואַט!... מיר'ן זי מאַכען ערגעץ אַנדערש... היידאַ, רעביאַטאַ, אויפ'ן

בוידעם און רייסט אַראָב אַלץ אַרשין דאַך — אָט וועלען מיר האָבען אַ סוכה!... מיין דאָס, מיין דאַך, — קיינער קען מיר נישט זאַפּרעשטשאַיען צו רייסען מיין דאַך!...

אין דעם זעלבען אָוועגד, איז יעפרעם גבריאלאָוויטש מיט זיינע „רעביאַטעס" געזעסען אויפ'ן בוידעם מיט סכך, אַנשטאָדט דאָס אַראָבגעריסענע בלעך, איבער זיערע קעפּ, פרעהליכער, ווי שטענדיג, געפּראַוועט די יום־טוב־סעודה, און לוסטיג געמאַכט זיך, איבער דעם שפּיצעל, וואָס זיי האָבען דאָ אָבגעטהון דעם פּריסטאַוו.

ערצעהלונגען

אויף איין מינוט.

זעטצען זיך גלאט שפילען אין קארטען — דאס וועט נתן דער תבואה=סוחר קיינמאל ניט טהון. ווארום געהייסען האט עס, אז ער איז גאר קאלט צום ענין הקארטען, נור אז צו אקע שפילען דארף מען האבען קאפ — דאס האט ער יא געהאלטען.

קומט נאך מעריב, געהט ער אריין צו אריה=ליב פלאקס=הענדלער טרינקען א גלעזעל טהע און שמיעסען א ביסעל. טרעפט ער דארט גראד אין עטליכע בעקאנטע יודען, בעלי=בתישע יודען — וואלד=סוחרים, תבואה=סוחרים, מעקלער — שפילענדיג אין א אקע.

שטעלט זיך נתן אוועק ביי'ם טיש, נעהמט אריין די ליולקע מיט'ן לאנגען ציבעק אין מויל אריין, פיפקעט, קוקט אריין כלומרשט קאלטבלוטיג ביי דעם, ביי יענעם אין די קארטען, און, ניט ארויסלאזענדיג די ליולקע פון מויל, ווארפט ער אריין:

— שנגין, נים קריעך, ער האט טייז!

אדער:

— איך א מאל אומגעזעהען, עם=הארץ! עס ציהט זיך ביי דיר א נארט, שוטה!...

וואס לענגער ער שטעהט, אלץ מעהר פערדריסט איהם די עמי=הארצות פון די שפילער, אלץ אפטער הערען זיינע עצות, אלץ געדיכטערע זיילען רויך לאזט ער פון זיין ליולקע, אלץ שטארקער צופט ער דאס שווארץ=גרויליך בערדל זיינס, אלץ היציגער ביזערט ער זיך.

— אין אָקע דאַרפט איהר שפּיעלען — די באָד דאַרפט איהר הייצען!

פערשטעהט דער עולם, אַז ס'ווילט זיך איהם אַליין אויך צוזעטצען, נור זאָג עס איהם — וועט ער שוין צוויי שעה קענען האַנד ניט נעהמען. וואַרימט מען איהם אונטער פון דער אַנדערער זייט:

— ווי מען קען, אַזוי שפּיעלט מען.

— מען קען! דאָס איז דאָך דער אומגליק וואָס איהר קענט ניט.

שמייכעלט דער עולם און שפּיעלט ווייטער.

— איי, האָט מען אייך געדאַרפט אָנלערנען! — גיעט נתן אָנצוהערעניש.

פערשטעהט דער עולם, אַז די שעת הכושר איז אָנגעקו-מען, אָבער מיט נתנ'ען דאַרף מען וויסען ווי צו פיהרען, און איינער פון די „העגד" וואַרפט אַריין ניט קוקענדיג אויף איהם:

— טאָמער וואָלט איהר זיך אויך צוגעזעצט צום טיש, ר' נתן?

— ווייס איך! — גיעט ער אַ מאַך מיט'ן האַנד, ווי ניט איהם מיינט מען, און קוקט בעת-מעשה אויף דער סטעליע...

— האַלט אונטער קאָמערציע, ר' נתן, — שטיצען אונטער נאָך אַ פּאָר.

— אָט מיט אַזעלכע שנעקעס שפּיעלען אין קאָרטען, עט!

— איהר טהוט דאָך מיט אונז קיין שידוך ניט — בעט מען זיך ביי איהם.

— איהר וועט דאָך ביי מיר אָהן תחתונים אוועק, בהמות וואָס איהר זענט! — סטראַשעט ער זיי פּלומרשט, און ציטערט בעת-מעשה חברה זאָל ניט אויפהערען בעטען איהם.

— אדרבא, אדרבא, ווייזט וואָס איהר קענט, לאָמיר מאַקי אויך זעהן — גיט מען איהם אונטער חשק.

— געדענקט-זשע, מלאָקאָסעס, איך וועל מיט אייך לערנען בלק! — סטראַשעט ער צום לעצטען מאָל און זעצט זיך ווי ניט ווילענדיג צום טיש.

און האָט זיך נתן צוגעזעצט, איז דער עולם לעבעדיג געוואָרען, וואָרום געוואוסט האָט מען, אַז נתן איז ביי'ם טיש

וועט די שפּיעל זײַן אַ הײַסע שפּיעל, ווײַל ער איז אַ יוד, קאָ־
טאָרי אַ קערבעל שפּיעלט בײַ איהם אין קאָרטען קיין ראָליע ניט.

זיטצען זיך אַזוי איינמאָל אין אַ ווינטער־אָוועגד בײַ אריה־
ליב'ן אַ קאָמפּאַניע אײַגענע מענשען, שפּיעלען „אַנ'אָקע גדולה״
און חידוש'ן זיך, צווישען איין מאָל און צווייטען מאָל טאַשען,
וואָס איז די מעשה וואָס נתן איז ניטאָ.

— אָהן נתן'ען איז די שפּיעל גאָר קיין שפּיעל ניט —
רופט זיך אָן אבנר דער סרסור, אַ נערוועזער בעל־הבית'ל מיט
אַ פלאַקסענער בערדעל.

— ער קען נאָך קומען — טרייסט איהם זעליג מיכל
מלכה'ס, אַ שאַפער אין אַ וואַלד.

— עס, אַזוי שפּעט! . . .

— שאַ, מען קלאַפּט! — האָט דער בעל־הבית אָנגע־
שטעלט די אויערען — כ'וועל מיך וועטען, אַז דאָס איז ער!

— אָט איז ער, בנאמנות! — האָט זיך דער עולם
דערפרעהט, ווען די טהיר האָט זיך געעפענט, און נתן, אין
גאַנצען פערשאָטען מיט שנעע איז אַרײַן אין צימער, — וואָס
עפּעס אַזוי שפּעט?

נתן האָט שווער אָבגעזיפצט.

— אַ קינד איז בײַ מיר פּלוצלינג קראַנק געוואָרען, בין
איך געלאָפען אין אַפּטייק. . אײַנצושפּריצען דאַרף מען עס און
אַ מאַסטש אײַנצורײַבען . . . זאָגט ער, פיענטשקאָווסקי, „אין אַ
שעה אַרום״. . . האָב איך קיין געדולד ניט געהאַט צו זיטצען
אַ גאַנצע שעה און צוקוקען, ווי ער פּאָרקעט זיך דאָרטען ווי
אַ בלײַענער פויגעל . . . בין איך אַרויס . . .

— וועה צו מיר! — האָט קרײַנע, אריה־לייב'ס ווײַב,
אָבגעזיפצט, — צו ציטעריגע קלעפּט זיך . . . מוטשעט זיך,
נעבעך, אײַער פּעסיע, מיט די קינדער.

— וועט, אם ירצה השם, געזונד זײַן — טרייסט איהם
דער בעל הבית.

— אַז ס'איז בעשערט אַ אומגליק, ווייס מען גאָרניט פון
וואַנען דאָס קומט. אויפגעשטאַנען אַ פרישע, אַ געזונדע, און

מיט אַ מאָל — ברענט, ווי אַ פייער... נאַ, מען מוז געהן...

— וואוהין ט'איהר לויפען, וואוהין? איהר האָט דאָך נאָך כמעט אַ שעה צו וואַרטען.

— וועל איך צוואוואַרטען דרויסען...

— אין אַזאַ זאַווערוכע?! אָט זעצט זיך צו אַ ווײַלע אין טרינקט אַ גלעזעל וואַרימס. קריינע, גיעס אָן ר' נתן'ען אַ גלאָז טהע!

אבנר דער סרסור, וואָס איז די גאַנצע צייט געזעסען, ווי אויף הייסע קויהלען, האָט ניט אויסגעהאַלטען:

— נו, גענוג צו רעדען... טאַשט די קאָרטען... און איהר, ר' נתן, זעצט זיך אויך צו אַ ווײַלע און צושלאָגט זיך די רעיונות...

— וואָס רעדט ער עפּעס?! אַ שעהנע צייט געפונען פאַר מיר צו שפּילען אין קאָרטען... דער קאָפּ איז מיר, ניט פאַר אייך געדאַכט, צודרעהט, איך ווייס אַליין ניט וואו ע-ע-ע...

— ע, זייט אַ מאַנסביל! — האָט פּישקע דער וואַלד-מעקלער אונטערגעשטיצט — איהר דאַרפט דאָך סײַ-ווי-סײַ וואַרטען אויף דעם רעצעפּט, נעהמט-זשע, אַדרבה, אַ קאָרט, וועט אייך גיכער פערבײַלויפען די צייט...

— וואָס זענט איהר עפּעס משוגע צי חסר דעה, מײַנע שונאים! עס מישט זיך מיר, ניט פאַר אייך געדאַכט, אין מוח, אַז איך מיין כ'ווער משוגע, וועל איך זיך גאָר אַוועקזעצען שפּילען אין קאָרטען... ט'איהר געהערט? — מ'נאַ!..

אָבער נאָך דעם בליק, וואָס ער האָט געוואָרפען אויף די קאָרטען, האָט דער עולם געזעהן, אַז נאָך אַ ביסעל — און ער וועט זיך לאָזען איבעררעדען...

און אבנר סרסור האָט ניט אָבגעלאָזען:

— אויב אַזוי, ר' נתן, מוזט איהר טאַקי נעהמען אויף אַ ווײַלע אַ האַנד... אַז ניט קען מען דאָך באמת, חלילה, פון זינען אַראָב!..

— נעהמט אַ האַנד, ר' נתן, עס פעהלט אַ זעקסטע האַנד... ס'איז דאָך נור אויף איין האַלבע שעה... צושלאָגט זיך אַ ביסעל די רעיונות...

— כ'וועל זיך צוזעצען אויף איין מינוט... שפּילען

מיט איך אַ צוויי דריי קאָנען . . . — האָט נתן שוואַך אויסגערעדט...

און ניט אַראָבנעהמענדיג דעם פוטער מיט די קאַלאָשען האָט ער זיך צוגעזעצט צום טיש . . .

צוויי ביינאַכט, דעם פוטער אונטער זיך, דאָס היטעל פערוקט אויפ'ן שטערען, אין די אויגען אַ לויפענדיג פייערעל, דאָס פנים פערפלאַמט, זיצט נתן, ציהט דאָס שוואַרץ-גרויליך בערדיל און זינגט אויס מיט אַ גמרא-ניגון:

-- משלמ'ן, צי ניט משלמ'ן? וואַרט-זשע... זאָל איך זאָגען ער האָט נײַנער, האָב איך איהם דאָך נײַען קלאַפּטער אין דער ערד... אלא, וואָס דען? וואָס — וואָס דען? טאָמער האָט ער צוֹ ־נטע-לעך? — איז ראשית איז דאָך צעהנטעל רײַץ אַרויס... אַי, טאָמער וואָס? — טאָמער האָט ער געכאַפּט די לע-עצטע צעהנ-טע-לע? — איז ניט שפּיעל אין קאָרטען און ניט ווער אָן קיין גע-עלד!. — האָט נתן אויסגעלאָזען מיט אַ ניגון פון „תיקו“ און האָט בעצאָהלט.

— ר' נתן, געהט אַהיים! — האָט איהם די בעל-הבית'טע דערמאָהנט צום צעהנטען מאָל.

— אָט באַלד, אָט באַלד... אָט נור דעם איין קאָן.

— געה שלאָפען, וואָס אַהרט דיך — האָט זיך אריה-לייב אָנגעבייזערט אויף זיין ווייב — און וואָס האָט מען? — האָט ער רוהיג אַ פרעג געטהון נתנ'ען.

— מען האָט „שוסטער“ — מאַכט נתן מיט אַ וואונק.

— „שוסטער“ טויג ניט. קריעכט העכער...

— ר' נתן, מען וועט דאָך ניט וויסען, וואָס איבער-צוקלערען אין דער היים... — האָט די בעל-הבית'טע ניט אָבגעלאָזען...

— אָט שוין, אָט שוין... איין מינוט...

— „שוסטער“ זאָג איך איז ווייניג — דערמאָהנט איהם אריה-לייב.

— וואָס איז, וואָס האָט איהר אַזוינס, „בתולות“?

— און דרייסיג, ווילט איהר ניט?...

— וועלכע דרייסיג?

— ס'פערשטעהט זיך — „קאזיאנע" . . .

— דריי צעהנטעלעך ? ! . . .

— או=הו . . .

— איי, א פייער זאל אין די קארטען אריין ! — איז נתן צוקאכט געווארען און א זעטץ געטהון די קארטען אן טיש,

— ט'איהר געזעהן אנ'אקציע א ביסעל ? ! טאמער קריעג איך איין מאל אין א שמיטה א רעכטע קארט, דארף ער קריעגען א בעסערע ! . . .

— ר' נתן, אייער קינד איז דאך חרוב . . . געהט נעהמט אב דעם רעצעפט און לויפט א היים . . .

— אט נאך א קאן . . . כ'מוז זיך דאך אבשפיעלען . . . א איינגענם מיט געלד פערשפיעלט . . . טאשט, טאשט ! . .

— געה, קריינע, שלאפען און דרעה קיין קאפ ניט ! . .

זייגער פינף פארטאג, ווען נתן איז געזעסען איבער א „שווערען לייענען", צי זאל ער בעצאהלען א רובעל מיט א פערטעלע אויף „איין=און=דרייסיג" צו ניט, — האט זיך דערהערט א קלייפעריי אין לאדען און א יונגעלישער וויינענדיגער קול האט געפרעגט :

— אפשר איז דא מיין טאטע ? . . . אפשר ט'איהר געזעהען מיין טאטען ? . . .

— מיין יונגעל ! — האט זיך נתן א כאפ געטהון — לאזט איהם אריין . . . גיכער ! . . אוי ! . .

אריה=לייב איז געלאפען צום טהיר.

דער יונגעל איז גלייך צוגעלאפען צו נתנ'ען, גענומען ציפען איהם פאר'ן ארבעל און וויינען !

— טאטע, קום גיכער א היים . . . ציפקע . . . ציפקע'ן איז שלעכט . . . די מאמע חלש'ט . .

— הא, וואס ? ! . . ציפקע . . א פערטעלע . . ערגער . . . אוי, וואס'ר א גזלן איך בין ! . . קום, קום . . . וואס האט איהר נייער צי מלכות ? . . קום, זימעל, גיכער ! . . .

און א כאפ געבענדיג דאם יונגעל פאר'ן האנד, איז ער האסטיג ארויסגעלאפען פון שטוב.

זרח און בולאַני.

פון איין זייט גאַס שטעהט אליה=לייב מילנער'ס פערד=מיהל; פון צווייטען זייט גאַס, געגענאיבער — האַלפּערין'ס דרוקעריי.

די ראָד אין מיהל און די ראָד אין דרוקעריי, דרעהען צוויי זקנים; אין מיהל — בולאַני; אין דרוקעריי — זרח.

געפאַלען אויף דעם לינקען פוס פון פאָרענט און אויף דעם רעכטען — פון הינטען; אַ רוקען, ווי ביי אַ קעמעל; איין אויג אונטער אַ בעלמע, די צווייטע — אַ פעראייטערטע; אַ קאָלטען אָנשטאָט אַ גריווע, אַנ'עק קורץ און שיטער, אַ פעל, וואָס האָט דעם קאָליר פון אָבגעסמאַליעטע שטרוי, און מיט אַ פּאָר פער=עלטערטע וואונדען ביים האַלז; אַ מאַכטלאָז=אַראָבגעהאָנגענע אונ=טערשטע ליפּ, אין וועלכער ס'דריקט זיך אויס דאָס גאַנצע עלענד, וואָס ס'איז איהם פערבליבען בירושה פון צעהן דורות האָראָפּאַשנע פערד ביי יודישע בעלי=עגלות, וואַסער=פיהרער און זאַמד=פיהרער, — דאָס איז בולאַני.

הויך און ביינינ; אַ פּנים, ביז די סאַמע אויגען בעוואַקסען מיט אַנ'אומגעלומפּערט געלבגרויער באָרד, אַלט=אויסגעלאָשענע, שטענדיג=טרעהרענדע אויגען, טיעף אין קאָפּ פערזונקענע און בעהאַלטענע אונטער געדיכטע נידריג=אַראָבגעהאָנגענע ברעמען, דאָס לינקע היפט=ביין שטאַרק בולט — אַ זכר פון אַ קאָנטוזיע — ; אַ טראָט פון אַ אויסגעהאָרוועטען פערד, וואָס איז געפאַלען אויף אַלע פיער, און מיט דעם שטעמפּעל פון דרייסיג יאָהר קאַזאַרמע אויף זיך — דאָס איז זרח דער יון.

שווער צו זאָגען, ווער פון זיי האָט אַ שווערערע עלטער:

זרח ציִ בּולאַניִ,

יעֶדעֶן פריִהמאָרגעֶן פיִהרט אליה־לײַב אַרויף בּולאַניִ'ן אויפ'ן מיִהל־ראָד בּיִנדט איהם צו צום „זשאָלאָב” מיִט היַי, לאָזט דיִ ראָד און זאָגט יעֶדעֶס מאָל דאָסזעֶלבּיִגעֶ:

— בּיִזטו אַ נבלה, טו געה אויפ'ן „טאָפּטשאַק” — — — —

הויבּט בּולאַניִ אָן געהן און עסעֶן, עסעֶן און געהן... ווערט איהם דאָס געהן נמאס פריִהעֶר, וויִ דאָס עסעֶן; וויִל עֶר זיִך אַ ווײַלעֶ אָבּשטעֶלעֶן און אַ קײַ טהון מיִט אַ רוהיִגעֶן קאָפּ; מאַכט עֶר אַ שריִט נעֶהנטעֶר צום „זשאָלאָב”—דעֶר לעֶצטעֶר „טראָט”—קלעֶרט עֶר — און מײַנט דאָרט צו פעֶרבלײַבּעֶן, — געֶהט דאָס ראָד אַוועֶק פון אונטעֶר זײַנעֶ פיִס... וויִל עֶר האָטש אויף איין רגע שטעֶהן בּלײַבּעֶן און אַ טראַכט טהון: „וואָס טהוט זיִך דאָ?”—ציִהט איהם דיִ שטריִק פאַר'ן קאָפּ. — געֶהט עֶר ווײַטעֶר, און געֶהט, און געֶהט... דעֶר אָטעֶם ווערט קורץ, דיִ זײַטעֶן הויבּעֶן זיִך, וויִ בּלאָז־זעֶק, דיִ פיִס דיִענעֶן ניִט, דעֶר קאָפּ דרעֶהט זיִך, — און אָבּשטעֶלעֶן זיִך — קעֶן עֶר ניִט...

„געֶהמעֶן וואָס איִן מויל, אונטעֶרקרעֶפטיִגעֶן זיִך” — איִז דעֶרויף אויך קײן כח ניִשטאָ. עֶר ציִהט זיִך צום „זשאָלאָב”, נעֶהמט פיִעל מעֶהר מיִט דיִ ליִפּעֶן, וויִ מיִט דיִ צײַהן, אַ מויל־פול טרוקעֶן־פעֶרשטויבּטעֶ היַי, קײַט עֶס אָהן טעם, האַלבּ פעֶרשיִטעֶנדיִג אויפ'ן ראָד, וואָס דרעֶהט זיִך און דרעֶהט זיִך אונטעֶר זײַנעֶ פיִס, און לאָזט איהם ניִט אָבּשטעֶלעֶן זיִך. — —

נראָד געֶגעֶן איהם, אונטעֶר'ן סאַמעֶ דאַך איִז פאַרהאַן אַ קלײנעֶם פעֶנסטעֶרעֶל, איִן גאַנצעֶן מיִט מעֶהל־שטויבּ בּעֶשאָטעֶן. דורכ'ן פעֶנסטעֶרעֶל זעֶהט זיִך אַרויס אַ בּרעֶקעֶל היִמעֶל, וואָס קריִגט דורך איהם אַ בּלײַ־קאָליִער. קוקט בּולאַניִ מיִט זײַן פעֶרטרעֶהרטעֶן אויג אויף דאָס גרויעֶ היִמעֶל־פלעֶק, און ס'דוכט זיִך איהם, אַז דאָס איִז דעֶר פאָטשטאָוועֶר טראַקט, וואו עֶר איִז אַמאָל מיִט אַ פעֶררימעֶנעֶם קאָפּ געֶלאָפעֶן, פרעֶהליִך געֶקלונגעֶן מיִט'ן גלעֶקעֶל; געֶגעֶסעֶן האָבּעֶר אויף דיִ סטאַנציעֶס... שפּעֶטעֶר אַ וואָגעֶן משא געֶפיִהרט. אויך ניִט שלעֶכט געֶוועֶן: געֶזעֶהעֶן גריִנעֶ פעֶלדעֶר; טהײַלמאָל, פאַרבּײַגעֶהעֶנדיִג, טועם געֶוועֶן אַ זאַפטיִגעֶס גרעֶזעֶלעֶ... אפילו ווען עֶר האָט דאָס פאַס וואַסעֶר געֶפיִהרט, איִז אויך בּעֶסעֶר געֶוועֶן: אַלעֶ ווײַלעֶ אָבּגעֶשטעֶלט זיִך... ס'האָט זיִך געֶמאַכט —

אַ יונגעל האָט מכבד געוועזן מיט אַ בעזאַלצענעם שטיקעל־ברויט...
און דאָ — גייה, גייה און גייה...

און אויף בולאַני'ן פאַלט אָן אַ שלעפעריגקייט... די אונ־טערשטע ליפּ ווערט נאָך מעהר אָבגעלאָזען, און אַראָב פון איהר ציהט זיך אַ דינע, קלעפּיגע סליונע, רייסט זיך אָב אין מיטווענס צום ראָד, די אונטערשטע העלפט פון דעם סליונע־פאָדים פאַלט איהם אויף דער פלאַטשיגער קאָפּיטע, די אויבערשטע העלפט שפּרינגט, ווי אַ נאָכגעלאָזטע פּרוזשינע, צוריק צום ליפּ אַרויף...

און אַ געשמאַקע מיעדקייט צוגיסט זיך אונטער'ן פעל, ס'ווילט זיך חאַפּען אַ דרימעל חאָטש שטעהענדיג... איין מינוט — ניט מעהר... די אויגען מאַכען זיך צו ניט־ווילענדיג, די פיס בלייבען שטעהן מאָדנע פונאַנדערגעשפּרייט, און גלייך דערפיהלט ער: די שטריק רייסט איהם די אָדערן פון האַלז... חאַפּט ער זיך אויף אַ צושראָקענער, ניסט דריי מאָל אָב, וויל כלומרשט׳ אַ הירזשע טהון, נאָר ס'קומט ביי איהם אַרויס אַ מין הייזעריגער הוסט... גיט ער זיך אַ טרייסעל — אויפצומונטערן זיך — און געהט ווייטער, און געהט, און געהט...

נאָר טאָג, שטעלט זיך זרח דער יון ביים ראָד פון דרוק־מאַשין און דרעהט דאָס ראָד, און דרעהט, און דרעהט...

פריהמאָרגענס איז ער, ווי אַ הילצערנער: מיט קיין גליעד ניט צו ריהרען. הענד און פיס ציטערן, די אַלטע וואונד אין היפט־ביין דערמאָהנט אָן זיך, דער קרייץ טהוט וועה ביים איינבויגען זיך, יעדער דרעה מיט'ן ראָד צושיקט פונקען איבער היפט און רוקען... קלערט זרח, ער וועט זיך פונאַנדערוואַרימען, וועט איהם גרינגער ווערען; נעהמט ער שנעלער דרעהען דאָס ראָד, ווערט ער גיך אויסגעמאַטערט. דאָס האַריגע, צוחראַסניעטע האַרץ ווערט בעדעקט מיט שווייס, אַרויף און אַראָב געהען פון פאָרענט די אַקסעל־ביינער, און פון הינטען — די לאָפּעטקעס! ווי שטריק ווערען די אָדערן אויף די נאַקעטע הענד און אויפ'ן אָפּענעם האַלז; ווי פייער ברענען די מאָזאָליעס אויף די הענד אונטער'ן

הילצערנעם גלאַט-גלאַנציגען העֶנטיל פון דעם מאַשין-ראָד; דן קניה זעֶנען ווי פרעֶמדע, און דאָך — וועֶהטאָגעֶן זיי... די אויגעֶ וועֶרען ווי מיט זודיגעֶ וואַסער בעֶגאָסטען און קריכעֶן פון קאָפּ אַרויס... וויל זרח אָנהויבען דרעהען לאַנגזאַמער, לאָזט ניט דאָס יונגעֶל וואָס לעֶגט די בלעֶטלעֶך אויפ'ן דרוק-מאַשין.

„דרעֶהט, ר' זרח, דרעֶהט, שלאָפט ניט".

און דער יונגער יונגעֶל אין דעם בלויען העֶמדעֶל שטעֶהט און לעֶגט מיט פלינקעֶ פינגער די ווייסעֶ בלעֶטלעֶך אויפ'ם שוואַרצעֶ שטיין-ברעֶטעֶל פון דער דרוק-מאַשין. — זינגעֶנדיג און פייפעֶנדיג געֶהט ביי איהם די אַרבייט.

אַז מעֶן קעֶן מיעד וועֶרען — פערשטעֶהט עֶר ניט. —

פון אַ ווייַלעֶ אָבשטעֶלעֶן זיך טראַכט אפילו זרח ניט, דרעֶהט עֶר ווייטער דאָס ראָד, און דרעֶהט, און דרעֶהט... און עֶס דרעֶהט זיך די שטוב אַרום איהם, אין די מאַשין, און דאָס בחור'ל ביי איהר... היים ווערט אַרום די אויגעֶן. אין די שלייפעֶן קלאַפּט, אין קאָפּ פלאָנטערט זיך עֶפּעֶס... קוקט עֶר אויפ'ן זינגעֶנדיגעֶן בחור'ל און, ווי אין חלום, דעֶרמאָהנט עֶר זיך: אויך אַמאָל יונג געֶוועֶן... נאָך אַ קלעֶנערער, אַ באַרפוסער יתומ'ל, האָט מעֶן איהם געֶפיהרט אין באָד... האָט זיך געֶוואָלט טרינקעֶן... האָט מעֶן געֶגעֶבעֶן שמיץ... גאָר שמר'ן זיך... מ'האָט די שטריק אָבגעֶשניטעֶן... איז איהם געֶגאַנגעֶן בלוט פון האַלז... ציילעֶן סאָלדאַטעֶן געֶהעֶן... עֶס בלישטשעֶן פיקעֶס אויף דער זון... טרינקעֶן פון בלאָטיג טייכעֶל לאָזט מעֶן ניט... „הוררראַאַא!" — שרייט מעֶן... פלעֶוונעֶ געֶנומעֶן... בראָנפּעֶן גיט מעֶן... חתונה געֶהאַט... אַ געֶזונטעֶ מויד ציפּעֶ געֶוועֶן... וואָס איז 40 קאָפּי-קעֶס אַ טאָג?.. קום אויס דעֶרמיט! גוט, ס'איז קיין קינד נישטאָ, און אפשר וואָלט עֶס וואָס אַריינגעֶבראַכט... די עֶלטעֶר פערגריני-געֶרן... אַ—אַ—, ווי ס'שלעֶפעֶרט זיך... נו נו, לעֶבעֶדיגעֶר, „פּאָרסיראָוואַני מאַרש."...

און עֶר טרייסעֶלט זיך אויף, אויפצומונטעֶרן זיך, און דרעֶהט ווייטער דאָס ראָד, און דרעֶהט, און דרעֶהט...

* *

*

פאַרנאַכט, ווען בולאַני טופּעט זיך שוין אויפ׳ן ראָד, ניט
וויסענדיג אויף וואָסער וועלט ער איז, — נעהמט איהם אליה־לייב
אַראָב פון ראָד, און לאָזט איהם אַרוים אויפ׳ן הויף.

ווי נאַר פון מיהל אַרויס, אַזוי פאַלט בולאַני, ווי אַנ׳אונ־
טערגעהאַקטער, מיט אַ גליעדער ניט צו ריהרען.

שוואַרץ־גרויע קראָהען קלייבען זיך אַרום איהם, ווי אַרום
אַ נבלה; גריבלען זיך קאַלטבלוטיג מיט די טעמפּע שנאָבלען אין
זיין קאָלטען, זוכען אַ קערענדעל צווישען די שמוציגע האָהר פון
זיין אויסגעקראַצענעם עק...

שפּערלינגע־גנב׳טעם טאַנצען חוצפה׳דיג איבער זיין ביינינגען
קערפּער: פּיק־פּיק מיט די שנעבעלעך, אפשר האָט זיך אָן איהם וואָס
אָנגעקלעפּט, האָטש פּעטע מיסט אַ ברעקעלע, מיט וואָס מען קען
זיך אָדער די עופה׳ליך אין נעסט דערקוויקען...

און ער ליעגט, ווי אַ גע׳פגר׳טער... ס׳ווילט זיך טהיילמאָל
אַ דרעה טהון מיט׳ן קאָפּ: „אַוועק שקצים!“, אָדער ווען זיי דער־
קוטשען שטאַרק — אַ שמיץ געבען מיט׳ן קורצען עק, — איז קיין
כח נישטאָ... זאָלען זיי זיך גריבלען; שטיינס געזאָגט, האָם
זיי וועלען שוין געפינען דאָרט...

* *

*

פאַרנאַכט, שלעפּט זיך זרח אַ היים אַ צובראָכענער. ווי נור
אין שטוב אַריין, אַזוי פאַלט ער, אַנ׳דער, ווי אַ סנאָפּ. אין אַ
מינוט שפּעטער חראָפּעט ער שוין... גרויסע, פעטע, שוואַרץ־בלוי־
ליכע פליגען קלייבען זיך אויף זיין בעוואַקסענעם פּנים, פּלאָנטערען
זיך אין זיין באָרד, קוקען אַריין אין די ברייט־אָפענע, האָהריגע
נאָזלעכער, זשומען איבער זיין קאָפּ, טהוען, וואָס זיי דאַרפען,
אויף זיין צוקנייטשטען שטערן, נור ער פיהלט עס ניט...

וועקט איהם ציפּה: „שטעה אויף מעריב דאַווענען; געה עס

וועטשערע״. אָבער ער שלאָפט, ווי אַ דער׳הרג׳עטער...

גיט זי אַ מאַך מיט׳ן האַנד, שלעפּט אַראָב פון זיינע פיס די שווערע שטיוועל און לאָזט איהם ליגען אַזוי, ביז די זון געהט אויף דעם אַנדער טאָג...

* *

*

פרייטאָג נור ווערט בולאַני ווי נײַ־אויפגעלעבט.

שוין אַרום האַלבען טאָג נעהמט איהם אליה־לייב אַראָב פון ראָד, גיט איהם אַ פּאַטש איבער דער דאַרער לאָפּעטקע: „הוליע, דיין וועלט איצט, ווייס אויך, אַז ס׳איז פאַרהאַן אַ שבת אויף דער וועלט“... זומערצייט פיהרט ער איהם צום טײַכעל זיך אויסבאָדען, אַ מאָל קאַטשעט ער איהם אָב מיט אַ פּאָר עמער קאַלט וואַסער. נור אפילו אַ ווינטער־פרייטאָג איז אויך ניט שלעכט: פרייטאָג איז בולאַני נישט אַזוי אויסגעמאַטערט ווי אין מיטען וואָך, געהט ער אַרויס אויפ׳ן הויף, לעגט זיך אַנידער אויף דער ערד און מאַכט אַ פּערזוך אויסצוקייקלען זיך: אַ דריגע מיט די פיס אין דער לופטען, אַ דרעה מיט׳ן קאָפּ, ווי ער וואָלט געוואונקען ווערען, וואָס דאָס דאַרף איהם העלפען איבערקעהרען זיך אויפ׳ן צווייטען זייט. נור די אַלטע ביינער וועהטאָגען, די פיס דינען ניט, עס קייקעלט זיך ניט...

און נאָך אַ קורצע צייט אומזיסטע מאַטערניש, שטעהט ער אויף פּאַוואָלינקע, שטאַרק הירזשענדיג, אַזוי ווי ער וואָלט זיך יאָ רעכט דורכגעקייקעלט זיך, און געהט געלאַסען דאָס מאָהל אונטערען ראָד, איין מאָל פאַר אַ גאַנצע וואָך גוט אויסרוהען און אָבעסען.

* *

*

פרייטאָג נאָך האַלבען טאָג פיהלט זיך זרח, ווי אַ נײַ געבוירענער: זייגער צוויי — גלייך פון דרוקאַרניע אין באָד אַריין, פערקלייבט זיך אַזש אויף די סאַמע הויכע פּאָליצע, טרייבט אַרויס

מיט׳ן בעזים דעם רעוומאַטיזם פון די ביינער, צופּאַרעט די מאָ־
זאָליעם אויף די הענד און פיס, וואַשט פון זיך אַראָב דאָס בלי־
און שווייס׳ מהיילמאָל פערגינט ער זיך עטליכע געהאַקטע באַנקעס
שטעלען איפ׳ן פּאַטעליצע... און ער קומט אַהיים אַ צופריהעטער,
אָנ׳אָבגעפּרישטער, אַ יונגער — חאָטש אין „אַטאַקע„ גיה...

ווען בולאַני עסט מיט אַ רוהיגען קאָפּ דעם האָבער, וואָס
אליה־ליב האָט פון זיינטוועגען אַ גאַנצע וואָך, הויפּענס־חיין,
געשיעפּט ביי די פּויערים, וואָס קומען מאָהלען קאָרן, — זיצט
זרח אַ כּע־באָרגענער אין דער צימעס־פּאַרע און דאַנקט גאָט אין
האַרצען, וואָס ער האָט איהם געגעבען כּוחות געגען שמד ביי־
צושטעהן, און אַ יוד צו בלייבען, — אַ יוד, וואָס ווייס דעם
עונג פון שבת־רוה...

און עס שטעהען ווידער אָן די וואָכען־טעג, און בולאַני
און זרח געהען אויפ׳ס־ניי יעדער־ער צו זיין ראָד...

מאָטע ישוב׳ניק.

אין גאַנצען דאָרף איז צו מאָטע׳ן קיין גלייכען ניט געווען: היי קאָסען, ציי אַ וואָגען זאַנגען אָנלעגען, האַקען בוימער אין וואלד, אָנעהמען אַנ׳אָקס פאַר די הערנער און אַ וואָרף טהון צו דער ערד — דערויף איז מאָטע געווען דער גרעסטער בריה.

אין דעם געזונדען אַכצעהן־יאָהריגען בחור מיט די שטאַרקע הענד און פיס, מיט׳ן גרויסען קאָפּ, וואָס זיצט פעסט אויף די ברייטע פּלייצעס, מיט דעם פערברענטען פרעהליכען פּנים און לעבעדיגע אויגען, איז שווער געווען צו דערקענען אַ יודען.

צוגלייך מיט אַנדערע שקצים פון דאָרף, האָט ער געאַרבייט אין פעלד אָדער אין וואַלד, געטראָגען זיך רייטענדיג אויפ׳ן פערד פון היי־פעלד צום שייער, פון שייער צום בודיקעס־גאָרטען, איבערוואַרפענדיג זיך מיט אַ פּאָר ווערטער מיט שקצים ביים זייט וועג, פערטשעפּענדיג אַ שיקסע מיט׳ן בייטש, לאַכענדיג בעת־מעשה הויך און הילכיג...

מאָטע איז אויסגעבונדען מיט יעדערען צעהן מייל אַרום, און אין דאָרף וואָלט יונגוואַרג פאַר איהם אין פייער און אין וואַסער געגאַנגען.

אין אָבענד, ווען שקצים פאָהרען אַרויס מיט זייערע פערד אויף „נאָטשלעג" (נאַכט-פּאַשע), שטעלען זיי זיך אָב נעבען לייב קרעטשמער׳ס שטוב, און שרייען אַריין דורך דעם אָפענעם פענסטער:

— הע, מאָטיא, פאָהרסט אויף „נאָטשלעג"? פאָהר ברודער!...

חברה שקצים ווייס, אַז מיט מאָטע׳ן וועט די נאַכט ניבער

איבערלױפען: ער איז אַ „הראַמאַטנער" און קען דערצײַהלען װאונדער-מעשה'לעך אַזעלכע שענע און שרעקליכע... און האָט פאַר'ן „ליעסנאָי" (װאַלד-שר) אויך קײן מורא ניט.

עס מאַכט זיך אַ פינסטערע נאַכט, אַ טומאַניגע. די פײַכטע צװײַגען פאַטשען איבער'ן פנים, און מאַכען דעם װעג אין װאַלד שװער און אונאַנגענעהם... קלײַבען זיך שקצים אויף צוזאַמען, צעפיהרען אַ פײַער, און װײַן פון די ברענענדיגע צװײַגען קלײַבט זיך אָן אַ רעכטע בערגעל קױהלען און אַש, רוקען זיי אַרײַן אין דעם הײסען אַש עטליכע היטעל קאַרטאָפעל, צעלעגען זיך אַרום פײַער, טוליען זיך אײנער צום צװײטען, הערען זיך צו, װי די פערד שפּרינגען ערגעץ װײַט, בריקענדיג מיט די פערערשטע געפּענטעטע פיס, און הערען, האַלב-דרעמלענדיג, די שרעקליכע מעשה'לעך װעגען רוחות און װאַלד שדים...

דאָס רוב דערצעהלט מאָטע:

װאַזשנע, אײַנגעהאַלטען און געהײמניספאָל קלינגט זײַן שטימע; די צוהערער'ס פנימ'ער, פון טליהענדען פײַער בעלויכטען, בעקומען אַ קופּער-גלאַנץ, דער אָבשײַן פון פײַער שפּיעגעלט זיך אויך אָב אין די צושראָקען-אָנגעשטרענגטע אויגען...

מאָטע ליעגט אויסגעצויגען, אויפ'ן בויך, די הענד אונטערגעשפּאַרט אונטער בײדע באַקען, קוקט מיט פערחלומ'טע אויגען אין די גליהענדע קױהלען, װי ער װאָלט דאָרט געזעהן די רוחות פון זײַן מעשה'לע, און ציהט ניט אײַלענדיג:

— — — — זעהט דער יוד, עס ליעגט אַ קאַלב אויפ'ן װעג... אַ געבונדענער קאַלב... איהר הערט, חלאָפּצי?.. קלערט ער: גאָט האָט מיר אַ מציאה צוגעשיקט... האָט ער עס אויפגעהויבען און אַרײַנגעלעגט אין װאָגען... — הע, מיטיובאַ! שלאָף ניט —... און פאָהרט װײַטער... און פאָהרט, און פאָהרט, און פאָהרט און שטעהט אַלץ אויף אײן אָרט... עהע, קלערט דער יוד, מיר װײסען מיט װעמען מיר האָבען דאָ צו טהון... נעהמט ער, דער יוד, הײסט עס, און...

— צלמ'ט זיך איבער!.. — חאַפּט אונטער אַ בלאָנדער שגץ מיט צושראָקענע אויגען.

— אַך, טי באַראַניאַ גאַלאָװאַ! — גיעט זיך מאָטע אַ בײזער — אַ יוד צלמ'ט זיך? אַ יוד האָט אַ „מאָליטװע" אַזאַ...

— און עס העלפט ?!.. — וואונדערט זיך דער שגץ.

— אָהאָ! — מאַכט מאָטקע — דאָס...

— דערציעהל דעם סוף, מאָטיאַ. — שלאָגט איהם איבער אַ סקולאַסטער שגץ מיט פלאַקסענע האָר.

— איז דאָס קאַלב אַרויסגעשפּרונגען פון וואָגען און צולאַכט זיך: „חאַ=חאַ=חאַ"!.. און ניט געוואָרען...

— פון דער מאָליטווע?!.. — גלויבט זיך די שקצים ניט..

— פון וואָס דען?..

— „ער" — בעשליעסען צוויי שקצים מיט אונרוהיג=צושראָקענע אויגען...

— ש=ש=ש!.. — בּווּזערט מען זיך אויף זיי פון אַלע זייטען — דערמאָנט ניט ביינאַכט...

שטיל בלייבען אַלע ליעגען. מען האָט מורא מיט אַ גליעד אַ ריהר צו טהון... עס דוכט זיך זיי, אַז „ער" שטעהט הינטער די פּלייצעס און אָט אָט גיעט ער אַ פּאַטש מיט די פליעגלען און צולאַכט זיך מיט אַ ווילדען געלעכטער... איין מאָטקע נור קוקט רוהיג אַרום זיך, און דערזעהענדיג, אַז די פערד האָבען זיך דערווייל צובראָדיעט איבער'ן וואלד, גיעט ער זיך אַ חאַפּ:

— העע, הלאָפּצי, די פערד טרייבּט אויף!

און אין איין מינוט איז ער אויף די פיס און ווערט פירשוואונדען אין דער פינסטערניש פון דער נאַכט. פויל און לאַנגזאַם הויבען זיך די שקצים אויף נאָך איהם און לאָזען זיך איבער'ן וואַלד אויפזוכען די פערד.

און פון ווייטענס הערט זיך מאָטקעס יונגער און זיכערער קול:

— העע, פּעטיוכאַ, פערגעה ליעקס!.. וואַניוכאַ דיין סיווע האָט זיך פערפּלאָנטערט אין „אָרעשניק"!.. אַ—העע—ער! הו—האַ—אַ—אַ—אַ!...

אין אַ דושנעם זומער=פערנאַכט, ווען שקצים צוזעצען זיך אויף די פּריזבעס און שיקסעס שטעלען זיך אַרום זיי אַרום, און זינגען אַלע אינאיינעם איין ליעד נאָך דאָס צווייטע, אַזעלכע האַרציגע, בענקענדיגע, מיט וועהטאָג און טרויער דורכגעוועבטע ליעדער, וואָס דרינגען אַריין אין דער נשמה און רופען אַ זיסען אומעט אַרויס, אָדער ליעדער פריי=לוסטיגע, בּרעגלאָזע און בּריי=

טע, ווי די סטעפּעס, וואָס ליגען צושפּרייט הינטער'ן דאָרף, ליעדער, פון וועלכע די פּיס הויבען זיך ניט ווילענדיג און אַלע אברים בעוועגען זיך, — איז מאָטע אויך אין דער מיט...

שטאַרק און הויך צוגיעסט זיך זיין יונגע שטימע אין דעם שטילען זומער-אָבענד:

„אַי, פּאָלאָלאַ דיוּוטשינאַ לאָבאָדו“...

און דער כאָר שקצים מיט שיקסעס כאַפּען אונטער:

„היפּ, היפּ, לאָבאָדו“!...

און מאָטע'ס אויגען שיטען פונקען, און דער פּנים פלאַמט פון נחת, ווי די שכינה וואָלט אויף איהם גערוהט...

— טי, מאָטיאָ, ניע זשיד: חיבאַזש זשיד טאַק ספּיוואַ? (דו מאָטע ביזט קיין יוד ניט. אַ יוד זינגט דען אַזוי?) — זאָגען די שקצים מיט התפּעלות.

— עהע — מאַכט מאָטע — מיין עלטער-עלטער זיידע איז שוין דאָ אין דאָרף געבוירען געוואָרען... זאָל איך די ליעדער ניט קענען?... כ'האָב ליעב דעם דאָרף מיט זיינע ליעדער!... — גיעט ער בהייט אַ פיהר מיט'ן האַנד אויף פעלדער און וואַלד אַרום זיך. —

אָבער ווי ליעב מאָטע האָט דעם דאָרף, אַזוי פיינד האָט ער די שטאָדט, וואָס ליעגט וויט, וויט פון דאָרף, אויף יענעם זייט סטעפּ, — עפּעס איז אַזוי ענג דאָרט, לופט פעהלט איהם אין דער גרויסער שטאָדט...

ווען ער קומט אין שטאָדט, דוכט זיך איהם, אַז די צוויי שורות הויכע הייזער, וואָס שטעהען פון ביידע זייטען גאַס, מוזען איינפאַלען אָדער אויפקומען זיך צוזאַמען און צוקוועטשען איהם אין דער מיט... און יעדערער איז פערזאָרגט, און עפּעס אייַלט מען זיך דאָרט אַזוי, אַקוראַט יעדען טאָג וואָלט געוועזן שניט-צייט...

איז טאַקי אַ נסיעה אין שטאָדט אַן'אָבקומעניש פאַר מאָטע'ן;

פאָהרען פאָהרט ער ניט מעהר ווי צוויי מאָל אין יאָהר, אויף ראש-השנה, און יום-כיפּור, נור די צוויי מאָל, וואָלט ער אויך מוחל געוועזן. וויל אָבער דער טאַטע דוקא זיין אין שטאָדט ימים-נוראים, און דוקא מיט'ן גאַנצען הויז-געזונד. מוז זיך מאָטע איינשפּאַנען אין אַ האַרטע מאַנישקע, אויספּוטצען זיך אין אַ בלויען האַלזטיכעל, אָנטהון די קאַפּאָטע מיט די אַכט ביינערנע קנעפּ

אַרײַנקריכען אין ענגע קאַמאַשען מיט נײַע גלאַנציגע קאַלאָשען, און פאָהרען אין שטאָדט אויף צוויי=דרײַ טעג אָבקומען...

שוין אויף דער אַכסניה, וואוהין לײַבע פערפאָהרט, זינט ער געדענקט, אין שטאָדט קומענדיג, — פיהלט זיך מאָטע אַ געפּענטעטער, ווי זײַן פערד אין וואַלד. — עס דוכט זיך איהם, אַז אַלע קוקען אויף איהם און ווינקען זיך איבער מיט די אויגען. ער קעהרט זיך אום צום וואַנד, און דערזעהט אין דעם, מיט פליעגען בעזעסענעם שפּיעגעל, אַ רויט=צעפּריהענטען פּנים, מיט אַ פּאָר אויגען, וואָס קוקען נאַרישעוואַטע און צושראָקען... לאָזט ער אַראָב זײַן בליק, פאַלען זיי אויף אַ פּאָר געזונדע מאַיאָלים=טע הענד, ווי די לאָפּעטעס... און מיט אַ מאָל דערפיהלט מאָטע, אַז די מאַנישקע דריקט איהם, ווי אַ חאָמוט, די פיס ברענען פון די ענגע קאַמאַשען און נײַע קאַלאָשען, די הויזען זעהען אויס קורץ=נאַרישעוואַטע, און פון דער קאַפּאָטע איז ער שוין לאַנג אויסגעוואַקסען...

וועלכער שוואַרץ יאָהר האָט דאָס אויסגעקלעהרט די שטאָדט מיט איהרע מאָדעס! ער וואָלט, דוכט זיך, אַ מעשה אָנגעטאָן זיך, ווען ער וואָלט דאָ געמוזט בלײַבען אויף שטענדיג.

דער טאַטע זאָגט, זיי „הענגען אויף אַ האָהר": ס'איז רעכט מען זאָל זיי יעדען טאָג פון דאָרף אַרויסשיקען. דער קרעמער, מיכיי, בונטעוועט געגען זיי די גוים פון דאָרף, שרײַבט דאָ=יאַסען אין שטאָדט אַרײַן... געדאַרפט איהם אָנלע=גען די זײַטען דעם פּיאַניצע — לאָזט דער טאַטע ניט. מען טאָר זיך, זאָגט ער, מיט איהם ניט אָנהויבען וואָרום מען איז מיט'ן לעבען ניט זיכער... דער טאַטע איז אַלעמאָל אַזוי; נור ער האָט מורא... דאָס וועט מען זיי אַלעמען אויסקוילענען, דאָס וועט מען זיי פון דאָרף אַרויסשיקען...

פאַרוואָס זאָלען זיי ניט טאָרען וואָהנען אין דאָרף? — פערשטעהט מאָטע ניט — דער זיידע האָט דאָך אויך דאָ גע=וואָהנט, און זיי זענען דאָ אַלע געבוירען געוואָרען, און זיי האַל=טען דאָך דאָ די קרעטשמע, און די שכנים קומען דאָך שטענ=דיג צום טאַטען פרעגען עצות און לײַהען דאָך בײַ איהם קאָרען צו פערזייהען, און זיי מוזען דאָך דאָ וואָהנען. אין שטאָדט פאָהרט מען דאָך נור אויף ראש=השנה און יום=כפור...

אָבער דער טאַטע טענה'ט דאָס זייניגע:

— סאיז ניט דער דאָרף וואָס אַמאָל, פערשטעהסט? מיט אַמאָליגע גוים... ס'איז מיט אָרגענדיגען טאָג ניט זיכער.

— דין בונטעוועט אַלץ מיכייקאָ. ס'ווילט זיך איהם צו־געהמען דעם פּאַכט אונזערען — וואָרטשעט מאַטע — איך'ל זיך אַמאָל צו איהם צוכאַפּען, וועל איך הענד און פיס צוברעכען — סטראַשעט ער.

— טשעפּע ניט מיין זוהן, הויב זיך ניט אָן מיט זיי — בעט זיך דער טאַטע — מיר זענען „ווּרעמעני זשיטעליעס". ער קען אונז מסור'ן,

— איך'ל איהם צוקאַליעטשען דעם זשערעבעץ זיינעם — וויל זיך מאַטע ניט בערוהיגען.

— וואָס רעדסט וואָס?! ווילסט אונז אומגליקליך מאַכען? זיי וועלען אונז אַלעמען אויסקוילען, ווי די באַראַנעס... ווייסט ניט וואָס אין שטאָדט טהוט זיך...

— איך'ל זיי געבען!.. קאָכט זיך מאַטע און טרייסעלט מיט זיינע צוויי געזונטע קולאַקעס אין דער לופטען.

דער טאַטע גיעט אַ מאַך מיט'ן האַנד, קעהרט זיך אָב און אַ זייט און ווישט די אויגען.

נור כאָטש מאַטע'ן איז ניט אין גאַנצען קלאָהר וואָס דאָ־טהוט זיך, דאָך האָט זיך אין זיין האַרצען אַריינגעקליבען אַן'אונדייטליכע אונרוהיגקייט. ס'איז טאַקי ניט דער דאָרף, ניט די גוים. עפּעס קוקט מען אויף זיי אַנדערש. די שקציס זענען מיט איהם ניט אַזוי פריינדליך, ווי פריהער.

איבערלאָזענדיג די שטוב מיט'ן פּאַכט אויף דאַניל'ן, דעם שכן זייערען, און די צוויי פּאַרובקעס, איז לייבע מיט דאָס הויז־געזינד ווי אַלע יאָהר, די נאַכט אויף ערב ראש־השנה אַרויס געפאָהרען אויף יום־טוב אין שטאָדט אַריין.

צוריק איז מען געקומען אויף מאָרגען נאָך יום־טוב, פאַר האַלבען טאָג.

נאָך פון וויטען האָט לייבע דערזעהן, אַרום זיין שטוב אַן'עולם פויערים איז. ער אַ טוידטער געבליבען.

— ס'ברענט ביי אונז! טרייב די פערד, מאַטע:

ניט אויפהערענדיג צו האַקען די גאַנצע צייט איבער די פערד, איז מאָטע האַסטיג צוגעפאָהרען צום שטוב, אַרויסגעשפּרונגען פון וואָגען נאָך איידער ער האָט זיך רעכט אָבגעשטעלט, האָט זיך אַ ריס געטאָן צום טהיר, און איז געבליעבען שטעהן, ווי אימיצער וואָלט איהם געגעבען מיט אַ בייטש איבער'ן פּנים.

אַרום לאַנגען טיש איז געזעסען דער זעמסקי נאַטשאַלניק, דער סטאַנאָוואָי, דער אוריאַדניק מיט'ן סאָטסקי, אַרום די ווענד זענען געשטאַנען דער קרעמער מיכּיי, וואָס האָט געוואָלט אָבנעהמען ביי זיי דעם פּאַכט, און נאָך עטליכע גוים, וועלכע האָבען שווייגענדיג צוגעקוקט, ווי דער וואָלאָסטנאַי שרייבערל לויפט מיט'ן פען איבער'ן פּאַפּיער.

באַלד נאָך מאָטע'ן איז אַריין דער טאַטע, און איז געבליעבען שטעהן טויט ווי קאַלך.

— אַ, אָט איז דער חאָזיאַאין! דיך דאַרפען מיר טאַקי האָבען — האָט איהם בעגעגענט דער זיעמסקי, — אַ פּאַפּיערעל האָב איך בעקומען, מען זאָל דיך אַרויסשיקען פון דאָרף, אַלס אַ „ניעזאַקאָננאָ=פּראָזשיוואַיושצאַוואָ“ (וואָהנט אונגעזעטצליך). נו=ם, בין איך געקומען מאַכען „ספּראַווקעס“...

— פּריץ! — האָט לייבע אויסגעשריען, און האָט זיך אָנגעכאַפּט מיט ביידע הענד אָן טיש, — פּריץ, מאַך אונז ניט אומגליקליך!..

מאָטע האָט אַ קוק געטאָן פריהער אויפ'ן טאַטע'ן, ווי ער שטעהט אין גאַנצען מיט שווייס בעדעקט און טרייסעלט זיך, ווי אין קדחת, דערנאָך אויף מיכּיי'ן, מיט זיין פערגאָסענעם שמאַלציגען פּנים, ווי ער שטעהט און שמייכעלט זשטוערינדיג זיינע שמאָלע חזיר'שע אויגעלעך, און אָנווייזענדיג אויף איהם מיט'ן בייטש-שטעקעל, האָט מאָטע היזעריג אויסגערעדט:

— דאָס איז זיין אַרבייט, טאַטע, מיכּיי'קעס אַ דאַנאָס...

מיכּיי'קעס טעמפּער פּנים האָט זיך צוגאָסען אין אַ צופריעדענעם שמייכעל.

מאָטע האָט אין איהם איינגעגראָבען די אויגען און דאָס בלוט האָט איהם אַ שפּאַר געטאָן אין קאָפּ.

איינבויגענדיג דעם קאָפּ, ווי אַ יונגער אָקסעל, האָט ער

זיך אַ וואָרף געטאָן צו מיכליי'ען, און איידער אימיצער האָט נאָך צייט געהאַט איינצוהאַלטען איהם, האָט ער איהם אַ זעטץ געטאָן מיט'ן קאָפּ אין האַרצען פון וואָס מיכליײַקאַ איז ווי אַ סנאָפּ אַ פאַל געטאָן צו דער ע־ד, און אַרופפאַלענדיג אויף איהם האָט מאָטע גענומען האַקען מיט די האַרטע קולאַקעס איבער זיין פעטען פּנים, אין קאָפּ, אין די זייטען...

— מאָטע, וואָס מהוסט דו?! — האָט זיך לייבע אַ וואָרף געטאָן אַכריַיסײַן דעם זוהן...

אין ש־וב איז געוואָרען אַ מהומה. צעהנדליגע הענד האָבען זיך געהויבען אין דער לופטען און אויפגעפלאַכטען זיך צוזאַמען; מענשען האָבען זיך געקייקעלט אין איין קנויל אויף דער ערד, אויפגעהויבען זיך, ווייטער געפאַלען; פּנים'ער פערשוויצטע און אויפגערעגטע, אַנדערע צוכלומיגטע, האָבען געשווּעבט פאַר די אויגען, ס'האָבען זיך געהערט שטימען הייזעריגע, בלוט־דורשטיגע... זידל־ווערטער, קללות האָבען זיך אויפגעגאָסען אין איין ווילדען קלאַנג...

אין מיט'ן שטוב אויפ'ן טיש, איז געשטאַנען דער אוריאַדניק מיט אַ בלויזען שווערד אין האַנד און כסדר געשריען:

— הערט אויף! איך שיס!... הערט אויף, זאָג איך, וואָרום איך שיס!...

נור איבער אַלעמען האָט געקלונגען מאָטע'ס אויפגערעגטער קול:

— אונז אַרויסשיקען?!.. מיך?!.. אונזער שטוב!... אונזער ערד!.. מיינע פערד!.. אונז אַרויסטרייבען?! אַ טויט מאַכען!.. אונזער שטוב! אונזער ערד!! אונז... פון אונזער דאָרף... איך... מיכליײַקאַ, פיאַניצע... לאָזט מיך... אונז אַרויסטרייב...

און האַרטע קולאַקעס, זענען ווי האַמערס, געפאַלען רעכטס און לינקס.

שלום געוואָרען.

א קיילעכדיגם יאָהר האָט דאָס שטעדטעל פון איין טאָג שלום ניט געוואוסט.

דער פייער פון מחלוקת האָט געפלאַקערט איבער חזנים.

בעלי־בתים, גבירים, סוחרים און סתם שענע יודען האָבען געהאַלטען פאַר ר׳ תנחומ׳ן; בעלי־מלאָכות, בעלי־עגלות, משא־מרענער, און דער איבעריגער המון — פאַר ר׳ צדוק׳ן.

בלויז די שניידער — די אַלטע הונפים — זענען צוגע־שטאַנען צו די חשובים פון שטעטעל.

— זיין קול, זיין קול! — האָבען מיט התפעלות גע־טענה׳ט ר׳ צדוק׳ס צד — איהר שפּילט זיך עפּעס מיט זיין קול! אַ חזן איז עס? — אַ קאַנאַריק איז עס דאָך, ניט אַ חזן! אַ סאָלאָוויי זיצט ביי איהם אין האַלז. אַ אמת׳ער סאָלאָוויי!

האָט אָבער דער צד שכנגד געהאַט אַ טענה, אַז ר׳ צדוק קען קיין עברי ניט.

— וואָס טויג אונז זיין קול, איהר גיעט אונז עברי, אָט וואָס! נעהמט ר׳ תנחומ׳ן — פּערעל שיט זיך דאָך פון זיין מויל, ממש פּערעל! יעדעס וואָרט אַזוי קלאָהר, אַזוי שאַרף, אַזוי מחיה׳דיג! זיין עברי צעגעהט דאָך איבער אַלע אברים; זיינס אַ תפלה קענען דאָך אַלע שערי רחמים דורכרייסען. אייער צדוק איז פּשוט אַ אַנדער לגבי איהם! אַ וואַלדינגע זאַך — נגינה! יודען איז גאָרניט אַזוי פרעהליך אויפ׳ן הארצען, ס׳זאָל זיך זינגען...

לכתחלה איז עס געווען בלויז אַ ווערטער־סכסוך: איין צד האָט גע׳טענה׳ט, אַז דער עיקר איז נגינה, דער צווייטער צד

האָט געהאַלטען, אַז „עברי״ איז וואַשנער.

אָבער וואָס ווייטער איז די מחלוקת געוואָרען אַלץ גרעסער ביז זי האָט זיך אין אַ העליש פייער צופלאַקערט: די רייד זענען אַריבער אין פעטש; די פעטש — אין מסירות; די מסירות — אין משפטים, און אפילו אין דער שרפה פון ר׳ נחום דעם נייעם נגיד׳ס מיהל, האָבען די „תנחומער״ בעשולדיגט די „צדוק׳אָווער״ — ווי זיי האָבען זיך איינע די אַנדערע גערופען.

אַ קיילעכדיג יאָהר האָט שטעדטעל איין עסק געהאַט: חזנים! ביז ס׳זענען אָנגעשטאַנען די עשרת ימי-תשובה: דאָ האָט זיך ר׳ זנוויל דער רב אַריינגעלעגט:

— אַ סוף זאָל עס נעהמען! סטייטש, אַזאַ קנאה, אַזאַ שנאה! היינט דער חלול השם! יודען זאָלען גאָר געהן אין זייערע משפטים — וואו איז עס געהערט געוואָרען?! זאָל מען זעצען רבנים, בוררים!

שטעדטעל האָט געפאָלגט דעם רב, מען האָט איינגעלאַדען נאָך צוויי בעריהמטע רבנים, און צוזאַמען מיט ר׳ זנוויל׳ן האָבען זיי אַרויסגעטראָגען אַ פסק דין:

אי ר׳ צדוק, אי ר׳ תנחום זאָלען ביידע דאַוונען יום כפור פאַר׳ן עמוד. מבינים זאָלען אויסגעקליבען ווערען פון ביידע צדדים צו צעהן. ר׳ מאָטע זוסע׳ס, אַ יוד אַ למדן, וואָס איז אויסגעטהון פון דער וועלט און געהערט צו קיין צד ניט, זאָל זיין דער ראש-היושבים פון די צוואַנציג. און ווער פון די חזנים עס וועט האָבען דאָס רוב שטימען פון די מבינים, יענער זאָל בלייבען חזן. אויב-זשע יעדער חזן וועט האָבען אַ גלייכע צאָהל שטימען, זאָל ר׳ מאָטע זיסעס מיינונג אַראָבציהען די וואָג-שאָל אין דער אָדער יענער זייט.

די צוואַנציג מבינים מיט די צוויי חזנים האָבען זיך אונטערגעשריבען אויפ׳ן פסק-דין, און דער עולם האָט מיט אונגעדולד געוואַרט אויפ׳ן יום-כפור.

על פי גורל איז אויסגעפאַלען, אַז ר׳ תנחום זאָל דאַוונען כל-נדרי, און ר׳ צדוק מוסף.

יעדערם האָט זיך געהאַט זיינע מעלות און חסרונות: כל-דרי איז דערמיט גוט צו דאַוונען, וואָס מ׳איז נאָך זאַט, די

בחות זענען נאָך אין גאַנצען, דערפאַר איז גוטאָ, וואו אַ קערד צו טהון זיך: מעהר ווי אין „יעלה תחנונינו מערב“ קען מען די בלי ניט אַרויסווייזען, כל־נדרי איז דאָך אַ סקאַרבאָוועזאַך.

אין מוסף ווידער קען מען שוין זיך רעכט בעווייזען, איז מען אָבער דערפאַר אָבגעשוואַכט פון די היץ און פון תענות...

ר׳ תנחום האָט אָבער בעוויזען, אַז אין כל־נדרי קען מען אויך ווייזען חדושים.

זיין צד איז געווען מלא שמחה. נור די הייליגקייט פון דער יום־כפור־נאַכט האָט זיי איינגעהאַלטען אַרויסצוווייזען זייער שמחה.

אויף מאָרגען, צו מוסף, ווען ר׳ צדוק האָט זיך געדאַרפט שטעלען דאַווגען, איז אין גרויסען בית־המדרש געווען ענג — אַ שפּילקע קען מען ניט אַריינצוואַרפען: עס זענען בערנומען געווען אַלע בענק, מען איז געשטאַנען צווישען די בענק, אויף די בימות, הינטער די בימות, ביי׳ם טהיר, אין די פּאָליש.

חברה יונגוואַרג האָט זיך פערקליבען אַזש אויף די פענסטער.

אַ וואָלקען שטויב פון די צוריבענע הייה אונטער די פיס איז געהאַנגען אין דער לופט, פון וואָס דער עולם האָט אָפּט לאַנג און געשמאַק גענישט; דער ריח פון שווייס האָט זיך אויסגעמישט מיט דעם ריח פון צוואַרימטע קערפּערים און האָט אַרויסגערופען אַ ניטגוטקייט. די הונדערטער וועקסענע ליכט האָבען נאָך מעהר אָנגעוואַרימט די לופט.

נור דער עולם האָט זיך ווייניג געקימערט וועגען אַזעלכע קלייניגקייטען: מען איז דאָ געקומען אויף דאַטשעס, וואָס? מען איז דאָך געקומען אויסבעטען אַ מחילה אויף די חטאים פון אַל־מען יאָהר און אַלדעס גוטס — אויפּס ניי־יאָהר...

ר׳ תנחום׳ס צד איז אויסערדעם געקומען זעהן ר׳ צדוק׳ס מפלה...

נור וואָס לענגער זיי זענען געשטאַנען און געהערט ר׳ צדוק׳ן, אַלץ מעהר האָבען זיי פערגעסען די שנאה צו איהם און צו זיין צד: זיין דאַוונען האָט ניט ווילענדיג פערכשופ׳ט אפילו זיינע געגנער.

צום אָנהויב, ווען ר׳ צדוק איז צוגעגאַנגען צום עמוד, האָט מען בעמערקט, ווי טויט־בלאַס ער איז און ווי עס ציטע־רען ביי איהם הענד און פיס, נור אין גיכען האָט ער זיך בע־

רוּהיגט, זײַן קול איז צוּריק שטאַרק געוואָרען, אוּן ער האָט גענוּמען ווײַזען, וואָס ער קען.

אײַנגעוויקעלט קאָפּ אוּן פּנים אין טלית, אוּן פוּן דאָרטען געקעהרט מעשים: דאָס האָט ער געמוּרמעלט שטיל אוּן אײַנ־אַרטיג, ווי דאָס מוּרמלען פוּן אַ שטיל וואַסער, וואָס לויפט איבער אַ שטײנינגען באָדען; דאָס האָט ער געחליפּעט, ווי אַ קינד, געפּיעסצעט זיך, איבערגענוּמען זיך: „אוי־ווערה, אוי־ווערה"... דאָס האָט ער זיך צוגעהנ'פּעט, געלאַסצעט זיך צוּם רבונו־של־עולם: „דוּ קענסט דאָך, טאַטע זיסער, שיקען אַ ישועה אויף כּל ישׂראל, ווען דוּ ווילסט נוּר, ווײַז־זשע דײַן שטאַרקען האַנד, גאָטעניוּ!"... דאָס האָט ער זיך גאָר געברוֹגז'ט, געבײַזערט זיך: „וואָס, נאָך ניט צײַט צוּ מאַכען אַ סוף צוּ די צרות אוּן יסורים אוּנזערע?!.. וועניג אָנגעליטען זיך אין גלות? קנאַפּ קלעפּ געחאַפּט? וועניג יוּדיש בלוּט פערגאָסען, וואָס? ווען וועט שוין זײַן אַ סוף דערצוּ? עד מתי, טאַטע, ביז וואַנען?!

אוּן די אַלע טענות האָט ער בעגלײַט מיט אַ „אוי־אוי־אוי, טאַטע, כאַטע, טאַ—אַ—טע—עע!"...,— וואָס איז געווען זײַנס אַ אײגענס, ר' צדוק'ס אַ קרעכץ, וועלכען קײנער האָט איהם ניט געקענט נאָכמאַכען.

נוּר וואָס ער קען, האָט ער ערשט רעכט בעוויזען בײַ דער „עבודה".

עפּעס דאָס בעטען, וואָס ער האָט געבעטען, דאָס וויי־נען זײַנער, זײַן קרעכצען, זײַן „אוי", זײַן זיפץ, האָט געקענט אַ שטײן ריהרען! אַז ער האָט אַ זאָג געטאָן מיט זײַן שאַגו אַרי: אָנאָ השא, כפּר נאָ לחטאים", — האָט ער הערצער געבראָכען.

דער עולם האָט זיך געבאָדען אין טרעהרען, יעדערע האָט זיך געדוּכט, אַז אין אַזאַ יום־כּפּור קען מען עפּעס אוֹיס־בעטען בײַם רבונו־של־עולם...

אַ סך פוּן ר' תנחוּם'ס צד איז בעת מעשה נעקוּמען אויף די געדאַנקען, אַז ווען עס וואָלט זיך געלאָזען, בעלי בתּים וואָלטען אָפּטרעטען דעם הכּון, — וואָלטען זײ אפשר ניט געהאַט דאַגעגען ר' צדוק זאָל בלײַבען חזן.

דער מוּסף זײַנער האָט פערענטפערט אַלע זײַנע חסרונות.

עס האָט שוין געהאַלטען בּײַם לעצטען מאָל בּורעים, אַ טײל ליכט האָבען שמעלצענדיג און טשאַדענדיג דערבּרענט בּיז'ן סוף; די שטראַהלען פון דער נאָכמיטאָג זון האָבּען אָנגעהויבען אַרײַנצודרינגען דורך די קלײנע, אויבען־קאָלירטע שײַבלעך פון די בּית־המדרש פענסטער, זענען געפאַלען אויף דעם גאָלדגעשטיקטען פּרוכת, האָבען זיך אָבּגעשפּיגעלט אויף די זילבּערנע עטרות און אויף די אויסגענײַהטע יאַרמולקעס, איבּערגעפּלאָנטען זיך אין די זילבּער־ווײַסע בּערד פון די זקנים...

דער עולם האָט זיך געפיהלט אַ רעכט בּיסעל אויסגעמאַטערט אי פון תּענית, אי פון דאַוונען.

דאָס שטאַרקע געוויין אין שוהל און דער יאָמער אין עזרת נשים איז איבּערגעגאַנגען אין אַ שטילע אײַנגעהאַלטענע כּליפּערײַ.

דאָ און דאָרט האָבּען זיך אַרויסגעריסען אַ אָבּגעבּראָכענער קרעכץ פון אַ פערבּיטערט האַרץ, אַ פערשטיקטער שלוכץ פון אַ אָנגעוועהטאָגטע נשמה...

ר' צדוק איז געלעגען בּורעים, כּמעט אָנריהרענדיג מיט'ן קאָפּ די פּאָדלאָגע. פון אונטערען טלית האָט זיך געהערט אַ פערשטיקטער: „מו־מו־מו, מו־מו־מו, מו־מו"... צווײ בּעלי־בּתּים זענען געשטאַנען פון בּײדע זײַטען און געוואַרט, ווען ער וועט אַרויסזאָגען „בּרוך שם כּבוד מלכותו", און זײ וועלען איהם אונטער די הענד אויפהײבּען פון דער ערד; נאָר אַנשטאָט דעם בּעקאַנטען פּסוק, האָט זיך פון אונטערען טלית אַרויסגעריסען עפּעס אַ מאָדנער, פערשטיקטער געשרײ, און ר' צדוק האָט זיך אויסגעצויגען מיט'ן פּנים אויף די אויסגעבּעטע היָה...

אין בּית־המדרש איז געוואָרען אַ מהומה. יעדערער האָט זיך געשטופּט צום עמוד, געשריען, געמאַכט מיט די הענד, געשטויסען זיך, און פון גרויס ענגשאַפט האָט קײנער נישט געקענט צוקומען צום עמוד.

— דער חזן האָט גע'חלש'ט — האָט זיך געטראָגען פון מויל צו מויל.

— פון היטץ! — האָט אײנער אַרויסגעזאָגט זײַן מײנונג.

— פון תּענית...

— טראָגט איהם אַרויס דרויסען! — האָט זיך נאָך אײנער דערמאָנט.

— דרויסען, דרויסען! — האָט מען אונטערגעכאַפּט פון אַלע זייטען.

— פרעגט פריהער דעם רב, צי מעג מען ריהרען דעם חזן פון אָרט און מיטען שמונה עשרה?

— מען מעג, מען מעג — האָט זיך דער בלאַסער רב אומגעקעהרט פון מזרח־וואַנד, — סכנות הנפש איז דוחה אפילו יום־כיפור... און זאָל מען שיקען נאָך אַ דאָקטאָר...

עטליכע בעלי־בתים האָבען אַ נעהם געטאָן ר' צדוק'ן, און אַרויסגעטראָגען איהם אויפ'ן שול־הויף, און פינף בחורים'לעך האָבען זיך אַ לאָז געטאָן רופען אַ דאָקטאָר.

ווען מען האָט ר' צדוק'ן אַװעקגעלעגט אויפ'ן גראָז און אויסגעוויקעלט פון טלית, זענען אַלע מיט אַ מאָל שטיל געוואָרען, און די פנים ער זענען געוואָרען ערנסטער און, דוכט זיך, ווי רוהיגער.

אויף ר' צדוק'ס פנים איז פערגליווערט געוואָרען אַ פרומער תפילה־אויסדרוק, די אויגען זענען פערבליבען ברייט־אָפען, אַזוי ווי זיי וואָלטען געקוקען צום הימעל, און אין זיין טלית און ווייסען קיטעל מיט דער זילבער־געשטיקטער יאַרמולקע, האָט ער אויסגעזעהן ווי אַ הייליגער, וואָס איז ווייט, ווייט פון די אַלע צאַנקערייען און, קלייניגקייטען אין וועלכע ער און די אַרומיגע זענען נאָך גאָר ניט לאַנג פערזונקען געװען...

די שטילקייט האָט איבערגעריסען. דער דאָקטאָר, וועלכער איז געקומען אַ ביסעל אַ פערסאָפּעטער, אָבער אַ רוהיגער.

געלאַסען האָט ער צוגעלעגט דעם אויער צו ר' צדוק'ס ברוסט, אויפגעהויבען און אויסגעקעהרט די ברעמען אויפ'ן לינקען זייט, און, ווי צו זיך אַליין געזאָגט:

— געשטאָרבען...

— אַ אַ אַ!... ברוך דיין אמת!..

און דער עולם, וואָס איז געשטאַנען אַרום דאָקטאָר מיט אויסגעצויגענע העלזער און געקוקט אויף זיין אַרבייט, — האָט אַראָבגעלאָזען נידריג די קעפּ.

—פון אַ האַרץ־שלאַג—האָט דער דאָקטאָר צוגעגעבען — אַ ביסעל וואַסער מיט אַ האַנדטוך פאַראַן? די הענד צוזוואַשען..

אויף מאָרגען נאָך יום כפור האָט מען ר׳ צדוקן געבּראַכט לקבורה.

אַזאַ לויה האָט שטעדטעל ניט געזעהן זינט ר׳ אלקנה דיין איז געשטאָרבען. אַלט און יונג זענען געגאַנגען נאָך דער מטה. יעדערער האָט דערצעהלט דעם נפטר׳ס שבחים. און מקנא געווען איהם אַזאַ מתת צדיק.

— אַ קלייניגקייט יום־כיפור צו נעילה שטאַרבען! אפילו קיין חיבוט הקבר וועט ער דאָך ניט ליידען...

דער אַלטער רב, וועלכער האָט אין האַרצען שטענדיג געהאַלטען פאַר ר׳ צדוק׳ן, נור וועלכער האָט די העזה ניט געהאַט אַרויסצושטעלען זיך אָפען געגען די חשוב׳ע בעלי־בתים, — האָט איצט אויסגעגאָסען זיין האַרץ אין הספד.

— כל המוריד דמעות על אדם כשר שמת — דער וואָס פערגיעסט טרעהרען איף אַ אדם כשר, וואָס איז געשטאָרבען — האָט דער רב אָנגעהויבען אויף זיין אַלטען וויינענדיגען קול, — בניו אינם מתים בחיו... שטאַרבען ניט זיינע קינדער פאַר זיין לעבען... זשאַלעוועט־זשע ניט קיין טרעהרען, מורי ורבתי!...

און דער עולם האָט ניט געזשאַלעוועט. איבערהויפט ביי׳ שער האָט געוויינט ר׳ צדוק׳ס - שכנגד...

דערלעבט.

I

פייטעל, א רויט=בערדיגער יודעל מיט דעם רעכטען אק=
בעל אויסגעקריממט, מיט אנ'איינגעפאלענע ברוסט און מיט סימנים
פון א פערעלטערטען יאדישלעווען הוסט אויפ'ן ערד=פארביגען
פנים מיט'ן בלוויליכען נאז, — האט נור וואס אבגעגעסען ווע=
טשערע. אויפ'ן גראבען טישטוך, וואס האט פערדעקט דעם
ברעג טיש, איז געלעגען א האלבער לעבעל שווארץ=ברויט, א
מעסער אהן א הענדטעל, און ס'איז געשטאנען א טעלער, וועל=
כער איז, קענטיג, ניט לאנג צוריק אויסגעווישט געווארען מיט
א וואך שטיקעל ברויט.

פייטעל איז געזעסען ביים טיש, געקנעט מיט די פינגער
א שטיקעל ברויט, און געקוקט אויף דאס בלעכענע לעמפעל
מיט דאס פערויכערטע גלעזעל, וואס האט געקאפטיעט אויפ'ן
וואנד גיגנעניבער.

ריקליע, דאס ווייב זיינע, איז געזעסען אויפ'ן בעט, איי
געוויעגט מיט'ן פוס דאס סקריפענדיגע וויגעלע, אין וועלכער
ער האט פון אונטער א בערגעל שמאטעס, ארויסגעקוקט א קליין
עלטליך, ערד=פארביג פנימ'ל פון איין עופה'לע. אויף די הענד
האט זי געהאלטען נאך א קליינס, וועלכעס האט זיך אלע ווייל
אבגעריסען פון דער פלאך=ארטבהאנגענער, לעדיגער ברוסט, א
פיסצע געטהון, ווי א קליין קעצעל, און אויפ'ס ניי גענומען
זיך ציהען מיט די בלויע ליפעלעך.

אויפ'ן פארלאגע, ביים פוס ווענטעל פון בעט, האבע=

זיך, פון אונטער א וואַטאָוועער קאָפּטע, פון איין זייט אַרוים=
געזעהן דריי קעפּעלעך: צוויי געגרייזעלטע — יונגלעלשע — און
איינס — מיט גלייכע שטייפע האָהר — אַ מיידעלשער. פון צווייטען
זייט — דריי פּאָר נאַקעטע, ברודיגע פיס...

ביים אויבען, אויף אַ בענקעל, איז געזעססען אַ מיידעל פון
אַ יאָהר פיערצעהן, מיט אַ פלאַציגע נאָז, אויף אַ ברייטען פּנים,
וואָס איז איינגאַנצען בעשאָטען געווען מיט קלייען. אַריינרוקענדיג
אַלע צעהן פינגער אין די פייער=רויטע האָהר, האָט זי געשמאַק
געקראַצט דעם קאָפּ.

אויפ'ן אויבען איז געלעגען אַ צעהן=יאָהריגער יונגעל דעם
קאָפּ אַראָבגעהאָנגען אַראָב, און געקוקט אויף דער שוועסטערס
אַרבייט, פון צייט צו צייט שפּייענדיג איהר אין די געדיכטע האָהר.

— וואָלסט געהן, פייטעל, זיך לעגען אויסרוהען? —
מאַכט ריקליע וויי=פרענעדיג — מאָרגען איז פרייטאָג; דאַרפסט
דאָך פריה=פאַרטאָג אויפשטעהן; וואָס ס'דו אויסזיצען? וואָס ס'דו
אויסטראַכטען?

— איך טראַכט, אַז אָהן אַ פערד בין איך אויסגע=
שפּילט — האָט פייטעל געענטפערט פערטראַכט, ווי ער וואָלט
גערעדט צו זיך אַליין.

האָט אויף איהם ריקליע פערוואונדערט און דערשראָקען
אַ קוק געטהון. צו רעדט ער ניט אַמאָל פון וועג... וואָס
עפּעס גאָר אַ פערד אין מיטען דריגען?

— כ'מיין, וואָס קען מען אויפטאָן מיט'ן „קאַראָמיסלע?" —
ערקלערט איהר פייטעל דעם פערבאַרגענעם געדאַנק זיינעם, מיט
וועלכען ער האָט זיך שוין לאַנג אַרומגעטראָגען.

ווייס ריקליע ניט, מיט וואָס צו טרייסטען איהם, און זי
זאָגט, אַבי שטיל ניט זיין:

— גאָט וועט העלפען... איז מען דאָך גאָט צו דאַנקען
אויסגעקומען ביז איצט.

— און איצט איז אַ מאוסקייט: פּיישקע במזור האָט געק=
קויפט אַ פערד, פיהרט וואַסער פון אונטער'ן שטאָרט, האָט זיך
אַלע מיינע בעלי=הבית'טעס אויך פערגלוסט וואַסער פון קרעני=
צע=ברונען.

גאָר פון קרעניצע-ברונען...

— יאָ... איבערהויפּט די דיענסט=מײדען: נור קרעניצע קאָבער ניב זײ.

— אַנדערש פּאַסט זײ ניט! — מאַכט ריקליע שטאַרק אויפגערעגט — ווי קאָן מען דאָס שלעפּען אויף'ן אַקסעל וואָמער פּאַר צווײ וויאָרסט, ווי?

ס'אַ דאַגה זײ האָבען, מײדען! זײ גיעב קרעניצע=וואַסער, און איז גאָר... מילא, וואָס מאַכט עס אויס? אָהן אַ פערד בין איך אַ פערפאַלענער!

און ס'איז שטיל געוואָרען, דאָס קינד אויף די הענד איז מיעד געוואָרען ציהענדיג די לעדיגע ברוסט, איז עס אײַנגעשלאָפען; דאָס רויטע מײדעל בײַם אויווען האָט געשנאָרכט זיצענדיג, און אַ פּאַל געבענדיג, צײַטענווײַז, פון רעכטס אויף לינקס און פון לינקס אויף רעכטס; דער יונגעל אויפ'ן אויבען האָט זיך אומגעקעהרט אויפ'ן רוקען, און מיט די באָרפוסע פיסלעך אײַנגעשפּאַרט זיך אין דער סטעליע; ריקליע האָט מעלאַניש געוויעגט מיט'ן פוס דאָס סקריפּענדיגע וויעגעלע, נור מיט אַמאָל האָט זי אויפגעהערט צו וויעגען און האָט זיך אַ קעהר געטאָן צו פײַטלען:

— דאַרף מען טאַקי אָנהויבען קלערען וועגען אַ פערד.

איצט האָט פײַטעל אויף איהר פערוואונדערט אַ קוק געטאָן.

—ב'מײַן, מ'דאַרף אָנהויבען צו ביסלעך אָבשפּאָרען—ערקלערט ריקליע איהר געדאַנק,

—פון וואָס וועסט דו אָבשפּאָרען?—אָבשפּאָרען? אַזוי אויך קוים ברויט צו זאַט...

— אַז מע וויל — קען מען — זאָגט ריקליע אַרויס שוין אָבער — מהע קען מען „פערבויגען", מיט'ן האַלץ דאַרף מען אויך ניט „פוכלען", שבת — אַביסעלע אײַנגעהאַלטענער. דער אויבערשטער וועט מוחל זײַן, נישקשה...

און האָט ריקליע בעוויזען אַ וועג, איז געבוירען געוואָרען אַ האָפנונג, איז דאָס אונמעגליכע געוואָרען אַ זאַך, וואָס קען פערוויקליכט ווערען, צו וואָס מען קען נאָך דערלעבען און נחת האָבען.

און ביז שפּעט אין דער נאַכט זענען פײַטעל מיט ריקליען געזעסען, און געמאַכט פּלענער ווי צו שפּאָרען אַ קאָפּיקע, גערעכענט, ווי לאַנג קאָן עס דויערען ביז מען וועט קומען צו

אַנ׳אײַנגענעם פערדעל, און פאָרגעשטעלט זיך ווי גוט ס׳וועט זײַ דאַמאָלס זײַן.

ווען זײַ זענען געגאַנגען שלאָפען, איז שוין דער געדאַנק וועגען אַ פערד אַזוי אײַנגעוואָרצעלט געווען אין זײַערע הערצער, אַזוי ווי זײַ וואָלטען שוין יאָהרען־לאַנג אומגעטראָגען זיך מיט איהם.

אויף מאָרגען האָט שוין דאָס גאַנצע הויז־געזונד געוואוסט, אַז דער טאַטע מוז האָבען אַ פערד, און „מען דאַרף זעהן שפּאָרען אַ קאָפּיקע . . .

און שפּאָרען האָבען אַלע געוואָלט: מענדעל האָט געזאָגט, ער וועט בדאי געהן אַ באָרפיסער, אַבי דער טאַטע זאָל קויפען אַ פערד; דער קלײנער לײבעלע האָט אויך אויפגעהערט צו ווײנען יעדען טאָג, מען זאָל איהם קויפען אַ נײעם סידור׳ל: ער וויל אויך, דער טאַטע זאָל קויפען אַ פערד מיט אַ ושערבציקעל, וועט ער קענען פאָהרען רײַטענדיג . . . די רויטע זעלדע האָט זיך אַלײן אויסגערופען אַז זי וועט געהן פאַר אַ ניאַנקע, און די גאַנצע זעקס רובל אַ זמן, וואָס זי וועט נעהמען, וועט זי אָבגעבען דעם טאַטען . . . אַפילו די קלײנינקע, הערענדיג שטענדיג אין געשפּרעך, פלעגען ציהען דער מאַמען פאַר׳ן פאַרטוך און שרײַען: „גיב מיל אַ גלאָשען, וועל איך געבען דעם טאַטען אויף אַ פערדעלע״ . . .

אָבער שפּעטער האָט זיך ריקליע אַרומגעזעהן, אַז עס וועט לאַנג דויערען ביז מען וועט פון אײנצע „אָבשפּאָרענישי״ אָנקלײַבען אויף אַ פערד. האָט זי גענומען זוכען אַ וועג, ווי אַזוי אַ זײַטיגע קאָפּיקע אַרײַנצוברענגען.

האָט זי אָנגעהויבען אַרײַנצונעהמען אַ פרעמדע ביסעל וועש אויסצוואַשען. געהן צו לײַטען אַ פּאָדלאָגע אויסשײַערען; אויף דער נאַכט — זאָקען געצירעוועט, פעדערען געפליקט — אַלץ קומט צו אַ גילדען אין פּסח׳דיגען טשײניק אויפ׳ן פּאָליצע.

ס׳איז איהר אַפילו ניט גרינג אָנגעקומען: ס׳איז געווען אַרבײט פאַראַן אַרום דאָס אײגענע געזונדעל, און קײן איבעריגע כּחות זענען אויך ניטאָ. נור דער געדאַנק, אַז מיט יעדען גילדען, וואָס זי פערדיענט, אַלץ נעהנטער קומען זײַ צו זײער צוועק, — האָט איהר געגעבען כּחות די שווערסטע אַרבײַט צו טהון.

טהיילמאל, שטעהענדיג אין א פרעמדער קיך איבער א באליע וועש, פלעגט זי פאר דער דינסט דאס הארץ אויסרעדען:
— דו מיינרט, טייערינקע, כ'וואלט זיך געדארפט אזוי די כחות איינרייסען, פראצעווען אויף די גראבע גוידערים? הלואי ווייטער, קיין עשירות איז ניטא, אבער דאס שטיקעל ברויט און קרופניק האט קיינמאל, גאט צו דאנקען, ניט געפעהלט. איז ניט קיין פלייש, אבי איך זאל זייערע פנים'ער ניט דארפען אנקוקען... מחויב די וועלט איינצורייסען? ניט מעהר, היינטיגע צייטען, איז דיר א מאדע געווארען: וואסער פון קרעניצע-ברונען... לאזען זיי מיין פייטל'ן ניט לעבען: פון קרעניצע-ברונען גיב זיי... בעט איך אייך, טייערינקע, קען מען עפעס שלעפען וואסער אויף'ן אקסעל פון קרעניצע-ברונען? אבער וואס אהרט עס זיי, א דאגה זיי האבען: כאטש לעג אן מיט'ן קאפ „סענעסראל" — אבי זייער גלאטע זאל ניט פעהלען... זאגט ער, פייטל מיינער, „איך בין א פערפאלענער אהן א פערד", זאג איך: „גאט איז א טאטע"; זאגט ער: „אלי-נבי" ט'פון הימעל ניט אראבווארפען"; זאג איך: „מען קען אבשפארען", זאגט ער: „פון וואס?" זאג איך: „ס'איז קיין תירוץ ניט. זייל מען — קען מען... ווי מע נעהמט זיך אונטער, אזוי העלפט גאט"... זאגט ער, פייטעל מיינער: „ווייס איך?" זאג איך: „סטו זעהן"... און, הערט איהר, טייערינקע, סע שפארט זיך: פערדינענט זיך דא א גילדען, דארטען — א פערציגער... גיט מען ניט נאך די האלז... זאל נור דער, וואס איך בין ניט ווערט צו דערמאנען, העלפען קומען צו א שטיקעל פערדעל, וועט שוין אלץ רעכט זיין...

און אויף דער מאמע קוקענדיג, האבען זיך אלע קינדער נעפונען פרנסות: לייבעל האט געמאכט פאפירענע לאנטערנעס און פערקויפט צו קאפיקע א שטיק, געהאנדעלט מיט יונ'ישע קנעפ, מיט „ניקאלאיעווסקע" מעסערלעך; מענדעל פלעגט יעדען פריהמארגען העלפען ראשע דער בעקערין ארויסטראגען א קאשיק בייגעל אין מארק אריין, און די צוויי בייגעל, וואס ער פלעגט קריגען פאר'ן גאנג, האט ער ניט איינמאל פערקויפט די חברים אין חדר, און די צוויי גראשען געבראכט א היים. די מיידלעך האבען א פרעמד קינד צוגענאנצעט, א גאנג גע=

לאָפען פאַר אַ קאָפּיקע...

די אַלע פערדיזענסטען זענען מיט שמחה געבראַכט געוואָרען אַ היים, און אַריינגעלעגט געוואָרען אין פסח'דיגען טשײניק — דער טאַטע וועט קויפען אַ פערד.

II

נאָך אַ שווערען טאָג אַרבײט, איז פּײטעל געקומען אַהײם, אַראָבגעשטעלט די לעדיגע עמער מיט'ן „קאָראָמיסלאָ" אין פאָר־הויז, איז אַריין אין שטוב, און מיט די הענד אויסגעשטעלט פאָראויס, איז ער געגאַנגען גלייך צום אויווען אָנצוואַרימען אַ ביסעל די פערפרוירענע פינגער.

— עפּעס שטיל אין שטוב — מאַכט פּײטעל שטעהענדיג מיט'ן פּנים צום אויווען — די פּיסקונעס שלאָפען שוין אַזוי פריה?

— כ'ווײס אַליין ניט, וואָס מיט זיי איז: חײנעלע עפעס ניט געזונד, און ציפּקע איז אויך, דוכט זיך, ניט מיט אַלעמען.

— וואָס איז? — פרעגט פּײטעל אונרוהיג.

— כ'ווייס, וואָרעמקייט האָבען זיי... חײנעלע ברענט...

— אודאי צוגעקיהלט זיך — שטויסט זיך פּײטעל אָן — אָרער פון מעגענדעל... ריזען-אײל אַ לעפעל גיב איהר...

— כ'האָב מורא ס'איז ניט פון מעגענדעל... עפעס ברענט חײנעלע, ווי אַ פייער... און אין העלזעל זענט ביי איהר אַזוי, אַז איך מיין דאָס קינד ווערט דערשטיקט... אפשר מאַטע דעם רופא אַריינרופען?

— שוין „מאַטע דעם רופא!" ס'שיט זיך ביי איהר צוויי גילדערנע! וואו וועסט דו עס נעהמען, וואו?!

— מ'האָט געקענט „אנטלייהען" פון „יענע" — מאַכט ריקליע ניט זיכער, שוואַך אַ ריהר געבענדיג מיט'ן קאָפּ צום פּאָליצע, וואו דער פסח'דיגער טשײניק איז געשטאַנען.

פּײטעל איז אַ צוקאָכטער געוואָרען.

— פון „יענע"... שוין פון יענע! נאָך וואָס וועסט דו אויסטראַכטען? אַ קינד עפעס ניט מיט אַלעמען, איז שוין רעדט

צעפּען פון יענע . . . אט אזוי וועט מען טאקי קומען צו עפּעס. האָ? אָט נעהם גיס איהר בעסער אריין א לעפעל ריצען=אייל, קויף פאר א פּאר גראָשען טרוקענע מאלינעס=טיי און גיב איהר זיך אנטרינקען, וועט זי דורכשוויצען, און מאָרגען, אם ירצה השם, שטעהט זי אויף א פרישע, א געזונדע.

פייטעל׳ס רעצעפּט האָט ניט געהאָלפען: חיענקע איז אויף מאָרגען ניט אויפגעשטאנען קיין „פרישע=געזונטע". און ציפּקע, דאָס צווייטע העלפט פון צווילינג, וואָס איז געשלאָפען מיט איהר צוזאַמען אין איין בעט, האָט אויך געברענט, ווי א פייער, און די העלזלעך האָט ביי זיי געכאָרכעלט, ווי צו דער גסיסה.

איז שוין פייטעל אליין, נור טאָג, געלאָפען נאָכ׳ן רופא, דער רופא האָט גלייך געשיקט נאָכ׳ן דאָקטאָר. דער דאָקטאָר האָט זיך שטארק געבייזערט, וואָס מען האָט איהם נעכטען ניט גערופען, געהייסען צונעהמען די איבריגע קינדער פון שטוב און איז אוועק, אבזאָגענדיג זיך פונ׳ם האלבען רובעל, וואָס פייטעל האָט איהם געשפּאָרט אין האנד.

נעגען נאכט איז חיענעלע אויסגעגאנגען.

אין א שעה ארום איז ציפּקעלע געגאנגען דעם זעלבען וועג.

מאָטע דער רופא האָט געזאָגט: ס׳איז געווען דיפטעריט.

פונ׳ם קאפּיטאל אין טשייניק איז געבליבען איין האלבער רובעל, — דער האלבער רובעל פון וועלכען דער דאָקטאָר האָט זיך אבגעזאָגט.

דאָס איבריגע איז אוועק אויף תכריכים און קבורה=געלד.

III

ווען פייטעל מיט ריקליען זענען צוריק געקומען פון בית=עולם, און געזעצט זיך שבעה, האָבען זייערע אויגען געבלאָנ=דזשעט פון דער לעדיגער וויגעלע צום פוסטען טשייניק, און פון טשייניק צום וויגעלע . . .

דאָס הארץ האָט וועה געטאָן אויפ׳ן צווילינג און אויף די אָנגעשטאָרבענע האָפנונג . . .

געה הויב ווײַטער אָן פון דאָס נײַ. —— ——
ווען מען האָט זיך גענוג אָנגעקוקט פון דעם געשטאָרבע-
נעם צווילינג׳ס שמײַכעלעך און מינעלעך, —— האָט פּיטעל אַ-
פרעג געטאָן:
—— וויפיעל איז דאָרטען געווען, אין טשײַניק?..
—— עלף רובל אָהן זעכצעהן גראָשען .. וועה צו מײַנע
יאָהרען!..
און ס׳איז שווער געווען צוזאָגען, וואוהין דער „וועה“ געהערט —
צו די פערשטאָרבענע קינדער אָדער צו דאָס פערלאָרענע געלד.
און אין אַ ווײַלע אַרום האָט זי צוגעגעבען.
—— צוויי דרײַ-רובעלדיגע, פּאַפּיערענע... דרײַ זילבערנע
רובעלס... אַ האַלבער רובעל מיט צוויי זילבערנע פערטעלעך...
דרײַ פערציגערס, אַ גריוויניקעל, פיער בלישצענדיג זילבערנע
צעהנערלעך, אַ קאָפּיקע און צוויי נײַע גראָשעלעך... אַ בראָך
צו מר!.. מײַנע אונשולדיגע עופה׳לעך!..
און בײדע זענען זיצען געבליבען שטיל און שאָקלענדיג
מיט די קעפּ.
טיעף ערגעץ אין אַ ווינקעלע פון מוח, איז שוין בײַ בײַ-
דען געבוירען געוואָרען אַן׳אונבעוואוסטער געדאַנק, אַז דער
האַלבער רובל אין פּסח׳דיגען טשײַניק, דאַרף ניט בלײַבען אַלײן...
נור כל זמן די וואונד איז פריש געווען, האָבען זײ זיך, ווי
געשעמט צו רעדען פון דעם.
ערשט שפּעטער מיט אַ שטיק צײַט, ווען אויסער דער
מאַמע׳ן, האָבען שוין אַלע במעט פערגעסען אָן צווילינג, האָט
מען אויפ׳ס נײַ אָנגעהויבען שמועסען וועגען אַ פערד.
איצט, האָט זיך פּײַטלען מיט ריקליען געדוכט, וועט גרינ-
גער זײַן צוצוקומען צו דעם: זעלדע דיענט שוין לאַנג אויף אַ
שטעלע; די צוויי קלענערע קען מען שוין אויך אָבגעבען פאַר
ניאַנקעס דעם זמן. —— מאַקי שווער געבעך, פאַר יונגע קינ-
דער, אָבער וואָס זאָל מען טהון? מען מוז דאָך אַ פערד האָ-
בען, דערפאַר וועט זײ שפּעטער בעסער זײַן..... מענדעל אַר-
בײַט שוין אום זײַנע צעהן גילדען אַ וואָך בײַ אַ שוסטער; לײַ-
בעל —— בײַ אַ סטאָליאַר אין דער לעהרע —— אויך מיט אַ
טויל וועניגער. אַלץ גרינגער ווי אַ מאָל.

און מען האָט ווידער גענומען אָבשפּאָרען.

אָבער אין דאָס אָבגעשפּאָרטע געלד איז קיין מזל־ברכה ניט געווען: אַ גאַנצן ווינטער האָט פּייטעל צוגעקריינקט, געהוסט און איז אָפּט מאָל אויף אַ טאָג און צוויי געבליבען זיצען אין דער היים.

פֿאַר אָנדערטהאַלבען יאָהר קוים פונפצעהן רובל אָבגעשפּאָרט.

דאָס איינציגע וואָס האָט פּייטלען אויף די פֿיס געהאַלטען, איז געווען די האָפֿנונג, אַז ער וועט דאָך ווען ס'איז קומען צו אַ פֿערד און וועט אויסרוהען זיינע ביינער פֿון „קאָראָמיסלאָ“.

אָבער וואָס ווייטער, אַלץ מעהר האָט ער איינגעזעהן, אַז „ביז ער וועט דערלעבען די נחמה, קען אַרויס די נשמה“. ווער ווייס ווי לאַנג עס וועט נאָך דויערען ביז ער וועט האָבען גענוג אויף אַ פֿערדעל ביי היינטיגע יקרות.

און זוכענדיג תחבולות, ווי אַזוי וואָס גיכער צוצושלאָגען זיך צו אַ פֿערד, איז ביי איהם געבליבען, אַז דער איינציגער וועג איז: לייהען עטליכע קערבלעך ביי זעלדע'ן.

און איינמאָל, אַ שבת־צו־נאַכט, ווען זעלדע איז געקומען געוואָהר ווערען טאַטע־מאַמע, און די איבריגע קינדער זענען אויך געווען אין דער היים, — האָט זיך פּייטעל לאַנג אַרומגעדרעהט איבער'ן שטוב, כלומרשט ער זוכט עפּעס, נאָכהער האָט ער זיך מיט אַ מאָל אָבגעשטעלט ביים טיש, אָנשפּאַרענדיג זיך אויף איהם מיט די הענד, און קוקענדיג אויף זעלדע'ן, האָט ער מיט אַ רחמנות־חונפ דיגען שמייכעלע געזאָגט:

— קעהרסט שוין אודאי האָבען אַ שטיק טיט געלד, דאָ, טאָכטער?

— זאָל עס מיר צוקומען און אונז אַלע, וואָס מיר פֿעהלט — ווינשט זעלדע — ווייסט דאָך, וואָס איך האָב: אָט דאָס, וואָס איך האַלט ביי דיר.

— פֿינף־און־זעכציג קאַרבען? דאָס איז גאָר דיין נדן? [...]ע, מן הסתם, פֿאַראַן ערגעץ אַ קניפּעלע, זיי זיך מודה...

קוקט איהם זעלדע אָן פֿערוואונדערט: וואָס רעדט ער

עפעס מיט איהר אזוי? דוכט זיך, ער ווייס פון יעדען גראשער וואס זי פערמאגט.

— דוכט זיך, איך בעהאלט פון דיר ניט — מאכט זעלדע האלב פערדראסיג.

— ניין, זעלדע, איך פרעג עס אקעגען דעם, וואס כ'האב געקלערט ע—ע... טאמער האסט עטליכע זייטיגע רו־בעל, וואלסט דו מיר געליהען ע... אויף א פערד...

און אזוי ווי ער וואלט מורא געהאט, זעלדע וועט איהם ניט פערשטעהן, האט ער איילענדיג צוגעגעבען:

— פערשטעהסט, זעלדינקע, נור לייהען, ניט שענקען, חלילה... דיינעם א פערהארעוועטען גראשען פערנעהמען — זאל מיך גאט היטען!..

זעלדע איז געשטאנען, ווי א צוטומעלטע: דערויף האט זי זיך ניט געריכט.

איהר געלד דארף זי פאר זיך: זי איז ניט קיין קליי־נינקע... בכיון געקליבען ביים טאטען, ניט אבגעגעבען אויף פראצענט, געמיינט: ביי איהם וועט גאנץ זיין, בעט ער גאר „לייהען"...

— הלואי וואלט איך נור אזוי געהאט זייטיגע, טאטע, ווי איך וואלט דיר געגעבען — מאכט זעלדע, פיהלענדיג, אז איהר געלד איז אין סכנה.

— און פון „די", וואלסט דו מיר געליהען? ניט קיין סך, איין פינף־און־צוואנציגער... זיבצעהן קערבלעך האב איך, און פאר א פערציג קארבען קען מען קויפען א שען פערדעל...

— ווי קען איך? ווייסט דאך, טאטע, אז צאליע וועט מעהר ווי נאך צוויי זמנים ניט ווארטען. ער וויל חתונה האבען און קויפען אנ'איינגענעם שפאן. מיאוס געווארען זאגט ער זיין א שמייסער ביי יענעם. מוז איך דאך האבען כאטש א הונדערטער, א חוץ חתונה־קליידער, ווי־זשע קאן איך דיר אוועקגעבען?

—אי, טאכטער, פאר צוויי זמנים, וועל איך דיר, אם ירצה השם, אבגעבען א הונדערטער פאר דעם פינף־און־צוואנציגער, און נאך מאכען דערצו א חתונה, ניט ערגער פון לייטען. מיט א פערד אין די הענד!.. וואס רעדסט דו עפעס

— כ'האָב מורא. טאַטע, ווער ווייס, וואָס ס'מאַכט זיך. ציביה די גראָבע שאַרט זיך אַזוי אויך צו איהם... ער וויל ניט וואַרטען...

— איז, הייסט עס, זאָל איך זיך לעגען און שטאַרבען? — פּרובירט זיך פּיטעל צו ווירקען אויף איהר פון דער אַנדערער זייט.

— איז וואָס־זשע קאָן איך העלפען?! — בעט זיך ביי איהם זעלדע.

— קינדער — האָבען אויפ'ן אייגענעם טאַטען קיין רחמנות ניט.

— איז וואָס האָסטו צו מיר! וואָס קאָן איך העלפען? האָט זעלדע ביטער, שוין העכער אויסגעשריען.

— דער טאַטע וועט דאָך פאַלען אין די „האָליאַבליעס"

— מישט זיך אַריין די מאַמע — ער האָט דאָך שוין קיין כח ניט די פיס צו שלעפּען! ווי לאַנג נאָך קען ער געהן מיט'ן „קאָראָמיסלע?"..

— וואו וועט זיך די מאַמע מיט די קינדער דאַמאָלט אַהינטהון? — פאַלט איהר פּיטעל אַריין אין די רייד.

— אַ שטיין איז דאָס, ניט אַ מויד! — וואָרטשעט מענדעל.

— זעה נור דעם בעל־צדקה אויפף יענעם'ס קעשענע! — האָט זעלדע אַרויפגעוואָרפען זיך אויף איהם, גערן אויסצולאָזען איהר ביטער האַרץ צו זיין קאָפּ.

— נישקשה, כ'שטעה אויך ניט פון ווייטען — פּערענטפערט זיך מענדעל — אַ גאַנץ' ווינטער געטראָגען דעם טאַטען אַ רובעל אַ וואָך... דער דאָקטער האָט געזאָגט, כ'זאָל טרינקען פיש־טראָן, מילך, און איך האָב דער מאַמען אָוועקגעגעבען... „בעל צדקה אויף יענעם" — זאָגט זי.

— איז וואָס־זשע ווילט איהר פון מיר?! — האָט זיך זעלדע צוואויינט — כ'זאָל פון מיר די העמד אויסטאָן? נעהמט שינדט פון מיר די הויט אַראָב!.. כ'דאַרף גאָרניט, אַבי ס'זאָל זיין אַ פערד, נעהמען זאָל מיך שוין די ערד, רבונו־של־עולם!..

— שאַ, שאַ, וויין ניט! ווילסט ניט — איז ניט! ניט

מיעהר, כ'האָב געמײנט — אַנ'אײגען קינד...

— נעהם, נעהם אינגאַנצען! איך דאַרף ניט קײן געלד!.. בּ'װיל ניט דעם שידוך!.. מעגסט נעהמען פינף־און־צװאַנציג, פופציג...

— לײַה איך בײַ דיר צװאַנציג — דרײַסיג רובעל..!. װען ניט מאָרגענדיגער יריד, װאָלט איך ניט געליהען, זאָלסט מיך אָפּגילטען... מאָרגען קאָן מען קויפען בחינם... מיט גאָט'ס הילף, — אַ הונדערטער אָפּגעבען, מיט חתונה־קלײדער, מיט מתנות...

נור זעלדע האָט איהם שוין ניט געהערט: זי האָט געכאַפּט די פּאַטשײלע אויפ'ן קאָפּ, און װײנענדיג אַרויסגעלאָפען פון שטוב...

אויף מאָרגען, איז דאָס גאַנצע הויז־געזינד אויף געװען נור טאָג.

פײַטעל אַלײן איז אומגעגאַנגען אַ צופלאַמטער, ריקליע האָט זיך קײן אָרט ניט געקענט געפינען, מענדיל און לײבעל האָבען זיך אויסגעזוכט תּרוצים און ניט געגאַנגען צו דער אַרבײַט.

און נאָך גאַנץ פריה, װען דער עולם אויפ'ן פערד־מאַרק האָט נור װאָס אָנגעהויבען אויפקומען זיך, איז שוין פײַטעל מיט די זיהן געװען דאָרטען און בעקוקט פערד.

פײַטעל איז קײן גאַסט ניט געװען אויפ'ן פערד־מאַרק; באַלד, װי ער האָט נור אָנגעהויבען צו קלײַבען אויף אַ פערד, פלעגט ער שוין יעדען יריד אַרוים אויפ'ן מאַרק, געדרעהט זיך צװישען די צײַלען אויסגעשטעלטע פערד; הויבט בײַ אײן פערד דעם עק, בײַם צװײטען — אַ פוס, קוקט אין די צײן, בעטראַכט די קאָפּיטעס, שפּאַרט זיך אײן מיט'ן קולאַק אין פערד'ס זײַט... זעהט ער, אַז אַ פערד בײַט אַלע װײַלע די פיס, האַלטענדיג אײן פוס אין דער לופטען, — װײס ער, אַז ער איז „געפאַלען" אויף די פיס, און געהט אַװעק, װאַרפענדיג: „ניט

פאַר מיר קיין סחורה"... ער דרעהט זיך צווישען ציגיינער, שמועסט מיט קאָניובעס און שפּילט די ראָליע פון אַ פערד־קוי־ פער, וואָס זוכט די ריכטיגע סחורה.

קאָניובעס ווייסען, אַז ער איז קיין גרויסער סוחר ניט, נור, אַז ער האָט געגוג געלד אויף אַ „וואָלעדיגען געהר", זענען זיי זיכער געווען: אַזוי פיעל יאָהרען אַ מענש „צילעוועט זיך" צו אַ פערד!..

און דעם זונטאָג, ווי נור ער איז אַרוים אויפ'ן פערד־ מאַרק, אַזוי בעגעגענט איהם קאָפּעל קאָניוך מיט אַ זעק איבער'ן פלייצע:

— האָב איך פאַר דיר אַ סוס, פייטעל — אַ צאַצע! דער גובערנאַטאָר מעג אויף איהם פאָהרען, ווי דו זעהסט מיך אַ יודען!

און גלייך טאַקי אַ כאַפּ געטאָן און אַרויסגעפיהרט פאַר'ן ציימעל אַ דאַרע שקאַפּע, גענומען שניידען מיט'ן בייטש־שטעקעל, ציהען פאַר'ן ציימעל, שרייען „ווי—האָ—נו" און די גאַנצע צייט געדרעדט:

זעהסט אַ גאַנג?.. פייער!.. פיס!.. אַ טראָט!.. אַ רוקען מיט אַ האַלז!..

די קליאַטשקע האָט זיך געדרעהט און געדריגעט מיט די פיס, ווי זי וואָלט געזוכט אַנ'אָרט, וואוהין צו בעהאַלטען זיך פון קאָפּעל'ס קלעפּ.

פייטעל איז געשטאַנען און געקוקט מעשה מבין, און נאָכ־ הער קאַלטבלוטיג אַ זאָג געטאָן:

— פאָהר זיך נאָר, אַ טשיקאַוועס, דורך אויף איהר...

אין אַ מינוט אַרום איז קאָפּעל געזעסען רייטענדיג אויפ'ן פערד, געריטען הין און צוריק, פאַרביי פייטלען, וועלכער האָט די אויגען ניט אַראָבגענומען פון דער קליאַטשע'ס פיס.

נאָך קאָפּלען איז מענדעל דורכגעריטען אויף איהר:

דערנאָך האָט פייטעל בעטראַכט די אויגען, די ציין, די קאָפּיטעס, און איז צופריעדען געבליבען מיט דער סחורה.

קיין גרוים פאַרשוין איז זי אפילו ניט געווען, נור פאַר פייטלען, וועלכער האָט שוין צעהן יאָר געחלומ'ט וועגען אַנ'איי־ גען פערדעל, איז אָט די שקאַפּע, וואָס איז שוין דורכגעגאַנגען אַלע מדרגות פון האָרעפּאַשנע פערד, געווען דאָס בעסטע, וואָס

אַ יוד קען זיך ווינשען . . .

—וואָס בעט מען פאַר דער נבלה? — מאַכט פּײַטעל גלײַכגילטיג, כּלומר׳שט די סחורה געפעלט איהם ניט.

— ווילסט קויפען? — ענטפערט קאָפּעל מיט אַ פראַגע.

— אויפ בײַם וועג . . .

— ווי דו ביזט אַ יוד?

— ווי איך בין אַ יוד . . . כ׳מײַן. וואָס מײַנסט דו עפּעס ע—ע . . .

— גיב דײַן האַנד.

פּײַטעל האָט אויסגעשטעלט די רעכטע האַנד, קאָפּעל האָט אַראָבגעלאָזען אַ הילכיגען פּראַסק איבער איהר, און האָט מיט אַ ברען אַ זאָג געטאָן:

— זי וועט געהן צו דיר פאַר פינף־און־פערציג קאַרבאָנצעם! מיט׳ן צײַמעל, מיט האַק און פּאַק... כאַפּסט אַ מציאה—דײַן מזל! זאָל דיר גאָט העלפען! . .

האָט מען זיך געדונגען, געפּאַטשט איבער די הענד, ביז מען איז מושוה געוואָרען אויף נײַן־און־דרײַסיג רובעל און פּײַטעל׳ס „מאָגאַריטש".

כל זמן פּײַטעל האָט זיך געדונגען מיט קאָפּעל׳ן האָט ער זיך געמאַטערט צו זײַן קאַלטבלוטיג וויִ נור אָבער ער האָט אָנגענומען דעם פערד פאַר׳ן צײַמעל צופיהרען איהם אַהײַם,—זײַן אײגען־פערד אַהײַם פיהרען, האָבען בײַ איהם אַזש די הענד געציטערט פאַר פרייד.

יאָהרען גע׳חלומ׳ט פון אַן אײגען פערד און — אָט האָט ער איהם! . .

אי מענדעל, אי לײבעל האָבען איהם געבעטען, ער זאָל זיי לאָזען פיהרען דעם פערד פאַר׳ן צײַמעל, נור ער האָט זיך זיי אפילו ניט געלאָזט צו ריהרען צו איהם.

— לאָזט, טשעפּעט ניט! . .

ווי אַ יונגער איז ער געגאַנגען פיהרענדיג די דאַרע קליאַטשע פאַר׳ן צײַמעל און אומקוקענדיג זיך אויף איהר אַלע ווײַלע אַהינטער

לײבעלע איז אַוועקגעלאָפען פאָראױס אָנזאָגען אין דער הײם די שמחה, אַז דער טאַטע האָט געקױפט אַ פערד.

ריקליע מיט די קינדער זענען אַרױסגעלאָפען אַנטקעגען.

און װען זי האָט דערזעהן פײַטעלס שײַנענדיגען, מיט אַמאָל יונג־געװאָרענעם פנים, האָט זי זיך דערמאָנט אָן איהר חופה־טאָג.

פײַטעל האָט איהר אָהן װערטער אָנגעװיזען מיט שײַנענדיגע אױגען אױפ׳ן פערד: „זעהסט?״, הײסט עס...

זי האָט געװאָרפען אַ בליק אױפ׳ן פערד און גענומען װישען די אױגען מיט׳ן ברעג פאַרטוך.

זי האָט אפילו ניט געפרעגט, װיפיעל ער האָט בעצאָהלט פאַר איהם.

און אַזױ װי ער װאָלט געװאָלט װײַזען דער װײַב, װאָס פאַר אַן־אָדלער ער האָט אײַנגעהאַנדעלט, האָט ער איבערגעגעבען מענדלען די צײַמעל און קורץ אַ זאָג געטהון:

— פיהר איהם נור דורך אַ טשיקאַװעס...

מענדעל האָט געפיהרט די קליאַטשע הין־און־צוריק און פײַטעל מיט ריקליען זענען געשטאַנען און אָנגעקוקט. און װאָס לענגער ער האָט געקוקט אױפ׳ן פערד, אַלץ מעהר האָט זיך זײַן פנים געענדערט: דער גאַנצער פײַער אין זײַנע אױגען איז מיט אַ מאָל אױסגעלאָשען געװאָרען, די הענד זענען שװאַך אַראָבגעהאַנגען, דאָס פנים האָט בעקומען אַ אַש קאָליער, דער גאַנצער קערפער האָט זיך אײַנגעהױקערט, אַזױ װי ער װאָלט צוזאַמען מיט דער צײַמעל זײַנע גאַנצע קרעפטען איבערגעגעבען. מיט אַ גלײַכגילטיג־אױסגעלאָשענעם בליק האָט ער געקוקט אױפ׳ן פערד און געשאָקעלט מיט׳ן קאָפּ.

ריקליע האָט אױף איהם אַ קוק געטהון און דערשראָקען זיך:

— פײַטעל, װאָס איז מיט דיר?!

פײַטעל האָט אָנגעװיזען מיט׳ן האַנד אױפ׳ן פערד און יאוש׳דיג געזאָגט:

— דערלעבט... גאָט װײס, צו װעט מיר אױסקומען פאָהרען אױף איהם... גאָט װײס!..

— װאָס רעדסט דו? = גאָט איז מיט דיר?!

— קײן בח נישטאָ..! — האָט פײַטעל אַ מאַך געטהון

מיט'ן האַנד — גערהאַוועט, גערהאַוועט... וואָס?

— וואָס רעדסט דו עפּעס, וואָס?! איצט, מיט אַ פערד, וועסט דו ערשט אויסרוהען די ביינער... ניט דאַרפען שלעפּען די „קאָראָמיסלע" אויפ'ן אַקסעל.

נור פייטעל איז געבליבען ביי דאָס זייניגע:

— גאָט ווייס, גאָט ווייס!.. קיין כח נישטאָ... ס'לוינט צו האַוועו אויף דער וועלט... דערלעבט... און וואָס?...

ריקליע איז געבליבען שטעהן, ווי אַ פערגליווערטע.

די קינדער האָבען געקוקט אויפ'ן טאַטען פערוואונדערט...

די ענדע פון א ראמאן.

ווי א גרויסער, גרויער פעלז האט זיך די שיף אבגעטיילט פון האפען און איז קרעכצענדיג, און סאפענדיג, לאנגזאם ארויס אויפ'ן וועג צום אפענעם ים.

דער האפען און די שיף-דעקען זענען שווארץ געווען פון מענשען.

די פאסאזשירען פון דער ערשטער און צווייטער קלאס, זענען געשטאנען ארום די פארענצעס פון זייערע בעזונדערע גרויסע און גרוימע דעקען, פערפוצט ווי צו א יום-טוב, געשיקט „לופט-קושען" צו געליבטע אויפ'ן ברעג, געפאכט מיט טיכלעך צו פערבליבענע פריינד, געקוקט דורך בינאקלען אויף דער שעהנער פאנאראמע, וואס די פערלאזענע שטאדט האט מיט זיך פון וויי-טען פארגעשטעלט און געקליבען זיך, ווי וויים מעגליך, הנאה האבען פון דער ים-רייזע.

די „צווישענדעקניקעס" — מייסטענטהיילס יודען — האבען זיך געטופעט אויף דער אונטערשטער ענגער און שמוציגער דעק, די גרעסטע טהייל פון וועלכער איז פערוואַרפען געווען מיט זעק, קאסטענס, קערב און דיקע קאנאטען.

אלטע יודען, מיט דעם גאנצען גלות אויף זייערע פנימ'ער, מיטעל-יעהריגע מיט דעם עול-הפרנסה אויף זייערע מידע פלי-צעס, יונגע-לייט מיט ליכט פון האפנונג אין זייער בליק און מיט מוטה אין יעדער בעוועגונג, ווייבלעך, מיט צייכענס פון א סך קינדער און וועהניג ברויט אויף זייערע שטערענס; מיידלעך, ווער מיט דעם פאגראמען-שרעק און ווער — מיט דעם חלום פון גליק אין זייערע אויגען, — האבען זיך פערמישט איניינעם, געמיל-

יעט זיך איינער צום צווייטען, ווי אַ סטאַדע דערשראָקענע שעפּסען...

ס'איז נישט שווער געווען צו דערקענען, אַז דאָס זענען ענטלאָפענע פון פייער, אָדער מענשען, וואָס חלומ'ן פון אַ שטיקעל ברויט, ווי פון גרעסטען גליק.

נור איין יונגע פּאָרעל האָט זיך מיט איהר מונטערקייט אָבגעטהיילט פון דעם פינסטער=גרויען עולם: אַ יונגער בחור'ל פון אַ יאָהר צוויי=און=צוואַנציג מיט אַ געמאַכט=ערנסטען געזיכט, וואָס קען יעדען גלייך געפעלען ווערען, און אַ בע'חנ'ט מיידעל, מיט אַ יאָהר דריי יונגער פון איהם.

געשטאַנען זענען זיי הארט איינער נעבען צווייטען; און געקוקט ניט אויפ'ן ברעג, וואוהין קיינער איז זיי ניט געקומען בעגלייטען, ניט אויפ'ן ים, פון וועלכען עס שווינדעלט אַזוי אין קאָפּ, נאָר איינער דעם צווייטען אין די אויגען, אין וועלכע זיי האָבען זייער אייגענעם ים געזעהען...

זיי קענען זיך שוין גאַנצע פיער טעג. בעקאַנט האָבען זיי זיך אין דער שיף=קאָמפּאַניע'ס „האָטעל" וואו זיי האָבען עטליכע טעג געוואַרט אויף די שיף.

זי ווייס שוין, אַז מען רופט איהם חיים, אַז פון רוסלאַנד איז ער אַוועקגעפאָהרען, „ווייל מ'האָט געמוזט אַזוי"... אין אַמעריקאַ האָט ער, אַ חוץ אַ פּאָר בעקאַנטע, קיינעם ניט. וואָס וועט ער טהון? ער וועט שטודירען... ער האָט אין דערהיים געהאַלטען עקזאַמען אויף זעקס קלאַססען, האָט מען איהם "סרעזשעט" אויף מאַטעמאַטיקע... אָבער אין אַמעריקאַ איז גרינג צו שטודירען, מען דאַרף נאָר וועלען, און וועלען — וויל ער... ער מוז ווערען, אַ גרויסער מענש.

ער פון זיין זייט, האָט געוואוסט אַז זי הייסט חנה, אין אַמעריקאַ פאָהרט זי, ווייל איהרע ברידער און שוועסטער, וואָס זענען דאָרטען, לאָזען איהר פשוט ניט צורוה זי זאָל קומען אַהין. זי האָט זיי געשיקט איהר קאַרטע, האָבען זיי געשריבען זי זאָל באַלד קומען, וואָרום אַ מיידעל מיט אַזאַ „פּיים" — אַ פנים אויף זייער לשון — וועט זיין "אָלל רייט" — גליקליך, מן הסתם — אין אַמעריקאַ. זיי אַליין זענען אויך „אָלל רייט", שרייבען זיי, זיי האָבען „שעפּער" — פאַבריקען אויף ענגליש — און זענען „וועל

אָף" — וואָס דאָס איז אַזוינס—שרײַבען זײַ ניט, מן הסתם — מיליאָנשציקעס.

דאָס אַלעס האָבען זײַ געוואוסט נאָך דעם ערשטען טאָג פון זײער בעקאַנטשאַפט, און האָבען זיך געפיהלט, ווי זײַ וואָלטען אויסגעוואַקסען צוזאַמען.

אַזוי, אַמווײניגסטען האָט ער געזאָגט און זי האָט געגלויבט...

איהר איז געפעלען, וואָס אַ יונגער מאַן, וועלכער האָט „געמוזט" אַוועקפאָהרען פון רוסלאַנד איז מיט איהר אַזוי אײנפאַך און האָט זי קענטיג ניט פײַנד.

איהם איז געפעלען געוואָרען איהרע בלויע אויגען, איהרע בלאָנדע צעפ, איהר בע'חנ'ט פנים... און אַגב — האָט ער גע־קלעהרט — שאַדט דאָך גלאַט ניט בעפרײַנדעט צו ווערען מיט אַ מײדעל, וואָס האָט ברידער און שוועסטער מיליאָנשציקעס אין אַמעריקאַ: דורך זײַ וועט גרינגער זײַן דערשלאָגען זיך צו עפּעס... זי איז אַפילו אַ קלײנשטעטעלדיגע מײדעל און ניט קײַן גרויסע חכמה, נור וואָס אַהרט עס איהם? חתונה האָבען געהט ער דאָך מיט איהר ניט; אָבער ווערען מיט איהר אַ ביסעל נעהנ־טער קען געוויס ניט שאַדען.

די אָבגעשניטענקײַט פון דער גאַנצער וועלט, וואָס מען פיהלט אויפ'ן שיף, האָט זײַ נאָך נעהנטער געמאַכט.

און ביז שפּעט אין דער נאַכט זענען זײַ געשטאַנען און אָנ־געקוואָלען אײנער פון צווײטען.

אויף דעם צווײטען און דריטען טאָג איז דער ים געווען אַזוי שטורמדיג, אַז מען האָט אַפילו אָן ליבע פערגעסען...

הויכע, ברויזיגע כוואַליעס האָבען זיך מיט רעש געיאָגט אײנע נאָך דער צווײטער, מיט אַ ווילדען כעס געוואָרפען זיך אויפ'ן שיף, און געוויגט זי פון אײן זײַט צום אַנדערען, גע־שפּיעלט מיט איהר, ווי מיט אַ שפּענדעל. אָט ווערט זי אין גאַנ־צען פערזונקען צווישען די ווילדע כוואַליעס, אָט שווימט זי אַרויף פון אויבען, און וואַקעלט זיך ווי אַ ענטעל... און עס קרעכצט, און עס טרעשצעט די שיף, און עס דוכט זיך אַז אָט, אָט וועט זי

אונטערגעהן אין איהר שווערען קאַמפּף מיט דעם צובושעוועטען ים.
ערשט אויפ'ן פיערטען טאָג האָט דער ים אָנגעהויבען צו=
בערוהיגען זיך. עס הויבט זיך אויף אַ קליינע כוואַליע און לאָזט
זיך נאָך דער צווייטער, אָבער ניט דעריאָגענדיג קעהרט זי זיך
אום צוריק... דער ים איז, דאַכט זיך, ווי פערמאַטערט, פער=
שוואַכט פון זיין שטורמדיגער אַרבייט, און ס'זעהט אויס, אַז ער
וועט באַלד אין גאַנצען בערוהיגען זיך.
און נאָך האַלבען טאָג האָט שוין דער ים אויסגעזעהען, ווי
אַ כּאַסע צושמאָלצענע זילבער... אַ געשמאַקער ווינטעלע האָט
גיירונצעלט די גלאַטקייט פון שפּיגעלדיגען ים... נאָר אַרום סאַמע
שיף זעהט דאָס וואַסער אויס, ווי אונרוהיג: קליינע וועלען שלאָ=
גען זיך אָב אָן די זייטען פון שיף, און וואַשען איהר, און קיצ=
לען זי, און שפּיעלענדיג לויפען זיי צוריק, פערשמעלצען זיך מיט
זייערע חבר'טעס און טראָגען זיך אין זייער אייביגען גאַנג... אַ
ברייטער, ווייסער פּאָכער פון שוים שלעפּט זיך נאָך דער שיף,
און רוישט, און קאָכט און שפּריצט... און די זון שפּיגעלט זיך
גאָב אין דעם פרעהליכען שנעע=ווייסען שטראָם, און איהרע
שטראַהלען באָדען זיך אין זיינע אָנגעזייפטע בלעזלעך...
אָנגעטהון אין רייזע=מאַנטלען, הויבען ביסלעכווייז אָן אַרויס=
צוקריכען אויף די דעקען די פּאַסאַזשירען פון דער ערשטער און
צווייטער קלאַס. איינוויקלענדיג די פיס אין וואַרימע פלעדען, צו
זעצען זיי זיך אויף בעקוועמע שיף=שטוהלען און האָבען הנאה פון
דער שעהנער וועלט'ל.
בעווייזט זיך פון ווייטען אַ צווייטע שיף, מאַכט מען מיט
די טאַשען=טיכלעך, אַזוי ווי מען וואָלט עס דאָרט בעמערקט;
וואַקלען זיך עפּעס פון ווייטען, ווי די ענטלעך, צוויי פישער=
שיפלעך מיט ווייסע זעגלען, שטעלט מען דערויף אָן די שפּאַקטי=
וועס, קעהרט זיך איבער אַ גרויסען פיש אין דער לופטען און
פאַלט צוריק אין ים אַריין, לאָ'נדיג אויפ'ן וואַסער ברייטע צירק=
לען, — קוועלט מען גאָר אָן פון שמחה...
און די פּאָר יודען פון „צווישענדעק“, וואָס האָבען כח גע=
האַט אַרויסצוקריכען אויפ'ן דעק, קוקען אויף זיי פון אונטען
אַרויף און וואונדערען זיך: פון וואָס גוים קענען נתפעל ווערען!..
די אונטערשטע דעק איז כמעט, ווי לעדיג, אונטען, אין

דעם אָבגרונד פון „צווישענדעק״, איז חורבן: די דריי עטאַזשען בעטלעך זענען פערנומען מיט מענשען מיט טוידט-גרינע פּנים'ער, מיט בלאַסע, פערטריקענטע ליפּען. די פּאָדלאָגע איז גליציג און טראָגט אויף זיך דייטליכע סימנים פון די שטורם-טעג... אַ פערשטיקטע, פערדאָרבענע לופט רופט אַרויס אַ ניט-גוטקייט...
פון אַלע זייטען הערט זיך אַ געוויין פון קינדער, אַ קרעכצען...

איין חיים נאָר האַלט זיך, ווי אַ לייט. עס נודיעט איהם אַפילו צום טוידט, נאָר דאָך טרעט ער נישט אָב פון זיין חנה'ן און רעדט זי אַלץ איין זי זאָל זיך אָנטהון אַ כח און אַרויף אויפ'ן דעק. ער מאָהלט איהר, ווי שען דער ים איז איצט, ווי העל די זון שיינט, ווי געשמאַק דאָס ים-ווינטעלע בלאָזט, ווי אָבגעפרישט מען פיהלט זיך דאָרט.

— אַז איך... האָב קיין כח ניט... אוי... אויפצוהויבען זיך... ס'נודיעט. — ענטפערט זי איהם קרעכצענדיג.

— וועל איך אייך אַרויפטראָגען — נעהמט זיך חיים אונטער.

קוועלט זי אָן אין האַרצען פון זיין פאָרשלאָג: ס'איז דאָך גאָר, ווי אין די ראָמאַנען: דער „העלד״ טראָגט די „העלדינען״ אויף די הענד... זי איז אָבער פאָרט ניט געוואָהנט צו אַזעלכע זאַכען, שעהמט זי זיך. און מיט אַ קול, אין וועלכען עס הערט זיך, אי פרייד, אי שאַנדע זאָגט זי שטיל:

— געהט, וואָס רעדט איהר עפּעס...

— אַי, אַי, וואָס איז דאָ אַזוינס? אַ קראַנקער מענש... זייט ניט קיין קליינשטעטעלדיגע. — ענטפערט חיים.

דאָס האָט געווירקט בעסער ווי אַלץ: זי וועט איהם ווייזען, אַז זי איז גאָר ניט אַזאַ קליינשטעטעלדיגע, ווי ער מיינט.

און צומאַכענדיג די אויגען, האָט זי קוים אויסגערעדט:

— טו נע-עמט מיך אַרויף...

— טו, נעהמט-זשע אַרום מיין האַלז, האַלט זיך פעסט, אָט אַזוי, היידאַ מאַרש!..

און בויגענדיג זיך אונטער דער משא, האָט ער זיך געדראַפּעט אויף די שמאָלע און גליציגע טרעפּלעך אַרויף.

ווען ער האָט זי אַוועקגעלעגט אויף די קופּע זעק, וואָס איז געלעגען אויפ'ן דעק, האָט זי געעפענט די אויגען, און אַ

שוואַכען שמייכעל געטהון.

חיים האָט זיך געהאַלטען פּאַר אַ קענער פון מיידלעך, האָט זיך איהם געדוכט, אַז איצט „מעג ער" איהר אַ קוש טהון. און ניט לאַנג קלעהרענדיג האָט ער צוגעלעגט זיינע ליפּען צו איהרע בלאַסע ליפּען.

— אוי, וואָס טהוט איהר דאָס? ! פּע! — האָט זי אויסגערעדט און האָט זיך פעסטער צוגעדריקט צו איהם...

חיים האָט אַ קוק געטהון אויף איהר געזיכט, וואָס האָט זיך שעמעוודיג גערויטעלט, און לאַכענדיג געענטפערט:

—ס'איז שוין גאָר ניט „פּע", גלויבט מיר.

דאָס אַרויפטראָגען און דער ערשטער קוש האָט זיי אין גאַנצען נאָהנט געמאַכט איינעם צום צווייטען:

און ווען ער פלעגט זי דערנאָך שטילערהייד קושען, האָט זי שוין ניט געזאָגט „פּע", און פלעגט אַ מאָל אויך ענטפערען מיט אַ קוש.

גאַנצענע טעג פלעגען זיי זיטצען און מאַכען פלענער, וואָס זיי וועלען טהון אין אַמעריקאַ. זי האָט איהם צוגעזאָגט צו סטאַרען זיך פאַר איהם ביי איהרע ברידער, וואָס האָבען איינגענע „שאָפּס", און ער האָט צוגעזאָגט צו בלייבען איהר פריינד, אפילו ווען ער זאָל ווערען דער גרעסטער מענש אין אַמעריקאַ...

— נור איהר זאָלט ניט איילען חתונה האָבען — האָט ער איהר איינגערעדט.

— איך וואָלט זיך שוין גאָר ניט געאיילט — האָט זי איהם פערזיכערט — אָבער מיינע ברידער און שוועסטער, וועלען מיר, האָב איך מורא, קיין רוה ניט געבען.

— וואָס הייסט זיי וועלען אייך קיין רוה ניט געבען? וואָס זענט איהר עפּעס אַ קליינינקע?

— איך ווייס ניט... איך וועל דאָך זיין אַ פרעמדע, אויף זייער לאַסקע...

ער האָט זיך אַ ווילע פערטראַכט, נור באַלד האָט ער זיך אַ פּאַטש געטהון אין שטערען, און פרעהליך אויסגעשריען:

— אוי, אַנ'איינפאַל, ווי איך בין אַ יוד! איך האָב אַן עצה: זאָגט זיי גאָר, אַז מיר זענען חתן-כּלה פון דער היים,

וועלען זיי אייך צו רוה לאזען.

די עצה איז איהר געפעלען, נור איבערטראכטענדיג א ווײַלע האט זי געזאגט:

— יא, זאגען קען מען, אבער... איהר פערשטעהט... דערנאך, אז כ'וועל וועלען טהון א שידוך, קען עס מיר שאדען: מ'וועט זאגען: שוין איינמאל געווען א כלה.

— ע, וואס דארפט איהר איצט קלעהרען, וואס וועט א מאל זיין?! און ווייטער, וואס ווייס מען? מיר זענען נאך ביידע נים קיין אלטע לייט, פיינד האבען מיר זיך, דוכט זיך, אויך נים, לאמיר זיך נור „פריסטראיען", קומען צו תכלית, וועלען מיר פרעמד נים בלייבען... — האט ער דיפלאמאטיש גערדעהט.

זי האט אנגענומען זיין וואונק און איז מרוצה געווארען אויף זיין פארשלאג:

— נו, איהר ווילט התן-כלה — זאל זיין חתן-כלה.

— איז מזל-טוב חתן-כלה! צוקושט זיך — האט ער לעבעדיג אויסגעשריען, און טאקי גלייך געטהון, וואס ער האט געזאגט.

— און מיר דארפען זיך זאגען „דו". כדי דיינע קרובים זאלען זעהן, אז מיר זענען טאקי חתן-כלה — האט ער איהר ערקלערט.

און אזוי שפיעלענדיג אין חתן-כלה זענען זיי אנגעקומען קיין ניו-יארק.

אין „קעסטעל גארדען" האבען חנה'ן בעגעגענט איהרע ברידער, די „מיליאנשציקעס" מיט בלייכע פנים'ער און אויסגעהארעוועטע הענד, און די „רייכע" שוועסטער, יעדערע מיט א קינד אויף די הענד, און מיט עטליכע — ביי'ם קלייד.

היים האט זיך געפיהלט עלענד און האט זיך געהאלטען נאהנט נעבען זיין איינציגער בעקאנטער.

איהרע ברידער האבען איהם בעמערקט און געפרעגט:

— ווער איז דער יונגער מאן?

— דאס איז... ע... ע... מיין חתן — האט זי רויטווערענדיג געענטפערט.

— דיין חתן, אזוי? האסט שוין א חתן פון דער היים פאר וואס האסט דו גארנים געשריבען? נו, נו, א גאנץ שעה?

נער באָי, (בחור), וואָס איז ער עפּעס, אַ בעל־מלאכה? — האָבען זיי גערעדט הויך צווישען זיך, אַזוי ווי ער וואָלט דער־ביי ניט געווען.

— ניין, ער איז אַ געבילדעטער, אַ קענער...

הם... נו, מילא. ער וועט זיך „אויסגרינען"... וועט ער זיין „אָל רייט"... מיר וועלען איהם דאָ מאַכען פאַר אַ מענשען...

— אַ גרויסער נפש מיט אַ גלאַט־געראַזירטען פנים, וועל־כער האָט זיך די גאַנצע צייט צוגעהערט צום שמועס, איז צו־געגאַנגען צו חיימ׳ן, און אין אַ שפּראַך וואָס האָט געזאָלט זיין יודיש — געפרעגט:

דאָס מיידעל... דיינע כלה?

— יאָ, מיין כלה — האָט חיים צושראָקען געענטפערט דעם גרויסען נפש אין דעם היטעל מיט גאָלדענע שנירלעך —

— ער, באָי, יונג, חתן דיינער? — האָט דער גרוי־סער נפש ווייטער אָנגעהויבען ברעכען דעם צונג, צוגעהענדיג צו חנה׳ן.

— מיין חתן.

— נו, איהר, יונגעל, מיידעל, דאָ הייראַטען... חתונה, חתונה, פערשטעהט?

— וואָס הייסט חתונה? — האָט זיך חיים אַ כאַפּ גע־טהון פון שרעק.

— אָט דאָס הייסט: אויב דו ניט ווילסט, — מיידעל געהן מיט פריינד איהרע, דיר שיקען דיך צוריק...

— וואָס הייסט? — האָט חיים בלאַס ווערענדיג גע־שטאַמעלט, — מיר ווילען נאָך ניט חתונה האָבען... איך דאַרף זיך נאָך „בריכטמראָיען"...

— נו, דו ניט ווילסט, דו פאָהרען צוריק... אַ געזעטץ אַזאַ... אונזער אַמעריקאַ וויל האָבען יונגע פּאָר... מאַן, ווייב... ניט וויל האָבען פרויען־הענדלער, פערפיהרער... פער־שטאַנען? — דאַרפען זיין זיכער...

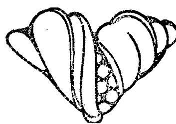
חיים איז געשטאנען, ווי א צוטומעלטער. ערשט נאכדעם ווי חנה'ס קרובים האבען איהם, פון זייער זייט געגעבען צו פערשטעהן דעם אמעריקאנער געזעטץ, האט חיים פערשטאנען, אז איהם בלייבט איבער איינס פון די ביידע: אדער חתונה האבען דא אויפ'ן ארט, אדער געשיקט ווערען צוריק...

אין א האלבע שעה שפעטער, האבען חיים מיט חנה'ן פערלאזען דעם אינזעל אלס מאן און ווייב.

די קרובים האבען זיי אפגעגעבען „מזל־טוב", און געזאגט:

— נו, „שוואגער", איצט ביזט דו א „מעריד מען" (א בעווייבטער) וועסט דו זיך מוזען סטארען „מאכען א לעבען"... צום אנהויב וועלען מיר אייך ניט פערלאזען... נאר זייט א מענש...

חיים האט אויסגעהערט די עצה פון די „מיליאנשציקעס" און געשוויגען...

אינהאַלט: